

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE, POLAND
UNIVERSITY OF BIALYSTOK, POLAND
INSTITUTE OF MANAGEMENT ECONOMICS, Z.S., LITOMERICE, CZECH
REPUBLIC
SLOVAK ACADEMY OF AGRICULTURAL SCIENCES, SLOVAK REPUBLIC**

ЗБІРНИК ТЕЗ

**Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО
МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ, СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ ТА КРАЇН V-4»**

**“IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL AND CREDIT
MECHANISM FOR ENSURING INNOVATIVE DEVELOPMENT
OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY, RURAL
TERRITORIES OF UKRAINE AND COUNTRIES V-4”**

Частина II

2 червня 2022 р.

Україна, м. Дубляни

336: 330. 3

Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки, сільських територій України та країн V-4. Improvement of the financial and credit mechanism for ensuring innovative development of the agricultural sector of economy, rural territories of Ukraine and countries V-4: збірник тез міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дубляни, 2 червня 2022 р.). Частина II. Дубляни: ЛНУП, 2022. 262 с.

*У збірнику максимально точно відображається орфографія
та пунктуація, запропонована учасниками.*

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Укладачі: Грицина О.В., Богач М.М.

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова: Грицина О.В., к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Члени комітету:

Божанова О.В., кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри управління фінансами облікової аналітики та моніторингу бізнесу навчально-наукового інституту «Інститут промислових і бізнес технологій», Український державний університет науки і технологій

Гнатишин Л.Б., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування, Львівський національний університет природокористування

Горбовий А.Ю., доктор технічних наук, професор, професор кафедри комп'ютерних та інформаційних технологій і систем факультету фінансів та цифрових технологій, Державний податковий університет

Давиденко Н.М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Дема Д.І., кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту, Поліський національний університет

Ковалів В.М., к.е.н., доцент, декан факультету управління, економіки та права, Львівський національний університет природокористування

Онисько С.М., к.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Прокопчук О.Т., доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Уманський національний університет садівництва

Слав'юк Р.А., доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів, Національний університет «Львівська політехніка»

Dorota Chudy-Hyski, Assoc. Prof., Professor of the University of Silesia, Degree programme director: Human Resource Management, University of Silesia in Katowice

Joanna Prystrom, Dr hab., Department of Political Economy, Faculty of Economics and Finance, University of Bialystok

Antoni Kuczera. Doc. Ing. CSc., MBA Institute of Management Economics z.s. Litomerice

Vladimir Gozora, Drhc., Prof. mpx. h. c., prof. Ing. PhD, MBA Slovak Academy of Agricultural Sciences

Lubos Cibak, Doc, Ing, PhD, Bratislava University of Economics and Management

Parimal Chandra Biswas Dr., Professor, Department of Management, School of Business and Economics, Adamas University, Kolkata, India

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова: **Синявська Л.В.**, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Члени комітету:

Агрес О.Г., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Колодій А.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Марків Г.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Рубай О.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Східницька Г.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Томашевський Ю.М., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Тофан І.М., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Шолудько О.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

Відповідальний секретар:

Мар'яна БОГАЧ, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Львівський національний університет природокористування

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 6

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Kravchenko S.A., Malik M.Yo., Malik L.M., FORECAST ASSESSMENT OF MECHANISMS TO STIMULATE THE CREDIT ATTRACTIVENESS OF AGRICULTURAL BUSINESS ENTITIES	11
Kravchenko S.A., Mamchur V.A., Bezhenar I.M. FORECASTING THE RESULTS OF THE INTRODUCTION OF INNOVATIONS BY AGRICULTURAL BUSINESS ENTITIES.....	14
Malik M.Yo., Kravchenko S.A., Malik L.M. FINANCIAL AND CREDIT SUPPORT FOR THE FUNCTIONING OF AGRICULTURAL BUSINESS ENTITIES.....	18
Гнатишин Л.Б. ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	21
Дема Д.І. ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	23
Огренич Ю.О. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	25
Гембарська Н. Є., Данилків Х. П. ЗМІНИ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	29
Грубінка І.І. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	32
Жидовська Н.М., Прокопишин О.С. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НА ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ.....	34
Заславська О.І. РІЗНОВИДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.....	37
Коверко Ю.А. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПО- ДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ...	40

Мельник К.М. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ	41
Міщенко Р. О. ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	44
Радченко О.Д. КРЕДИТУВАННЯ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	47
Синявська Л.В., Петрів М. ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	50
Тулуш Л.Д., Стріховський Д.М. ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ НОВАЦІЙ ВОЄННОГО СТАНУ НА РОЗВИТОК МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	52
Шматковська Т. О. ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ В УКРАЇНІ	54

**СЕКЦІЯ 7
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ**

Ксьонжик І. В., Мацьків Г. В., Райтер Н. І. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОШОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	57
Skhidnytska H. V. CURRENT STATE AND TRENDS OF FINANCIAL MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE.....	60
Борис В.М. ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.....	64
Гурмус М.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	67

**СЕКЦІЯ 8
ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАУКИ ТА ОСВІТИ**

Joanna Prystrom ECO-INNOVATION AS THE DETERMINANT OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN XXI CENTURY.....	70
Липчук В.В. БАР'ЄРИ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СФЕРОЮ БІЗНЕСУ.....	71

Барабаш Л.В. ПСИХОЛОГІЯ ФІНАНСІВ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ.....	73
Виганяйло О.В. НАПРЯМКИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	75
Гладченко О. В., Демчук М. В. ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ ..	78
Кравчук С.М. ІННОВАЦІЇ У ОСВІТІ ЧИ ІННОВАЦІЙНА ОСВІТА – ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЛЮДИНИ?.....	81

СЕКЦІЯ 9

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Anna Gardocka-Jalowiec AGING OF THE POPULATION AS A CHALLENGE FOR ECONOMIC DEVELOPMENT.....	83
К. Нонс, А. Horbovyu PROCES DECZYJNY NA PODSTAWIE KADRY MENEDŻERSKIEJ.....	84
Karolina Hyski SOCIO-ECONOMIC IMPORTANCE OF CONSUMPTION OF CULTURAL GOODS IN FREE TIME.....	87
Cherevychna Anastasia, Avramenko Natalia, Kańtoch Patrycja, Horbovyu Artur TAXATION OF INDUSTRIAL POLLUTION.....	90
Kańtoch P., Horbovyu A. SKUTECZNA REKRUTACJA I SELEKCJA GWARANCJĄ EFEKTYWNEGO ZARZĄDZANIA PROJEKTEM.....	94
Sylwia Pangsy-Kania SOCIAL AND ECONOMIC ASPECTS OF ECONOMIC DEVELOPMENT BASED ON HDI – EVIDENCE FROM UKRAINE AND THE VISEGRAD GROUP.....	98
Judita Táncosová, Monika Hudáková PRIAME ZAHRANIČNÉ INVESTÍCIE Z REGIONÁLNEHO HĽADISKA A ICH POROVNANIE S VYBRANÝMI UKAZOVATEĽMI SLOVENSKA	98
Tulai Oksana, Alekseyenko Lyudmyla INVOLVEMENT OF LABOR POTENTIAL IN THE IPLEMENTATION OF THE STRATEGY OF ECONOMIC RECONSTRUCTION: REALITIES AND GLOBAL TRENDS.....	103

Iryna Oryshchenko, Karolina Hyski, Nataliya Avramenko, Artur Horbovyu IMPROVING THE PROCEDURE FOR CALCULATING ENVIRONMENTAL TAXES IS A WAY TO SOLVE UKRAINE'S ENVIRONMENTAL PROBLEMS.....	106
František Vojtech, Andrej Srebala VPLYV CIRKULÁRNEJ EKONOMIKY NA SUBJEKTY VEREJNEJ SPRÁVY.....	109
Zalesko E., Zalesko M. INNOWACYJNOŚĆ POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW – ZARYS PROBLEMATYKI.....	117
Kinga Tomala PRZYWÓDZTWO JAKO ELEMENT ZARZĄDZANIA ORGANIZACJĄ ZHIERARCHIZOWANĄ.....	120
Kolodiy A.V., Androschuk T.V. THE IMPACT OF THE WAR ON SOCIAL BENEFITS FOR THE POPULATION.....	122
Маркова С. В., Олійник О. М. РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИ УКРАЇНИ: 2022.....	125
Шкварчук Л.О., Гамалій В.Т. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	126
Березівський З.П. МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ.....	129
Беляк І.О. МЕТОДИ АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРИМОРСЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ.....	131
Бінерт О.В. ІМІДЖ ДІЛОВОЇ ЛЮДИНИ.....	134
Великий Р.І. КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ У ПІДСИЛЕННІ КОНКУРЕНТО-СПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	136
Галанець В.В. ВРЕГУЛЮВАННЯ НЕГАТИВНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВПЛИВІВ ВІЙНИ В УКРАЇНИ.....	138
Гладченко О. В., Оверченко А.П. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	141
Дашко І.М. РОЛЬ АУДИТУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	144

Доброхвост Л. С., Линенко А. В. КОНСОЛІДОВАНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОГО ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ.....	146
Дубинецька П.П., Содома Р.І. СУТЬ ВІДНОСИН В ПЕРЕГОВОРНИХ ПРОЦЕСАХ.....	148
Замешайлова К., Дашко І.М. ПЛАНУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЯ КАР'ЄРНОГО ПРОСУПАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	149
Колодій А.В., Богач М.М. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ.....	153
Коханчук С.П., Тофан І.М. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯ- ДУВАННЯ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ.....	156
Крупа О.М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	158
Купчак М. Я., Саміло А. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ ЩОДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	161
Кухній Л.С. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАПРЯМИ.....	164
Кушка П.А. СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	167
Кушнірук Г.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГЛЕМПІНГУ У СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ.....	169
Луц М. М., Шевчук І.Б. ВИКОРИСТАННЯ БАГАТОФАКТОРНОЇ РЕГРЕСІЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗМІНИ ВВП УКРАЇНИ.....	172
Магійович Р.І. АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ.....	175
Мартин О.М., Живко З.Б. РОЛЬ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ РАДИ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	179

Мацибора Т.В. РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	181
Нестеренко О.М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	184
Сало І.А. КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ ПЛОДІВ І ЯГІД.....	185
Сиротюк Г. В. СТІЙКИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ.....	188
Снісаренко М.Є. ДЕМОГРАФІЧНІ ЗМІНИ В ДЕРЖАВІ ЧЕРЕЗ ВОЄННІ ДІЇ	191
Стамат В.М., Радько Д.Р. РОЗВИТОК АГРАРНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	193
Стамат В.М., Юзик А.А. МІЖНАРОДНЕ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ КРАЇН V-4: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	196
Станько Т. М. БІОЕНЕРГЕТИКА – ОДНА З КЛЮЧОВИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	199
Черемісіна С.Г. МЕХАНІЗМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	202
Яців С.Ф. ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ СВІТУ	205

СЕКЦІЯ 10
ІНФОРМАЦІЙНІ УПРАВЛЯЮЧІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ
В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
ТА КРАЇН V-4

Anita Kowalczyk, Artur Horbovyu OCENA SKUTECZNOŚCI NARZĘDZI SELEKCYJNO-REKRUTACYJNYCH W AGENCJACH DORADZTWA PERSONALNEGO.....	209
Özgür Oguz MOBBING IN TURKISH LABOR LAW.....	212
Kantoch P., Horbovyu A. EFFECTIVE RECRUITMENT AND SELECTION AS A GUARANTEE OF EFFICIENT PROJECT MANAGEMENT.....	215

Богашко О. Л. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	218
Богуцька О.А. МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ МСП ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЩОДО ПРИЄДНАННЯ ДО СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МЕРЕЖ І ПЛАТФОРМ ЄС У СФЕРІ ІННОВАЦІЙ ІКТ.....	221
Андрушко Р.П. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ХМАРНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	224
Брух О.О. РОЛЬ DIGITAL-МАРКЕТИНГУ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В АГРОПІДПРИЄМСТВАХ.....	227
Васьківський Ю.П. СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ І ВИКОРИСТАННЯ СОЦМЕРЕЖ	231
Вишневецька О. В. ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ.....	235
Гладченко О. В., Ткачук В. В. СТАН РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	238
Малтиз В.В. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	240
Марків Г.В. OPEN BANKING ЯК СТИМУЛ РОЗВИТКУ ФІНТЕХУ В УКРАЇНІ.....	242
Неміш Ю.В. DeFi – СИСТЕМА ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ФІНАНСІВ.....	245
Ніжегородцев В. О., Савчук Т. О. РЕАЛІЗАЦІЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО БЮДЖЕТУ.....	248
Савчук О.Я. РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	250
Содома Р. І., Дубинецька П.П. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІТ-СФЕРИ.....	252
Улянич Ю.В. ІНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГІЇ В СФЕРІ СТРАХУВАННЯ.....	255
Федотова-Півень І.М., Грищенко С.М. ІР-ТЕЛЕФОНІЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ	257
Шолудько О.В., Данилишин Р.Т. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКУ ВІДЕОІГОР	259

СЕКЦІЯ 6
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОДАТКОВЕ
РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Kravchenko S.A., Sc.D., professor,
Leading Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration

Malik M.Yo., Sc.D., professor,
Chief Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration

Malik L.M., Ph.D., docent,
Leading Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS

**FORECAST ASSESSMENT OF MECHANISMS TO STIMULATE THE
CREDIT ATTRACTIVENESS OF AGRICULTURAL BUSINESS ENTITIES**

A necessary (but not sufficient) condition for the development of a forecast assessment of mechanisms for stimulating credit attractiveness is a change in the system of credit collateral from the standpoint of improving the mechanisms for carrying out credit operations and non-bank credit collateral, credit infrastructure and guaranteeing the repayment of loans, the transfer of non-market forms of credit collateral to market ones, tools for implementing credit and information support [1, p. 48-71; 2, p. 1-17].

The state of stimulation of credit attractiveness of agricultural enterprises can be monitored by reflection of the following processes: 1) introduction of mechanisms to stimulate the provision of medium- and long-term loans by commercial banks and other financial structures to agricultural enterprises; the introduction of differentiated interest rates for loans; 2) creation of mechanisms to stimulate commercial banks in working with municipal bonds in order to attract funds for lending to agricultural enterprises; 3) stimulation of sales of products of agricultural enterprises under forward contracts; expansion of commercial lending; introduction of a tender form of servicing budget loans; creation of nano-, micro- and mesocredit mechanisms; 4) stimulating the development of the cooperative sector in the field of leasing; formation of the State Agrarian Bank; development of financial market infrastructure (real estate, financial consulting, debt obligations, etc.); 5) appraisal and insurance activities; creation and implementation of a system of insurance of financial risks of commercial banks lending to agricultural enterprises; 6) formation of a system of servicing accounts payable and receivables of commodity producers; 7) development

of agrarian financial consulting; educational and professional activities [3, p. 457-488].

One of the key issues of stimulating credit attractiveness is the assessment of expected income. Let's assume that the expected increase in inflation will be 5%. The entrepreneur, in order to protect himself from the effects of inflationary diffusions, acquires a portfolio of liabilities with a variance of 2,25. Then, in the next 30 years, the expected real income of the enterprise will be (-1,07%), and the probability of obtaining a negative income is approximately 2/3. Lenders and analysts want to have an accurate idea of the estimated value of an investment, its variance, and its probabilistic distribution. Unfortunately, the most advanced ways to determine the estimated value of investments and the variance of income have not yet found application in the calculations of analysts-entrepreneurs or creditors of Ukraine. Nevertheless, we will determine the functional dependencies of the estimated value of investments and the variance of income in a formalized form.

The following equalities with respect to annual income (logarithmically normally distributed) make sense $N(\mu, \sigma^2)$):

$$\log\left(\frac{S_t}{S_{t-1}}\right) = \mu + \sigma \cdot Z; \quad \log X_{t-1,t} = \log\left(\frac{S_t}{S_{t-1}}\right); \quad X_{t-1,t} = \frac{S_t}{S_{t-1}} = 1 + R_{t-1,t}.$$

It follows that $X_{t-1,t} = \frac{S_t}{S_{t-1}} = \exp(\mu + \sigma \cdot Z)$, where is $X_{t-1,t} = \frac{S_t}{S_{t-1}} = 1 + R_{t-1,t}$ – annual income; $R_{t-1,t} = \frac{S_t - S_{t-1}}{S_{t-1}}$ – annual rate of income; t – year during the survey period; $\log X_{t-1,t}$ – an annual continuously drawn up rate of income. Here it is possible to calculate various points.

Since the logarithm of the n-year income level $\log(1 + R_{0,n})$ normally distributed and $[\log(1 + R_{0,n}) - \mu] : \left(\frac{\sigma}{\sqrt{n}}\right)$ is a random normal variable, then the probability that $R_{0,n}$ lies between any two quantities a, b is:

$$\Phi\left[\frac{\log(1+b) - \mu}{\sigma/\sqrt{n}}\right] - \Phi\left[\frac{\log(1+a) - \mu}{\sigma/\sqrt{n}}\right],$$

where is Φ – The cumulative probability distribution of a random normal variable. Let's define the interval for $R_{0,n}$, covering the probability, for example, by 95% as follows:

$$prob: \left[\mu - 1,96 \frac{\sigma}{\sqrt{n}} < \log(1 + R_{0,n}) < \mu + 1,96 \frac{\sigma}{\sqrt{n}} \right] = 0,95$$

$$prob: \left[\exp\left(\mu - 1,96 \frac{\sigma}{\sqrt{n}}\right) - 1 < R_{0,n} < \exp\left(\mu + 1,96 \frac{\sigma}{\sqrt{n}}\right) - 1 \right] = 0,95$$

Thus, 95% income rate probability interval n – the level is specified by boundaries

$$\left[\exp\left(\mu - 1,96\frac{\sigma}{\sqrt{n}}\right) - 1, \quad \exp\left(\mu + 1,96\frac{\sigma}{\sqrt{n}}\right) - 1 \right].$$

Most investors prefer to rely on income forecasts from professional analysts than on their own. Since the weight of analysts' activities in the process of adapting enterprises to the market environment increases, the assessment of their ability to accurately and correctly predict the expected income is often problematized.

Optimization choice of an investment project refers to the tasks of expert evaluation, placement, integrated combination of algorithmic structure and subject knowledge. The implementation of traditional methods of analysis here is ineffective and ineffective. The most reasonable is the use of a genetic decision algorithm. The genetic algorithm is a mathematical simulation of the adaptive process, characterized by the following advantages: the ability to identify new structures of the neighborhood; coding of elements and determining the distance between them; minimizing the time of finding a solution or the speed of coverage; use of the inheritance operator; purification of the optimality of the choice by problem-oriented methods; ordering decisions by an attractiveness expert; the priority of the "killer instinct". The implementation of a genetic algorithm allows you to combine situations for the survival of the enterprise in conditions of uncertainty of the market environment.

The main source of financing investment activities in a market economy is own funds. But the state of chronic institutional instability has led to the fact that it is impossible to survive only at the expense of one's own funds. In a situation of constant lack of financial resources, financing of investment projects is carried out at the expense of borrowed funds. Therefore, it is extremely important to optimally combine the borrowed and own funds used, and to attract capital on the most favorable terms.

The methodology for assessing investment attractiveness by domestic scientists is characterized by general features: the net present value indicator is the leading indicator of the attractiveness of real investments, and the target criteria for the optimality of the investment portfolio are the main ones in assessing the attractiveness of financial investments; the study of investment attractiveness is based on a comparison with the market value indicator. The role of the state in supporting investment processes is to stimulate foreign direct investment, develop international lending, and perform the functions of a guarantor of the stability of the investment climate.

Thus, the use of forecasting methods in the analysis of stimulating the credit attractiveness of enterprises increases the efficiency of assessing credit attractiveness and adequately searches for ways to improve the processes of adaptation of the economic mechanism for the functioning of agricultural enterprises to competition.

Only the development and implementation of specific research projects to stimulate credit attractiveness (with the support of the Ministries of Agrarian Policy, Economy, Finance, Education and Science; patent data bank; "innovation exchange"; Research Institutes) will change the adaptive potential and status of agricultural enterprises in Ukraine.

References

1. Nitani, M. (Miwako) & Riding, A.L. 2005. Promoting Enterprise Development or Subsidizing Tradition? The Japan Credit Supplementation System. *International Small Business Journal*, 23(1), pp. 48-71 [In English].
2. Saito, K. & Tsuruta, D. (2018). Information Asymmetry in Small and Medium Enterprise Credit Guarantee Schemes : Evidence from Japan. *Applied Economics*, 50(3), pp. 1-17 [In English].
3. Gropp, R., Gruendl, C. & Guettler, A. (2013). The Impact of Public Guarantees on Bank Risk-Taking : Evidence from a Natural Experiment. *Review of Finance*, 18(2), pp. 457-488 [In English].

Kravchenko S.A., Sc.D., professor,
Leading Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration
Mamchur V.A., Sc.D.,
Leading Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration
Bezhenar I.M. Ph.D.,
Senior Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS

FORECASTING THE RESULTS OF THE INTRODUCTION OF INNOVATIONS BY AGRICULTURAL BUSINESS ENTITIES

The efficiency of agricultural enterprises is determined by stimulating not only credit and investment attractiveness, but also innovative. Innovative development of formations of the agrarian sector of Ukraine is fixed by regulatory and legislative grounds. Competitive interactions are an effective mechanism for reproducing innovative potential; a generator of business incentives; a source of innovation; the possibility for agricultural enterprises as economic agents of free choice of maneuver in the market environment according to the "norms and rules of the market game"; reflection not only of the forms of influence of the market environment, but also of the economic interests of business entities. The mechanism of functioning of

innovative activity is carried out at the expense of state financing, loans, profits (remaining at the disposal of the enterprise), the issue of shares, corporate bonds. The manifestation of each source of financing depends on the type of agricultural enterprise. The level of innovative development is adequate to the level of adaptation to market conditions [1, p. 24-32].

Innovative change is driven by limited by-products, meaning it can be processed analytically using the Markov random fields technique. Technological innovation is the main source of productivity expansion and the aggregate average growth rate of productivity in general. Neo-Schumpeterian growth models attempt to explain the traditional facts of the neoclassical perspective by endogenizing the dynamics of the Soloy residue. The stochastic process is modeled as a free race, the participants of which know exactly what they are chasing. By introducing explicitly uncertain and imperfect competition into the overall equilibrium model, this approach retains micro-bases based on rational components, optimal expectations, and equilibrium interaction. In this class of models, all markets are clean and maintained in a stable state [2, p. 17-47].

Enterprises are characterized by two types of rationality: maximization of short-term profits; forecasting the behavior of competitors and their own technological capabilities. In order to survive in a competitive market, they are drawn into research activities. In modeling, we abstract from product innovation. Contributions to research and development have two alternative goals: innovation and imitation. Imitation is generally less expensive than innovating. Suppose that there are information imperfections in financial markets that restrain the amount of investment in development. This means that investments can only be realized from profits. If the minimum amount of money that needs to be invested to carry out innovative activities is P^* , then the income space can be divided into three areas: bankruptcy, imitation, innovation. Enterprises are pushed out of the market regardless of whether they imitate or innovate (that is, make contributions to determine their relative future credit and competitiveness), according to their current value of market profits. The size of the market profit of the enterprise is due to its competitive status in the operating environment. At the aggregate level, there is competitive endogenous growth, showing an increase in the average rate of productivity and total production capacity due to successful developments.

Each enterprise is in a spatially organized cycle. Due to external signs operating with innovative and imitative actions, the economic structure of interaction can be represented as a two-dimensional cylinder. At any given time, only two levels of the cylinder, level t and level $t-1$, completely determine the structure of the economy. This structure distinguishes a system that satisfies Markovian Bertrand–Nash. The heterogeneity of technologies in itself imperceptibly affects the market structure of a long equilibrium and takes into account the degree of polymorphism (initially characterizing the market), propagating decisions about long-term equilibrium

development. This outcome is interesting, but it is characterized by static representations. Suppose that every enterprise in its economic activity develops "by trial and error". Then the reproductive function confirming survival in the market environment of the enterprise with a developed adaptation of the economic mechanism of functioning is proved by the fact that the level of change in the competitiveness of the enterprise is determined by the relative changes in the market share of the enterprise. Whenever consumers prefer diversity to homogeneity, then cost-reducing technological progress is necessary for Schumpeterian competition to lead the market to monopoly. Suppose that an enterprise, following certain procedures in introducing innovation and imitation, invested all the profits of the last period in development and "crossed its fingers". Contributions to development are modeled as uncertain actions, the result of which is controlled by a two-level stochastic process. The probability that the company's investments will be successful primarily depends on the local situation in the operating environment. Provided that the profit in the period $t-1$ was higher than the threshold value π^* , the company is part of a two-level innovative lottery.

Let $\zeta_j(t)$ – Boolean is a random variable that determines the success of enterprise j in innovative developments. It is set to 1 if a new technology has been discovered; and 0 otherwise. Probability $\zeta_j(t)$ to be 1 is defined as follows:

$$\mu_j(t) = P_r\{\zeta_j(t)=1\} = \frac{\exp\left(\xi_1 \cdot \pi_j(t-1) + \xi_2 \cdot \sum_{i \in N(j)} \zeta_j(t-1)\right)}{1 + \exp\left(\xi_1 \cdot \pi_j(t-1) + \xi_2 \cdot \sum_{i \in N(j)} \zeta_j(t-1)\right)},$$

where is ξ_1 – internal impact

on innovation; ξ_2 – external influence on innovation; j – enterprise; t – time of spatial organization in the cycle. The probability of success depends on the profit of the enterprise j during $(t-1)$ (an indicator of private effort) and from the intellectual and technological environment in which it is immersed (an indicator of limiting the by-products of cognition).

If $\zeta_j(t)=1$, then the productivity of the enterprise is expressed as follows: $W(\varpi_j(t)) = \varpi_j(t-1) \cdot (1 + \lambda)$, where is $\varpi_j(t)$ – technology parameter. Oligopolist experiences an average increase in productivity equal to λ , which is the average of the Poisson random distribution with a variance equal to ν^2 . Whenever profits are positive but not high enough to afford innovative research, the oligopolist invests to implement the most competitive technology allowed during the $(t-1)$ in the "spatial" environment of competitors. Time lag captures the presence of patents or other legal and technological barriers before the sudden diffusion of innovation. The process is described again as a two-level stochastic process.

For forecasting purposes, we can safely say that, on average, the prospective rate of productivity growth due to the introduction of innovations will not be higher than the value $(d^{cw}[\beta, b]) \cdot \lambda \cdot \frac{n}{M}$. Proximity accuracy $d^{cw}(\beta, b) \geq d(\beta, b)$ grows as a dimensional degree of systemic increases. In the situation under consideration $d = 2$; if $d \geq 4$, then the approximation value of the "average field" of the generalized Gibbs model is equal to the Curie–Weis model. Further study of the action of this model on the material of specific enterprises allows, after testing in conditions of market instability, to present the mechanism of evolution of the agricultural sector and aggregate growth, and in private modification the mechanism of adaptive evolution of agricultural enterprises in the agribusiness system of Ukraine.

Thus, in the course of the study, it was found that the qualitative growth of stimulating innovative attractiveness is most favored by the implementation of non-traditional methods of analysis. Preliminary results obtained through simulation experiments and the approximation of the "average field" make it possible to assess how alternative proposals in the sphere of maximizing technological change affect the market structure and average productivity growth rate of an economy with imperfect competition.

References

1. Hadzalo, Ya.M., Hladii, M.V., Sabluk, P.T. & Luzan, Yu.Ya. (2020). Modernizatsiia derzhavnoi polityky rozvytku ahrarnoi sfery Ukrainy: vyklyky, shliakhy vyrishennia : monohrafiia [Modernization of the state policy of development of agrarian sphere of Ukraine: challenges, ways of the decision: monograph]. Kyiv : Ahrarna nauka [In Ukrainian].
2. Koltunovych, O.S. (2019). Innovatsiino-tekhnologichna modernizatsiia vodohospodarskoho kompleksu Ukrainy : monohrafiia [Innovative-technological modernization of the water management complex of Ukraine: monograph]. Kyiv : NNTs IAE [In Ukrainian].

Malik M.Yo., Sc.D., professor,
Chief Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration

Kravchenko S.A., Sc.D., professor,
Leading Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration

Malik L.M., Ph.D., docent,
Leading Researcher of the Department
of Entrepreneurship, Cooperation and Agro-Industrial Integration
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS

FINANCIAL AND CREDIT SUPPORT FOR THE FUNCTIONING OF AGRICULTURAL BUSINESS ENTITIES

In the conditions of a socially-oriented market economy, one of the leading goals of the financial and credit mechanism for regulating the functioning of agricultural enterprises is to activate the attractiveness of the financial and credit climate and the system of financial and credit support for enterprises in the process of adaptation to the conditions of market management of Ukraine. An adequate system of state regulation of financial and credit processes is aimed at increasing the level of competitiveness of agricultural production. Monetary policy in Ukraine is aimed at ensuring financial stability and increasing economic potential. Nevertheless, the growth of consumer demand of the population, which accelerated the rate of inflation, is stimulated by the anxiety of inflation expectations [1, p. 13-42].

The components of the financial and credit system are the credit system (the system of monetary relations), the banking system (commercial banks, the banking system, pension funds and insurance companies, specialized credit and financial institutions (charitable foundations, debt and savings associations, investment companies)), the currency or monetary system (official gold and foreign exchange systems, currency turnover conditions, the regime of the national foreign exchange market and the gold market, the monetary unit, the procedure for external settlements, the mechanism for forming the exchange rate and currency parity), the monetary system. Loan repayment guarantees by specially functioning funds (at the expense of city budgets, enterprise contributions, attracted funds, state subsidies and other sources), expansion of mortgage lending potential, reduction in the cost of loans and collateral stimulate an increase in the volume of credit resources in the system of development of agricultural production. The purpose of financial state support for agriculture is to ensure food security, maintain profitability and competitiveness of the enterprise. Elements of budget support include compensation; commodity credit; antimonopoly policy; price subsidies; state interventions; regulation of the proportions of intersectoral and internal exchange; state pledge operations;

protectionist policy of the state; stimulation of competitive and cooperative interactions; cheapening of short-term and long-term loans [2, p. 76-80].

In order to finance budgetary programs, the implementation of the program-target method is adequate to the search for ways to improve the processes of adaptation of the economic mechanism of functioning of agricultural enterprises to market conditions. The mechanism of short-term bank lending to agricultural producers needs to be fundamentally improved. Enterprises, banks and other institutions cannot fully function in the changed conditions of a socially-oriented open market economy without a thoroughly developed system of adaptation of the economic mechanism. The constant deterioration of the financial condition and the chronic shortage of working capital are a distinctive consequence of the lack of free access to resources and, above all, financial and credit resources.

The leading reasons for the low investment attractiveness of agricultural enterprises are production risk and the risk of non-return of credit resources. The turnover of capital in agriculture is low, so the motivation of bankers in lending to commodity producers is extremely weak. The circulation of advance funds is characterized by the irregularity of increasing costs and determining the advance value from the circulation; the duration of the circulation of funds; incompleteness of production; the share of domestic turnover of products; the difference between the period of the workflow and the time interval of the production process. Bankers are trying to hide "bad" loans by increasing the share of promissory notes (although not at a significant pace). The main incentive for the implementation of these operations is the reduction of costs in the insurance reserve sector. But, neither these operations nor crediting debtors contribute to the repayment of loans. Therefore, borrowed sources of financing are increasing, expanding and gradually displacing the attracted ones.

The leading criterion for adapting the economic mechanism of functioning of agricultural enterprises to market conditions in the system of financial and credit security is creditworthiness. Creditworthiness is an integral part of the adaptive norm. Researchers do not have a single point of view in determining the essence of the creditworthiness of the enterprise. Implementation of the processes of adaptation of the economic mechanism of functioning of agricultural enterprises from the standpoint of ensuring creditworthiness implies the improvement of: 1) credit infrastructure: conditions for the functioning of industry associations, a credit support fund, private business with leasing potential, guarantee financial and credit organizations; optimization of infrastructure elements (financial consulting, real estate, debt obligations, etc.); formation of the state agrarian bank and others; 2) mechanism of credit operations: expansion of medium- and long-term loans by commercial banks, financial structures; application of differentiated interest rates on loans, etc.; 3) information support mechanism: correction of training programs; retraining of specialists; activation of financial consulting and more; 4) forms of non-

bank credit security: commercial lending; forward contracts; tenders and other tenders; 5) the mechanism of guaranteed repayment of loans: intensification of valuation and insurance activities, especially with regard to risks; the functioning of the pledged property; repayment of overdue debts; collateral valuation provisions; legal justification and state organization of real estate registration, etc.; 6) intensification of operations with municipal bonds: the use of securities as guarantors of collateral; amendments to the Law of Ukraine on stock market and securities in terms of issue and turnover of mortgage-backed securities; issue of municipal bonds; the use of treasury bills in the secondary market; the drafting of laws on mortgage institutions is different; 7) mechanism for the transition of non-market forms of credit security to market ones: the formation of an information system for servicing accounts payable and receivables of agricultural enterprises; transfer of overdue debt into a commercial loan, etc. The activities of regulatory bodies need to be improved in order to ensure transparency in pricing for financial and banking services, consolidate financial infrastructure, and holistically harmonize regulatory and regulatory-national systems of functioning. The implementation by agricultural enterprises of the mechanism of the "pyramid of quick enrichment" (or the philosophy of survival, ensuring creditworthiness, strengthening network ties) mitigates the negative effect of chronic institutional instability and is a form of meso manifestation of the common value system of the enterprise, the goals of functioning, interests and motivation of management in a socially-oriented market economy.

Thus, in the course of the study, it has been established that the financial and credit mechanism for regulating the functioning of agricultural enterprises in integrity is focused on ensuring financial stability and increasing the level of creditworthiness; activates the state of financial and credit attractiveness of enterprises and is one of the main components of the system of adaptation of the economic mechanism of agricultural enterprises to market conditions. It has been substantiated that the main factors inhibiting the adaptation of the economic mechanism of functioning of agricultural enterprises to market conditions are the inconsistency and haphazardness of the regulatory processes of the state; anxiety of inflation expectations; budget imbalance; rising prices for gas, fuel and fuels and lubricants; political uncertainty; limited budgetary resources to support agricultural production; inadequate level of financing of state targeted and sectoral programs; imperfect classification of budget expenditures and non-transparency of budget expenditures in the agricultural sector; lack of elaboration of a conceptually justified dividend policy; lack of opportunity to maximize the volume of long-term lending and free access to financial and credit resources; low investment attractiveness of agricultural enterprises and low level of investment income, among others. The creditworthiness of the enterprise is determined by one of the leading criteria for the adaptation of the economic mechanism in the system of financial and credit security.

References

1. Bondarenko, A.I. (2018). Derzhavne rehuliuвання finansovoi bezpeky ekonomiky Ukrainy: metodolohichni ta teoretychni aspekty [State regulation of financial security of the economy of Ukraine: methodological and theoretical aspects]. Kharkiv: NUTsZU [In Ukrainian].
2. Tarasova, O.V. (2018). Finansova polityka i biudzhetna bezpeka Ukrainy [Financial policy and budget security of Ukraine]. Ekonomika kharchovoi promyslovosti, 10 (1), pp. 76- 80 [In Ukrainian].

Гнатишин Л.Б., д.е.н., професор
Львівський національний університет природокористування

ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного військового наступу росії на Україну для того, щоб втримати на плаву українську економіку в умовах війни, уряд був змушений запровадити податкову реформу. Пакет урядових рішень стосується як великого бізнесу, у тому числі сільськогосподарського, дрібних підприємців, сімейних ферм та звичайних громадян. Спільними ознаками податкового регулювання для усіх суб'єктів підприємництва є:

1. Звільнення від сплати податку на прибуток і ПДВ та дозвіл сплачувати єдиний податок в обсязі 2% від обороту (для фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб з оборотом до 10 мільярдів гривень). Зміни стосуються усіх видів бізнесу, крім грального та виробництва алкоголю й цигарок.
2. Дозвіл ФОПам II і III груп не сплачувати єдиний соціальний внесок за працівників, яких мобілізували до війська. За них ЄСВ сплачуватиме держава, починаючи з 1 березня 2022 року і до закінчення воєнного стану.
3. Запровадження українськими банками кредитних канікул, якими відтермінують обов'язкову сплату тіла кредиту для фізичних і юридичних осіб не менше, ніж на 30 днів.
4. Скасування усіх видів перевірок, окрім контролю за ціноутворенням та можливістю безготівкового розрахунку.
5. Скасування на час війни акцизу на імпорт, дизелю та скрапленого газу.
6. Зниження ставки ПДВ для ввезення пального до 7%.

Попередні зміни податкового законодавства визначили нові прояви податкового регулювання і в середовищі сільськогосподарських товаровиробників. Так, з початку 2022 року Верховна Рада України заборонила розведення свійської птиці сільськогосподарським товаровиробникам 4-ої групи єдиного податку. При цьому було підвищено ставку єдиного податку до

50% від нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь, на яких розташовані будівлі для птахівництва.

Усіх інших сільськогосподарських товаровиробників планували перевести на загальну систему оподаткування. Попри те, перехід на сплату податку на прибуток не для всіх мав бути болісним. До 1 січня 2027 року сільськогосподарські товаровиробники – юридичні особи, що займаються розведенням та вирощуванням свійської птиці, крім курей, звільнялися від сплати податку на прибуток, а вивільнені кошти повинні були використовувати на реновацію технологій та збільшення обсягу виробництва. Ці законодавчі ініціативи мали б сприяти збільшенню на полицях магазинів м'яса індиків, качок, гусей та страусів.

Нажаль війна нівелювала намагання держави адаптувати систему оподаткування у сільському господарстві до вимог часу та можливість сільськогосподарських товаровиробників ефективно працювати в межах правового податкового поля. На час війни створюється нова, спеціальна III група (спецгрупа, як її вже часто називають фахівці). Щоб перейти у цю групу платників податків необхідно було у встановлені терміни подати до контролюючого органу за місцем податкової адреси заяву. Якщо ж сільськогосподарський товаровиробник чи платник єдиного податку III групи не подав такої заяви, кожен з них залишається у своїй групі і оподатковується єдиним податком за старими правилами оподаткування

Якщо сільськогосподарське підприємство, платник єдиного податку IV групи, згідно з вимогами податкової реформи в умовах воєнного часу, перейшло у III групу платників податку, то воно також зобов'язане скласти і подати уточнюючу декларацію за єдиним податком платника IV групи. Серед нових механізмів та інструментів підтримки аграрного бізнесу найбільш революційним є встановлення доволі низької ставки єдиного податку – 2% від доходу, при чому без сплати ПДВ. Не менш цікавим є як перейти у цю групу сільськогосподарським товаровиробникам – платникам ПДВ. На нашу думку сільськогосподарським підприємствам недоречно проходити процедуру анулювання статусу платника ПДВ, оскільки перебування у цій групі тимчасове. При цьому умовні податкові зобов'язання з ПДВ згідно з п. 184.7 ПКУ не виникатимуть.

Окремі заздалегідь узаконені податкові нововведення не стосуються безпосередньо сільськогосподарських товаровиробників, хоча мають аграрний контекст, тому залишилися актуальними і на період воєнного часу. Що стосується фізичних осіб, чи фізичних осіб-підприємців, то звільнено від оподаткування дохід від продажу один раз протягом звітного податкового року земельної ділянки сільськогосподарського призначення, безпосередньо отриманої платником податку у власність у процесі приватизації, за умови перебування такого майна у власності платника податку більше трьох років.

Тимчасово, з 1 січня 2022 року до 1 січня 2024 року, платники податку - виробники електричної енергії за «зеленим» тарифом матимуть право визначати податкове зобов'язання з податку на прибуток підприємств за касовим методом.

Список використаних джерел

1. Податкова реформа-2022: повний перелік змін у ПКУ, внесених Законом № 1914. URL: https://buh.ligazakon.net/news/208415_podatkova-reforma-2022-povniy-perek-zmn-u-pku-nesenikh-zakonom--1914
2. Податковий феєрверк 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/4/681161/>

*Дема Д.І., к.е.н., професор
Поліський національний університет*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Військова агресія Росії проти України зумовила внесення змін в правове поле країни, не є виключенням з цього, і податкова система. Війна кардинально змінює розподіл видатків бюджету, як правило, в сторону значного збільшення витрат на військові потреби. В умовах війни зростають витрати на утримання армії, зокрема, її матеріального та грошового забезпечення. В цих умовах урядом країни було запропоновано внести зміни в систему оподаткування, а Верховною Радою України прийнято закон України №2173 та інші закони, для стимулювання підприємницької діяльності в умовах війни[1]. Згідно цих змін запропоновано на період до скасування воєнного стану: платники податків звільняються від відповідальності щодо дотримання термінів сплати податків та подання податкової звітності, з обов'язковим виконанням таких обов'язків протягом шести місяців після скасування воєнного стану; забороняється розпочинати проводити податкові перевірки; при несвоєчасній сплаті податків пеня не нараховується; ФОП- платники єдиного податку першої та другої групи мають право не сплачувати єдиний податок та не заповнювати декларацію платника єдиного податку; створюється спеціальна третя група платників єдиного податку за ставкою 2% від доходу. Крім цього, платники єдиного податку цієї групи можуть бути платниками ПДВ, але такі платники звільняються від обов'язку нарахування, сплати ПДВ та подання податкової декларації з ПДВ з постачання товарів, робіт та послуг, як на митній території України, так і при ввезенні їх на митну територію України; платники податку на прибуток з

доходом до 40 млн грн можуть приймати рішення про перехід на спеціальну третю групу платників єдиного податку; зменшено ставку ПДВ з 20 до 7 % з операцій постачання бензину та скрапленого газу на митній території України та ввезених на митну територію України, а також зменшено ставку акцизного податку по цим операціям до 0,00 грн за 1000 літрів; з 1 квітня 2022 року передбачено звільнення імпорту товарів в Україну платниками єдиного податку першої, другої та третьої групи від ПДВ та ввезення фізичними особами на митну територію України легкових автомобілів, мотоциклів та транспортних засобів для перевезення вантажів без сплати ПДВ, акцизного податку та мита; платники ПДВ також можуть не реєструвати в ЄРПН податкові накладні та рахунки коригування до них, якщо не мають для цього можливості. Також надано пільги зі сплати земельного податку, екологічного податку та місцевих податків суб'єктам підприємництва та фізичним особам, які знаходяться на територіях на яких ведуться чи велися бойові дії та територіях тимчасово окупованих Росією. Слід відміти, що ці зміни ведуть до значних втрат від надходження податків до бюджетів. З іншої сторони, уряд це зробив ще тому, що Україні було надано значну фінансову допомогу від урядів багатьох країн та міжнародних фінансових та інших організацій.

Звичайно, звільнення від обкладанням податком на додану вартість, акцизного податку, мита значної кількості товарів(продукції), що завозяться з за кордону є, з однієї сторони позитивним явищем, яке веде до зниження вартості цієї продукції, а з іншої сторони негативним, бюджет недоотримає значних податкових надходжень. На нашу думку, ці пільги слід було поширити на сектор оборони, а не на роздрібний продаж цієї продукції на українському ринку. Особливо, це негативно відобразилося на ринку палива. Держава запровадила державне регулювання в цьому секторі, зменшила податки, але не довела його до логічного завершення, чим уміло скористалася паливна мафія. В умовах війни імпорту палива держава повинна взяти під свій повний контроль, для цього вона має всі важелі, зокрема і ліцензування, яке було також пом'якшено, та визначення реальних витрат на логістику.

Визиває сумнів, запровадження звільнення від ПДВ операцій з ввезення товарів(в багатьох випадках не першої необхідності) на митну територію України платниками єдиного податку першої, другої та третьої групи. Особливо, з одночасним зниженням контролю за запровадження РРО. Навпаки, в умовах війни, в країні слід посилити контроль за доходами фізичних осіб. На сьогодні ми можемо спостерігати значне підняття роздрібних цін суб'єктами малого підприємництва на товари першої необхідності, не завжди обґрунтоване та відсутністю застосування РРО.

Рішення про скасування непрямих податків на ввезення легкових автомобілів лише за квітень-травень 2022 року нанесло втрат до бюджету на суму 13,6 млрд.грн[2].

Таким чином, слід зауважити, що необхідно більш виважено підходити до внесення змін в податкове законодавство та надавати пільги там де їх ефективність буде найвищою.

Список використаних джерел

1. Закон країни «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» від 1 квітня 2022 р., №2173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>
2. В Україні скасують безмитне ввезення автомобілів. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4482366-v-ukraini-skasuuit-bezmytne-vvezennia-avtomobiliv>

Огренич Ю.О., д.е.н., доцент,
Запорізький національний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Функціонування підприємств відбувається за умов постійного впливу чинників внутрішнього, зовнішнього середовища, які позначаються на результатах діяльності. Зокрема, ці чинники можуть стати причиною нестабільності фінансово-господарської діяльності, погіршення показників рентабельності, фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності. Серед чинників внутрішнього середовища слід відзначити: недостатній рівень ресурсного забезпечення; неефективність роботи відділу маркетингу; незлагодженість роботи підрозділів підприємства; низький рівень кваліфікації працівників та неефективна кадрова політика; брак основних засобів та значний рівень їх зношеності; неефективність управління; повільне впровадження інновацій; скорочення частки інвестиційного капіталу; неефективність податкової політики та ін. Щодо чинників зовнішнього середовища, то вагомий вплив на роботу підприємств мають такі: нестабільність політичної ситуації; змінність законодавства; зростання податкового навантаження; екологічна ситуація; соціальна складова, тобто рівень доходів населення; інфляція, коливання цін; конкуренція та її загострення на ринках збуту продукції; погіршення економічного стану; відсутність підтримки з боку держави та місцевих органів влади тощо. Всі ці фактори можуть мати негативний вплив на стан операційної, фінансової, інвестиційної діяльності та призводи до зменшення виручки від реалізації продукції, фінансових результатів до оподаткування та чистого прибутку.

Слід відзначити, що від ефективності функціонування залежать фінансові показники промислових підприємств, що далі впливає на сплату податків до державного бюджету та отримання прибутку або збитку в кінці звітного періоду.

Питання впливу податків на ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств розглянуто в працях вчених: Грановська І. В. [1, с. 569-570]; Лункіна Т. І., Щербина Ю. О. [6, с. 655-656]; Стеблюк Н. Ф., Філін А. О. [7, с. 81-84]; Лесько М. В. [5, с. 102-110].

Поряд з цим, ефективність податкової політики, особливості оподаткування мають вагомий вплив на результати економічної діяльності підприємств. Тому важливе значення має ефективність, дієвість, обґрунтованість, прозорість, стабільність загальнодержавних та місцевих податків і зборів. Саме податки є основною статтею витрат для промислових підприємств, що позначається на показниках фінансово-господарської діяльності. Звичайно, податки є основним джерелом надходжень коштів до державного бюджету та їх нарахування, процедура сплати податків мають досить складний механізм. Зокрема, дії Державної податкової служби України сприяють постійному зростанню надходжень податків від різних видів економічної діяльності (рис. 1). Відповідно до наведених даних слід відзначити, що відбулося зростання суми надходжень податкових платежів за 2021 р. порівняно з 2020 р. по добувній промисловості і розроблення кар'єрів на 62377185,41 тис. грн. (123,1%), переробній промисловості на 14710696,89 тис. грн. (18,9%).

Зовсім протилежна ситуація спостерігається за податковим боргом, що видно з рис. 2. Загалом за 01.01.2021 р. відносно 01.01.2022 р. відбулося зростання суми податкового боргу на 1758,8 млн грн або 1,7 %. Це свідчить про доцільність вжиття заходів з боку Державної податкової служби України щодо зниження обсягу податкового боргу, підвищення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, здійснення податкових перевірок.

Доцільно відзначити, що зростання податкового боргу обумовлено впливом різних чинників та одним з них є погіршення ефективності господарської діяльності та зростання розміру податкового навантаження. Загалом, суб'єкти господарювання сплачують значну кількість податкових платежів, що позначається на результатах їх господарської діяльності, фінансових результатах. Також постійне зростання рівня податкового навантаження, сум штрафних санкцій для підприємств, посилення процедури адміністрування податків не стимулює вихід підприємств з тіні. В основному, в більшій мірі вплив податкової системи позначається на фінансово-економічних показниках, тобто власний капітал, прибуток, основні засоби [7, с. 81-84].

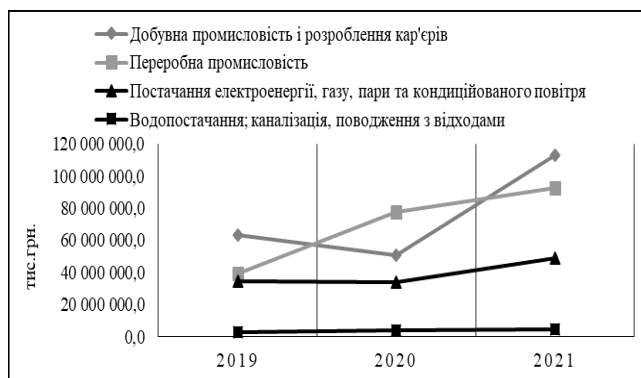

Рис. 1. Динаміка суми надходжень податкових платежів до Державного бюджету України у 2019-2021 рр. [3]

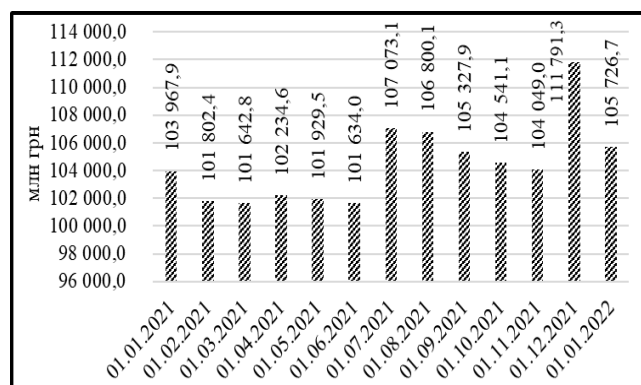

Рис. 2. Динаміка податкового боргу України [2]

Передумовою покращення ефективності функціонування підприємств є формування ефективної податкової політики, яка має бути спрямована на оцінку впливу податкового навантаження на результати діяльності підприємств; дослідження стану функціонування підприємств; слідкування за змінами податкового законодавства; оцінку достатності ресурсного забезпечення; визначення можливості використання податкових пільг, що дозволить зменшити базу оподаткування; здійснення мінімізації податкових платежів шляхом коригування форми господарської діяльності; прогнозування суми податків в залежності від фінансового стану підприємства; посилення контролю за процесом нарахування та сплати податків до державного бюджету; уникнення ситуації наявності податкового боргу та забезпечення його своєчасного погашення; оцінку впливу податків на результати фінансово-господарської діяльності; оцінку взаємозв'язку між податками та фінансовими показниками [4; 5, с. 102-110].

Також на промислових підприємствах задля відновлення ефективності фінансово-господарської діяльності доцільним є використання наявних податкових пільг та здійснення контролю за процесом нарахування, сплати податків і доцільним є: налагодження співробітництва всіх структурних

підрозділів підприємства; контроль за перерахуванням до державного бюджету податків та уникнення ситуації переоплати; використання електронного сервісу для обліку податків; застосування інформаційних систем; здійснення дій для погашення податкового боргу; дотримання чинного законодавства; моніторинг витрат за всіма видами податків; прозорість результатів господарської діяльності та оподаткування.

Передумовою зниження податкового навантаження на підприємствах та відновлення економічного стану, створення сприятливих умов для їх діяльності є реформування податкової системи шляхом виділення податкових пільг для промислових підприємств, скорочення кількості податків, надання податкових кредитів та податкових канікул, підвищення зрозумілості та прозорості податкових перевірок, роз'яснення правил оподаткування, спрощення процедури адміністрування податків, спрощення механізму сплати податків, податкових процедур, вдосконалення нормативно-правової бази, перенесення термінів подачі податкової звітності та відстрочка податкових платежів.

Таким чином, передумовою покращення економічного стану промислових підприємств, зростання ділової активності, відновлення виробництва, активізації інвестиційної діяльності є вдосконалення податкової системи шляхом зниження податкового навантаження, запровадження міжнародного досвіду, здійснення контролю за ухилення від сплати податкових зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Грановська І. В. Вплив оподаткування на економічну діяльність підприємств. *«Молодий вчений»*. 2017. № 1 (41). С. 568-571.
2. Державна податкова служба України. Динаміка податкового боргу. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg/> (дата звернення: 20.05.2022).
3. Державна податкова служба України. Надходження податків і зборів. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv--obovyaz/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv/> (дата звернення: 20.05.2022).
4. Жидяк О. Р. Вдосконалення системи оподаткування підприємницьких структур аграрної сфери. *Ефективна економіка*. 2013. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2092> (дата звернення: 20.05.2022).
5. Лесько М. В. Про оцінку впливу ПДВ на фінансово-господарську діяльність підприємства. *Український соціум*. 2011. № 1. С. 101-112.
6. Лункіна Т. І., Щербина Ю. О. Вплив податкового навантаження на фінансові результати підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 5. С. 654-656. URL: <http://global-national.in.ua/issue-5-2015/13-vipusk-5-traven-2015-r/874-lunkina-t-i-shcherbina-yu-o-vpliv-podatkovogo-navantazhennya-na-finansovi-rezultati-pidpriemstva> (дата звернення: 20.05.2022).
7. Стеблюк Н. Ф., Філін А. О. Вплив податкового навантаження на діяльність підприємств. *«Молодий вчений»*. 2015. № 8 (23), Частина 1. С. 80-86.

Гембарська Н. Є., к.е.н., старший викладач
Данилків Х. П., к.е.н., доцент
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗМІНИ ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Реалії війни змушують до швидкої адаптації економіки країни до нових умов. У цьому процесі не останню роль відіграє зміна податкового законодавства, що вносить свої корективи у діяльність суб'єктів господарювання.

Зміни оподаткування в умовах воєнного стану відбуваються у рамках державної політики дерегуляції та лібералізації бізнесу, які повинні стимулювати розвиток економіки нашої країни в цей нелегкий період.

Саме тому парламентом та урядом було запроваджено ряд ініціатив, спрямованих на підтримку підприємництва під час війни:

- 1) зменшення податкового тиску, спрощення і поліпшення податкових правил на період дії воєнного стану;
- 2) послаблення вимог щодо отримання та перевірок дозвільних документів (ліцензій);
- 3) спрощення умов ведення бізнесу для ФОП;
- 4) кредитування та компенсації для бізнесу;
- 5) підтримка агробізнесу та сфери харчової промисловості;
- 6) лібералізація трудових відносин;
- 7) релокація бізнесу [1].

Слід зауважити, що всі зміни до податкового законодавства є чинними лише за умови їх внесення до Податкового кодексу, який дає можливість розібратися та систематизувати інформацію та належно спланувати та організувати діяльність суб'єкта господарювання.

Законодавство України передбачає такі зміни в системі оподаткування:

- ✓ зупинення перебігу деяких строків, визначених податковим законодавством;
- ✓ мораторій податкові перевірки;
- ✓ деякі звільнення від відповідальності за порушення податкового законодавства [2];
- ✓ дозвіл на певні види податкових перевірок;
- ✓ пропозиції щодо пільг з єдиного податку, плати за землю;
- ✓ уточнення особливостей застосування податкових пільг для благодійників;
- ✓ визначення особливостей формування податкового кредиту та реєстрації податкових накладних;
- ✓ зміни щодо підакцизних товарів;
- ✓ продовження дії певних ліцензій;

- ✓ зміни щодо сплати ЄСВ [3];
- ✓ спрощено правила імпорту гуманітарної допомоги та деяких інших товарів [4] тощо.

Як наслідок маємо такі зміни на період правового режиму воєнного стану в оподаткуванні:

1) ПДВ:

- ✓ передбачено пільгову ставку з ПДВ у розмірі 7% на імпорт та постачання бензинів моторних, важких дистилатів, скрапленого газу, нафти та сирих нафтопродуктів, одержаних з бітумінозних порід (мінералів);

- ✓ звільнено від ПДВ імпорт і постачання товарів оборонного призначення, операції з ввезення та постачання на митній території України спеціальних засобів індивідуального захисту та бронезилетів для добровольчих формувань територіальних громад, утворених відповідно до законів України;

2) акцизний податок:

- ✓ нульова ставка акцизного податку для бензинів, інших нафтопродуктів, важких дистилатів, скрапленого газу, пропану, ізобутану.

3) спрощена система:

- ✓ можливість для ФОП та юридичних осіб обрати спрощену систему оподаткування при граничному розмірі календарного доходу не більше 10 мільярдів гривень на рік за відповідності таким вимогам: є резидентом України; не здійснює діяльність у сфері азартних ігор, лотерей, експорту, імпорту підакцизних товарів, видобутку і реалізації корисних копалин (крім видобування підземних та поверхневих вод та надання послуг централізованого водопостачання та водовідведення), обміну іноземної валюти; реєстраторів цінних паперів; страхових брокерів; фінансових установ;

- ✓ не застосовуються будь-які обмеження щодо кількості найманих працівників 3-ї групи;

- ✓ для платників єдиного податку 3-ї групи (2% - замість 5%, платники не є платниками ПДВ) не застосовується обмеження щодо обсягу доходу на рік;

- ✓ декларацію з єдиного податку потрібно подавати щоквартально, зазначаючи доходи помісячно, сплата податку проводиться щомісячно, авансом, до 15 числа за підсумками попереднього календарного місяця

- ✓ ФОП, платники єдиного податку 1-ї та 2-ї групи, мають право не сплачувати єдиний податок, декларація за цей період не заповнюється.

4) екологічний податок за 2022 податковий рік не нараховується та не сплачується за об'єктами, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях.

5) земельний податок та плата за землю державної та комунальної власності за землю та паї, що розташовані на територіях проведення бойових дій, на тимчасово окупованих територіях, територіях, як засмічені вибухонебезпечними предметами, на яких наявні фортифікаційні споруди - з

01.03.2022 року по 31.12 року, наступного за роком, у якому припинено воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується.

б) ЄСВ:

✓ ФОП, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а також члени фермерського господарства мають право не сплачувати ЄСВ за себе;

✓ платники єдиного податку, які обрали спрощену систему оподаткування, ФОП (2-а, 3-я група) і юридичні особи 3-ї групи платників єдиного податку можуть вирішити не сплачувати ЄСВ за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України;

✓ протягом періоду дії воєнного стану та протягом 3 місяців після його припинення штрафи та пеня за порушення у зв'язку зі сплатою ЄСВ – не застосовуються.

7) ПДФО, щодо власно вирощеної сільськогосподарської продукції нараховувати та сплачувати буде податковий агент, а не фізична особа [5].

Зазначимо, що на період дії воєнного стану можуть проводитися фактичні податкові перевірки. Перелік підстав для їх проведення розширено, - тепер підставою може бути порушення законодавства щодо забезпечення можливості проведення розрахунків банківською картою. Камеральні перевірки проводяться на підставі заяви про бюджетне відшкодування ПДВ, доданої до декларації. За порушення податкового законодавства пеня не нараховується, а нарахована підлягає анулюванню, якщо порушення було внаслідок введення воєнного, надзвичайного стану.

Зміни в оподаткуванні потрібно відслідковувати в режимі реального часу, наразі маємо Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо окремих податків і зборів у період воєнного, надзвичайного стану № 7311, який очікує розгляду. У ньому пропонують черговий пакет змін, зокрема, скасування пільги з ПДВ, акцизу та мита при ввезенні транспортних засобів, підвищення ставки військового збору до 3%, розширення можливостей перебування на спрощеній системі, тощо.

Список використаних джерел

1. Тил працює - Україна воює: підтримка бізнесу в умовах воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України*. 11 квітня 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/221573.html>.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану. Закон України № 2118-IX від 03.03.2022 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. Закон України №2120-IX від 15.03.2022 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

4. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України № 236 від 09.03.2022 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-%D0%BF#Text>.

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану. Закон України № 2142 від 24.03.2022 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>.

Грубінка І.І., к.е.н., викладач
ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМАТИКИ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розбудова ефективної економіки вказує на те, що кожна країна повинна максимально ефективно і раціонально використовувати свої ресурси. Одним з основних ресурсів нашої країни є земля, відповідно АПК України маючи в своєму розпорядженні такий ресурс має стати однією з провідних галузей народногосподарського комплексу України. Тому актуальним стає питання кредитного забезпечення цього комплексу, особливо з врахуванням сучасних умов, коли джерела фінансових ресурсів є обмеженими. Крім того АПК має величезне значення в контексті продовольчої безпеки держави і світової продовольчої кризи на тлі постійного збільшення світового населення. Слід відзначити, що зараз потреби сільськогосподарських підприємств в позикових коштах не задовольняються в повних обсягах, це пов'язано з одного боку із низьким рівнем фінансового стану більшості аграрних підприємств, високим рівнем їх дебіторської заборгованості. З іншої сторони потенційні кредитори – банки зараз відчувають гострий брак фінансових ресурсів і мають проблеми з власною ліквідністю, тому їхні можливості кредитування є обмеженими.

Ми безперечно дотримуємось думки тих науковців і вчених [1, 2, 3], що стоять на позиціях того, що для розкриття цього потенціалу галузь АПК потребує особливого підходу з боку держави:

- цей підхід стосується перш за все фінансово-кредитної, податкової, бюджетної і цінової політики держави в цій галузі;
- особливу увагу, ми хочемо звернути перш за все на фінансово-кредитну політику і важелі впливу на основі неї на ефективну діяльність сільськогосподарських підприємств.

Аграрне виробництво, є однією з найбільш фондомістких галузей економіки. Пасивна складова в основних фондах досягає 70%, що є дуже

вагомим показником. Він вказує не тільки на стаціонарність виробництва і важливу роль землі в ньому, але і на потребу в значних обсягах капітальних інвестицій для прибуткового функціонування і забезпечення розширеного відтворення. Експерти вказують на потребу у мільярдних довгострокових фінансових вливаннях в цю галузь, що коливаються на рівні 250 млрд грн. Однак незважаючи на значну величину основних фондів і потребу в її відповідному фінансовому забезпеченні, джерела такого забезпечення є обмеженими.

На нашу думку основними заходами у цій сфері кредитного забезпечення АПК повинні стати:

- розширення фінансових можливостей пільгового кредитування підприємств АПК (за рахунок застосування механізму здешевлення кредитів, а також підтримки цільового кредитування);
- зменшення норм резервування за кредитами, що надані сільськогосподарським підприємствам;
- створення спеціалізованої установи, яка б займалася кредитним обслуговуванням підприємств АПК (в тому числі видачею кредитів під заставу сільськогосподарських угідь), на наше бачення вона повинна бути акціонерним банком з контрольним пакетом в власності держави (при цьому її назва не має великого значення).

Однією з об'єктивних причин застосування спеціального кредитного механізму, щодо підприємств АПК є неспівпадіння періодів витрачання (1-2 кв.) і надходження (3-4 кв.) фінансових ресурсів, що зумовлено залежністю аграрних підприємств від природно-кліматичних умов і сезонністю їх виробництва:

- це в свою чергу зумовлює нестачу оборотних фондів і касовий розрив в кількомісячний термін;
- цей розрив має покриватися за рахунок короткострокових (до 1 р.) банківських позичок (кредитів). Саме ці причини, що об'єктивно впливають на ведення підприємницької в аграрній сфері, є її основними особливостями. Їх вирішення є можливим лише за рахунок застосування державою відповідної фінансово-кредитної підтримки (спеціально розроблених механізмів і програм), що дозволить ефективно вирішити цю проблему і зробити підприємства АПК стратегічно конкурентоспроможними.

Отже, проблема кредитного забезпечення діяльності аграрних підприємств є складною і потребує комплексного підходу до її вирішення, проте без її розв'язання подальший розвиток аграрного виробництва, як одного з основних секторів економіки України є неможливим.

Список використаних джерел

1. Непран А.В. Роль кредиту в прискоренні нагромадження процесів нагромадження капіталів в сільському господарстві / А.В.Непран // Журнал Економіка АПК.- 2016р. - №11 –С. 74-79.
2. Колотуха С. Розвиток земельних відносин та їх фінансове забезпечення в аграрному секторі економіки // С.Колотуха, І.Коваленко // Журнал Банківська справа .- 2017р. - №2 –С. 19-27.
3. Дем'яненко М.Я. Проблемні питання державної політики фінансової підтримки сільського господарства / М.Я.Дем'яненко // Журнал Економіка АПК.- 2016р. - №7 –С. 68-75.

Жидовська Н.М., к.е.н., доцент
Прокопишин О.С., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ НА ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО
СТАНУ**

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, Верховною Радою України прийнято ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» №2120-ІХ від 15.03.2022 р. Відповідно до внесених змін, зокрема, у розділі ХХ «Перехідні положення» підрозділ 8 доповнено п. 9, в якому зазначено, що тимчасово, з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, положення розділу ХІV «Спеціальні податкові режими» ПКУ застосовуються з урахуванням особливостей, зокрема які стосуються спрощеної системи оподаткування. [1]

Насамперед відзначимо, що на весь час воєнного стану, частина мікробізнесу, до якої належать фізичні особи-підприємці - платники єдиного податку 1-ої та 2-ої групи, звільнена від сплати єдиного податку і подачі податкової звітності з цього податку.

Але глобальніші зміни у спрощеній системі оподаткування відбулися не для фізичних осіб, а для малих, середніх і навіть деяких великих підприємств. З 1 квітня 2022 року право на застосування спрощеної системи оподаткування, а саме можливість стати платником 2% - єдиного податку 3-ої групи, отримали без будь-яких обмежень за кількістю працівників, юридичні особи будь-якої організаційно-правової форми та фізичні особи-підприємці, у яких за 2021 рік обсяг доходу не перевищив 10 мільярдів гривень (табл.1).

Таблиця 1

**Зміни в спрощеній системі оподаткування на період дії
воєнного стану [3]**

Запитання	Відповідь
1	2
Як Закон визначає платників податку, які користуються ЄП 2%	Платники єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування.
Хто може обрати 2 %	ФОП і юрособи, які на теперішній час перебувають на загальній або спрощеній системі (1-4 групи) оподаткування і їхній дохід за календарний рік не перевищує 10 млрд грн. Обмежень щодо кількості працюючих немає.
Хто не може обрати ЄП 2 %	1) суб'єкти господарювання, які здійснюють: – діяльність з організації, проведення азартних ігор, лотерей (крім розповсюдження лотерей), парі (букмекерське парі, парі тоталізатора); – обмін іноземної валюти; – виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів та діяльності ФО, пов'язаної з роздрібним продажем пива, сидру, пері (без додання спирту) та столових вин); – видобуток, реалізацію корисних копалин; 2) страхові (перестрахові) брокери, банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії інші фінансові установи, визначені законом; реєстратори цінних паперів; 3) представництва, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи юридичної особи, яка не є платником єдиного податку; 4) фізичні та юридичні особи – нерезиденти.
Термін дії статусу платника ЄП 2 %	З 01.04.2022 р. до 1-го дня місяця, наступного за місяцем припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України. Після цього платник повертається на ту систему оподаткування, на якій перебував до переходу на ЄП з особливостями. Також платник має право самостійно відмовитися від застосування ЄП 2%.
Яка ставка ЄП	2 % доходу
Що з ПДВ	Платники звільнені від ПДВ
Звітний період	Квартал
Термін сплати ЄП	Щомісяця до 15 числа сплачується авансовий внесок ЄП за підсумками попереднього календарного місяця. Наприклад, за квітень – до 15.05, за травень – до 15.06.
Як перейти на ЄП 2 %	Подати заяву до останнього числа місяця, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування. Тобто, щоб перейти з 01.04.2022 р. слід подати заяву до 31.03.2022 р.

**Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку
аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4»**

Продовження таблиці 1

1	2
Обмеження в застосуванні	Законодавець залишив певні обмеження щодо видів діяльності, зокрема це: -організація, проведення азартних ігор, лотерей (крім розповсюдження лотерей), парі (букмекерське парі, парі тоталізатора); -обмін іноземної валюти; -виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів та діяльності фізичних осіб, пов'язаної з роздрібним продажем пива, сидру, пері (без додання спирту) та столових вин); -видобуток, реалізація корисних копалин.
Правила переходу	Для переходу на спрощену систему оподаткування до останнього числа місяця (а не за 15 днів як раніше), що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, необхідно подати заяву до ДПС за місцем податкової адреси платника податків. Новостворені підприємства та підприємці, можуть стати платниками єдиного податку 3-ої групи з дня їх державної реєстрації, якщо подадуть відповідну заяву протягом 10 днів з дня їх державної реєстрації. Діє право самостійно відмовитись від використання спрощеної системи оподаткування, з першого дня місяця, наступного за місяцем, у якому буде прийнято таке рішення.
Як далі буде діяти спрощена система оподаткування?	Після припинення або скасування воєнного стану на території України, ті платники, які обрали таку спрощену систему оподаткування, з першого дня місяця, наступного за місяцем припинення або скасування воєнного стану, автоматично вважаються такими, що застосовують систему оподаткування, на якій вони перебували до введення воєнного стану. Потребуватиме законодавчого уточнення порядок оподаткування ПДВ при такому переході, адже товари могли бути придбані без ПДВ, а їх реалізація відбуватиметься вже з оподаткуванням ПДВ.

Для того, щоб перейти на тимчасову сплату ЄП за ставкою 2% з «воєнними» особливостями, необхідно не пізніше 30 числа поточного місяця подати заяву про застосування спрощеної системи оподаткування за формою, затвердженою наказом Мінфіну від 16.07.2019 р. №308. При цьому, платник має також заповнити Розрахунок доходу за попередній календарний рік, що передує року переходу на спрощену систему оподаткування. [4,5]

Щодо звітності, то нова форма Податкової декларації платника єдиного податку третьої групи на періоді воєнного, надзвичайного стану в Україні є однаковою як для ФОП, так і для юросіб. Має три типи: звітна, звітна нова та уточнююча (п. 50.1 ПКУ). [2]

Складається дана форма декларації з основного документа (декларації) та з двох додатків:

- Додаток 1 «Розрахунок загального мінімального податкового зобов'язання за податковий (звітний) рік»;
- Додаток 2 «Відомості про суми нарахованого доходу застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску».

Отже, підсумовуючи вище сказане, відмітимо, що впровадження 2% ставки єдиного податку є вигідним для імпортерів через (відсутність імпортного ПДВ), компаніям з невеликим вхідним ПК з ПДВ, компаніям з

контрагентами-платниками 2% єдиного податку та платникам 5% єдиного податку. Для кого є не вигідним впровадження 2% ставки єдиного податку: експортерам (втрата ПК з ПДВ), збитковим компаніям (з накопиченими збитками або через воєнний стан), компаніям з суттєвими товарними залишками.

Одночасно відкритими питаннями на сьогодні залишаються питання щодо форми декларації, врахування списаної простроченої кредиторської заборгованості у складі доходу, ПК з ПДВ при реалізації після повернення на загальну систему оподаткування, ПК на основні засоби що амортизуються та ПК з ПДВ при реалізації готової продукції тощо.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» №2120-IX від 15.03.2022 р.
2. Податковий кодекс України № 1117-IX від 17.12.2020 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Устилович Ю. Податки під час війни: нові правила сплати для підприємців. URL: <https://thepage.ua/ua/business/podatki-pid-chas-vijni-pravila-dlya-fop-riznih-grup>
4. Як заповнити заяву для переходу на єдиний податок за ставкою 2%. URL: https://buhgalter911.com/uk/news/news1064285.html?utm_source=esputnik&utm_medium=email&utm_campaign=news_b91
5. <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/580309.html>

Заславська О.І., к.е.н., доцент
Ужгородський національний університет

РІЗНОВИДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Розвиток та ефективне функціонування малого та середнього бізнесу значною мірою визначається рівнем його фінансової підтримки. Сьогодні найбільш популярним джерелом зовнішнього фінансового забезпечення розвитку МСБ є банківські кредити, які за статистикою посідають третє місце після доходів від діяльності суб'єктів підприємництва та особистих коштів засновників, що пояснюється доступністю та швидкістю отримання коштів, а також дієвим нормативно-правовим забезпеченням процесу кредитування. Необхідність кредитування підприємств МСБ пояснюється їх специфікою, обмеженістю власних коштів, нерівномірністю у потребах фінансових ресурсів на різних стадіях виробничого циклу підприємств тощо.

Таблиця 1

Види банківського кредитування малого та середнього бізнесу*

Вид кредиту	Характеристика кредиту
Кредит «стартап»	Кредити на заснування бізнесу. Переваги – можливість розпочати власну справу. Недоліки: дуже високий рівень ризику, що зумовлює формування великих резервів; недосконалість бізнес-планів.
Мікрокредитування	Банки кредитують малі підприємства, які сегментовані за різними класифікаційними ознаками – від обсягів річної виручки до галузевих характеристик. Переваги: можливість сформувати позитивну кредитну історію для малих підприємств; виконання соціальної функції, коли позичальники можуть отримати кредит і розпочати власну справу.
Комерційна іпотека	Кредити під заставу комерційної нерухомості суб'єктам, які її орендують і хочуть викупити її у власність. Іпотеку відрізняють відносно довгі терміни погашення позики та високі відсотки. Іпотечні кредити надає обмежене коло банків.
Кредитування придбання основних засобів	Кредити на придбання обладнання, спеціальної техніки, автотранспортних засобів. Максимальна сума кредиту обмежується платоспроможністю позичальника. Термін кредиту – 5–10 років, погашення рівними частинами або за гнучким графіком.
Кредит на поповнення оборотних коштів	Кредит призначено для фінансування тимчасових потреб підприємства в оборотних коштах. Переваги: простота оформлення, відсутність забезпечення, можливість диференційованого підходу до процедури погашення кредиту. Максимальний обсяг кредиту розраховується, виходячи з обсягу річної виручки.
Овердрафт	Форма короткострокового кредиту у межах встановленого банком ліміту, що дозволяє клієнтові оплачувати платіжні доручення у розмірах, що перевищують залишок на його поточному рахунку. Переваги: можливість швидко отримати кредит із мінімальною кількістю документів; зручність його періодичного відновлення. Недоліки: короткий термін кредитування, невеликі суми.
Інвестиційне кредитування	Це надання кредитних коштів, які спрямовуються позичальником на придбання, реконструкцію, розширення або оновлення основних фондів. Переваги: тривалі терміни користування кредитом. Недоліки: необхідність підготовки пакету документів бухгалтерської звітності і якісного бізнес-плану, де обґрунтовано генерування грошових потоків; необхідність забезпечення.
Проектне фінансування	Кредити на реалізацію великих проектів. Переваги – великі обсяги коштів та значні терміни кредитування. Недоліки – високі ризики, велика кількість учасників процесу, варіантність умов реалізації процесу.
Венчурне фінансування	Венчурні кредити надаються лише функціонуючим підприємствам, що знаходяться на стадії розвитку. Переваги – тривалі терміни кредитування, підтримка наукоємних проектів. Недоліки – високі відсоткові ставки і обмежена пропозиція через високі ризики та труднощі розробки адекватної методології.

**Джерело: складено на основі [1; 2; 3]*

Банківська практика свідчить, що потреба у кредитах залишається високою на всіх етапах становлення та функціонування підприємств малого та середнього бізнесу. Залежно від стадії розвитку та потреб малого підприємництва банками надаються різні види кредитів, а саме: мікрокредити, кредитна лінія, овердрафт, лізинг, комерційна іпотека, кредитування придбання основних засобів, кредит на поповнення оборотних коштів, кредит «стартап», інвестиційне кредитування, венчурне фінансування, проектне фінансування тощо.

Розглянемо найбільш популярні інструменти банківського кредитного забезпечення розвитку малого підприємництва та здійснимо їх порівняльну характеристику із позиції переваг та недоліків для позичальників (табл.1).

Кредитування підприємств малого та середнього бізнесу для банків теж має свої переваги і недоліки. До переваг фахівці відносять такі:

- можливість розширення клієнтської бази та продуктової лінійки корпоративних та споживчих кредитів;
- велика конкуренція на ринку корпоративного кредитування за рахунок зростання частки фінансування великих компаній із фондового ринку;
- можливість диверсифікувати кредитні ризики і у такий спосіб уникнути концентрації кредитного ризику на одного великого позичальника;
- прибутковість операцій кредитування МСБ внаслідок високих відсоткових ставок.

До недоліків банківського кредитування малого та середнього бізнесу слід віднести такі:

- короткостроковість кредитів на фінансування поточних видатків МСБ;
- обмеженість банківських ресурсів щодо довгострокового інвестиційного кредитування;
- низький рівень забезпеченості кредитів МСБ;
- високий рівень кредитного ризику;
- великі операційні витрати через велику кількість кредитних угод на відносно малі суми тощо [1].

У підсумку зазначимо, що фінансове забезпечення підприємств малого та середнього бізнесу має достатньо альтернатив, тому система кредитування МСБ потребує удосконалення задля можливості бути пріоритетним джерелом у системі фінансування малого підприємництва. Насамперед, це стосується запровадження нових кредитних продуктів та програм, удосконалення законодавчої бази та підвищення ефективності системи державної підтримки малого підприємництва.

Список використаних джерел

1. Руда О. Л., Турчик М. М. Організація банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні / О. Руда, М. Турчик// Ефективна економіка. – 2018. – №10. – С. 1-7.
2. Стрілець В. Ю. Забезпечення розвитку малих підприємств: теорія, методологія, практика: монографія / В. Стрілець. – Полтава: ПУЕТ, 2019. – 457 с.
3. Труш Є. І. Міжнародний досвід з кредитування малого підприємництва та його адаптація до особливостей національної економіки / Є. Труш // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2013 р.– № 4 (73). – С. 104-107.

Коверко Ю.А., к.е.н., доцент
*Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Державна підтримка є важливою умовою ефективного функціонування сільськогосподарських товаровиробників. Особливої актуальності державна підтримка виробників сільськогосподарської продукції набула в умовах воєнного стану, коли гостро постало питання забезпечення продовольчої безпеки усієї держави.

З метою сприяння безперебійній діяльності аграрних товаровиробників, підтримки проведення комплексу весняно-польових робіт в Україні було прийнято ряд нормативно-правових актів:

1. Постановою «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 та від 14 липня 2021 р. № 723» № 274 від 12 березня 2022 року запроваджено механізм надання пільгових кредитів сільськогосподарським товаровиробникам. Такі кредити передбачені для малих та середніх аграрних виробників з оборотом не більше 20 мільйонів євро в рік, що є еквівалентом підприємства, яке обробляє до 10 000 га. Максимальна сума кредиту, на який поширюється компенсація відсоткової ставки становить 50 мільйонів грн. Кредитування надається для здійснення сільськогосподарської діяльності на період дії воєнного стану. Для отримання кредитування суб'єкт підприємництва повинен бути сільськогосподарським товаровиробником у значенні, наведеному в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України» № 1877-IV від 24 червня 2004 року.

2. Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня 2022 року встановлено можливість не

сплачувати єдиний податок фізичними особами – підприємцями - платниками 1 та 2 груп на усій території країни з 1 квітня 2022 року до припинення воєнного стану; зменшено ставку єдиного податку для платників 3 групи до 2% від доходу, встановлено ставку акцизного податку на пальне у розмірі 0 євро та 7 % ПДВ до припинення воєнного стану; скасовано оподаткування земельним податком та орендною платою за землю з березня 2022 року до кінця року наступного, за яким скасовано воєнний стан на територіях, де ведуться бойові дії, на тимчасово окупованих територіях; надано можливість з 1 березня до припинення воєнного стану та ще 12 місяців фізичним особам-підприємцям, особам, які провадять незалежну професійну діяльність та членам фермерського господарства не сплачувати Єдиний соціальний внесок за себе.

3. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про технічне забезпечення комплексу польових робіт в умовах воєнного стану 2022 року» №154 від 07.03.2022 року з метою безперервної роботи агропромислового комплексу та проведення весняно-польових робіт дозволено експлуатацію сільськогосподарської техніки без реєстрації.

4. Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про забезпечення сільгосптоваровиробників насінням для проведення весняно-польових робіт у 2022 році» № 132 від 01.03.2022 року забезпечено безперешкодний процес реалізації насіння і садивного матеріалу суб'єктами насінництва та розсадництва врожаю 2021 року та залишків минулих років, необхідного для посіву, без додаткових процедур із сертифікації, а також визнання іноземних сертифікатів на імпортоване насіння без застосування додаткових процедур із сертифікації.

Мельник К.М., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Реалізація сучасних завдань соціально-економічного розвитку України в умовах посилення фінансових обмежень визнає необхідність підвищення ролі інвестиційного кредитування комерційних банків у фінансуванні аграрного сектора економіки. Висока стратегічна важливість аграрного сектора поряд із його низькою привабливістю для приватних інвесторів та кредиторів внаслідок невеликої рентабельності виробництва продукції, високих сільськогосподарських ризиків, відсутності ліквідної застави, великого періоду обороту капіталу тощо обумовлюють необхідність державної підтримки даної сфери галузі економіки. Однією з найбільш перспективних форм фінансування

аграрних програм і проєктів є інвестиційне кредитування комерційними банками.

Згідно з даними Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», капітальні інвестиції в агропродовольчі сектори економіки за січень-вересень 2021 року склали 48,8 млрд грн, з них у сільське господарство – 33,3 млрд грн (це на 13 % більше, ніж за відповідний період минулого року).

Індекс росту за видами діяльності має наступні показники:

- сільське господарство і мисливство – 119,7 %;
- лісове господарство – 331,0 %;
- рибне господарство – 121,5 %;
- харчова промисловість – 95,3 %.

Як свідчать розрахунки науковців, темпи зростання капітальних інвестицій в аграрних секторах економіки протягом 9 місяців 2020 року в 2,2 рази перевищили темпи зростання капіталовкладень у вітчизняну економіку в цілому[1].

Якщо подивитися на ділову активність інвесторів, то за попередніми оцінками інвестиційного порталу InVenture, у 2021 році в Україні в секторі сільського господарства та агробізнесу обсяг здійснених та анонсованих угод злиття та поглинань (M&A) досяг 234 млн дол.

За обсягами інвестицій попереду аграрного сектору економіки стояли ІТ сектор, будівництво, нерухомість та металургія, а за кількістю угод с/г сектор посів упевнено друге місце з 19 угодами.

Необхідно зазначити, що в сільському господарстві України нині працюють такі іноземні компанії, як Fromageries Bel, Louis Dreyfus, AgroFeed Kft., Limagrain, Grain Alliance, Glencore Agriculture Limited, Risoil S.A., Vaderstad, Sierenz.

Близько 98% фінансових ресурсів суб'єкти господарювання в сфері агробізнесу спрямовують в матеріальні активи, що виступає свідченням існуючого недостатнього рівня матеріально-технічного забезпечення операційної діяльності. Так, майже 65% усіх капітальних інвестицій, що надходять у матеріальні активи, спрямовуються на придбання машин та обладнання. Це викликано передусім спеціалізацією виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема – вирощуванням зернових та олійних культур. Крім того, у зв'язку із зміною клімату, що призводить до підвищення середньорічних температур та використання сучасних композитних матеріалів поступово відпадає потреба у будівництві капітальних будівель для зберігання зібраного урожаю та утримання сільськогосподарських тварин [2]. Тобто відбувається скорочення обсягів капітальних інвестицій на будівництво та модернізацію будівель і споруд.

Викликають занепокоєння відносно низькі обсяги витрат на відновлення родючості земель сільськогосподарського призначення, які знаходяться у

користуванні господарств корпоративного сектору аграрної економіки. Натепер виробничо-господарська діяльність переорієнтовується на вирощування монокультур – кукурудзи та соняшнику, що негативно відбивається на збереженні та підвищенні родючості ґрунту [3].

Інвестиційне кредитування сільськогосподарських підприємств передбачає ряд особливостей (як і інші види кредитування сфери), зумовлених специфікою галузі, що викликає необхідність окремого підходу до кредитування, який полягає у мінімізації кредитного ризику та стимулюванні розвитку інвестиційного кредитування з боку держави.

Реальні інвестиційні надходження до підприємств галузі АПК впродовж 2015–2019 років мали тенденцію до збільшення. У 2019 році, в порівнянні з 2015 роком обсяг загальних капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство збільшилась на 28975 млн грн або 196 %, що є сприятливою умовою для розвитку вітчизняних аграрних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1.

Динаміка капітальних інвестицій за видами економічної діяльності

Показник	Обсяги станом на 1 січня, млн грн					
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Всього кредитів	219419	273116	359216	448461	578726	602325
Кредити в сільське, лісове та рибне господарство	18797	30155	50484	64243	65901	55254

Складено автором за даними джерел [4]

Аналізуючи дані таблиці необхідно відмітити, що протягом 2015–2020 років спостерігається позитивне зростання величини капітальних інвестицій в економіку України в цілому, але частка обсягу капітальних вкладень у галузь сільського господарства має тенденцію до щорічного скорочення, особливо це проявилось у 2020 році у порівнянні з обсягами 2019 року, більше на 17 %. Зниження активності інвестиційної діяльності в сфері сільського господарства пояснюється нестабільними чинниками макроекономічного та політичного стану нашої країни, обмеженням купівельної спроможності населення, початком глобальної світової економічної кризи, поступовою девальвацією національної валюти, низькими показниками ефективності аграрного сектору. Обсяги інвестування у середньому близько 10 % від загальної суми капітальних інвестицій по країні є досить низьким, незважаючи на те, що аграрний сектор нашої держави має досить високий потенціал для розвитку та значну інвестиційну привабливість.

Аналіз залучення інвестицій аграрними підприємствами свідчать про необхідність перегляду інвестиційної політики з врахуванням особливостей аграрного сектору. Тільки раціональне використання наявних інвестиційних

ресурсів та створення сприятливого інвестиційного клімату забезпечить ефективність агроформувань в цілому. Стимулювання розвитку інвестиційних процесів в аграрній сфері має стати одним із пріоритетних завдань з вирішення ряду питань на всіх рівнях господарювання. Першочергово необхідно покращити фінансове забезпечення інвестиційної діяльності аграрних підприємств через збільшення обсягів довгострокового кредитування на фоні зменшення обсягів короткострокового використання кредитів та оптимального співвідношення власних та залучених фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Що заважає активному інвестуванню в український агросектор? / URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/12/681316/> (дата звернення; 23.05.2022).
2. Зарицька Н. Новий погляд на інвестиції в агро бізнес. *Економіст*. 2018. №2. С. 6–7.
3. Дивнич О.Д., Фролова І.І., Кожара Є.Ю. Капітальні інвестиції у ресурсному забезпеченні сільськогосподарських підприємств України. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2020. Вип. 36. С. 123–125.
4. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України / URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Міщенко Р. О., студент
Університет державної фіскальної служби України

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Однією з найсуттєвіших і складних проблем української економіки в період економічної нестабільності є вдосконалення взаємовідносин між платниками податку та державою. Податки в умовах економічної нестабільності повинні використовуватися не тільки як джерело одержання доходів бюджету, а й як важливий інструмент фінансового регулювання економіки та залучення інвестицій. Ключовим завданням економічної політики держави є створення відповідних умов для підвищення конкурентоспроможності. При цьому держава має важливий інструмент економічного впливу – податкову систему. Сучасні гео економічні процеси висувають нові вимоги до податкової системи.

Реформування податкової системи повинне проводитися згідно з пріоритетами державної політики щодо соціально-економічного розвитку, сприяти економічному зростанню шляхом вдосконалення податкової системи на основі виваженої політики, забезпечувати достатній обсяг сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, установити.

Сутність та принципи державного податкового регулювання розглядалися в роботах В.Т. Александрова, Ф.Ф. Бутинця, Н.С. Вітвицької, П.К. Германчука, М.М. Коцупатрого, Н.М. Малюги, О.І. Назарчука, О.А. Ногіної, Н.І. Петренко, Н.І. Рубана, І.Б. Стефанюка, М.Т. Фенченко, І.Ю. Чумакової. Однак до теперішнього часу недостатньо уваги приділяється принципам податкового регулювання. У працях сучасних українських дослідників значна увага приділяється не самій можливості впливу податків на бюджет країни ті її інвестиційну привабливість, а переважно проблемам ефективності застосування інструментарію податкового регулювання насамперед у сфері розвитку підприємницької діяльності. Підкреслюючи об'єктивну необхідність процесу податкового регулювання, вітчизняні фахівці цілком справедливо зауважують, що стану реальної економіки. Тому з економіко-правових і технічних аспектів податкове регулювання ускладнене в умовах економічної нестабільності.

За період економічної діяльності країни 2008-2021 роки було поступове зростання доходів бюджету та паралельно із цим зростання видатків, які значно збільшились за останні два роки. Дефіцит бюджету явище притаманне економіці кожної держав, але в Україні це явище має хронічну форму. Для населення наявність дефіциту має непряме відношення, але воно бере участь в поверненні залучених для покриття дефіциту коштів шляхом сплати податків. Бюджетний дефіцит, що викликаний скороченням надходжень до бюджету (у тому числі інвестицій) й зростанням витрат з бюджету, є одними з головних чинників інфляційних процесів і бракування інвестиційних коштів для багатьох видів економічної діяльності. Слід зауважити, що доходи відіграють важливу роль у розвитку економіки та інфраструктури країни через фіскальні та не фіскальні фактори впливу. Постійні пошуки додаткових джерел наповнення бюджету приводять до збільшення доходів, що в свою чергу відображає нагальні проблеми в законодавстві щодо інших класифікаторів доходів. Основні проблеми вирішення питань на законодавчому рівні відображаються в податковому, митному та бюджетному кодексі України, що потребує подальшого удосконалення. Доходи держбюджету в Україні формуються переважно за рахунок різних податків і зборів, а також деяких інших джерел, зокрема, від приватизації держмайна.

Аналізуючи данні таблиці спостерігаємо незначне збільшення надходжень кожного року, основним джерелом фінансування виступають податкові надходження такі як: податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості, податок та збір на доходи фізичних осіб, військовий збір, податок на прибуток підприємств, податки на власність, рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів. Відповідно податкові надходження за 2020 рік складають 82,5%, що небагато менше ніж у попередні роки, а неподаткові надходження всього у 2020 році склали 17,0% відсотків перевищили показники попередні років. Рівень доходності інших

**Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку
аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4»**

джерел фінансування бюджету є дуже низьким, це свідчить про недосконалість податкової системи, та стагнації купівельної спроможності більшої частини населення, зменшення рівня надходження інвестицій та фінансової привабливості країни. За період 2020 року основною статтею доходу бюджету є податкові надходження 82,5% до яких входять податок на додану вартість 29,1%; акцизний податок 11,2%; податок та збір на доходи фізичних осіб 21,4%; податок на прибуток підприємств 8,6%. Отже спостерігаємо залежність загального рівня надходжень державного бюджету України від ПДФО, що потребує оптимізації системи стягнення цього податку. При цьому чинна модель стягнення ПДФО в Україні має низку таких недоліків. Згідно зі ст. 167 ПКУ, базова ставка з ПДФО в Україні складає 18% [2]. Однак з урахуванням військового збору (1,5%), який за процедурою стягнення має характер ПДФО та надходження від якого зараховуються до загального фонду державного бюджету України, фактичний рівень податкового стягнення для фізичних осіб складає 19,5%.

Таблиця 1

Доходи Зведеного бюджету України 2018-2020 рр. (млн. гривень)

Джерела фінансування	2018	2019	2020
Податкові надходження	986 348,5	1 070 321,8	1 136 687,2
Неподаткові надходження	192 716,6	212 858,5	234 421,6
Доходи від операцій з капіталом	2 801,0	3 111,9	3 552,5
Офіційні трансферти від Європейського Союзу	1 559,0	1 184,2	1 176,0
Цільові фонди	865,6	2 372,8	836,4
Всього доходів	1 184 290,8	1 289 849,2	1 376 673,8

Джерело: складено авторами на основі даних джерела[1]

Отже, податкову систему України слід реформувати таким чином, щоб вона стала дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності держави та сприяла розвитку економіки України. Основним завданням реформування податкової системи України є зниження податкового навантаження. Перспективною є стратегія поетапного зниження податкового навантаження за рахунок скасування шкідливих податків і зборів, підвищення фіскальної ефективності податків на основі розширення бази оподаткування, надання пільг суб'єктам підприємництва, які проводять інноваційно-інвестиційну діяльність, покращення адміністрування, зменшення масштабів ухилення від сплати податків, формування доходів бюджетів усіх рівнів на основі проведення збалансованої бюджетної політики на середньострокову перспективу та спрямування податкових надходжень у сфери, від яких залежить довгострокове економічне зростання.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України (no date). Retrieved from <https://www.mof.gov.ua/uk>
2. Податковий кодекс України(2020, august 13): Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Богоявленський О.В., & Ворфоломеева М.О. (2015.). Вплив фінансово економічної кризи на доходи і витрати населення. Вісник економіки транспорту і промисловості, 52(1), 202-210. Retrieved from <https://econpapers.repec.org/article/scn031720/16443876.htm>
4. Лановий В. (2015, June 16). Анатомія кризи української економіки. Економічна правда. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/06/16/546489/>
5. Верховної Ради України (2017, July 23). Закон України про інвестиційну діяльність. Retrieved from [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560"12](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560%2C12)
6. Державної служби статистики України (no date). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Радченко О.Д., к.е.н., доцент
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

**КРЕДИТУВАННЯ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Введення воєнного стану через військову агресію росії проти України внесло значні корективи в державне управління економікою. Такою реакцією уряду на стан економіки воєнного часу є державне гарантування пільгового кредитування, згідно Постанови КМУ «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо забезпечення кредитної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам» від 12.03.2022 р. №274, на фінансування якої закладено 25 млрд грн за напрямками кредитування під 0% та гарантування перед банками 80% від суми такого кредиту.

Зокрема, передбачено зміни до Постанови КМУ «Про надання фінансової державної підтримки» від 24.01.2020 р. №28, що об'єктами підтримки є виключно малі та середні сільськогосподарські товаровиробники з оборотом не більше 50 млн євро в рік, що є еквівалентом підприємства, яке обробляє до 10000 га; предметом підтримки є компенсація відсоткової банківської ставки за залученими кредитами до рівня 0 % річних; максимальна сума кредиту, на який поширюється компенсація відсоткової ставки становить 60 млн грн; кредитування надається для здійснення сільськогосподарської діяльності в період до 31.05.2022 р. на придбання основних засобів та покриття будь-яких витрат, пов'язаних із провадженням сільськогосподарської діяльності.

Також передбачено доповнення до Постанови КМУ «Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі» від 14.07.2021 р. №723 на період воєнного стану за кредитами, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам, а саме, що граничні обсяги державних гарантій не повинні перевищувати 80% загальної суми зобов'язань за основним боргом за портфелем кредитів банку-кредитора та 80 % за кожним окремим кредитом.

Завдяки сприянню Уряду, аграріям вдалося отримати більше кредитів, ніж за цей же період у попередні роки. Так, за станом на кінець березня 2022 року, на сільське господарство видано 86,72 млрд грн кредитів (табл. 1), з яких 44% строком до 1 року, 49% строком від 1 року до 5 років і лише 5% довгострокових. Для порівняння, станом на грудень 2021 року на сільське господарство було видано 82,6 млрд грн кредитів, за подібним співвідношенням щодо строковості.

Таблиця 1.

Кредити, надані сільському господарству України за станом на кінець березня 2022 року, млн. грн

Види економічної діяльності	Усього	за строками			в національній валюті			
		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років	Усього	до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
Усього	745409	418777	232756	93876	499768	324863	135079	39826
Сільське господарство	86 720	38 047	44 008	4 665	61 811	25 709	33 319	2 783

Джерело: дані Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства [1], станом на 25 травня 13 тис. аграрних підприємств залучили 31,489 млрд грн кредитів, із яких за програмою портфельних гарантій 80% – 20,297 млрд грн (64% від загалу). Лідерами з кредитування є: Кіровоградська, Київська, Вінницька, Дніпропетровська, Одеська області. За даними AgriAnalytica [2], більшість кредитів видається малим фермам на потреби рослинництва: 53% – для господарств з площею до 100 га, середньою виручкою 1,5 млрд грн; 17% – для господарств з площею до 200 га, середньою виручкою до 3 млрд грн, тобто у відповідності з заявленими цілями державної політики підтримки посівної на період дії правового режиму воєнного стану.

Сприяє розвитку аграрного кредитування Закон України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 № 2120-IX змінює низку правил роботи банків та небанківських фінансових установ, зокрема тих, що надають послуги з кредитування для полегшення ситуації для позичальників на час війни та післявоєнного відновлення економіки – споживач

не буде нести відповідальності у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом; у разі допущення такого прострочення споживач звільняється від обов'язку сплати неустойки (штрафу, пені) та інших платежів; забороняється збільшення процентної ставки за користування кредитом, а неустойка (штраф, пеня), нараховані включно з 24.02.2022 р. за прострочення виконання за договором, підлягають списанню. За даними AgriAnalytica [2] виданих кредитів у розрізі по гектарах: 46,7% заявок на розгляді більше 25 днів, 40,6% відмов, 12,7% отримали кредит, серед яких є як малі господарства, так і великі. Банки, які надають кредитування, представлені: АТ «Ощадбанк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «ПУМБ», АТ «ПроКредит Банк», АТ «Райффайзен Банк», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «Укрексімбанк», АТ «КРЕДОБАНК» та ін. [1].

Сприяє розвитку кредитування Закон України «Про створення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві» від 4.11.2021 р. № 1865-ІХ, та пов'язана постанова Кабінету Міністрів України про «Порядок проведення конкурсного відбору компанії з добору персоналу, яка здійснює відбір кандидатів на посади незалежних членів ради Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві» від 24 травня 2022 р. №621. Фонд має кардинально змінити правила гри у фінансовому секторі на користь дрібних агровиробників, що обробляють не більше 500 га землі. При цьому, гарантії від Фонду надаватимуться на строк до 10 років у розмірі до 50 % непогашеної суми основного боргу перед фінустановою.

Висновки. Загроза від воєнних дій, яка є прямою загрозою продовольчій безпеці України та пов'язаних з нею продовольчими ланцюгами країн світу, ставить перед урядом завдання підтримати аграрний сектор та щонайбільше пом'якшити дію негативних факторів війни. Натепер, уряд максимально спростив умови отримання кредитів і значно підвищив державні гарантії за ними. Проблемою залишається те, що в умовах війни багато ресурсів стали дефіцитними, порушені логістичні схеми, що робить проблемним ведення аграрного бізнесу, навіть за наявності фінансових ресурсів. Тому наступним кроком, окрім пільгового кредитування, має бути сприяння держави у формуванні матеріально-технічних резервів для ведення аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства. URL : <https://minagro.gov.ua/news/agrariyi-vzhe-zaluchili-315-mlrd-grn-kreditiv> (дата звернення 26.05.2022).
2. AgriAnalytica. URL : <https://www.facebook.com/AgriAnalytica/photos/pcb.1425444301210548/1425444241210554/>

Синявська Л.В., к.е.н., доцент
Петрів М., студент

Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податковий контроль як елемент управління оподаткуванням є необхідною умовою існування ефективної податкової системи; забезпечує зворотний зв'язок платників податків з органами державного управління, які наділені особливими правами і повноваженнями з усіх питань оподаткування. Податковий контроль — завершальна стадія управління оподаткуванням, один з елементів методики планування податкових доходів бюджету.

Так, згідно з ст. 62 Податкового кодексу, формами податкового контролю є:

- ведення обліку платників податків;
- інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів податкової служби;
- перевірки та звірки відповідно до вимог Податкового кодексу, а також перевірки щодо дотримання законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, відповідно до законодавства

Зупинимось більш детально на такій формі податкового контролю як податкові перевірки, оскільки саме їх торкнулися зміни у період дії воєнного стану.

З початку введення воєнного стану в Україні до Податкового кодексу України тричі вносилися зміни щодо дії норм на період дії воєнного стану (Закони №2118-ІХ від 3 березня 2022, № 2120-ІХ від 15 березня 2022, № 2142-ІХ від 24 березня 2022).

Станом на сьогодні і до припинення чи скасування військового стану на території України нові податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті зупиняються. Тобто камеральні перевірки під мораторієм. Але є винятки.

1. Камеральних перевірок декларацій або уточнюючих розрахунків (у разі їх подання), до яких подано заяву відшкодування ПДВ, за виключенням таких товарів (продукції): спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво, тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну; сигарети та цигарки, дини, що використовуються в електронних сигаретах.

Такі перевірки можуть бути проведені протягом 90 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання декларацій, а якщо такі документи були надані пізніше, то за днем їх фактичного подання.

2. Камеральних перевірок податкових декларацій платників єдиного податку 4-ї групи.

Результатом законодавчих змін стало повне відновлення фактичних перевірок Нагадаємо, що фактичні перевірки – це перевірки дотримання вимог трудового законодавства, сфери РРО та обігу готівки, з питань наявності ліцензій, свідоцтв, виробництва та обігу підакцизних товарів.

Виділяють наступні підстави проведення фактичних перевірок:

1. За результатами перевірок інших платників податків виявлено факти, які свідчать про можливі порушення платником податків законодавства щодо виробництва та обігу підакцизних товарів, здійснення платником податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявності патентів, ліцензій та інших документів, контроль за наявністю яких покладено на контролюючі органи, та виникає необхідність перевірки таких фактів.

2. Наявність або отримання інформації від державних органів або органів місцевого самоврядування, яка свідчить про можливі порушення платником податків законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи, зокрема, щодо здійснення платниками податків розрахункових операцій, у тому числі із забезпеченням можливості проведення розрахунків за товари (послуги) з використанням електронних платіжних засобів, ведення касових операцій, наявності патентів, ліцензій та інших документів, контроль за наявністю яких покладено на контролюючі органи, виробництва та обігу підакцизних товарів.

3. Письмового звернення покупця (споживача), оформленого відповідно до закону, про порушення платником податків установленого порядку проведення розрахункових операцій, у тому числі незабезпечення можливості проведення розрахунків за товари (послуги) з використанням електронних платіжних засобів, касових операцій, патентування або ліцензування.

4. Неподання суб'єктом господарювання в установлений законом строк обов'язкової звітності про використання реєстраторів розрахункових операцій або програмних реєстраторів розрахункових операцій, розрахункових книжок та книг обліку розрахункових операцій, подання їх із нульовими показниками.

5. У разі наявності або отримання в установленому законодавством порядку інформації про порушення вимог законодавства в частині виробництва, обліку, зберігання та транспортування спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах, і пального, та цільового використання спирту платниками податків, обладнання акцизних складів витратомірами-лічильниками або рівномірами-лічильниками, а також здійснення функцій, визначених законодавством у сфері регулювання виробництва і обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пального.

6. У разі наявності або отримання в установленому законодавством порядку інформації про використання праці найманих осіб без належного оформлення трудових відносин та виплати роботодавцями доходів у вигляді

заробітної плати без сплати податків до бюджету, а також здійснення фізичною особою підприємницької діяльності без державної реєстрації.

Тобто, проведення фактичних перевірок стосується, в першу чергу, бізнесу, що здійснює готівкові розрахунки, ведення касових операцій, діяльності, що може здійснюватися за наявності патентів, ліцензій, суб'єктів господарювання, що здійснюють виробництво та обіг підакцизних товарів.

Особлива увага наразі приділяється забезпеченню можливості проведення розрахунків за товари (послуги) з використанням електронних платіжних засобів (наявність терміналів для розрахунку картками в магазинах та торговельних мережах).

Законодавчо закріплено, що фактична перевірка здійснюється без попередження платника податків.

У разі виявлення порушень законодавства за результатами проведення фактичних перевірок, до платників податків застосовується відповідальність, передбачена законом, а вимоги законодавства щодо мораторію (зупинення) застосування штрафних (фінансових) санкцій на період дії воєнного, надзвичайного стану та/або на період дії карантину, встановленого Кабінетом міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19, у такому випадку не застосовуються.

Тулуш Л.Д., к.е.н., доцент, с.н.с.

Стріховський Д.М., аспірант,

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ НОВАЦІЙ ВОЄННОГО СТАНУ НА РОЗВИТОК МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

З часу введення воєнного стану в Україні, держава подбала про спрощення інструментарію податкового регулювання режиму оподаткування. Важливою складовою системи підтримуючих заходів є, зокрема, надання податкових стимулів для розвитку ключових галузей економіки та пріоритетних видів діяльності, спрощення податкового адміністрування тощо. Так, у Законі України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 № 2120-IX [1] передбачено розширення сфери застосування спеціального режиму оподаткування – єдиного податку третьої групи та зниження його ставки: із 5 до 2%. Метою такої норми було запровадження з 1 квітня 2% податку з обороту – замість сплати ПДВ, податку на прибуток та земельного податку – у добровільному режимі.

Проте, детальний аналіз застосування цієї норми законодавства розкриває окремі її прогалини для галузей, що формують продовольчу безпеку. Проведені дослідження науковців Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» [2] дали змогу встановити, що це державне рішення не принесе користі для молочної галузі, і в кращому випадку може бути нейтральним, коли усі учасники агропродовольчого ланцюга – включно з торгівельними мережами, його проігнорують. В інших варіантах, відповідне рішення може призвести до негативних наслідків, навіть тоді, коли суб'єкти молочної галузі проігнорують надану можливість застосування податку з обороту 2%.

Результати моделювання наслідків запровадження ЄП 2 % у сфері агропромислового виробництва (на прикладі молочної галузі) наведено у додатках представлено у вигляді імітаційної моделі та розглянуто чотири етапи ланцюга постачання харчової (молочної) продукції: "постачання матеріально-технічних ресурсів для виробництва молоко-сировини" - "виробництво молоко-сировини" - "виробництво молокопродуктів" - "реалізація молокопродуктів у торгівельній мережі".

У зв'язку з цим, виникають ключові застереження для виробників і переробників молочної продукції щодо переходу на сплату ЄП 2%. Специфіка справляння ПДВ визначає особливості переходу окремих учасників ланцюга постачання на альтернативні варіанти сплати податку на споживання (в т.ч. й податку з обороту) – початковий перехід можливий лише з етапу “B2C”. На етапі “B2B” перехід на сплату єдиного податку першого учасника (продавця, постачальника) є неможливим, оскільки нарахування ПДВ на останньому – перед реалізацією продукту кінцевому споживачу – етапі фактично унеможлиблює перехід на сплату податку на споживання на попередніх етапах в інших, ніж ПДВ, формах.

Відповідно, перехід суб'єктів агропромислового виробництва-учасників ланцюга постачання харчової продукції на сплату податку з обороту є можливим лише у випадку, коли останній учасник такого ланцюга, який безпосередньо виходить на кінцевого споживача продукту, перейде на відповідний режим оподаткування.

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать, що урядове рішення не сформувало необхідних точок зростання для представників агропродовольчого сектору економіки. Отже, можливість підприємств харчової промисловості щодо переходу на ЄП 2% (який є фактично податком з обороту), визначається відповідною позицією торгівельних мереж. Якщо останні не приймуть відповідного рішення, перехід переробного підприємства – посередині ланцюга постачання, між платниками ПДВ, є економічно не виправданим. Те ж саме стосується і сільгосп підприємств, виробників сировини для харчової промисловості – їх перехід на сплату ЄП 2% є можливим лише після відповідного рішення переробних підприємств.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2120-20> (дата звернення 20.05.2022).
2. Тулуш Л. Оцінка ефективності запровадження 2 %-ого податку з обороту (у формі єдиного податку третьої групи) / Тулуш Л., Грищенко О., Стріховський Д. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2022. 17 с.

Шматковська Т. О., к.е.н., доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ В УКРАЇНІ

Нинішні умови господарювання змушують українські компанії швидко пристосовуватись до змін ринкової економіки довкілля, уникнути неминучих ризиків, збільшити навантаження рішення про надходження, облік та використання виручки. Загальновідомо, що прибуток за ринкових умов є залишком для кожного бізнесу. Якщо ця мета не досягнута (для за межами екстремальних ситуацій), діяльність економіки оцінюється так: незважаючи на відсутність фінансових резервів, ви повинні припинити свою діяльність.

Кожне підприємство прагне максимізувати свій прибуток, що можливо лише за умови оптимальної системи оподаткування прибутку. Практика свідчить, що податкова політика характеризується низьким рівнем функціонування сучасної моделі оподаткування підприємств, її невідповідністю національному розвитку підприємств України.

У країнах з розвинутою економікою еволюція податку на прибуток відбувалася в напрямку розширення кола податкових пільг, спрямованих на стимулювання технічного прогресу, розвиток підприємств, зниження податкових ставок оподаткування. Більшість розвинених країн інвестують у пріоритетні проекти економічного розвитку, вводять податкові пільги для окремих регіонів і типів компаній, коригують процентну ставку відповідно до розміру прибутку тощо. Бажано звільнити від податку на прибуток повністю або частину прибутку бізнесу, яка спрямовується на інновації. Для стимулювання підприємницької діяльності та забезпечення її зростаючого розвитку необхідно створити оптимальну податкову систему, яка, з одного боку, не перевантажуватиме підприємців, а з іншого – забезпечуватиме стабільний дохід до бюджету країни.

При оподаткуванні прибутку підприємств іноді виникають питання щодо порядку формування об'єкта оподаткування, умов надання підприємствам

податкових пільг для стимулювання інвестиційної діяльності чи розвитку інноваційних процесів. Своєчасне вирішення цих питань є особливо важливим, оскільки є основою для вдосконалення та модернізації сучасної системи оподаткування суб'єктів господарювання в Україні. Податок на прибуток відіграє ключову роль в оподаткуванні суб'єктів господарювання, оскільки прибуток традиційно вважається ключовою характеристикою діяльності цих суб'єктів, реальним джерелом податків. Особливістю податку на прибуток є те, що механізм його сплати дозволяє забезпечити найбільш практичне поєднання фіскальної та регулюючої функцій податків.

Світовий досвід показує, що податок на прибуток можна використовувати як потужний механізм інвестування та прискорення економічного розвитку. В Україні практично запроваджена класична європейська модель оподаткування прибутку підприємств, яка є найпоширенішою в країнах ЄС.

Податок на прибуток, з одного боку, гарантує залежність державного бюджету від процесів, що відбуваються в матеріалі виробництва, а по-друге, надає широкі можливості для реалізації державних заходів регулювання економіки. Останнє має особливе значення і водночас потребує особливої уваги та обережності, тому надзвичайно важливо враховувати це, незважаючи на тенденції, що можуть виявитися стосовно значимості цього податку в доходах бюджету.

Серед основних проблем і недоліків оподаткування прибутку підприємств можна виділити наступні:

- існує надмірне податкове навантаження, що спричиняє економічні та фіскальні проблеми, мотивує платників податків шукати шляхи ухилення від сплати податків, збільшує можливості для корупції, розвиває неформальний сектор тощо;

- низька ймовірність повного надходження податку до державного бюджету;

- пряме оподаткування не є стабільним джерелом державного бюджету, податок на прибуток є результатом діяльності компаній;

- податок на прибуток може діяти як дієвий податковий інститут, лише якщо держава досягла певного етапу економічного розвитку, інакше він не функціонує повноцінно;

- невідповідність моделі сплати податку на прибуток міжнародним стандартам;

- при нарахуванні та сплаті податку на прибуток відбувається необґрунтоване збільшення податкових пільг, що затримує надходження до державного бюджету, ускладнює роботу податкових органів, оскільки ці пільги не є ані регуляторами, ані стимулами для бізнесу;

- складність розрахунку оподаткованого доходу, що створює проблему для контролюючих органів, оскільки платник податків постійно

намагається уникнути оподаткування або приховати частину прибутку. Така ситуація спонукає державу до створення нових заходів контролю прибутків підприємств та заходів щодо забезпечення ефективного обліку, а також встановлення все більш жорсткого механізму відповідальності за порушення податкового законодавства;

- об'єкт оподаткування нестабільний, його розмір коливається в процесі циклічного економічного розвитку.

Великою проблемою існування податків є наявність тінізації доходів в Україні. Проблемою є не стільки те, що держава недоотримає надходження до державного та місцевих бюджетів, а й те, що тіньова економіка конкурує з легальною і використовує несплату податків як конкурентну перевагу на ринку.

Таким чином, можна зробити наступні висновки та пропозиції. По-перше, потрібно переглянути та скасувати економічно необґрунтовані пільги, створити умови для самофінансування інвестицій. По-друге, необхідно проводити постійний моніторинг податкових ризиків та факторів ризику, такі дії дозволять виявляти порушення законодавства щодо сплати податку на прибуток. По-третє, впровадити обов'язкову електронну звітність для великих платників податків; По-четверте, розширити взаємодію податкової служби з контролюючими органами в частині обміну інформацією. По-п'яте, потрібно звільнити від сплати податку на прибуток повністю або частково ту частину прибутку підприємств, яка направляється на інноваційну діяльність, а також ввести диференційовану ставку податку залежно від коштів, які пов'язані з амортизацією. По-шосте, застосування методів податкової оптимізації та податкового планування на самих підприємствах, удосконалення діючої системи оподаткування зокрема та Податкового кодексу загалом з боку держави з використанням досвіду зарубіжних країн.

Список використаних джерел:

1. Круш, В. І., Подвігіна, Б.М., Сердюк П. В. Економіка підприємства : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2015. 20 с.
2. Плугатар О. А., Кравченко Т. О. Проблеми та шляхи реформування податку на прибуток : підручник. Харків, 2009. 146-147 с.
3. Велисар Т. І. Методичні підходи до оцінки достатності фінансового забезпечення державного соціального страхування : науковий вісник Херсонського державного університету. Херсон, 2016. 150-151 с.
4. Власюк Н. І., Мединська Т. В. Податкова система : навч. посібник. Київ, 2012. 424 с.
5. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні : підручник. Одеса, 2014. 462 с.

СЕКЦІЯ 7 СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Ксьонжик І. В., д.е.н., професор

Миколаївський національний аграрний університет

Мацьків Г. В., к.е.н., доцент

Райтер Н. І., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГРОШОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Механізм функціонування грошового ринку є ланкою, що підтримує стійкість між усіма економічними агентами ринкової економічної системи. Грошовий ринок є важливим сегментом фінансового ринку, оскільки він забезпечує збалансованість короткострокового попиту на пропозицію коштів. Грошовий ринок також відіграє важливу роль у механізмі передачі грошово-кредитної політики, оскільки виступає середовищем, завдяки якому центральний банк може впливати на короткострокову ліквідність та процентні ставки у фінансовій системі.

У процесі дослідження грошового ринку України, його грошової маси та застосування інструментів монетарного регулювання особливу увагу слід приділити грошовому обігу, зокрема грошовим агрегатам М0, М1, М2, М3 (табл.1)

Таблиця 1

Динаміка грошових агрегатів на грошовому ринку України за 2011-2020рр.

Роки	Грошові агрегати, млн. грн.				Питома вага у М3,%		
	М0	М1	М2	М3	М0	М1	М2
2011	192 665	311 047	681 801	685 515	28,11	45,37	99,46
2012	203 245	323 225	771 126	773 199	26,29	41,8	99,73
2013	237 777	383 821	906 236	908 994	26,16	42,22	99,7
2014	282 947	435 475	955 349	956 728	29,57	45,52	99,86
2015	282 673	472 217	993 812	994 062	28,44	47,5	99,97
2016	314 392	529 928	1 102 391	1 102 700	28,51	48,06	99,97
2017	332 546	601 631	1 208 557	1 208 859	27,51	49,77	99,98
2018	363 629	671 285	1 273 772	1 277 635	28,46	52,54	99,7
2019	384 366	770 043	1 435 221	1 438 311	26,72	53,54	99,79
2020	470 420	908 804	1 672 122	1 674 878	28,09	54,26	99,84
2020 р. до 2011 р., разів	2,44	2,92	2,45	2,44	-	-	-

Джерело: Розраховано за даними офіційного сайту НБУ [Електронний ресурс].
Режим доступу: <https://bank.gov.ua> та офіційного сайту Міністерства фінансів України
[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://minfin.com.ua>

Як видно з табл. 1 протягом 2011-2020 років на грошовому ринку України спостерігається зростання готівкової грошової маси у 2,44 рази, грошової маси за агрегатом М1 – у 2,92 рази, а решти двох агрегатів (М2 і М3) – у 2,45 і 2,44 рази відповідно. Питома вага М0 коливалася в діапазоні 26-30%, що не є досить значним коливанням. Набагато більшу амплітуду має агрегат М1 (41-54%). Це пояснюється активним переходом на розрахунки через інтернет і банківською картою протягом досліджуваного періоду, тобто це вплив впровадження новітніх інтернет-технологій у банківській сфері, а саме послуг SMS-банкінгу та інтернет-банкінгу. Так, в практику суб'єктів господарювання увійшло використання банківських карток і паралельно почали набирати популярності покупки в інтернет-магазинах. Карантин, зумовлений пандемією COVID-19, створив умови, коли люди в більшій мірі почали надавати розрахункам через термінали, або онлайн перед розрахунками готівкою. Таким чином, на перспективу передбачаємо, що надалі вплив інтернет-сфери на швидкість обігу грошей залишиться суттєвим.

Що стосується агрегату М2, то він становив 99% від М3, що засвідчує майже відсутність трастових (довірчих операцій). Така ситуація означає, що економіка України останніх десять років була економікою недовіри з відповідним грошовим оборотом.

Суттєві зміни відбулися і в структурі готівкового обороту, а саме - зменшення банкнот номіналом від 1 грн до 100 грн і зростання банкнот із 200-ти гривневим номіналом, що є ознакою інфляції – купюри малих номіналів дедалі менше виконують функцію засобу обігу. Друк банкнот великих номіналів не є засобом стримування інфляції.

Важливим інструментом монетарного регулювання є облікова ставка НБУ. Динаміку облікової ставки НБУ відображено на рис. 1

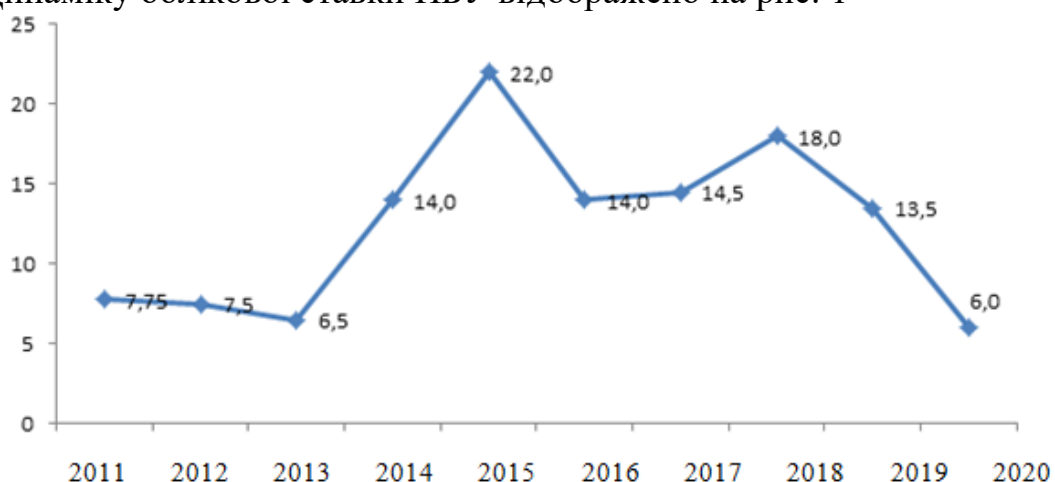

Рис. 1 Динаміка облікової ставки НБУ за 2011-2020рр.

Джерело: Узагальнено за даними за даними офіційного сайту НБУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua>

Як видно з рис. 1 впродовж 2011-2013 рр. НБУ знижував облікову ставку і мінімальне її значення сягнуло 6,5%. З початком російської агресії проти України у 2014 р. НБУ почав збільшувати облікову ставку і в лютому 2015 р. зафіксоване рекордне її зростання до 22,0% річних. Саме в цей період йшли активні бої за Дебальцеве і валютний ринок лихоманило. Після припинення активних бойових дій економіка заспокоїлася і були створені умови для зниження облікової ставки НБУ до 14,0%. Так тривало до жовтня 2017 р., коли споживча інфляція почала прискорюватися і виходити за рамки встановленого коридору. З метою її стримування НБУ цілий рік поетапно піднімав облікову ставку до 18% у 2018р. З 2019р. і 2020р. почалося її зниження з 13,5 до 6%.

Отже, НБУ активно використовує облікову ставку як інструмент регулювання грошового ринку. В умовах економічної невизначеності НБУ її збільшує, а в період загострення – зменшує. Великий діапазон коливань облікової ставки свідчить про серйозність проблем на грошовому ринку. Інакше, ніж панікою це неможливо назвати. Скачки значення облікової ставки донизу означає, що НБУ всіма силами хоче зробити гроші доступними для позичальників, щоб активізувати ділову активність в країні.

Підсумовуючи вище зазначене можна констатувати, що найбільш дестабілізуючим фактором грошового ринку протягом 2010-2020 рр. була ситуація на сході України. Саме у 2014-2015 рр. НБУ проводив найжорсткіші заходи по стабілізації грошового ринку, які вдалося відносно нормалізувати до кінця 2020року. Наступною датою для чергових потрясінь економіки нашої держави стало 24 лютого 2022року, коли Російська федерація цинічно вторглася на території України і було введено воєнний стан. Наступні наші дослідження будуть пов'язані із вивченням особливостей функціонування фінансової системи нашої держави у період війни.

Список використаних джерел

1. Пономаренко В.С., Колодизев О.М. Гроші та кредит: компетентність і реалізація грошово-кредитної політики в Україні: [монографія]. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2014. 416 с.
2. Політило М.П., Бондаренко Л.П. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування банківського ринку. Інвестиції: практика та досвід. № 3. 2018. С. 5-8.
3. Пшик Б.І., Неклюдова Т.М. Інфраструктура грошового ринку: теоретичні засади дослідження. Вісник університету банківської справи Національного банку України. 2014. № 2. С. 9–12.
4. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://minfin.com.ua>

*Skhidnytska H. V., Associate Professor
Lviv National Environmental University*

CURRENT STATE AND TRENDS OF FINANCIAL MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE

In a market economy, there are constant processes of accumulation of temporarily free funds of various market participants, their further distribution and direction in the form of loan and investment capital in various sectors of the economy for its development. The deterioration of the financial market under the influence of economic and political factors, both external and internal, which is observed in Ukraine, causes economic and financial crises. They lead to disruption of its functioning, lower prices, bankruptcy of market participants, deterioration of liquidity and quality of financial instruments, and others.

The main methods of improving the financial market are the formation of conditions to meet investment demand from the real sector of the economy; attracting household savings to investment activities; creation of innovative projects attractive to foreign investors. Ukraine's financial market is developing according to the European model. The globalization of global economic processes and its impact on the financial sector also significantly affect the trends prevailing in the financial sector of the economy.

Derived from this are the processes of mergers and acquisitions of Ukrainian financial institutions by foreign corporations, groups of companies, holdings, etc.

Today, Ukraine faces the task of building a modern competitive economy, improving the investment climate, inclusion in the processes of globalization and integration. Qualitative transformations of the economic system are impossible without the development of investment activity, the formation of national capital as the basis of macroeconomic stability. Thus, in the first place comes the question of the state, volume and capital in the country. This capital cannot be formed without the help of an efficient financial system, through which various sources of financing (equity and bank capital, tax revenues, etc.) are formed. . The financial market is the structure of the financial system. This is the area of concentration and redistribution of financial resources based on trade in them. On the other hand, financial markets play a significant role in the development of the modern economy. They ensure the movement of goods, facilitate the relationship of existing economic entities in the economy with the help of financial assets - money and securities.

One of the main issues of financial market development in Ukraine is the functioning of the unorganized market. The advantage of the unorganized market over the organized one has a very negative effect on the state of development of the latter. As a result, it is impossible to obtain true information about the state of the issuer, the attractiveness of securities, which would further contribute to the

profitable placement of securities in a particular industry. This reduces the efficiency of the financial market and also increases the risk for the investor.

That is, we can say that unorganized trade does not allow to realistically assess the volume of sales of securities and demand for them. Even the normative documents in force in the legislation of Ukraine, which regulate the activities of financial market entities, do not address the functioning of the unorganized market and the transparency of stock trading. Therefore, today there is an opinion about the restriction of activities in the unorganized market, the introduction of a ban on transactions with securities that are carried out outside the organized market.

As for the transparency of the financial market, its effectiveness is lost without proper information. In order to create a complete and accessible information base, it is necessary to: bring domestic legislation in line with international standards of information disclosure, to implement a comprehensive system for collecting information about financial market participants.

Over the last few years, Ukraine's financial market has been developing dynamically. The total assets of financial intermediaries have increased 5 times in the last 5 years - about 50% of GDP, and trading volumes in the organized financial market - more than doubled and amounted to 4,2% of GDP [1].

The development of the stock market of Ukraine is taking place in several main areas (Fig. 1).

However, there are a number of factors that hinder the development of the national stock market. Objective factors include, first of all, the imperfection of the existing legal and regulatory framework and, as a result, the lack of state regulation of the national securities market, and subjective - psychological unpreparedness of the population for financial transactions in the stock market, ie existence to some extent distrust.

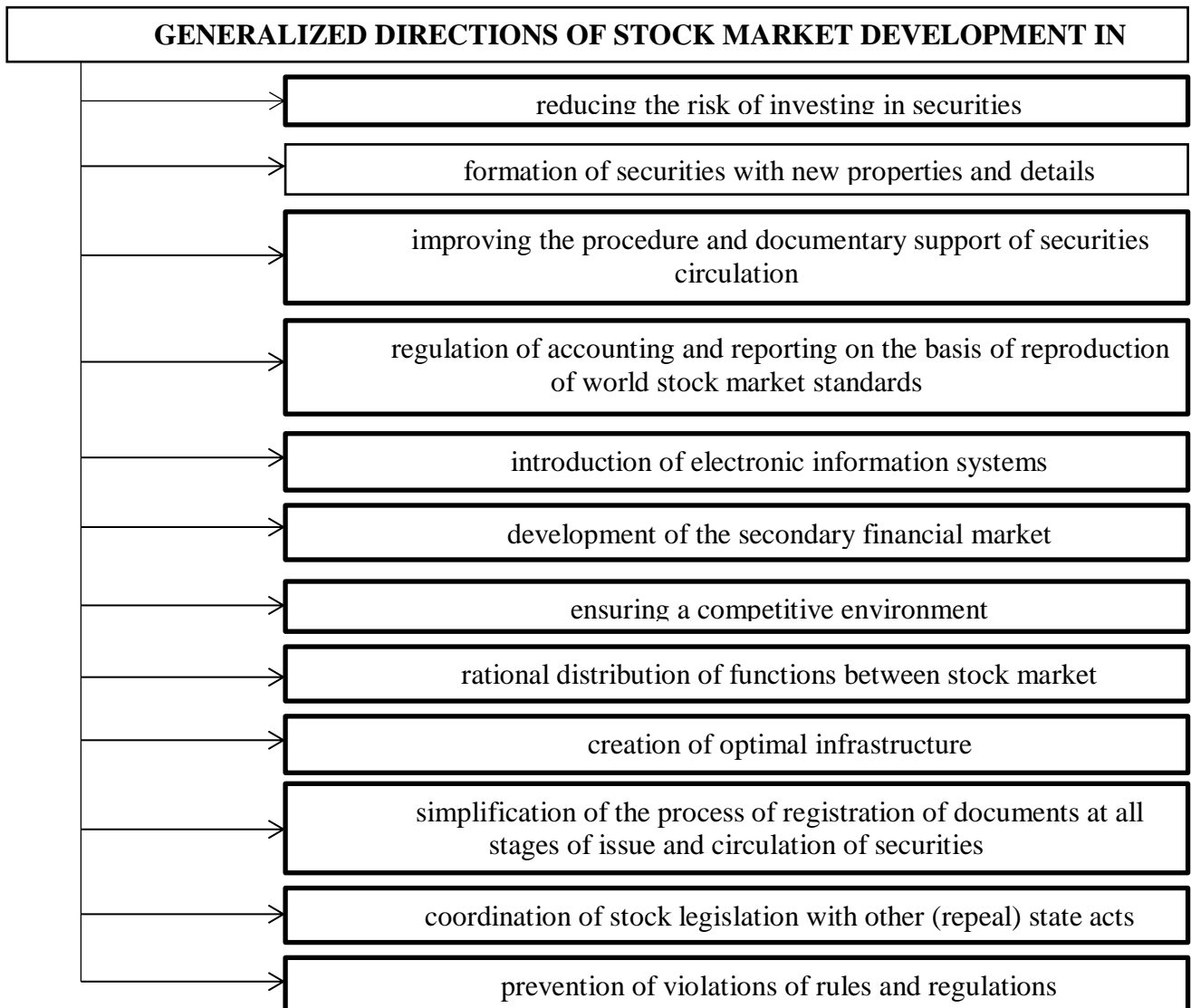

Fig. 1 Generalized directions of stock market development in Ukraine

Experts believe that Ukraine needs a liquid, reliable, transparent and efficient stock market that can ensure the realization of Ukraine's national interests and help strengthen its economic sovereignty. To this end, it is necessary to promote the development of the financial market through the implementation of the proposed in fig. 2 events.

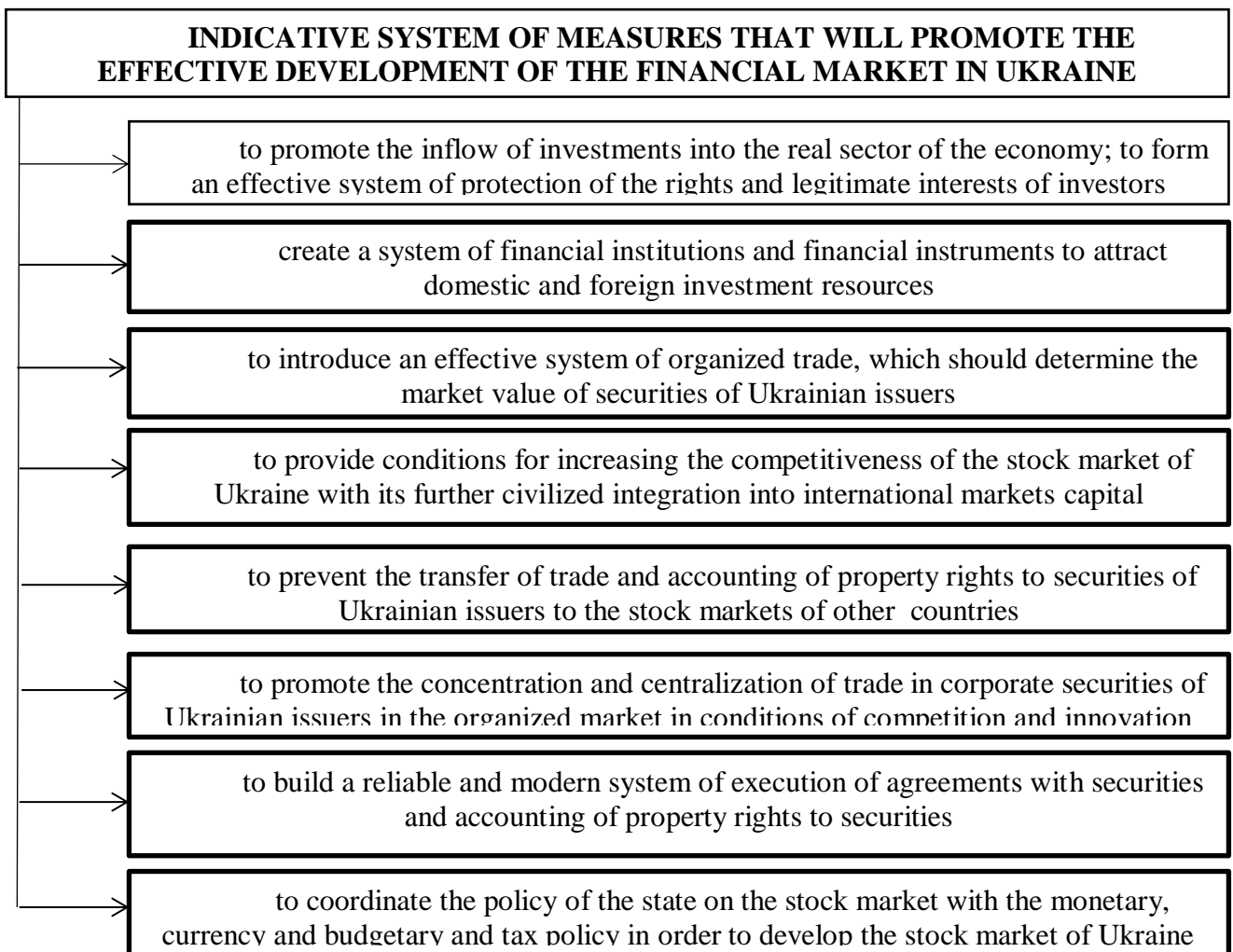

Fig. 2 Indicative system of measures that will promote the effective development of the financial market in Ukraine

We are convinced that the implementation of the above measures will contribute to the effective development of the financial market in modern Ukraine. Thus, we conclude that the financial market plays an important role in public reproduction, as its main function is to mobilize investors' funds for the organization and expansion of production. As world experience shows, the effective functioning of the studied market is impossible without the regulatory and supervisory activities of government agencies. In the conditions of formation of the financial market functioning of similar structures has great value. Thus, the financial market is presented as an effective mechanism for the functioning of a market economy, a tool for mobilizing financial resources and savings, optimal redistribution of funds, increasing human activity as a real owner.

References:

1. Market analysis. Information on the development of the stock market of Ukraine during 2015-2020 / National Commission on Securities and Stock Market of Ukraine. Official website. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (access date: 13.05.2022).
2. Reports of the National Commission on Securities and Stock Market of Ukraine for 2015-2020 / National Commission on Securities and Stock Market of Ukraine. Official website. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports/> (access date: 28.05.2022).
3. Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025. Decision of the NBU N 1010-rsh from 26.12.2019 URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy> (access date: 29.05.2022).

Борис В.М., викладач вищої категорії, методист,
голова циклової комісії обліково – економічних дисциплін
*ВСП «Стрийський фаховий коледж Львівського
національного університету природокористування»*

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Фінансовий ринок є найважливішим складником фінансової системи країни, від ефективності розвитку якого залежить економічна стабільність країни загалом. Важливість розуміння основних тенденцій розвитку фінансового ринку та встановлення переліку загроз чи проблем, їх вирішення стає передумовою для подальшого піднесення економіки України [4]. Фінансовий ринок – це складна відкрита економічна система, яка представляє собою сукупність економічних відносин та інститутів, пов'язаних з перерозподілом капіталу [3]. Розвинений фінансовий ринок є одним з необхідних атрибутів архітектури фінансово-економічних відносин, що значною мірою характеризують стан розвитку національної економіки. Сьогодні побудова в Україні високоліквідного фінансового ринку інтегрованого в світову фінансову систему є одним з ключових завдань, адже упродовж кількох останніх десятиріч роль та значення фінансового ринку у національних економіках усіх країн світу різко зростає. Фінансовий ринок став одним з найважливіших інструментів розвитку національних економік, за допомогою якого вирішуються фінансові, інвестиційні і соціальні питання. Єдиного методу структуризації ринку фінансових послуг не існує. У розвинених країнах оптимальна структура ринку фінансових послуг визначається двома основними ознаками – часовим та інституційним. Що стосується організаційної структури фінансового ринку України, то згідно закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків

фінансових послуг» [1] регулятор у складі фінансового ринку виділяє наступні складові: споживачі та постачальники фінансових ресурсів, фінансові посередники (депозитні та недепозитні), допоміжні (брокери, компанії з управління активами, депозитарії, страхові агенти та брокери, рейтингові агентства та ін.) та інші фінансові корпорації (довірчі товариства, дочірні фірми, ломбарди та ін.), а також регулятори (НБУ, Міністерство фінансів, Національна комісія що здійснює регулювання ринків фінансових послуг, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку) [2, с. 123]. Також існує й інша структуризація фінансового ринку в основу якої покладено критерій щодо використання певних видів фінансових активів. За такою ознакою більшість вітчизняних авторів поділяють фінансовий ринок на наступні сегменти: грошовий ринок, ринок капіталу, валютний ринок, ринок цінних паперів, страховий сегмент ринку фінансових послуг, ринок нерухомості та землі, ринок дорогоцінних металів, каміння, антикваріату та художніх цінностей. Необхідно відмітити, що однією з особливостей вітчизняного фінансового ринку є те, що основними діючими суб'єктами, у яких зосереджена лівова частка фінансових ресурсів держави є: депозитні (комерційні банки) та недепозитні фінансові посередники (страхові компанії), а також - допоміжні фінансові корпорації (фондові біржі). Особливостями фінансового ринку України є такі його суб'єкти як комерційні банки, які є його найактивнішими учасниками. Активи комерційних банків складають значну частку усіх активів існуючих фінансових установ. Так, розглянувши стан банківського сектору на початок 2022 року, можна відмітити, що станом на 1 січня 2022 року кількість комерційних банків склала 75, що на 42 банки менше ніж у 2016 році (було 117 банків). За останні сім років спостерігається тенденція щодо зменшення цього показника.

Таким чином, фінансовий ринок – це сукупність різноманітних економічних відносин які виникають між споживачами та постачальниками фінансових ресурсів, фінансовими посередниками у процесі їх діяльності, допоміжними та іншими фінансовими корпораціями, а також відносини зі сторони державних регуляторів щодо відповідного здійснення їх діяльності. Розглянувши існуючу структуру та провівши дослідження сучасного стану основних діючих суб'єктів фінансового ринку, у яких зосереджена лівова частка фінансових ресурсів держави необхідно зазначити, що надання загальних рекомендацій щодо покращення фінансового ринку не матимуть високої ефективності. Напрями щодо покращення необхідно розробляти та впроваджувати для кожного учасника фінансового ринку окремо, оскільки індивідуальний підхід зможе врахувати особливості кожного з сегментів фінансового ринку.

Звісно, за останні роки було вже дещо зроблено в цьому напрямку, але й надалі залишаються цілий ряд проблем, які потребують вирішення: недовіра

населення до фінансових установ, несприятливі умови щодо кредитування банками суб'єктів фінансового ринку та населення, недосконалість ситуації на страховому сегменті фінансового ринку, нерозвиненість на відповідному рівні інфраструктури фондового ринку, недосконалість існуючої законодавчої бази, незахищеність інвесторів, низький рівень інформаційної транспарентності. Саме вирішення цих проблем є тими невикостаними резервами, які змогли б покращити стан фінансового ринку України створивши сприятливі умови для потенційних інвесторів, підвищивши ліквідність фінансових інструментів ринку та позитивно вплинувши на рівень ефективності функціонування національної економіки. Головна роль в цьому процесі покращення звісно повинна належати державі, оскільки саме вона наділена спроможністю здійснювати регулювання цієї сфери (здійсненні комплексу заходів щодо упорядкування, контролю, нагляду за діяльністю фінансових посередників та запобігання зловживанням та порушенням на фінансовому ринку [4], але її вплив не обмежується тільки регулюванням, вона також виступає й у ролі споживача фінансових послуг. Державне регулювання на фінансовому ринку здійснюється: 1) щодо ринку банківських послуг – Національним банком України; 2) щодо ринків цінних паперів та похідних цінних паперів – Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; 3) щодо інших ринків фінансових послуг – спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг.

Одже, саме відповідні дії держави можуть стати тим поштовхом у напрямку розвитку вітчизняного фінансового ринку з урахуванням сучасних тенденцій у світі.

Список використаних джерел

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III. Законодавство України: веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin> (дата звернення 7.12.2020).
2. Коваленко Ю.М., Онишко С.В., Кужелєв М.О. Фінансовий ринок: підручник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. 442 с.
3. Савінова Ю. М. Особливості розвитку фінансового ринку України як основи функціонування системи фінансового посередництва. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2042> (дата звернення: 23.12.2020).
4. Жук Є. Зарубіжна практика регулювання фінансових ринків. Інформаційно-аналітичний портал українського агентства фінансового розвитку «Україна фінансова» URL: http://www.u-fin.com.ua/analit_mat/drn/020.htm (дата звернення: 23.12.2020).

Гурмус М.В., викладач обліково-економічних
дисциплін І категорії
ВСП «Стрийський Фаховий коледж ЛНУП»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Стабільність економіки країни залежить від ефективного розвитку фінансового ринку. Поняття фінансового ринку досліджувалося багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Звідси існує розбіжність у підходах до визначення даного поняття.

Василик О.Д. стверджує, що фінансовий ринок є механізмом перерозподілу фінансових ресурсів між його суб'єктами [1]. В.М. Опарін розглядає фінансовий ринок через призму обмінно-перерозподільчих відносин, що пов'язані з купівлею-продажем фінансових ресурсів, що використовуються для виробничої та фінансової діяльності [2].

Підсумовуючи розбіжності в поглядах західних і українських вчених, можемо визначити фінансовий ринок як складну систему економічних і правових відносин, щодо купівлі-продажу або обігу та випуском фінансових активів; – це складна структура, яка має свої складові і яка забезпечує акумуляцію тимчасово вільних коштів та їх трансформацію в інвестиційний капітал; – це сукупність ринкових інститутів, які направляють грошові потоки від власників до позичальників.

Сутність фінансового ринку та його роль в економічній системі найповніше проявляється через його функції, які в свою чергу поділяються на загальні та специфічні. До загальних функцій, як основних завдань фінансового ринку, належать:

1. встановлення цін на фінансові активи внаслідок дії попиту і пропозиції на них з боку суб'єктів фінансового ринку;
2. підвищення ліквідності фінансових активів через механізм викупу даних активів, які належать інвесторам;
3. пошук контрагентів для кредиторів;
4. зниження витрат для здійснення операцій, які проводяться на фінансовому ринку.

Виділяють такі специфічні функції ринку:

1. акумуляція грошових коштів суб'єктів фінансового ринку та перетворення даних коштів на інвестиційний та позичковий капітал;
2. перерозподіл грошових коштів задля їх ефективного використання;
3. допомога учасникам фінансового ринку у здійсненні інвестиційних процесів;

4. забезпечення процесу кругообігу фінансових активів за допомогою спеціальних фінансових інститутів;
5. збільшення темпів грошового обігу;
6. встановлення ринкових цін на певні фінансові інструменти;
7. зменшення ризиків при здійсненні страхової діяльності за допомогою спеціальних фінансових інструментів [3].

Фінансовий ринок складається з таких основних сегментів як банківський ринок, страховий ринок та ринок цінних паперів.

Найактивнішими учасниками фінансового ринку України виступають комерційні банки, страхові компанії та фондові біржі, адже вони акумулюють найбільшу питому вагу фінансових ресурсів та мають прямий вплив на розвиток виробництва в країні, інвестиційний клімат та добробут населення.

У 2018 році Україна стала кращою державою в світовому рейтингу фондових ринків за показником її ключового індексу, який показує темпи приросту обсягів торгів на ринку, обігнавши Македонію, Катар, ОАЕ та Саудівську Аравію.

Фондовий ринок перебуває в фазі динамічного розвитку, де важливе значення має підтримка з боку держави. Тому державна політика в сфері регулювання фондового ринку повинна забезпечувати створення відповідної нормативно-правової бази, заохочувати інвесторів та ефективно використовувати їхній капітал на відновлення та забезпечення подальшого зростання виробництва.

До основних проблем функціонування фінансового ринку відносять:

- недосконалість законодавчої бази та нормативно-правового регулювання процесів, які здійснюються на фінансовому ринку та їх невідповідність міжнародним нормам;
- недостатній рівень кваліфікації певної частини персоналу;
- низький рівень капіталізації та конкурентоспроможності вітчизняних фінансових установ;
- недостатня проінформованість населення про види послуг, що надаються фінансовими посередниками;
- високі тарифи на послуги і, як наслідок, низький попит на них;
- недовіра з боку населення до фінансових установ;
- слабкий механізм державного регулювання та нагляду за діяльністю посередників на фінансовому ринку.

Розвиток фінансового ринку в перспективі, залежить від багатьох факторів, основними серед яких є:

- забезпечення економічних прав і свобод суб'єктів господарювання;
- стабільність національної валюти;
- наявність ефективних фінансових інститутів та інструментів;

**Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку
аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4»**

- підтримання активності фінансових ринків;
- упровадження сучасних технологій і засобів зв'язку;
- залучення висококваліфікованих кадрів;
- введення єдиних правил і механізмів здійснення банківських та інших фінансових операцій, створення критеріїв оцінки фінансових ризиків і, відповідно, нових фінансових інструментів;
- збереження політичної та соціальної стабільності у державі;
- відкритість економіки для вільного руху капіталу;
- ведення обліку, звітності, нагляду та регулювання відповідно міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Василик О.Д. Теорія фінансів : навч. посібник. Київ : Ніос, 2018. 416 с.
2. Опарін В.М., Паєтко Т.В., Федосов В.М. Інновації у фінансовій сфері : монографія / за ред. В.М. Опаріна. Київ : КНЕУ, 2016. 444 с.
3. Дема Д.І., Абрамова І.В., Недільська Л.В. Фінансовий ринок : навч. посібник / за ред. Д.І. Деми. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 448 с.

СЕКЦІЯ 8
ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАУКИ ТА ОСВІТИ

Joanna Prystrom, dr hab.
Department of Political Economy
Faculty of Economics and Finance
University of Białystok

ECO-INNOVATION AS THE DETERMINANT
OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN XXI CENTURY

The fast pace of development, turbulent market conditions and constantly changing social expectations force the economies and the economic entities operating in them to be constantly innovative. Unfortunately, the rapid technological progress that follows this causes the progressive degradation of the natural environment and the depletion of many production factors.

The idea of sustainable development assumes striving for further technological development but going along with caring for ecology. In this case, the ideal solution turns out to be eco-innovation, which is gaining more and more importance.

In general, eco-innovation can be defined as any form of innovation aimed at making significant and visible progress towards the goal of sustainable development, by reducing the environmental impact or achieving greater efficiency and responsibility in the use of resources, including energy. Eco-innovation is a constantly evolving concept and must therefore be responsive to change.

As already noted, eco-innovation can be described as an almost universal phenomenon. The author's goal is to show the importance of eco-innovations in the modern world, which on the one hand satisfy the constantly growing needs of society, and on the other hand are a solution to problems related to sustainable development, and in the face of current crises, very often turn out to be a much cheaper and more accessible solution

Липчук В.В., д.е.н., професор, член-кор. НААНУ
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького

БАР'ЄРИ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СФЕРОЮ БІЗНЕСУ

Співпраця науки і бізнесу є основою для побудови економіки, заснованої на знаннях і може суттєво вплинути на підвищення конкурентоспроможності та інноваційності економіки, конкретного господарюючого суб'єкту та закладу освіти, на рівень привабливості випускників на ринку праці. Тобто вигоди від співпраці вищої школи з економічним середовищем є різноманітними і стосуються таких категорій бенефіціарів, як навчальні заклади, студенти, випускники та підприємства.

Співпраця закладів вищої освіти і бізнесу охоплює дві ключові сфери: науку і освіту. З ринкової точки зору така співпраця визначається попитом і пропозицією. Предметом попиту зі сторони бізнесу є передусім кадри та наукові розробки, насамперед інноваційні, а зі сторони ЗВО - фінансування, інфраструктурне забезпечення та практичні знання.

Наявність у вищій школі потужного інтелектуального капіталу відіграє важливу роль у процесі створення інновацій, що є рушійною силою економіки. Ефективність зв'язків між підприємствами та науково-дослідною сферою якраз і визначається ефективністю інноваційної системи.

Існують різні форми співпраці закладів вищої освіти та бізнесу. Проте така співпраця також стикається з дуже серйозними бар'єрами, як з боку освітніх установ, так і з боку підприємств.

Основні бар'єри наукової співпраці сфери бізнесу і науки зі сторони ЗВО можна звести до наступного:

- слабка матеріальна зацікавленість винахідників у комерціалізації результатів дослідження;
- відсутність у багатьох науково-педагогічних працівників досвіду та навичок роботи з бізнесом;
- відсутність чітких правил врегулювання витрат і доходів від комерціалізації досліджень в навчальних установах;
- механізми внутрішнього блокування в навчальних закладах;
- зниження якості людського капіталу у закладах вищої освіти.

Основними бар'єрами наукової співпраці відмічених сфер зі сторони бізнесу треба визнати:

- низький попит на результати досліджень через високу цінову привабливість та можливість закупівлі готових рішень за кордоном;
- відсутність коштів на впровадження інновацій;

- відсутність відповідних моделей і культури інновацій, консерватизму та уникнення ризиків;
- відсутність інтересу підприємців до інновацій;
- низький розвиток культури інновацій та невеликий досвід співпраці бізнесу та науки;
- прийняття рішень, зокрема в аграрній сфері, іноземними центрами більшості великих компаній;
- слабкий розвиток фінансових ринків у сфері фінансування інновацій;
- низька привабливість пропозиції, слабкі механізми трансформації інновацій і інформації, відсутність адекватно ефективної політики регулювання ринку.

Варто звернути увагу і на традиційні, можливо не менш значущі проблеми, зокрема: опір працівників впровадженню змін; відсутність кадрів відповідної кваліфікації; не усвідомлення підприємцями необхідності співпраці з науковою спільнотою; низький рівень використання науково-дослідного потенціалу університетів; феномен часткового ухилення від надання послуг академічними працівниками через фінансові навантаження та університетські доплати; недосконала система атестації співробітників ЗВО, яка винагороджує в першу чергу тих науковців, які публікуються в журналах з оцінкою; правові обмеження, бюрократія.

Доцільно звернути увагу і на такий обмежувальний фактор співпраці як відсутність маркетингового підходу до знань і трактування їх як ринкового продукту, низька ефективність рекламних заходів, що проводяться ЗВО та орієнтовані на підприємства.

Заклади вищої освіти та підприємства мають різні очікування щодо: темпів співпраці, її принципів та очікуваних результатів. Досить часто підприємства відмовляються від офіційної співпраці з університетом, але готові налагодити індивідуальну співпрацю з науковцями.

Разом з тим вітчизняні заклади вищої освіти потребують більш глибокої переорієнтації на сучасні світові тенденції, зокрема щодо:

- гнучкого коригування методів навчання, спрямованих на посилення певних форм поведінки, що в подальшому вплине на професійну діяльність випускників;
- стимулювання процесу навчання шляхом правильної побудови навчальних програм і планів, практичної підготовки;
- формування прокреативного мислення, через використання наявної та створення нової інфраструктури – центрів дискусії і формування різноманітні ідей, концепцій та стилів мислення;
- відходу від закостенілої бюрократії;

- діяльності у сфері наукового дослідження, способів його фінансування, управління інтелектуальною власністю в ЗВО та співпраця зі сферою бізнесу (що дозволить поєднати знання з практичним досвідом).

Барабаш Л.В., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

ПСИХОЛОГІЯ ФІНАНСІВ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

Фінансова наука сучасності постійно перебуває у пошуку нових форм взаємодії між традиційними та нетрадиційними вченнями, аби досягнути якнайповнішого пояснення причинно-наслідкових зав'язків фінансових явищ. Саме тому, ще з середини ХХІ століття, фінансова наука тісно переплелася з психологією та соціологією, сформувавши поведінкові фінанси – науку, що за допомогою психологічних методів впливу та соціологічної взаємодії пояснює підґрунтя розвитку особистості та дає розуміння особливостей прийняття фінансових рішень учасниками фінансових відносин.

Однак поведінкові фінанси зосереджені переважно на фінансовому ринку та його особливостях, розглядаючи учасників як базові одиниці, яким властиві певні психологічні особливості й ірраціональна поведінка. Останню ж можна скоригувати за допомогою низки психологічних прийомів і усталених соціологічних й економічних моделей поведінки. А відтак все більшої активності набуває новий вид фінансової науки – психологія фінансів.

В основі психології фінансів, як і в поведінкових фінансах, три базові моменти: емоції, тривога й уникнення, родинні фінансові сценарії. Найважливіші емоції щодо грошей – це страх, вина, сором і заздрість. Слід докласти певних зусиль, аби усвідомити ті емоції, що є базовими у поводженні з фінансами саме у конкретної особи. Саме таке усвідомлення дає можливість формування раціонального мислення.

Тривога щодо прийняття фінансових рішень й уникнення відповідальності та небажання втрат значною мірою зумовлені психологічним станом, тобто психологічним здоров'ям чи певними хворобами такого типу. Що ж до родинних фінансових сценаріїв, то кожна сім'я має власні правила, свідомі чи несвідомі, що формуються протягом життя і доволі часто передаються наступним поколінням [1].

Психологія фінансів спирається на когнітивну психологію, що відповідає за певні когнітивні установки: умови прийняття рішень про заощадження, позики та витрати; моделі індивідуальної співпраці; висновки про залучення

додаткових коштів. При цьому базисом когнітивної психології є фінансова грамотність. Її низький рівень провокує страх прийняття фінансових рішень, а також ірраціональну фінансову поведінку. [2]. Окремим негативним фактором є різноплановість і множинність фінансової інформації. Надмірна увага, яка їй приділяється, у поєднанні з низьким рівнем освіченості, стає передумовою ірраціональності у поведінці на фінансових ринках і в фінансовому середовищі.

Психологія фінансів формується на основі психології грошей. І саме їй дослідники приділяють найбільше уваги, вважаючи її своєрідним базисом. Відтак узагальнення акцентних моментів психології грошей дало можливість виокремити сім основних кроків, що впливають на поведінку особи та корегують його психологічні особливості сприйняття фінансів. До них відносяться наступні:

- розуміння сласного грошового мислення через вивчення й усвідомлення минулого досвіду;
- дослідження особистих страхів, пов'язаних з грошима;
- визначення рівня впливу грошей на особистий імідж і життя;
- аналіз власного ставлення до складання та ведення особистого бюджету;
- уникнення відслідковування витрат і копіювання потреб оточуючих;
- запобігання відтермінуванню справ, необхідність діяти відповідно до запиту та потреби;
- усвідомлення витрат [3].

З позиції психології, ставлення до грошей – це набір узагальнюючих, афективних відповідей у сфері особистих фінансів і фінансового планування, що варіюються від негативних до позитивних [4].

З наведеного визначення можемо деталізувати наступні аспекти: ставлення до грошей – це узагальнення нашого досвіду, емоцій, переконань і поведінки з уявленнями та наявною практикою управління грошима. Це фіксує особисте базове сприймання грошей, а відтак формує «грошові сценарії», основи яких закладаються в дитинстві та юності на підставі усталених у родинному колі сприйнятті грошей зокрема та фінансової діяльності в цілому. Також ці сценарії закріплюються у міру того, як «накопичується» досвід роботи з конкретними фінансовими темами: інвестування, заощадження, кредити тощо.

Висвітлені вище чинники, а також рівень фінансової грамотності впливають на ефективність функціонування як особистих, так і корпоративних та державних фінансів. А відтак можна стверджувати, що психологія фінансів, попри свою новизну, займе гідне місце у сучасній фінансовій науці.

Список використаних джерел

1. Prudy Gourguechon The Psychology of Money: What You Need To Know To Have A (Relatively) Fearless Financial Life. Forbes. Feb 25, 2019. URL: <https://www.forbes.com/sites/prudygourguechon/2019/02/25/the-psychology-of-money->

[what-you-need-to-know-to-have-a-relatively-fearless-financial-life/?sh=3d1d58badfe8](https://www.letsmakeaplan.org/financial-topics/articles/budgeting/7-psychology-tips-to-improve-your-financial-life/?sh=3d1d58badfe8)
(дата звернення 29.05.2022).

2. Cary Frydman, Colin F. Camerer (2016) The Psychology and Neuroscience of Financial Decision Making. Trends in Cognitive Sciences. Volume 20, Issue 9. Pages 661–675. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2016.07.003> (дата звернення 29.05.2022).

3. Grant Don 7 Psychology Tips to Improve Your Financial Life. CFP. September 09, 2020. URL: <https://www.letsmakeaplan.org/financial-topics/articles/budgeting/7-psychology-tips-to-improve-your-financial-life> (дата звернення 28.05.2022).

4. Fallaw Sarah What Are Money Attitudes? Data Points. December 20, 2021. URL: <https://www.datapoints.com/2021/12/20/what-are-money-attitudes/> (дата звернення 28.05.2022).

Виганяйло О.В., студент
Сумський державний університет

НАПРЯМКИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У сучасному суспільстві є необхідною масова якісна освіта, яка спроможна забезпечити зростаючі потреби споживача та виробника матеріальних і духовних цінностей. Останнім часом освітній процес розвивається в досить складних умовах пандемії, війни, політичних протистоянь, недосконалої освітньої системи, які обмежують доступність вищої освіти для здобувачів освіти.

Використання інформаційних технологій в освіті – це шлях до створення єдиного освітнього простору, необхідність якого все більш очевидна з розширенням світових інтеграційних процесів. Єдиний освітній простір для слухача відкриває можливість отримання знань в будь-якому навчальному закладі світу (при відповідному методологічному і мережевому забезпеченні), для викладача – це можливість ознайомлення з найцікавішими і ефективними навчальними методиками, для навчального закладу – це розширення можливостей для маркетингу своїх освітніх послуг на світовому ринку.

Розглянемо основне питання - які напрямки застосування інформаційних технологій в освітньому процесі є актуальними та які складові використання вибору технології є найбільш важливими і найбільш прийнятними в умовах дистанційного навчання.

Вказане завдання можливо вирішити ефективно через використання цифрових інформаційних технологій, які є вирішальним фактором успіху та просування, що дає незаперечні конкурентні переваги. Цифрові стратегії сфери освітніх послуг ґрунтуються на:

- інтеграції різних технологій (мобільні, соціальні, веб, тощо) з навчальними технологіями;
- забезпеченні якісного постійного двостороннього зв'язку між надавачем та споживачем освітньої послуги;
- вмінні ефективно поєднувати технології та людські ресурси, виходячи з потреб цільової аудиторії і властивостей інформації;
- можливості оцінювати та аналізувати результати взаємодії, гнучко реагувати на освітні потреби.

Вважаємо доцільним розглянути такі складові цифрових стратегій:

- створення організаційних і технологічних платформ для подальшого розвитку ІТ-компоненту;
- організація апаратної та програмної підтримки інформаційних технологій;
- забезпечення безперервного надання ІТ-сервісів необхідної якості;
- побудова ефективних двосторонніх комунікацій.

Запровадження дистанційного навчання здійснюється шляхом застосування в навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Особливості дистанційного навчання [1]:

- теоретичний матеріал вивчається за допомогою електронних навчальних курсів, електронних підручників, аудіо- та відео лекцій;
- освоєння практичного матеріалу здійснюється за допомогою віртуальних практичних занять та семінарів у режимі відео-конференцій, отримання консультацій викладачів;
- слухач має можливість спілкуватися з викладачами в режимі off-line та on-line;
- навчання передбачає розгалужену систему індивідуальних занять слухачів з викладачем;
- перевірка знань здійснюється як у дистанційній формі, так і під час очних сесій.

Інформаційні технології навчання надають потужні і універсальні засоби подання, отримання, обробки, передавання, зберігання інформації, полегшують виконання одноманітних, технічних операцій, пов'язаних із дослідженням різних процесів і явищ або їх моделей, розкривають широкі можливості щодо істотного зменшення навантаження під час навчально-пізнавальної діяльності. При цьому підвищується ефективність використання інформації за рахунок її своєчасності, корисності, доцільного дозування, доступності, оперативного взаємозв'язку джерела навчальної інформації та слухача, адаптації темпу подання навчальної інформації до швидкості її засвоєння, врахування індивідуальних особливостей слухачів, ефективного поєднання індивідуальної та колективної діяльності, методів і засобів навчання, організаційних форм навчального процесу.

Впровадження методів навчання з використанням інформаційних технологій хоч і вимагає додаткових витрат, як фінансових, так і організаційних, але разом з тим підвищує ефективність навчання і дозволяє забезпечувати конкурентоспроможність навчального закладу на ринку освітніх послуг.

Комп'ютерні технології сприяють тому, що прямий і зворотній зв'язок «викладач-здобувач» стає більш інтенсивним і активним. Саме тому актуальності набуває забезпечення навчального процесу якісними електронними засобами навчання для різноманітних сучасних пристроїв, які можна використовувати, знаходячись в будь-якому місці. Внаслідок цього одним із актуальних питань залишається використання ресурсів хмарних технологій (сервіс, який дозволяє віддалено використовувати засоби обробки і зберігання даних). Сьогодні хмарні технології знаходять активне застосування у всіх розвинених країнах, забезпечуючи принципово нові, економічно ефективні можливості для бізнесу, управління, освіти і наукових досліджень. Вони можуть бути використані в управлінні вузом, навчальному процесі, при створенні ефективних інструментів організації науково-дослідницької діяльності як в масштабах навчального закладу, так і на міжвузівському рівні. Хмарні технології передбачають віддалену обробку та зберігання даних, надають користувачам доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використовують програмне забезпечення як онлайн-сервіс. Саме хмарні технології, як передові технології інформаційного суспільства, можуть відіграти роль провідного інструменту модернізації освіти. Останнім часом впровадження хмарних технологій стрімко зростає, завдяки цим технологіям освіта стає доступнішою, а хмарні технології є однією з провідних тенденцій світових інформаційних технологій. Хмарні технології – це Інтернет-технології віддаленого збереження даних. Вони передбачають використання високошвидкісних комп'ютерних мереж (хмар) і забезпечують доступність інформаційних ресурсів для здобувачів та викладачів.

Впровадження хмарних технологій у вищих навчальних закладах дає здобувачам доступ до великої бази навчальних матеріалів, дозволяє спілкуватися з однолітками інших навчальних закладів країни, швидко обмінюватися інформацією. Університети створюють навчальне середовище за допомогою хмарних сервісів Google Apps, соціальних мереж типу Facebook і Twitter, сервіси Google (поштовий сервіс Gmail, відеосервіс Youtube, сервіс зберігання та обміну файлами Google Drive, інструменти Google для створення документів, таблиць, презентацій та опитувань, планування Calendar). Зручним інструментом, саме як цілісна освітня система, є пакет Google G Suite for Education, що надає розширені можливості для вище згаданих сервісів.

Завдяки такому середовищу здобувачі спілкуються й навчаються он-лайн, отримують навчальний матеріал для повторення, а також домашні завдання [2].

Запровадження хмарних технологій надає такі переваги як спрощення процесу створення, накопичення та обміну інформацією між учасниками освітнього процесу; розширення можливостей навчання вдома; розширення доступу до інформації і навчальних ресурсів. Впровадження хмарних технологій це крок до вирішення проблем комп'ютеризації освіти, який має такі переваги як підвищення рівня навчальної діяльності студентів та їх мотивації до навчання; збільшення часу для відпрацювання навичок, розвитку логічного мислення та пам'яті; взаємодія з освітніми сервісами, що підвищують ефективність навчального процесу. Застосування нових інформаційних технологій дозволяє направити інтелектуальний потенціал слухачів на позитивний розвиток.

Отже, впровадження сучасних інформаційних технологій у навчальний процес дозволить забезпечити ефективно засвоєння знань та отримання навичок слухачів та активувати їх потенціал.

Список використаних джерел

1. Технології дистанційного професійного навчання [Електронний ресурс] / Базелюк Олександр Васильович, Спірін Олександр Михайлович, Петренко Лариса Михайлівна, Каленський Андрій Анатолійович, Майборода Людмила Анатоліївна – К. : Інститут професійно-технічної освіти, 2017.

2. Хміль Н.А. Зарубіжний і вітчизняний досвід інтеграції хмарних технологій у педагогічний процес вищого навчального закладу. Інформаційні технології і засоби навчання. 2015. Т.50. №6. С.128-138.

Гладченко О. В., доцент

Демчук М. В., студент

Державний податковий університет

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Якісна освіта та процвітаюча наука розглядається в наш час як один з основних індикаторів якості життя, інструменту соціальної та культурної злагоди й економічного зростання. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується посиленням інтеграції науки та освіти, широкомасштабним залученням нових знань. Створюються умови та виникає необхідність для поєднання наукової та освітянської діяльності, поглиблення міжнародної співпраці, розширення участі наукових установ та навчальних закладів, науковців, педагогів та студентів у міжнародних проєктах. При цьому стратегічним завданням державної політики стає забезпечення інноваційного

розвитку вітчизняної науки та освіти, конкурентоспроможної на міжнародному ринку інтелектуальних освітніх послуг [1].

Освіта та наука, впливаючи на всі без винятку форми організації макросоціальної системи, на всі її структурні елементи, є універсальним фактором модернізації країни, її технологічної, військової, екологічної й аксіологічної безпеки. Не випадково показники освітньої та науково-інноваційної політики в міжнародній практиці вже давно введені в систему параметрів національної безпеки [2].

В умовах глобалізаційних процесів перед світом у цілому та спільнотами окремих країн постають нові виклики, подолання яких, значною мірою, залежить від вибору пріоритетів та стратегічних орієнтирів розвитку суспільства. Нині є актуальним інноваційний тип прогресу, з яким пов'язується майбутній поступальний розвиток цивілізації. Готовність осмислити та вирішувати глобальні техногенні та соціокультурні проблеми притаманні лише інноваційній людині. Формування інноваційної особистості забезпечується всіма суспільними інституціями, але основне навантаження лягає на освітню систему, яка сьогодні в Україні активно розвивається. Важливим чинником та умовою її трансформації та інтеграції до міжнародного інноваційного простору є формування сучасного нормативно-правового поля функціонування науково-освітньої галузі. В нових умовах методологічно змінюються функції законодавства про освіту.

Інтеграція України до Європейського освітнього простору зумовлює необхідність формування в Україні інноваційної моделі розвитку системи вищої освіти, диктує її нові пріоритети, вимагаючи стабільної динамічності, неперервного генерування інновацій, які б сприяли безперервному оновленню знань, і як наслідок – економічному й соціальному зростанню країни. У сучасному суспільстві «інновації є основою нової економіки, що базується на знаннях й конкурентоспроможності країни» [3].

Процес впровадження інновацій в систему освіти та науки не повинен проходити стихійно і хаотично, оскільки він потребує системного, послідовного й цілеспрямованого підходу, а відтак має сприяти інноваційному розвитку освіти та науки, забезпеченню конкурентоспроможності фахівців на європейському ринку праці. Ці завдання взаємопов'язані, оскільки висока якість освітнього процесу є умовою для досягнення цілей другого завдання. Необхідно зазначити, що інноваційний процес є показником розвитку системи освіти в цілому.

Вагомою характеристикою, що наповнює розуміння поняття інновації в освіті та науці є їх рівні. Так, відомий дослідник С. Курбатов визначив шість рівнів нововведень, які існують у системі освіти та науки, зокрема:

✓ удосконалення – зміна одного або кількох елементів освітнього процесу;

- ✓ раціоналізація – встановлення нового правила використання наявних педагогічних засобів для розв’язання традиційних завдань;
- ✓ модернізація – зміна декількох елементів існуючої наукової системи;
- ✓ евристичне розв’язання – знаходження способу розв’язання існуючих педагогічних проблем; створення та використання невідомих раніше педагогічних форм, методів, засобів для розв’язання актуальних педагогічних завдань;
- ✓ педагогічний винахід – новий засіб, технологія або нова комбінація відомих засобів для досягнення освітніх цілей;
- ✓ педагогічне відкриття – постановка та розв’язання нової педагогічної задачі, що призводить до принципового оновлення освітньої системи або суттєвого поліпшення її складових елементів [4].

Будь-яка діяльність в будь-якій сфері може бути інноваційною, якщо в неї привноситься нове (знання, технології, прийоми, підходи) не заради новизни, і не з метою використання нового на практиці, а виключно для отримання результату. У цьому контексті інноваційність освіти є характеристикою навчальної діяльності, що має на меті підготовку людей до інноваційної практики. Проте якісні зміни на освітянській та науковій ниві повинні базуватися на наявних здобутках традиційної вітчизняної системи освіти з метою збереження традицій і утримання всього позитивного. Інноваційні цілі в освіті реалізуються в освітніх теоріях, наукових підходах, проєктах, технологіях тощо, що проєктуються у рівень практичного їх застосування, а доцільність визначається на практиці у вигляді отриманого результату.

В умовах становлення в Україні громадянського суспільства, правової держави, демократичної політичної системи освіта має стати найважливішим чинником гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості. Передумовою утворення розвинутого громадянського суспільства є підготовка освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання. Забезпечення інноваційного розвитку науки та освіти в умовах глобалізації та інформатизації всіх сфер суспільного життя зумовлює необхідність упровадження принципу гнучкості та мобільності у формуванні освітянського законодавства, що проєктується на питання коригування державної науково-освітньої політики та періодичності оновлення її законодавчої бази.

Список використаних джерел

1. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с.

2. Національна доктрина розвитку освіти України // II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти. – К., 2002. – С. 143.

3. Патон Б. Є. Наука – інноваціям / Б. Є. Патон // Наука та інновації. – 2008. – Т.4. – № 5. – С. 19–20.

4. Курбатов С. В. Освітні інновації: контури майбутнього: [монографія] / С. В. Курбатов // Феномен інновацій : освіта, суспільство, культура; [за ред. В. Г. Кременя]. – К. : Педагогічна думка. – 2008. – 472 с.

Кравчук С.М., старший викладач
Українська академія друкарства

ІННОВАЦІЇ У ОСВІТІ ЧИ ІННОВАЦІЙНА ОСВІТА – ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЛЮДИНИ?

Прогрес людства, впродовж всього його шляху, характеризувався ініціативністю. Інноваційний розвиток освіти повинен бути нині тісно пов'язаний із вагомим інвестуванням у людський капітал. Інноваційне суспільство – це суспільство нових технологій та можливостей. А також, суспільство у якому гарантуватимуться природні права людини. Як гармонійно поєднати ці речі? Адже виникає новий спосіб отримання прибутку, зумовлений введенням та експлуатацією технічних нововведень, винаходів. А також потреба створення гармонійних середовищ для споживання інновацій. Це своєю чергою веде за собою потребу прогнозування та зумовлену нею потребу розвитку систем штучного інтелекту (далі – ШІ). Виникає потреба підготовки відповідних фахівців під вимоги інноваційної діяльності. Тому основні завдання освіти вже нині мають бути побудовані глобально. Вся система навчання повинна бути спрямована на виховання інноваційного типу людини, особистості (особини). Поняття «інноваційна людина» не розроблене правовою наукою, та й такими сферами знань як економіка, культурологія, філософія, соціологія тощо. Відсутній будь-який опис її особливостей та сутність. Специфіка структури певних рис, спосіб життя, комплекс вмінь та навичок та багато інших речей потребують розробки та широких наукових обговорень різними сферами знань. Нині не обґрунтована методологія підходу до формування універсального прагнення людини до творчості та самореалізації, до формування культурно-історичного погляду на соціальну та психологічну варіативність інноваційної людини (особистості). Спостерігається не співвідношення понять «успішна людина» та «сучасна, інноваційна людина (особистість)». Запит практики існує. Проте на державному рівні нині впроваджуються розрізненні інновації в освіті, які не мають чіткої системи та

координації. А негативні психологічні наслідки надміру стрімкого переходу дають діаметрально протилежний ефект, у порівнянні з заявленою державною метою – забезпечити готовність особи до інноваційної професійної діяльності та сформувати несуперечливу інноваційну національну систему, яку б складало безпечне та прогресивне інноваційно-освітнє середовище. Це так і залишається завданням майбутнього.

В програмі підготовки спеціалістів необхідно включити спеціальні навчальні дисципліни, які б містили систему відповідних інноваційних знань та навичок. Інноваційна особистість повинна природно та послідовно набути особливих мотиваційно-змістових рис та відповідних когнітивних структур свідомості. Безсумнівно, що такий тип людини має характеризуватися ініціативністю. Інноваційна людина (особистість) характеризуватиметься особливостями формування цілей та порядком організації власного часу, а також – відповідальним прийняттям рішень. Креативність та інноваційний характер мислення це ті невіддільні складові, без яких немислима уява людини майбутнього як інноваційної особистості. Вони є базовими механізми, які забезпечують здатність людини до ефективної реалізації в інноваційному середовищі.

СЕКЦІЯ 9
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ

Anna Gardocka-Jałowiec, Associate Professor
Faculty of Economics and Finance, University of Białystok

**AGING OF THE POPULATION AS A CHALLENGE FOR ECONOMIC
DEVELOPMENT**

Purpose – The purpose of the article is to determine the specific challenges posed to the economy by the deepening process of population aging. The essence of demographic change and the related specificity of technological change are presented in the course of consideration. The interdisciplinary, theoretical character of the considerations is a voice in the discussion on the interpretation, place and role of quality of life, with particular reference to the progressive process of aging of population and technological change.

Research method - The paper uses the descriptive analysis method to present the phenomenon of population aging, the specifics of technological change and selected issues in the field of demographic transition. The theoretical layer of the study is complemented by the empirical part based on secondary data.

Conclusions - The Eurostat demographic forecasts show that the number of people in retirement age will increase (for example, in Poland in 2035 they will constitute more than a quarter of the total population). The observed and forecast decline in the total population and the increase in the number of people in the senior age lead to an increase in the demographic dependency ratio for the elderly. Undoubtedly, the progress of medicine has contributed and contributes to the increase of longevity, and therefore important are: issues related to the qualitative aspects of human life, looking at meeting human needs through the prism of time. It will be important for the market to react to changes in the structure of purchases of goods and services, especially social services such as health care, culture and active leisure. The progressing process of dematerialization of consumption should be accompanied by an increase in the quality of life, and it is possible under certain conditions.

References

1. de Walden-Gałaszko K., Majkowicz M., Jakość życia pacjentów z chorobą nowotworową – badanie własne, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1994, s. 103-104.
2. Diamandis P.H., Kotler S., The Future Is Faster Than You Think: How Converging Technologies are Transforming Business, Industries and Our Lives, [Simon & Schuster](#), NY 2020

3. Ebrahim S., Clinical and public health perspectives and applications of health-related quality of life measurement, *Social Science & Medicine* 1995, vol. 41(10), pp. 1383-1394, doi: 10.1016/0277-9536(95)00116-o.
4. Eurostat,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PROJ_19NP/default/table
5. Eurostat,https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PROJ_19NDBI/default
6. Eurostat,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/proj_19nalexp/default/table?lang=en
7. Farquhar M., Definitions of quality of life: a taxonomy, *JAN Leading Global Nursing Research*, 1995, vol. 22(3), pp. 502-508, <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1995.22030502.x>.
8. Farquhar M., Elderly people's definitions of quality of life, *Social Science & Medicine* 1995, vol. 41(10), pp. 1439-1446, doi: 10.1016/0277-9536(95)00117-p.
9. Felce D., Perry J., Quality of life: its definition and measurement, *Research in Developmental Disabilities* 1995, vol. 16(1), pp. 51-74, doi: 10.1016/0891-4222(94)00028-8.
10. Guyatt G.H., Feeny D.H., Patrick D.L., Measuring health-related quality of life, *Annals of Internal Medicine*, 1993, vol. 118(8), pp. 622–629, doi: 10.7326/0003-4819-118-8-199304150-00009.
11. *Prognoza ludności na lata 2008-2035*, 2009, GUS. Departament Badań Statystycznych.
12. Schipper H., Quality of life: principles of the clinical paradigm, *Journal of Psychosocial Oncology*, 1990, vol. 8(1-3), pp. 171–185, doi: 10.1300/J077v08n02_09.
13. *Starzenie się społeczeństwa polskiego i jego skutki*, 2011, Opracowania Tematyczne OT-601, Kancelaria Senatu, Warszawa.
14. *Sytuacja osób starszych w Polsce w 2019 r*, 2021, GUS, Warszawa - Białystok.
15. Wegner N.K., Naughton M.J., Furberg C.D., Cardiovascular Disorders, [in:] Spilker B. (ed.), *Quality of Life and Pharmacoeconomics in Clinical Trials*, Lippincott-Raven Publishers, Philadelphia, New York, 1996, pp. 883–891.

K. Honc, I stopień, III rok
Zarządzanie Zasobami Ludzkimi
A. Horbovyi, Prof.
Uniwersytet Śląski w Katowicach

PROCES DECYZYJNY NA PODSTAWIE KADRY MENEDŻERSKIEJ

Proces decyzyjny jest jednym z najczęstszych problemów z jakimi muszą zmagać się współcześni menedżerowie. Praca osób na stanowiskach kierowniczych składa się głównie z podejmowania decyzji jak i zarządzania, a pozyskane przez nich umiejętności i kwalifikacje pozwalają na sprawne rozwiązywanie problemów decyzyjnych.

Współczesny menedżer powinien posiadać odpowiednie kompetencje i wysokie kwalifikacje zawodowe by właściwie zarządzać i podejmować decyzje. Osoby niekompetentne piastujące stanowisko kierownicze mogą przyczyniać się do podejmowania niewłaściwych i nieracjonalnych decyzji, które mają zły wpływ na przedsiębiorstwo.

W dzisiejszych czasach nowoczesne organizacje dbają o nieustanny rozwój swoich menedżerów oraz udostępniają im niezbędne informacje, jak i umożliwiają dostęp do nieograniczonej wiedzy ułatwiającej proces decyzyjny. Mimo ciągłego rozwoju wielu menedżerów ma problem z podejmowaniem decyzji na płaszczyźnie emocjonalnej, zbyt duży stres i presja sprawia, że czują się sparaliżowani, przez co nie potrafią podejmować racjonalnych decyzji.

Uzasadnieniem dla wyboru tematu badan jest chęć przedstawienia realiów pracy menedżera i trudności z jakimi musi się mierzyć podczas procesu decyzyjnego. Przedstawienie trudności i barier tłumaczy to jak bardzo osoba będąca na stanowisku kierowniczym musi być wykwalifikowana i gotowa do sprostanania wymaganiom nowoczesnego przedsiębiorstwa. Podejmowanie decyzji nawet w życiu codziennym nie jest łatwym zadaniem, a menedżerowie są odpowiedzialni za decyzje mające często wpływ, nie tylko na kierowany przez nich zespół, ale i na całe przedsiębiorstwo. Dodatkowym uzasadnieniem jest zaobserwowanie małych kwalifikacji i trudności w podejmowaniu decyzji u osoby piastującej stanowisko menedżerskie, co miało bardzo negatywny wpływ na zespół i prowadzone przez niego projekty, które bardzo często były opóźnione w czasie. Powyższe zdarzenia prowadziły do konfliktów, jak i ciągłej rywalizacji pomiędzy członkami zespołu.

Celem badan jest zdobycie informacji na temat sylwetki menedżera, jak i procesu decyzyjnego, dodatkowymi celami jest poznanie sposobów działania pozytywnie oddziałujących na proces podejmowania decyzji.

W prowadzonych badaniach zapytano respondentów o trudności w podejmowaniu decyzji, z jakimi barierami najczęściej się spotykają oraz jak sobie z nimi radzą. Badani byli poproszeni również o ocenę emocji jakie im towarzyszą podczas całego procesu oraz o ocenę współpracy i wpływu członków zespołu na podejmowanie decyzji.

Niniejsza praca składa się z dwóch rozdziałów teoretycznych oraz jednego badawczego. W pierwszym rozdziale przedstawiono ogólne pojęcia wyjaśniające specyfikę zawodu menedżera oraz to, jakie umiejętności i kwalifikacje powinien posiadać. Dodatkowo przedstawiono oddziaływanie poszczególnych zadań menedżerskich na zarządzane przez nich środowisko. W drugim rozdziale przedstawiono szczegółowy opis procesu decyzyjnego jak i problemy, które często pojawiają się powyższym procesie, za których rozwiązanie jest odpowiedzialny kierownik. Dodatkowo wspomniano o sposobach współpracy ułatwiającej menedżerowi i jego zespołowi podejmowanie decyzji. W trzecim rozdziale

przedstawiono wyniki badań przeprowadzonych wśród respondentów na temat procesu decyzyjnego.

Z części teoretycznej niniejszej badan wynika iż, podejmowane przez kierowników decyzję nigdy nie mogą być w pełni racjonalne. Respondenci pytani o to czy uważają, że podejmowane przez nich decyzje zawsze są roztropne i jak najlepsze dla przedsiębiorstwa, w którym pracują, w dużej mierze decydowali się na odpowiedź potwierdzającą. Taki stan rzeczy może wynikać z braku świadomości jakie konsekwencje niesie za sobą podjęta przez danego respondenta decyzja. Jednakże ankietowani zaznaczali, że posiadają bardzo duży dostęp do informacji, wiedzy i niezbędnych sprzętów technicznych, które mogą ułatwiać im podejmowanie decyzji, z czego może wynikać ich pewność, że wszystkie podejmowane przez nich decyzje są racjonalne. Pomimo niezbędnych sprzętów i wiedzy, dla menedżera ważne jest także samopoczucie i wszelkie negatywne bądź pozytywne bodźce zewnętrzne, które również wpływają na podjętą decyzje. Badanie wykazało, że wielu badanych ma problem z określeniem tego czy bodźce negatywne takie jak stres, zaburzają ich racjonalne myślenie podczas całego procesu decyzyjnego. Zdania były podzielone ponieważ taka sama liczba badanych zdecydowanie zgadzała się z powyższym twierdzeniem jak i zdecydowanie się z nim nie zgadzała. Taki stan rzeczy może wynikać z posiadania różnego stażu pracy wśród respondentów. Ankietowani, którzy podczas swojej ścieżki kariery wielokrotnie musieli podejmować trudne decyzje organizacyjne, z czasem stają się odporni na stres dzięki czemu ich decyzje mogą być racjonalniejsze od tych menedżerów, którzy dopiero zaczynają swoją przygodę z zarządzaniem zasobami ludzkimi i procesem decyzyjnym.

Teoretyczna część badan podkreślała również ważność współpracy z zespołem, który często jest zaangażowany i współodpowiedzialny za podjętą decyzję. Niniejszy tekst zawierał przykłady barier jak i sposoby na radzenie sobie z problemami i udoskonalanie pomysłów przedstawianych przez członków zespołu. Z badania wynika, iż zdecydowana większość respondentów stosuje skuteczne metody komunikacji i rozwiązywania problemów, które niesie za sobą proces decyzyjny. Taki stan rzeczy zdecydowanie ułatwia a przede wszystkim wzbogaca pomysły na rozwiązywanie problemów decyzyjnych. Możliwość wypowiedzenia swojego zdania sprawia, że pracownicy czują się ważni i niezbędni w całym procesie, co pozytywnie wpływa na ich motywację do działania. Zmotywowany, pewny siebie i pełen pomysłów pracownik jest idealnym pomocnikiem menedżera odpowiedzialnego za decyzję. Zgrany zespół, potrafiący ze sobą współpracować na pewno podejmując racjonalniejszą decyzję od zespołu, w którym nie brakuje konfliktów.

Wszystkie wyżej wspomniane aspekty wpływają na racjonalność podjętej przez menedżera decyzji. Stres, staż pracy, dostęp do wiedzy i informacji jak i współpraca z zespołem mają pozytywny bądź negatywny wpływ na proces decyzyjny. Tak naprawdę nie ma jednej konkretnej zasady według, której menedżerowie powinni podejmować decyzję, wszystko uzależnione jest od czasu,

miejsca

i relacji między ludzkich a idealny decydent powinien cechować się elastycznością, wiedzą, racjonalnością oraz umiejętnością wpasowania się w środowisko, w którym przysłało mu podejmować decyzje.

Bibliografia

1. M. Gitling, Człowiek w organizacji, wydawnictwo Difin, 2013.
2. Zieleniewski J., Organizacja zespołów ludzkich. Wstęp do organizacji i kierowania. Warszawa: PWN, 2016.
3. R. Bar-On, J.D.A. Parker: The Handbook of Emotional Intelligence. Jossey-Bass, San Francisco 2000; [w:] P. Smółka: Kompetencje społeczne. Metody pomiaru i doskonalenia umiejętności interpersonalnych. Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Kraków 2008.
4. Campbell A., Whitehead J., Finkelstein S., Dlaczego dobrzy przywódcy podejmują niewłaściwe decyzje, Harvard Business Review, lipiec/sierpień 2010.
5. <https://mfiles.pl/pl/index.php/Kierownik>.
6. www.helium.com/knowledge/81441-managerial-decision-making-and-the-decision-process.
7. <http://www.helium.com/items/1985685-factors-that-affect-decision-making>.

Karolina Hyski, Student
University of Silesia in Katowice

SOCIO-ECONOMIC IMPORTANCE OF CONSUMPTION OF CULTURAL GOODS IN FREE TIME

The subject of the article is the socio-economic significance of consumption of cultural goods in free time. The subject of the article has been examined on the example of the urban space of Katowice (Poland, Silesia region). The scope of the topic includes such issues as: culture, consumption, free time and space. These are elements of the topic directly concerning the human being as a subject and individual market participant, as well as a community representing the accumulated interest and demand in the market of cultural goods.

As a product and subject of market circulation, culture finds buyers among potential consumers. Therefore, the subject of the research topic undertaken is the consumption of cultural goods carried out in free time in a strictly defined urban space, which was analyzed using the example of the city of Katowice. In the face of the fast pace of life, the development of civilization, technological progress, as well as the increasing digitization of socio-economic life, culture is an important value for the modern consumer.

The aim of the article is to identify and analyze the essence of the phenomenon of consumption of cultural goods in urban space on the example of the city of Katowice. The research assumed the hypothesis that in the face of the restrictions introduced in connection with the COVID-19 pandemic, the scope of consumption of cultural goods in the urban space of Katowice was significantly reduced. Katowice, as the capital of the Silesian Voivodeship, in 2016 aspired to the title of the European Capital of Culture. At that time, however, the city suffered a fiasco, which was determined to take more steps in the development of cultural life in its area, in order to apply for this honorable title again in a real perspective. Currently, Katowice and the entire metropolis are pursuing the title of the European Capital of Culture 2029, because previous efforts, although unsuccessful, have positively changed Katowice, giving an impulse for further effective actions.

As part of the adopted topic, research methods were used depending on the nature of the analyzed issues. In terms of the implementation of the theoretical part, the method of analysis and synthesis of the literature on the subject was used in particular, thanks to which the issues related to the functioning of urban space and the consumption of cultural goods were learned. In terms of the implementation of the research part, field research was carried out. A questionnaire was used as a research instrument. The survey, conducted in the spring of 2021, was addressed to people using the urban space of Katowice. The survey was conducted via the Internet. The aim of this research activity was to capture differences in the consumption of cultural goods due to pandemic restrictions.

Within the content of the article, one can distinguish the theoretical part, covering issues related to the consumption of cultural goods in free time used in urban space, as well as the empirical part, the implementation of which led to the obtaining of research results allowing to verify the adopted hypothesis. In particular, the article deals with substantive issues related to the functioning and use of urban space. The features and functions of urban space as well as its spatial development, which find their dimension in the processes of shaping the functional and spatial structure of the city, are also analyzed. The article also analyzes the issues of the economy of free time along with the effective and rational consumption of cultural goods. The essence of this issue during the COVID-19 pandemic was also outlined. The issue of the consumption of culture, especially in a pandemic crisis, becomes an extremely important topic that must also be undertaken in the sphere of empirical research. The next part presents the results of own questionnaire research and analyzes them. The conducted research allowed for the verification of the adopted hypothesis.

The paper uses numerous resources of literature on the subject, which have been appropriately selected for the needs of the subject matter. The literature used in the implementation of the topic concerned the economy of free time consumption, management of cultural goods, etc. All these issues were properly situated in the

theory of space, region and city together with their features and functions. The extensive literature on the subject used in the implementation of the research topic testifies to the essence and importance of the phenomenon of consumption of cultural goods in urban space.

The obtained results of the research and analysis made it possible to positively verify the adopted hypothesis. The conducted analysis of the collected empirical material made it possible to unequivocally state the fact of a significant limitation of the scope of consumption of cultural goods carried out in the urban space of Katowice.

The fact of limiting the activity in the field of consumption of cultural goods after the introduction of restrictions related to the COVID-19 pandemic has been observed despite the fact that the surveyed group may be considered relatively active in this regard due to the age, family status of respondents and the related professional status. The surveyed population consisted mainly of people aged 18 to 30. They were usually students, only partially professionally active. Moreover, due to the continuation of education and the limited level of professional activity, these were people living with their parents, and thus not yet forming independent households. This state of affairs usually translates into a relatively larger amount of free time than in other socio-professional groups, which, due to professional, home and family duties, have a small amount of it. This relatively large amount of free time, inferred from the socio-demographic characteristics of the respondents, was also confirmed in the opinions expressed in the questionnaire.

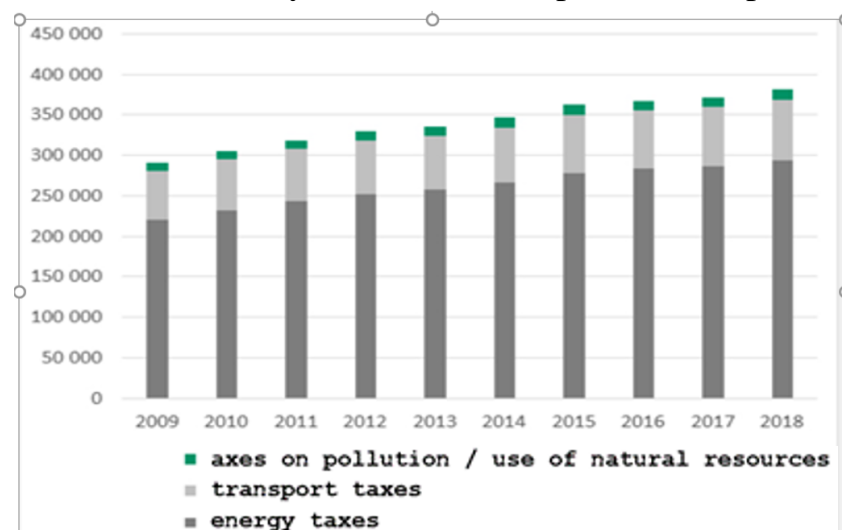
Among the respondents, a significant share was played by people who prefer an active way of spending their free time, interested in various forms of its management, which also take into account the consumption of cultural goods. The overwhelming majority of respondents stated that they use cultural goods in Katowice.

Consumer habits in the field of cultural goods have changed significantly in the face of restrictions introduced in connection with the COVID-19 pandemic. Consumption in the discussed scope has decreased. This phenomenon is extremely unfavorable both from the point of view of the individual's interests and well-being, as well as the economic interests of entities offering services in the field of culture. As a result of the introduction of restrictions related to the pandemic, the percentage of people declaring the use of particular categories of cultural resources of Katowice's urban space has significantly decreased. A decrease in the number of users of 82.7-93.6% was recorded in relation to all the types of cultural goods considered, with the highest degree in relation to theaters, and the lowest in relation to museums.

Cherevychna Anastasia, Student of Educational and Scientific
Institute of Economic Security and Customs, State Tax University, Ukraine,
Avramenko Natalia, Professor of the Department of Customs and Commodity
Science, Ph.D., Associate Professor,
State Tax University, Ukraine,
Kańtoch Patrycja, studentka III roku, Zarządzanie Zasobami Ludzkimi
Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska,
Horbovyi Artur, Profesor, Wydział Zarządzania Zasobami Ludzkimi
Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska

TAXATION OF INDUSTRIAL POLLUTION

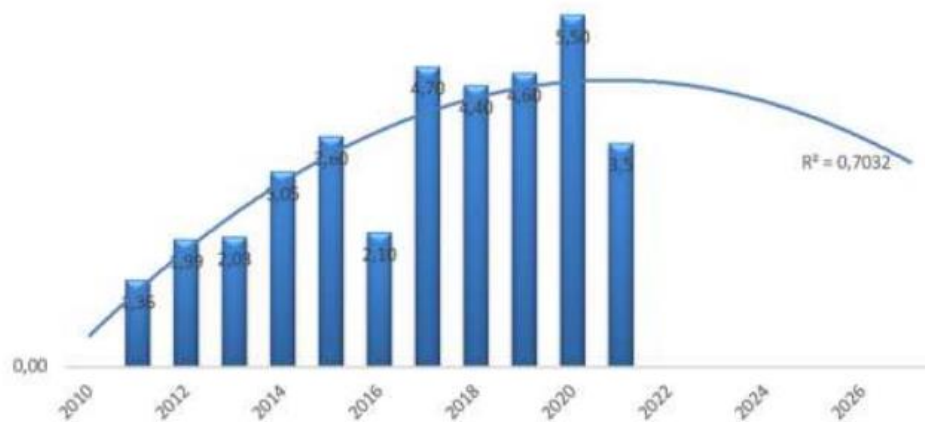
The most common economic instrument of environmental regulation in the world is environmental taxation. Undoubted proof of this is the fact that for 10 years the defined indicators of the level of environmental taxation and its stimulating effect on economic development in the EU member states remain almost constant. Environmental payments in the world can generally be classified according to many criteria, one of which is targeted use. According to this feature, environmental taxes can be divided into four broad categories: energy taxes, non-energy transport taxes, taxes for pollution of NPS and taxes for the use of natural resources [1]. The amount of payment of environmental taxes by EU countries is presented in pic.1.

Pic. 1. Total revenue from environmental tax by type of EU-28 tax, 2009-2018 million EUR. Source: [2].

The application of the market mechanism for regulating the protection of NPS under the Kyoto Protocol has proven its effectiveness in the European Union.

The most significant among environmental taxes in EU member states are energy taxes - on average from 47% (Germany, France) to 80% (Poland). They are designed to reduce NPS pollution caused by energy production or use. These are, first of all, taxes on energy resources used by both movable and immovable property. If we leave the system of environmental taxation unchanged, the forecast for the near future will be as follows (see Pic. 2). According to the data used, we have a polynomial trend and $R = 0.8372$ indicates the high reliability of the built model. According to the calculated values, the value of environmental taxes by 83.72% depends on time and 16.28% - on other factors.

Pic. 2. Forecast of the volume of environmental taxes in Ukraine for the near future, UAH billion (without changes in the Procedure for calculating environmental taxes).

Source: predicted by the authors based on the data of the Statistical Yearbooks of Ukraine for 2010-2020, the State Statistics Service of Ukraine.

As you can see, significant changes in the total revenues from the payment of environmental tax can not happen. The share of environmental taxes in the overall macroeconomic indicators in Ukraine, compared to the average share of environmental taxes in EU member states, differs significantly not only in absolute amount but also in other parameters, such as quality composition and most importantly - the economic mechanism of their impact on development. solving problems of NPS quality. This is due to the fact that Ukraine still lacks certain groups of environmental taxes, which are inherent in the tax systems in the European Union.

With its low stimulating function, environmental taxes together with resource payments have become the most important components of the economic mechanism of nature management in Ukraine. Improving the system of these types of payments can be seen as a way to create sustainable sources of funding for environmental activities, which would be somewhat independent of the state budget, as well as to encourage producers to improve the environmental friendliness of goods,

technologies and industries. This state of affairs causes a significant deficit of state and local budgets in terms of accumulating funds to finance environmental measures. The need to create an effective system of environmental taxes and the implementation of effective economic instruments is obvious. Foreign experience in the application of environmental taxes and fees shows the diversity of their types, and therefore the different effects that can be obtained from their application. This is important to consider in order to improve environmental taxation in Ukraine. In our opinion, the way out should be sought both in the Calculation Procedure itself, tax rates per unit of pollution and in the social responsibility of business. In addition, the Tax Codex provides a significant simplification of the formulas used to calculate most types of environmental tax, due to the lack of previously adjusted coefficients. Thus, payers received a one-time increase in rates by an average of 4-5 times, and regions with different levels of environmental pollution received the same amount of payments. Therefore, increasing the level of environmental safety of production has lost its relevance [3].

For the effective application and practical implementation of the principle of extended producer responsibility, it is proposed to apply a differentiated approach in establishing scientifically sound tax rates for greenhouse gas emissions in each region / locality. That is, the business itself, in applying this approach, will be interested in reducing its tax liabilities to pay environmental tax.

For example, according to the index of air pollution, which takes into account the degree of air pollution in the five priority pollutants, a very high level of pollution is observed mainly in Mariupol and Dnieper, high - in Odessa, Kamyansk, Kiev, Kryvyi Rih, Lutsk, Nikolayv, Slavyansk, Kramatorsk, Rubizhne, Lviv, Zaporozhye, Lysychansk, Kherson, Kremenchug. The high level of air pollution in these cities was mainly due to the high content of specific harmful substances - formaldehyde, phenol, hydrogen fluoride, ammonia, the main impurities - suspended solids, nitrogen dioxide, carbon monoxide [4].

The Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine annually publishes summary data on the state of Ukraine's NPS in general and air in particular. For example, in 2018 in a number of cities of Ukraine there was an increase in the average annual content of some pollutants in accordance with the established values of the MPC. Thus, taking into account the multiplicity of excess for 2019, environmental tax rates for some pollutants will increase according to the multiplicity of excess. Thus, this will encourage business in the area / region as a whole to minimize pollution, and thus to the practical application of the principle of extended producer responsibility.

If we take into account the multiplicity of excess, the formula for calculating taxes on emissions from stationary sources of pollution will be as follows:

$$Пвс = \sum_{i=1}^n (M_i \times H_{ni} \times K_{nep})$$

So, for example, the value of the coefficient of exceeding the average annual content of the harmful in the atmosphere of the settlement of the previous calendar year will be as follows: table. 1.

Table 1.

The value of the excess coefficient for the calculation of environmental taxes in the next calendar year [5]

<u>Pollutant</u>	<u>City</u>	<u>Excess coefficient</u>	<u>Pollutant</u>	<u>City</u>	<u>Excess coefficient</u>
Carbon monoxide	Rubizne	1,8	Nitric oxide	Kyiv	1,3
	Odessa	1,5		Kherson	1,2
	Lysychansk	1,3			
Nitrogen dioxide	Kyiv	3,3	Nitrogen dioxide	Bila Tserkva	2,3
	Dnipro	3		Zhytomyr	2,3
	Kherson	2,8		Lutsk	2,3
				Chernihiv	2,3

Where: M_i is the actual amount of emissions of the pollutant in tons (t) per year;

H_{ni} - tax rates in the current year per ton of the first pollutant, in hryvnias with kopecks (rounded to two decimal places), UAH / t; K_{nep} - coefficient of exceeding the average annual content of the i -th harmful in the atmosphere of the settlement of the previous calendar year (set by the Ministry of Environmental Protection and atural Resources of Ukraine). In the absence of exceeding the average annual content of the i -th harmful in the atmosphere of the settlement of the previous calendar year, the value of $K_{per.} = 1$.

According to foreign experience, the most effective means of stimulating the environmental activities of business entities is the tax system, the improvement of which in our country will provide: solutions to local and regional environmental problems; minimization of Ukraine's contribution to the deepening of global environmental problems of today; creating appropriate conditions for the accelerated development of market relations and bringing the entire system of nature management in Ukraine in line with the practice of the most developed countries and international standards; stimulating the rational use of natural resources and creating appropriate scientific and technical prerequisites for this; sustainable and sufficient funding for the protection and reproduction of the natural resource potential of our state, etc.

Thus, the current environmental tax system of Ukraine needs reform and development aimed at reducing the negative impact on environment by taking into account the principle of extended responsibility of producers in the current mechanism for charging taxes for emissions of harmful substances from stationary sources of environmental pollution, which will not only take into account the ecological state of the environment in which the entity operates, but also encourage obligations to pay environmental payments. In addition, it will be a serious basis for the creation of future territorial production complexes, when waste from one

production will serve as raw material for others, gaining additional economic benefits due to the rational use of natural, material and productive resources.

References

1. Environmental taxes in public finances of Europe. [Electronic resource]. Access mode: <https://ecolog-ua.com/news/ekologichni-podatky-uderzhavnyh-finansah-krayin-yevropy>
2. Global carbon emissions have fallen by 7% due to a pandemic - scientists. [Electronic resource]. Access mode: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-co2-vykydy-pandemiyaskorochennia/30995306.html>
3. Restructuring the Company framework for the taxation of products and electricity, Council Directive 2003/96 / EC of October 2003 [Electronic resource] // Official Journal of the European Union. Access mode: <http://www.eel.nl/documents/eclegislation/energy/taxation.pdf>
4. On the basic principles (strategy) of state environmental policy for the period up to 2020: Law of Ukraine: dated 21.12.2010 № 2118-VI [Electronic resource]. - Access mode: zakon. Rada.gov.ua/go 2818-17
5. Cherevychna AS, Oryshchenko IK, Avramenko NL Realities of global warming and domestic taxation // II Youth Tax Congress [Electronic edition]: collection of materials (Irpin, November 26, 2021). Irpin: University of the SFS of Ukraine, 2021. p.337-343. PDF format; online publication; institutional repository.

Kańtoch P., I stopień, III rok
Zarządzanie Zasobami Ludzkimi
Horbovy A., Prof.
Uniwersytet Śląski w Katowicach

SKUTECZNA REKRUTACJA I SELEKCJA GWARANCJĄ EFEKTYWNEGO ZARZĄDZANIA PROJEKTEM

Procesy rekrutacji i selekcji na przestrzeni ostatnich lat stanowią bardzo ważny element zatrudniania pracowników w różnego rodzaju organizacjach. Nowoczesne organizacje coraz bardziej starają się, aby procesy te były jak najbardziej atrakcyjne i przyciągały odpowiednich z ich punktu widzenia kandydatów do pracy.

Takie procesy, przeprowadzane dla zespołów projektowych w branży IT to nowy i bardzo interesujący temat. Branża IT stale się rozwija i daje możliwości do przeprowadzania i ciągłego udoskonalania procesów związanych z doбором pracowników. Same procesy wzbudzają zarówno pozytywne, jak i negatywne odczucia w pracownikach z branży.

Badania dotyczące tematu pozwoliły stwierdzić, czy proces rekrutacji i selekcji do zespołów projektowych w branży IT, gwarantuje efektywne zarządzanie stworzonym zespołem. Okazuje się, że bez dobrze zbudowanego zespołu, nie ma szans na powodzenie w komunikacji między jego członkami. Im starsze stażem osoby, tym bardziej sceptycznie nastawione do procesów, w których zamiast umiejętności technicznych, są sprawdzane również umiejętności miękkie. Młodsze stażem osoby są w stanie lepiej dostosować się do wymagań odnośnie charakteru i dopasować się w struktury zespołu. Są oni pozytywniej nastawieni do współpracy, ale także do samego procesu i jego przebiegu. Dodatkowo właściwa selekcja pracowników daje możliwość efektywnej współpracy, między samymi pracownikami, a także między pracownikami i pracodawcą lub osobami kierującymi zespołami.

Badanie opiera się na procesach związanych z rekrutacją i selekcją oraz późniejszym zarządzaniem członkami zespołów projektowych. Skupia się jedynie na branży IT, która stanowi nowoczesny zakres nauki oraz jej pracownikach. Z uwagi na to, że rekrutacja w branży IT jest dość nowym tematem, bardzo dynamicznie się rozwija. Zakres przestrzenny pracy obejmuje różne projekty, w różnych organizacjach, które występują w Polsce, należy jednak wziąć pod uwagę, że mogą być one wielokulturowe, ponieważ coraz więcej firm, zatrudnia pracowników również z zewnątrz lub przenosi swoje siedziby do Polski, przenosząc tym samym wiele osób z krajów, w których funkcjonują

Źródła, jakimi posłużono się do opracowania niniejszej pracy, to publikacje dotyczące szeroko pojętego zarządzania personelem oraz procesów rekrutacji i selekcji, wśród nich można odnaleźć klasyki literatury, a także mniej znane, ale bardziej aktualne publikacje, m.in. M. Armstrong, A. Pocztowski. Posłużono się również źródłami, które skupiają się na branży IT, a w szczególności na zespołach projektowych, są to dość nowe publikacje, wśród nich, np.: w tym. M. Sucharski, czy M. Dale.

Dynamiczny rozwój branży IT, sprawia, że temat rekrutacji i selekcji w niej jest cały czas aktualny. Często przeprowadzane procesy nie są idealne, ale coraz częściej stają się szyte na miarę danego stanowiska. W związku z szybkim postępem zachodzi wiele zmian, które stale należy ulepszać, aby sprostać oczekiwaniom kandydatów.

Przeprowadzone badanie dało nowe spojrzenie na proces rekrutacji i selekcji przeprowadzany wśród osób pracujących w projektach w branży IT. Różnorodność badanych osób, pod względem stażu i projektów w jakich pracują, dała możliwość wyciągnięcia ciekawych wniosków. Okazuje się, że w większości przypadków procesy rekrutacji i selekcji są oceniane pozytywnie, a powszechna opinia kandydatów opiera się na ich użyteczności i konieczności przeprowadzenia.

Wyniki przeprowadzonego badania, w większości przypadków pokrywały się z wynikami otrzymanymi przez innych autorów. Niepodważalnie podstawą

efektywnego zarządzania zespołem projektowym jest odpowiednio dobrany zespół. Filary takiego zespołu stanowią osoby, które jednocześnie posiadają odpowiednie kompetencje i umiejętności techniczne oraz umiejętności interpersonalne, które wspomagają dobrą komunikację i zmniejszają ryzyko powstawania konfliktów.

Badanie wykazało, że nie wszystkie aspekty są tożsame z innymi autorami. Według wielu autorów rekrutacja powinna być procesem, który jest przeprowadzany bez pośpiechu, w takim tempie, aby jak najlepiej dobrać odpowiednie osoby, na odpowiednie stanowiska. Rzeczywistość jest jednak nieco inna. Kandydaci nie są zwolennikami długich procesów. Zdecydowanie wolą te, które są krótkie i rzeczowe. Długie procesy są dla nich męczące i zamiast motywować do dalszej pracy, mają odwrotny skutek. Żmudne są również okresy oczekiwania na odpowiedź, na których najbardziej cierpią osoby, którzy nie przeszli pozytywnie procesu zatrudnienia. Zabierają one czas, który mógłby być przeznaczony na dalsze poszukiwania lub podnoszenie kwalifikacji na poczet przyszłej pracy.

Podobne wnioski można wyciągnąć co do, tego, że stanowisko, na które można składać aplikacje, powinno być odpowiednio opisane. Dobrze opisane stanowisko i sprecyzowane wymagania wobec kandydatów dają możliwość, nie tylko przyspieszenia całego procesu, ale także pozwala uniknąć problemów wynikających ze zderzeniem się już zatrudnionych pracowników, z brakiem możliwości rozwoju, jakiego by oczekiwali, co z kolei może prowadzić do zwolnień czy pogorszenia się jakości pracy. Rekrutowane osoby powinny być również dobierane do stanowisk zgodnie ze swoimi kwalifikacjami i predyspozycjami, tak aby wymagania związane ze stanowiskiem nie przerastały ich możliwości.

Również, co do tego, że kandydaci powinni mieć wysoko rozwinięte umiejętności komunikacyjne nikt nie ma wątpliwości. Kandydaci muszą umieć dogadać się z przyszłym zespołem, inaczej praca nie będzie efektywna, a ryzyko wystąpienia konfliktów większe. Dobra komunikacja w zespole zdecydowanie ułatwia patrzenie w tym samym kierunku i wspólne osiągnięcie z góry wyznaczonych celów oraz planowanie działań.

Większość respondentów stwierdziła, że metody i narzędzia procesu były odpowiednio dobrane do stanowiska, na jakie rekrutowali. Takie stanowisko zgadza się z tym, co piszą autorzy tekstów naukowych. Uważają oni, że wszystkie metody i narzędzia powinny być dopasowane do aktualnie przeprowadzanego procesu. Często pozwala oszczędzić to wiele czasu oraz ograniczyć koszty. Nieodpowiednio dobrane mogą generować niepotrzebne koszty i nie prowadzić do oczekiwanych efektów. Odpowiedni proces powinien w efekcie prowadzić do wyselekcjonowania najważniejszych informacji i wyeliminowania ewentualnych kłamstw ze strony kandydatów.

Badanie przyniosło takie, a nie inne wnioski, ponieważ większość organizacji poszukujących pracowników stara się, aby byli oni dobrani jak najlepiej. Pozwala im to na ograniczenie kosztów generowanych przez źle dobranych pracowników,

zaoszczędzenie czasu oraz pozyskanie kompetentnej i przyjaźnie nastawionej kadry. Dlatego też większość wyników, została poparta pozytywnymi opiniami na temat procesów. Organizatorzy rekrutacji starają się, aby w jak najkrótszym czasie, pozyskać jak najwięcej odpowiednich pracowników, dlatego też procesy są szyte na miarę potrzeb danego stanowiska i w większości przypadków odpowiadają oczekiwaniom aplikujących.

Dobrze przeprowadzone procesy rekrutacji i selekcji przyciągają wielu wartościowych pracowników, co jest bardzo korzystne dla organizacji poszukujących pracowników. Z drugiej strony zbyt otwarta i przyjazna rekrutacja może przyciągać wielu kandydatów, którzy nie sprawdzą się na danym stanowisku, a co za tym idzie przysporzyć pracy rekruterom, już na etapie weryfikowania napływających aplikacji.

Bibliografia

1. Apanowicz J. (2002). Metodologia ogólna [online]. Gdynia: Wydawnictwo Diecezji Pelpińskiej BERNARDINUM [dostęp 10.04.2022]. Dostępny w WWW: <https://wsaib.pl/images/files/E-Publikacje/MO.pdf>.
2. Armstrong, M. (2000). Zarządzanie zasobami ludzkimi. Kraków: Oficyna Ekonomiczna, Dom Wydawniczy ABC.
3. Barker, S., Cole, R. (2010). Zarządzanie projektem. Co dobry szef projektu wie, robi i mówi. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
4. Ciećwierz, A. (2021). Rekrutacja oparta na kompetencjach. Znajdź i rozwijaj idealnego pracownika. Gliwice: Helion S.A.
5. Nowak E., Głowiński K. (2013). Teoretyczne metody badawcze w naukach społecznych. [online]. Zeszyty Naukowe Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej nr2(6), ss. 136-146. [dostęp: 10.04.2022]. Dostępny w WWW: [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej_r2013_t_n2\(6\)/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej_r2013_t_n2\(6\)_s136_146/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2\(6\)-s136-146.pdf](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej_r2013_t_n2(6)/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej_r2013_t_n2(6)_s136_146/Obronnosc_Zeszyty_Naukowe_Wydzialu_Zarzadzania_i_Dowodzenia_Akademii_Obrony_Narodowej-r2013-t-n2(6)-s136-146.pdf).
6. Nowak, S. (1985). Metodologia badań społecznych, Warszawa.
7. Pilch T., Bauman T. (2001). Zasady badań pedagogicznych. Wyd. 2. Warszawa: Wydawnictwo akademickie Żak.
8. Pochtowski, A. (2008). Zarządzanie zasobami ludzkimi. Strategie – procesy – metody. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
9. Troanca, D. (2011). Building the Project Team and Project Organization – Challenges and Obstacles [online]. Studies in Business and Economics [dostęp: 12.12.2021] Dostępny w WWW: <https://www.researchgate.net/publication/227377482>.

Sylwia Pangsy-Kania, associate professor
Department of International Business
Division of International Economic Relations
Faculty of Economics
University of Gdansk, Poland

SOCIAL AND ECONOMIC ASPECTS OF ECONOMIC DEVELOPMENT BASED ON HDI – EVIDENCE FROM UKRAINE AND THE VISEGRAD GROUP

The Human Development Index (HDI) is one of the more complex composite indicators of quality of life and the level of human potential. It measures and average achievements in the field of health, education, and living standards and shows social and economic aspects of economic development. The Human Development Index as complex indicator is suitable for international comparisons and assessments of the achieved development level of countries and regions. The aim of the article is to present the development of the HDI in Ukraine and the Visegrad Group in years 2010-2020. Methodology is based on analyzing the indicators of HDI in Ukraine and the Visegrad Group and assesses progress in achieving social and economic goals of economic development. The article deals specifically with the more perspective view of human development in Ukraine and the V4 countries.

Judita Táncosová, prof. Ing. CSc., profesorka na Katedre ekonómie a financií
Monika Hudáková, prof.h.c. prof. Ing. PhD. MBA prorektorka pre vedu a výskum
*Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave,
Slovenská republika*

PRIAME ZAHRANIČNÉ INVESTÍCIE Z REGIONÁLNEHO HĽADISKA A ICH POROVNANIE S VYBRANÝMI UKAZOVATEĽMI SLOVENSKA FOREIGN DIRECT INVESTMENT FROM A REGIONAL POINT OF VIEW AND THEIR COMPARISON WITH SELECTED INDICATORS OF SLOVAKIA

Úvod

Priame zahraničné investície (ďalej PZI) sú dôležitým faktorom, ktorý ovplyvňuje ekonomiky strednej a východnej Európy, ale aj vo svete a týka sa aj Slovenka. V súčasnosti v podstate neexistuje žiaden podnikateľský subjekt, ktorý by sa určitým spôsobom nezapájal do medzinárodného podnikania v rôznych formách realizácie. Ekonomiky podliehajú intenzívnemu tlaku medzinárodnej konkurencie a na udržanie konkurencieschopnosti využívajú rôzne formy medzinárodného

podnikania a k najvýznamnejším patria PZI. Tie sú dnes už pomerne dobre teoreticky spracované a teórie odrážajú napr. motiváciu investorov, ich význam pre ekonomiku, pre regionálny rozvoj a tvorbu HDP, zamestnanosť, export a ďalšie ukazovatele ekonomiky (Bevan a Estrin 2000, Dudáš 2010, Fabuš 2014 a 2020).

Na jednej strane zahraniční investori svojimi medzinárodnými aktivitami prispievajú k ekonomickému rastu v národných ekonomikách, na druhej strane prispievajú k regionálnemu rozvoju a zvyšovaniu regionálneho HDP. (Táncošová, Fabuš, Lincényi 2021). Vzhľadom k tejto skutočnosti silnie konkurencia medzi ekonomikami o získanie zahraničných investorov, pretože žiadna ekonomika nemá dostatok vnútorných zdrojov, a práve PZI sú vhodným doplnkovým zdrojom.

PZI patria k najefektívnejším formám medzinárodného podnikania a vymedzujeme ich ako formu medzinárodných dlhodobých kapitálových pohybov, ktorých význam neustále narastá. Zvýšenie prílevu PZI vedie k zvyšovaniu výkonnosti slovenskej ekonomiky, k rastu HDP, zamestnanosti, k regionálnemu rozvoju, rastu životnej úrovne ako aj spotreby.

Preto cieľom príspevku je zhodnotenie vstupu PZI a ich vplyvu na ekonomiku Slovenska, na regionálny aspekt v období rokov 2015 – 2019 a poukázanie na ich vplyv na vybrané makroekonomické veličiny.

Realizácia uvedeného cieľa si vyžiadala využitie štatistických údajov z databázy Štatistického úradu slovenskej republiky a Národnej banky Slovenska.

PZI a regionálny rozvoj v SR

Vlastná práca

Vývoj PZI na Slovensku má cyklický charakter, ktorý sa veľmi nerovnomerne lokalizuje do jednotlivých regiónov. Jednotlivé samosprávne kraje sa odlišujú východiskovými, ekonomickými, prírodnými podmienkami, ale aj rôznymi disponibilnými zdrojmi. Tieto rozdiely sa týkajú jednak výšky vstupujúcich PZI, jednak výšky regionálneho HDP, ale aj výšky nezamestnanosti. V nasledujúcej tabuľke vidíme vstup PZI do jednotlivých krajov Slovenska od roku 2015.

Toky PZI, ktoré smerujú do ekonomiky Slovenska, sa rozdeľujú do vyšších územných celkov (krajov). Podľa toho, do ktorých krajov zahraniční investori vstúpia je vidieť aj ich pôsobenie. Podobne ako pri porovnávaní tokov PZI smerujúcich na Slovensko a smerujúcich do iných krajín vnímame ich nerovnomernosť, resp. neproporcionálnosť, a to tak v jednotlivých krajoch ako aj v ekonomikách. Kraje Slovenska sa od seba odlišujú ekonomickými, prírodnými a inými podmienkami a obmedzeniami, ktoré zahraničný investor musí akceptovať, prípadne musí voliť, aby mohol vo vybranom regióne pôsobiť.

Významné rozdiely medzi kraji sú aj v miere nezamestnanosti alebo výške mesačnej mzdy, v každom kraji pôsobia iné firmy, ktoré pôsobia v rozličných odvetviach, resp. zameriavajú svoju činnosť na výrobu rozdielnych produktov, či poskytovanie rôznych služieb. Nakoniec každý kraj má aj iné disponibilné zdroje,

ktoré môže investor pri svojej činnosti využívať. Pozrime sa na vstup PZI do jednotlivých regiónov SR.

Tabuľka 1

Toky PZI do krajov v SR od roku 2015*

Roky	2015	2016	2017	2018	2019
Bratislavský kraj	-538	-107	725	809	1165
Trnavský kraj	110	34	285	340	-16
Trenčiansky kraj	87	445	-29	-96	-17
Nitriansky kraj	293	67	-104	-42	251
Žilinský kraj	185	-102	224	196	686
Banskobystrický kraj	29	423	68	57	137
Prešovský kraj	205	98	53	-10	-9
Košický kraj	-276	-130	5	-102	46

Zdroj údajov: <https://www.nbs.sk/>

*Poznámka: * definitívne údaje sú len do roku 2019*

Z tabuľky 1 je zrejmé, že medzi jednotlivými krajinami Slovenska sú pomerne veľké rozdiely v tokoch PZI. V rokoch 2017 a 2018 zaznamenal Bratislavský kraj najväčší prílev PZI, pričom tento prílev je výrazne vyšší v porovnaní s inými krajinami. V roku 2015 nastal aj najväčší odlev PZI práve z Bratislavského kraja.

Tabuľka 2 zobrazuje príspevky jednotlivých krajov na tvorbe ročného HDP. V prípade Bratislavského kraja je možné vidieť, že HDP sa každým rokom zvyšuje a v roku 2019 dosiahol hodnotu, ktorá je približne o 3697 mil. Eur vyššia než v roku 2015. Podobne aj HDP Trnavského kraja rastie z roka na rok a v roku 2019 sa oproti 2015 zvýšilo o 2241 mil. Eur, čo je najväčší nárast HDP spomedzi slovenských krajov v %. Ako je vidieť v nasledujúcej tabuľke, ostatné kraje takisto vykazujú nárast HDP, keď porovnáваме hodnoty z roku 2019 a rok 2015. Najnižší nárast HDP mal Trenčiansky kraj, len 787 mil. Eur a druhý najhorší výsledok dosiahol Banskobystrický kraj, konkrétne 1134 mil. Eur a tretí Prešovský kraj s nárastom 1486 mil. Eur. Zvyšné štyri kraje takisto dosiahli nárast, aj keď nižší ako Bratislavský kraj.

Ak porovnáваме údaje z tabuliek 1 a 2 napr. pre Bratislavský kraj, vidíme, že toky PZI v niektorých rokoch nadobúdajú výrazné záporné hodnoty, t.j. nesúvisia s rastom HDP (ktorý v prípade Bratislavského kraja neustále rastie). Podobné pozorovanie môžeme urobiť aj pre ďalšie kraje. Z použitých dát nie je možné preukázať príčinnú súvislosť medzi tokmi PZI a rastom HDP pre prípad vyšších územných celkov v rámci Slovenska podobne. Napriek tomu musíme konštatovať, že každý výraznejší vstup zahraničného investora vyvoláva pozitívne efekty v súvislosti s ďalším naviazaním sa napr. malých a stredných podnikov ako dodávateľov a subdodávateľov pre podnik s PZI. To sa následne prejavuje aj zvýšením zamestnanosti.

Vieme, že v prípade jednotlivých ekonomík existuje medzi tokmi PZI do hostiteľskej ekonomiky a mierou nezamestnanosti príčinná súvislosť. V prípade Slovenska sa táto súvislosť prejavuje tak, že zníženie miery nezamestnanosti napomáha zvyšovaniu prílevu PZI a aj naopak, zvyšovanie prílevu PZI postupne zvyšuje rast HDP, následkom čoho je znižovanie nezamestnanosti (ako bolo už konštatované naviazaním na konkrétny podnik s PZI).

Tabuľka 2

Vývoj regionálneho HDP v SR (v mil. EUR v bežných cenách)

Roky	2015	2016	2017	2018	2019
Bratislavský kraj	22 749	23 365	24 254	25 640	26446
Trnavský kraj	8 760	9 089	9 375	9 991	11001
Trenčiansky kraj	7 412	7 315	7 360	7 992	8199
Nitriansky kraj	8 340	8 588	9 032	9 129	9959
Žilinský kraj	8 899	8 917	9 194	9 735	10661
Banskobystrický kraj	6 919	7 011	7 350	7 825	8053
Prešovský kraj	7 224	7 419	7 668	8 569	8710
Košický kraj	9 465	9 348	10 299	10 625	11017

Zdroj údajov: <https://slovak.statistics.sk>

Z tabuľky 1 vidieť, že kraje zaznamenávali aj odlev PZI, v prípade Bratislavského kraja mal tok PZI smerujúci do tohto kraja záporné hodnoty a miera nezamestnanosti (tabuľka 3) v tomto kraji sa neustále znižovala. Nedá sa s určitosťou povedať, či výkyvy v prílevoch PZI majú výrazný vplyv na mieru nezamestnanosti. Môžeme teda uviesť, že okrem Bratislavského kraja má prílev PZI len malý vplyv na mieru zamestnanosti, o ktorej rozhodujú iné faktory. V Bratislavskom kraji je objem PZI až desaťnásobný oproti PZI v iných krajoch, t.j. PZI tu majú väčší vplyv na mieru nezamestnanosti. Na túto zmenu pravdepodobne zareagovali PZI a došlo k ich odlevu, pričom opätovný prílev nastal až od roku 2017 (t. j. toky PZI mali kladné znamienko).

S príchodom nových investorov do regiónu dochádza k pozitívnym a negatívnym efektom PZI. K pozitívnym efektom obvykle zaraďujeme zvýšenie zamestnanosti vytvorením nových pracovných miest určených pre miestnych obyvateľov a umožnenie obyvateľom kvalifikovať sa na prácu na danej pozícii a tak zvyšovať vzdelanostnú úroveň obyvateľstva v danom regióne. V závislosti od povahy výroby investora sa spravidla vytvára sieť príslušných miestnych dodávateľov a subdodávateľov, ktorí s novým investorom spolupracujú. Nový investor prináša so sebou nové technológie, inovácie, nový manažment a skúsenosti, ktoré aplikuje do svojich závodov. V prípade, že investor preberá už existujúci závod, predíde sa tým chátraním objektu a zachovávajú sa aspoň niektoré pracovné miesta, resp. vzniknú nové. Nový investor môže taktiež prispieť k vybudovaniu alebo rekonštrukcii potrebnej infraštruktúry, zriadiť kvalifikačné kurzy, postupne zvyšovať kvalifikovanosť svojich

zamestnancov a pomôcť so vzdelávaním mladých ľudí a pod. To sú jednoznačne pozitívne efekty PZI.

Tabuľka 3

Miera nezamestnanosti v jednotlivých krajoch SR (v %)

Roky	2015	2016	2017	2018	2019
Bratislavský kraj	5,34	4,51	3,05	2,62	2,83
Trnavský kraj	6,71	4,41	2,60	2,31	2,63
Trenčiansky kraj	7,71	5,85	3,53	2,93	3,20
Nitriansky kraj	9,71	6,96	4,05	3,12	2,93
Žilinský kraj	8,86	6,92	4,70	4,04	3,96
Banskobystrický kraj	14,94	12,80	8,67	7,03	6,69
Prešovský kraj	15,50	13,91	9,68	8,61	8,19
Košický kraj	14,39	12,76	9,94	8,17	7,57

Zdroj údajov: <http://datacube.statistics.sk>

Medzi negatívne vplyvy PZI možno zaradiť vplyv na životné prostredie v regióne. Ak investor pôsobí v niektorom priemyselnom alebo ťažobnom odvetví, stáva sa, že sa pri výrobe sú produkované rôzne emisie alebo nebezpečné odpady, ktoré investor buď nevie ovplyvniť alebo nemá záujem o ich redukovanie, odstraňovanie alebo spracovanie. V súčasnosti je potrebné, aby sa noví investori snažili o redukovanie škodlivín vznikajúcich pri produkcii a začali si uvedomovať dôležitosť ekologickej výroby. Negatívnym efektom je tiež znemožnenie zdravého konkurenčného prostredia v regióne, znevýhodnenie iných, slabších podnikateľov pôsobiacich v rovnakom odvetví, čo môže z dlhodobého hľadiska zvýšiť nezamestnanosť, ako dôsledok prepúšťania v konkurenčných firmách, ktoré investor odstaviť. Miera nezamestnanosti je len jeden z ukazovateľov, na ktorý majú PZI svoj vplyv. Bolo empiricky preukázané, že hladina prílevu PZI vo všeobecnosti súvisí s rastom HDP v krajine, ale aj v regióne. To znamená, že zvýšenie rastu HDP spôsobuje zvýšenie prílevu PZI a zároveň zvýšený prílev PZI zvyšuje nárast HDP. Rast HDP podobným spôsobom súvisí s mierou nezamestnanosti (ako bolo uvedené vyššie). PZI má vplyv aj na iné ukazovatele, ako je exportná výkonnosť alebo platobná bilancia, rast spotreby a celkovo rast životnej úrovne.

Záver

Problémom Slovenska je, že ukazovatele výkonnosti trhu práce na zaostávajú za európskym priemerom aj za ostatnými krajinami V-4. Viac ako polovica ľudí bez práce sú dlhodobo nezamestnaní, zvyčajne sú to ľudia s nízkou kvalifikáciou a s problémom integrovať sa na trh práce. Nezamestnanosť má silné regionálne špecifiká, niekde vedie k značnému odlevu ľudského kapitálu a k migrácii za prácou do zahraničia, a to hlavne v prihraničných regiónoch. Slovensko pomocou investičných stimulov pritiahlo dôležitých investorov do automobilového a elektrotechnického priemyslu, ktorí dnes výrazne prispievajú k hospodárskemu rastu

a zamestnanosti, ale zároveň prispievajú aj k zvyšovaniu regionálnych rozdielov. Aj na základe toho môžeme konštatovať, že pri vstupe PZI prevažujú pozitívne efekty nad negatívnymi.

References

1. BEVAN, A., - ESTRIN, S. 2000. *The Determinants of Foreign Direct Investment in Transition Economies*. Centre for New and Emerging Markets, London Business School 2001. <http://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/39726/wp342.pdf?sequence=3>
2. DUDÁŠ, T. 2010. *Priame zahraničné investície v slovenskej ekonomike*. Bratislava : EKONÓM, 2010. ISBN 978-80-225-3084-2
3. FABUŠ, M. 2014. Foreign direct investment and its impact on the Slovak Republic's economy. In: *Economic Annals-XXI*, 9-10(1), 42-45. http://soskin.info/userfiles/file/2014/9-10_2014/1/Fabus.pdf
4. SHUYAN, L., & FABUS, M. 2019. The impact of OFDI reverse technology spillover on China's technological progress: Analysis of provincial panel data. *Journal of International Studies*, 12(4), 325-336. doi:10.14254/2071-8330.2019/12- 4/21
5. FABUŠ, M. 2020. Foreign direct investments and their impact on development of economic indicators: evidence from Slovak republic. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Vol. 10, no. 2 (2020), p. 69-72. ISSN 2464-6733.
6. TÁNCOŠOVÁ, J., FABUŠ, M., LINCÉNYI, M. 2021. *Vznik a vývoj medzinárodného manažmentu a podnikania*. Praha : Wolters Kluwer. ISBN 9788075989994
7. <http://datacube.statistics.sk>

Tulai Oksana, Dr. of Econ., Professor
Head of the Department of International Relations and Diplomacy
West Ukrainian National University
Alekseyenko Lyudmyla, Dr. of Econ., Professor
Head of the Department of Management and Administration
*Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management
of West Ukrainian National University*

INVOLVEMENT OF LABOR POTENTIAL IN THE IPLEMENTATION OF THE STRATEGY OF ECONOMIC RECONSTRUCTION: REALITIES AND GLOBAL TRENDS

When choosing a financial policy for the development of labor potential, it is advisable to take into account the nominal income of employees less taxes and other mandatory payments, ie funds used by the population for consumption and savings. In households, the motivator of workers' labor activity is wages, which make up a significant part of their nominal and disposable incomes. Wages of employees include all types of remuneration for work, including allowances, bonuses,

surcharges, accrued in cash and in kind, and wages received by residents abroad. Employees also receive property income, social assistance, social transfers in kind and other current transfers.

Household savings are an important factor and investment resource for state development. Performing the reproductive function of savings play a key role in expanded reproduction, creating added value in the country. Accordingly, the state provides public goods and services to the population, the financing of which depends on tax payments of both citizens and businesses. Thus, there are bilateral financial relations: on the one hand, the state taxes the population, and on the other - makes transfer payments in its favor.

Prior to the full-scale invasion, the main reason for labor migration of Ukrainians from different regions abroad was the difficulty of finding decently paid work at home. According to Theory of Chosen Preferences, it is endogenous preferences that influence people's worldviews when making decisions about their future, and this generates behavioral dynamics [1]. Since modern labor migration processes are conditioned not only by material preferences (expediency), but also by security factors, it is necessary to take into account the historical aspects of population migration.

In the world economy there is an intensification of migration processes. Thus, since 1990, the number of migrants in the world economy has increased by 120 million and in 2019 there were more than 270 million migrants. Migrantly attractive countries have, on the one hand, migratory influx of workers, which plays a positive role in the economic development of these countries, so the last 60 years the share of migrants in the world population remains at about 3% [2], and on the other - in migratory attractive countries protectionist and anti-immigrant sentiment is growing. The development of migration statuses is aimed at the adoption of resident status, the introduction of special statuses for long-term temporary migrants.

The complex and multi-vector process of labor migration is also associated with the forced development of information and network and green economies, which increases the demand for skilled labor, as changing productivity and innovation of existing firms and households in need of knowledge, removing financial restrictions on free access to cash flows and investments. Economic analysts determine the positive impact of free access of foreigners to the labor market, and accordingly create opportunities for highly educated indigenous people to hold leadership positions and receive higher wages [3].

Since the start of the full-scale war, many businesses have been affected by the fighting, and many workers have been forced to evacuate to other areas, on leave, downtime, temporary disability or whose fate is temporarily unknown. The current legislation on concluding employment contracts and transferring to another job has changed: fixed-term employment contracts may be concluded with new employees for the period of martial law or for the period of replacement of a temporarily absent

employee; the employee may be transferred to another job for the period of martial law without his consent and without notice for two months (except for transfer to another area where hostilities continue, which is prohibited) [4].

The main sources of funding for Ukraine's post-war reconstruction should be reparations from the aggressor country and assistance from the international community. We share the view that security by its nature is a public good that should be provided by the state and the international community [5]. The key goals of post-war economic reconstruction should be: reconstruction of property and infrastructure destroyed or damaged as a result of the war; rapid recovery of economic activity; return to Ukraine of refugees, internally displaced persons and their inclusion in economic processes; forming the foundations for sustainable economic growth.

Summing up, we note that, firstly, the financial potential of the state should be directed to investing in the restoration of the economy destroyed after the war: the reconstruction of housing [6]; reconstruction of physical infrastructure; revival of the industrial sector; support for small and medium enterprises; creation of production facilities to strengthen the country's defense capabilities. In the social aspect, it is necessary to support the rehabilitation of victims [7], the restoration of social infrastructure and social services. Secondly, the development of households as full-fledged and independent market agents is important for the recovery of the Ukrainian economy. Households are the infrastructure that allows the family to function effectively and perform its traditional functions. The financial potential of households should be used in the processes of forming the investment attractiveness of the economy. Households should stimulate the growth of production through the mechanism of aggregate demand, meet the demand for financial and investment resources necessary for the systemic development of the region, through their own savings.

References

1. B.D. Bernheim, L. Braghieri, A. Martinez-Marquina, D. Zuckerman (2021). A Theory of Chosen Preferences. *American Economic Review*, 111 (2). pp. 720-54.
2. Ph. Engler, M. MacDonald, R. Piazza, G. Sher (2020). Migration to Advanced Economies Can Raise Growth. Retrieved from: <https://blogs.imf.org/2020/06/19/migration-to-advanced-economies-can-raise-growth/> (accessed: May 25, 2022).
3. A. Beerli, J. Ruffner, M. Siegenthaler, G. Peri (2021). The Abolition of Immigration Restrictions and the Performance of Firms and Workers: Evidence from Switzerland. *American Economic Review*, 111 (3). pp. 976-1012.
4. Трудова міграція: як змінилося трудове законодавство України на час війни. І як держава захистила найманих працівників. URL: <https://mind.ua/openmind/20238792-trudova-migraciya-yak-zminilosya-trudove-zakonodavstvo-ukrayini-na-chas-vijni> (дата звернення: 26.05.2022).
5. Богдан Тетяна. Відбудова економіки: напрямки, важелі, інститути. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/25/686208/> (дата звернення: 26.05.2022).

6. Alekseyenko Lyudmyla, Tulai Oksana, Petrushenko Yuriy, Kuznietsov Andriy, Derkash Julia. Affordable housing for internally displaced persons: the priorities for investment and development in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. 18(1). P. 101-113. doi:10.21511/imfi.18(1).2021.09.

7. Tulai Oksana, Alekseyenko Lyudmyla. Social Aspects of Program-Target Financing of Support for Persons with Disabilities. *Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях: збірник матеріалів VI міжнар. наук.-практ. конф. (27-28 травня 2021 р.)*. Маріуполь (Україна). Маріуполь-Київ: ПП. Шаліков Р. Р., 2021. С. 150-153.

Iryna Oryshchenko, Student of Educational and Scientific Institute of Economic Security and Customs, *State Tax University* (Ukraine),

Karolina Hyski, Student of *University of Economics in Katowice*, (Poland),

Nataliya Avramenko, Ph.D. in Technology, Associate Professor, Professor of the Department of Customs and Commodity Science, *State Tax University* (Ukraine),

Artur Horbovyu, professor, doctor in Technology, *University of Silesia in Katowice*, (Poland).

IMPROVING THE PROCEDURE FOR CALCULATING ENVIRONMENTAL TAXES IS A WAY TO SOLVE UKRAINE'S ENVIRONMENTAL PROBLEMS

It is clear that the amount of taxes on greenhouse gas emissions depends entirely on the accepted in the state tax rates per unit of emissions. Table 1 presents the state of tax rates for carbon emissions in the world.

As can be seen from Table 6, the value of the tax rate for the emission of 1 ton of carbon dioxide into the air of Ukraine by stationary sources of pollution is too meager compared to foreign countries. Although CO₂ is emitted the most by state-owned enterprises, there are not enough budget revenues.

We propose to link the tax rate for emissions of 1 ton of CO₂ with the price of fuel for the previous calendar year. So, for example, according to [2], the price of fuel is at the level of 30,8 UAH / liter. Thus, for 2022 we set the tax rate for the emission of 1 ton of carbon dioxide at UAH 30,8. In order to respond quickly to the fuel market, we propose to introduce an indexation coefficient in the formula for calculating the Greenhouse Gas Emission Tax with stationary sources of pollution.

The formula for calculating taxes on emissions from stationary sources Π_{em} of pollution will be as follows:

$$\Pi_{em} = \sum_{i=1}^n (M_i \times H_{ni} \times K_{ind.})$$

where M_i is the actual emission of the first pollutant in tons (t) per year; H_{ni} – tax rates in the current year per ton of pollutant, in hryvnias [3]; $Kind.$ – indexation coefficient.

Table 1.

Carbon tax in the world

Country	Carbon tax rate , €/tCO ₂	Year of implemen- tation	Fate in energy balance, %
Sweden	140	1991	53,9
Switzerland	87	2008	15,0
Finland	69-73	1990	39,3
Norway	4-56	1991	69,4
France	36	2009	15,2
Great Britain	24	2013	8,2
South Africa	0,4-7	2015	16,9
Portugal	8	2014	28,0
Japan	3	2012	10,1
Mexico	1-3	2014	7,0
Estonia	2	2000	28,6
Poland	1	1990	11,8
Ukraine	0,3*	2011	6,8

Source: compiled by the authors on the basis of [1].

As for the following factors of the greenhouse effect – carbon monoxide and nitrogen oxides. We propose a change in tax rates according to the hazard classes of substances (see Table 1). Since nitrogen oxides belong to hazard class II and carbon monoxide to class IV, the question arises: why do we have low rates of almost 50% for these substances?

By amending the current Tax Code at the legislative level, we will not only have more funds for environmental activities at the state / regional levels, but also promote effective incentives for businesses to implement environmentally friendly resources and energy-saving technologies and industries.

Environmental taxes exist in all economically developed countries. Analyzing the foreign experience of environmental taxation, it is worth noting the use in Europe of an extensive system of tax payments; determination of the directions of ecological taxation and tax payments on objects, which allows to realize the principle of target

direction of the received receipts. Many developed countries have introduced a tax on the use of products that contain harmful substances that adversely affect both environment and consumer health. The world experience of introducing taxes on the consumption of energy obtained by traditional technologies, which aims to support investment in alternative energy production from unlimited sources of solar wind, is positive.

Table 2.

**Current and proposed tax rates for air emissions from stationary sources
of pollutants (compounds) for which the hazard class is set**

Pollutant	Current tax rate, UAH per 1 ton [17]	Danger class	Proposed tax rate, UAH for 1 ton
Nitrogen oxides	2451,84	II	4016,11
Carbon monoxide CO	92,37	IV	138,57

Source: suggested by the authors of the scientific work

In general, world experience proves the effectiveness of environmental tax legislation not only as a mechanism to neutralize the harmful effects of economic entities on the environment, but also an effective tool for filling the budget, restructuring the economy and stimulating innovation. The share of environmental taxes in the overall macroeconomic indicators in Ukraine, compared to the average share of environmental taxes in EU member states, differs significantly not only in absolute amount but also in other parameters, such as quality composition and most importantly - the economic mechanism of their impact on development. solving environmental quality problems. This is due to the fact that Ukraine still lacks certain groups of environmental taxes, which are inherent in the tax systems in the EU.

It is important today to find ways to give new growth to economic growth, so that economic recovery and industrial growth are accompanied by the introduction of effective environmental technologies. That is why we propose to make certain changes to the Procedure for calculating environmental taxes due to air pollution. This is especially true of those substances that will deepen such a global environmental problem as the greenhouse effect, the solution of which will depend not only on the environment of Ukraine, but also the state of environmental security in the world.

References

1. Environmental tax: it is proposed to increase the tax rate on carbon dioxide emissions. [Electronic resource]. Access mode: <http://www.visnuk>.

com.ua/uk/news/100020967-ekologichniy-podatok-stavku-podatku-na-vikidi-dvookisu-vugletsyu-proponuyut-zbilshiti

2. It became known how prices for gasoline and diesel fuel rose in 2021. [Electronic resource]. Access mode: <https://fbc.ua/news/suspilstvo/stalo-vidomo-yak-zrosli-tsini-na-benzin-ta-dizpalivo-u-2021-rotsi/>

3. Tax Code of Ukraine (Revision of 07.05.2022, basis – 2214-IX): [Electronic resource]. Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Doc. Ing. **František Vojtech**, PhD
Mgr. **Andrej Srebala** – externý doktorand,
Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave

VPLYV CIRKULÁRNEJ EKONOMIKY NA SUBJEKTY VEREJNEJ SPRÁVY

Abstrakt:

Článok charakterizuje rozdiely medzi lineárnym a obehovým hospodárstvom. Prezentuje strategické dokumenty, akčné plány a legislatívne rámce fungovania obehového hospodárstva. Na príklade krajských miest uvádza špecifické aspekty spracovania odpadu a celkový prechod k obehovému hospodárstvu v skúmaných subjektoch verejnej správy.

Kľúčové slová: Cirkulárna ekonomika, výrobný reťazec, strategické dokumenty, obehové hospodárstvo, verejná správa

The influence of the circular economy on public administration entities

Abstract:

The article characterizes the differences between linear and circular economy. It presents strategic documents, action plans and legislative frameworks for the functioning of the circular economy. On the example of regional cities, it presents specific aspects of waste treatment and the overall transition to a circular economy in the surveyed public administration entities.

Keywords: Circular economy, production chain, strategic documents, circular economy, public administration

Úvod

Na začiatku si definujeme dva pojmy. Cirkulárnu ekonómiu ako teóriu spôsobu náhrady lineárnych výrobných reťazcov reťazcami cyklickými s cieľom minimalizovať odpad vznikajúci v priebehu reťazca, tak aj na jeho konci. Druhý pojem cirkulárna ekonomika je praktická stránka využitia výrobných reťazcov. Z pohľadu lineárnych výrobných reťazcov sa použitý produkt stáva odpadom a z pohľadu cyklických výrobných reťazcov sa produkt stáva druhotnou surovinou.

Dá sa zjednodušene konštatovať čím viac je daná krajina vyspelejšia, tým častejšie sa odpad mení na druhotnú surovinu.¹

My sa v tomto konkrétnom prípade zameriame na strategické dokumenty, akčné plány a legislatívne rámce fungovania obehového hospodárstva. Na príklade krajských miest uvedieme špecifické aspekty spracovania odpadu. Je potrebné podotknúť že pojem obehové hospodárstvo sa používa predovšetkým v právnych a koncepcných dokumentoch Európskej únie vo význame cirkulárna ekonomika.

1. Charakteristika a rozdiel medzi lineárnou a cirkulárnou ekonomikou

Podstata cirkulárnej ekonomiky je maximalizácia recyklačných mechanizmov tak, aby sa suroviny nezužiteľovali lineárne, tak ako tomu bolo v minulosti, ale v rámci viacerých cyklov použitia surovín.² Obehová ekonomika je model produkcie a spotreby, ktorý zahŕňa zdieľanie, prenajímanie, znovu využitie, opravovanie, nahradenie opotrebovanej časti a recykláciu existujúcich materiálov a produktov tak dlho, ako je len možné.⁷ Cieľom obehového hospodárstva je produkovať tzv. nulový odpad, ktorý predstavuje stav, kedy nedochádza k produkcii takmer žiadneho odpadu.³

Tabuľka 1 znázorňuje hlavné rozdiely medzi lineárnou a cirkulárnou ekonomikou. Vidíme, že lineárne hospodárstvo vo vzťahu k produktu produkt vyrobí, spotrebuje a zlikviduje. V obehovom hospodárstve sa produkt vyrobí, spotrebuje, opraví, znovu použije alebo zrecykluje. Z pohľadu ekológie sa lineárne hospodárstvo vyznačuje ekologickou neúčinnosťou, pretože produkt po jeho spotrebe putuje do odpadu. Obehové hospodárstvo sa z pohľadu ekológie vyznačuje vysokou ekologickou efektivitou, pretože produkt je po spotrebe buď repasovaný, opravený, čiastočne prípadne úplne zrecyklovaný a znovu použitý vo výrobnom procese. Z časového hľadiska sú výrobné suroviny produktu v lineárnom hospodárstve využité krátkodobo, ide o jednorazové použitie surovín vo výrobnom procese. V obehovom hospodárstve predstavuje časové využitie výrobných surovín produktu dlhodobý horizont, pretože sú zavedené viacnásobné životné cykly surovín vo výrobnom procese. Opätovné využitie výrobných surovín je teda v lineárnom hospodárstve mizivé a v obehovom hospodárstve sa jedná o recyklovanie výrobných surovín vo vysokej miere.

Implementácia obehového hospodárstva je náročná úloha, pretože jednotlivé odvetvia v hospodárstve a spoločnostiach boli v minulosti nastavené na lineárne hospodárstvo. Vzorce trvalej udržateľnosti vyžadujú inovatívne koncepcie od všetkých aktérov súčasne, a to legislatívnych tvorcov, výrobcov a spotrebiteľov.⁴ Pri prechode na obehové hospodárstvo existuje množstvo výziev, prekážok ako aj príležitostí, výhod a nevýhod.⁵ Pri zavádzaní obehového hospodárstva sa nejedná o

¹ Cirkulární ekonomie a ekonomika: . Kislingerová E.:2021

² DAŠKO, M. 2021. Analýza kvality lokálneho environmentálneho governance z pohľadu užívateľov

³ ŠTOFOVÁ, L. 2017. Environmentálno-ekonomické aspekty odpadového hospodárstva. s. 13

⁴ HOSSEINIAN, A. et al. 2021. Current status of circular economy research in Finland. online

⁵ KORHONEN, J. et al. 2018. Circular Economy: The Concept and its Limitations. online

to, aby spotrebitelia nekonzumovali, ale aby ináč konzumovali produkty.⁶ Prechod na obehové hospodárstvo je finančne náročné, pretože priemyselné odvetvia musia nastaviť výrobný proces produktu tak, aby produkt bolo možné na konci svojho životného cyklu opätovne spracovať – zrecyklovať. Celkovo je obehové hospodárstvo sľubným konceptom, pretože môže viesť k trvalo udržateľnému rozvoju.⁷

Tabuľka 1

Rozdiely v lineárnom a obehovom hospodárstve

	Lineárne hospodárstvo	Obehové hospodárstvo
Životný cyklus produktu	vyrobiť – spotrebovať – zlikvidovať	vyrobiť – spotrebovať – opraviť – znovu použiť – recyklovať
Ekológia	ekologická neúčinnosť	ekologická efektívnosť
Časové využitie výrobných surovín produktu	krátkodobé – jednorazové použitie surovín vo výrobnom procese	dlhodobé – viacnásobné životné cykly surovín vo výrobnom procese
Opätovné využitie	mizivé	recyklácia vo vysokej miere

Prameň: DAŠKO, M. 2021. Analýza kvality lokálneho environmentálneho governance z pohľadu užívateľov verejných služieb a zamestnancov lokálnej samosprávy. s. 13

Pri obehovom hospodárstve ide o stále obnovujúci sa model ekonomiky. To znamená, že vyrobený produkt, jeho časti a použité materiály, sa obnovujú/recyklujú maximálny počet krát. Tento produkt je produkovaný vo vysokej kvalite. Jeho obnovením alebo recyklovaním sa na konci životného cyklu produkt nevyradí, ale sa použije na vytvorenie novej hodnoty produktu. Týmto spôsobom sa ochraňuje životné prostredie. V obehovom hospodárstve je cieľom navrhnuť produkt, ktorý je možné používať čo najdlhšie, opravovať ho a efektívne recyklovať.⁸ Nasledovný obrázok 1 ilustruje cyklus obehového hospodárstva.

Prameň: Obehové hospodárstvo. Budúcnosť rozvoja Slovenska. 2019. s. 9

Obrázok 1 Cyklus obehového hospodárstva

⁶ VAŠKO, P. 2016. Podniková ekonomika a manažment. s. 136

⁷ KORHONEN, J. et al. 2018. Circular Economy: The Concept and its Limitations. online

⁸ STRIČÍK, M. a kol. 2019. Udržateľné nakladanie s komunálnym odpadom. s. 63

V podstate je možné lineárne hospodárstvo zhodnotiť ako plytvanie prírodnými zdrojmi, energiou a produkovaním zbytočného objemu odpadu. Preto prechod z lineárneho hospodárstva na obehové hospodárstvo predstavuje zníženie negatívnych vplyvov na životné prostredie, zvýšenie využívania druhotných surovín a posilnenie konkurencieschopnosti a inovácií, čo je v súlade s hlavným cieľom dokumentu Európa 2020 – „Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu“.⁹

2. Legislatíva obehového hospodárstva Európskej únie

Prvý akčný plán obehového hospodárstva prijala Európska komisia v roku 2015. Zahŕňal opatrenia, ktoré mali pomôcť stimulovať prechod Európy na obehové hospodárstvo, posilniť globálnu konkurencieschopnosť, posilniť udržateľný hospodársky rast a vytvárať nové pracovné miesta. Akčný plán stanovil konkrétne a ambiciózne opatrenia pokrývajúce celý životný cyklus produktu, a to od jeho výroby a spotreby, ďalej odpadové hospodárstvo a trh s druhotnými surovinami a zrevidovaný legislatívny návrh o odpade.

Časový harmonogram zavádzania prvého akčného plánu obehového hospodárstva EÚ zahrňoval nasledovné kroky:

- v decembri 2015 prijala Európska komisia prvý akčný plán obehového hospodárstva spolu s 54 opatreniami,
- v novembri 2016 nastalo prijatie Pracovného plánu pre ekodizajn na roky 2016 až 2019 (Ecodesign Working Plan),
- v januári 2018 prijala Európska komisia balík opatrení obehového hospodárstva, ktorý predstavoval:
 1. Vývoj rámca monitorovania obehového hospodárstva,
 2. Správa o kritických surovinách a obehovom hospodárstve,
 3. Stratégia pre plasty v obehovom hospodárstve,
 4. Možnosti analýzy a politiky na riešenie rozhrania medzi právnymi predpismi o chemikáliách vo výrobkoch a v odpade vrátane toho, ako obmedziť výskyt týchto chemikálií
 - v júli 2018 bol revidovaný legislatívny rámec o odpadoch a nadobudol účinnosť,
- v marci 2019 prijala Európska komisia konečný balík opatrení obehového hospodárstva, ktorý obsahoval:
 1. Správu o implementácii akčného plánu obehového hospodárstva,
 2. Pracovný dokument útvarov EK o udržateľných výrobkoch v obehovom hospodárstve,
 - v júni 2019 nadobudlo účinnosť nariadenie o hnojivách,

⁹ Obehové hospodárstvo. Budúcnosť rozvoja Slovenska. 2019. s. 10

- v júli 2019 nadobudla účinnosť smernica o plastoch na jedno použitie,
- v októbri 2019 bolo prijatých 10 vykonávacích predpisov k Pracovného plánu pre ekodizajn na roky 2016 až 2019,
 - v decembri 2019 prijala Európska komisia Európsku zelenú dohodu,
 - v marci 2020 prijala Európska komisia nový akčný plán obehového hospodárstva.¹⁰

Európska zelená dohoda je nová stratégia pre hospodársky rast, ktorú Európska komisia (EK) prijala koncom roka 2019. V súčasnej dobe je Európska únia (EÚ) v procese transformácie smerom k modelu obehového hospodárstva (OH), ktorý bol oznámený v roku 2014. EK predpokladá plynulý prechod z lineárneho modelu hospodárstva založeného na „vyťažiť – spracovať/zlikvidovať“ na obehový model hospodárstva, v ktorom sa z vyradených produktov stáva odpad určený na recyklovanie. Súčasne EK odporúča efektívnejšie využívať suroviny a recyklovať ich. EK zdôrazňuje, že je potrebné monitorovať zmeny v hospodárení s nerastnými surovinami v jednotlivých členských štátoch a ich vplyvy.²⁰Jednou z najdôležitejších úloh pri realizácii tejto novej európskej stratégie je mobilizácia priemyslových odvetví pre čisté a obehové hospodárstvo (OH).EK zdôrazňuje, že transformácia priemyselného sektora bude trvať nasledujúcich 25 rokov. Preto budú v najbližších piatich rokoch prijaté dôležité rozhodnutia a opatrenia.¹¹ Európska zelená dohoda je neoddeliteľnou súčasťou stratégie EK na implementáciu Agendy OSN 2030 a cieľov trvalo udržateľného rozvoja. V rámci Európskej zelenej dohody Európska komisia zameriava proces makroekonomickej koordinácie s cieľom integrovať ciele OSN v oblasti trvalo udržateľného rozvoja, pričom do centra hospodárskej politiky a cieľov trvalo udržateľného rozvoja stavia udržateľnosť, ochranu životného prostredia a blaho občanov EÚ.¹²

3. Cirkulárna ekonomika a odpadové hospodárstvo v regiónoch na Slovensku

Slovenská republika patrí z pohľadu odpadového hospodárstva do dvoch skupín. Na jednej strane jej obyvatelia tvoria podpriemerné množstvo odpadov (427 kg na obyvateľa, kým priemer EÚ je 450 kg na obyvateľ ,na druhej strane patrí medzi krajiny s najnižšou mierou triedenia a recyklácie odpadov. Priemer EÚ je v súčasnosti 45 %, kým na Slovensku je to iba 39 %. 50 % odpadov stále končí na skládkach odpadov bez predchádzajúcej úpravy a 9 % odpadov je energeticky zhodnotených.

Ako členská krajina EÚ sa Slovensko zaviazalo, že splní spoločné ciele v oblasti triedenia a recyklácie odpadov stanovené v Smernici o odpadoch:

¹⁰ First circular economy action plan. 2015. online

¹¹ SMOL, M. et al. 2020. Importance of Sustainable Mineral Resource Management in Implementing the Circular Economy (CE) Model and the European Green Deal Strategy. 2 s. online

¹² TÓTH, G. 2019. Circular Economy and its Comparison with 14 Other Business Sustainability Movements. online.

- do roku 2020 bude triediť a recyklovať 50 % komunálnych odpadov,
- do roku 2035 bude triediť a recyklovať 65 % komunálnych odpadov,
- v roku 2035 bude na skládkach končiť iba 10 % komunálnych odpadov

Veľkú úlohu v oblasti odpadového hospodárstva zohrávajú práve samosprávy, ktoré majú vplyv na to, aké výsledky dosahujeme. Preto je z nášho pohľadu dôležité, aby samosprávy vnímali odpadové hospodárstvo ako jednu z kľúčových a strategických oblastí nielen z dôvodu prechodu na obehové hospodárstvo, ale aj pre rozvoj jednotlivých regiónov.

Samosprávy na Slovensku nastavovali ciele v odpadovom hospodárstve v Programe odpadového hospodárstva obce. Tento dokument bolo povinné vypracovať v zmysle platnej právnej úpravy do 1. 1. 2020. Od tohto dátumu obce a mestá už nemajú povinnosť vypracovávať POH, a tak v odpadovom hospodárstve nemajú zákonnú povinnosť mať vypracovaný strategický dokument.

Cieľom našich zistení bolo zmapovať situáciu v najväčších mestách Slovenska, kde spoločne vzniká 550 968,12 ton komunálnych odpadov, čo tvorí až 23 % z celkového množstva komunálnych odpadov vyprodukovaných na Slovensku. Zaujímalo nás, aké odpady v týchto mestách vznikajú a ako sa s nimi nakladá. Prezentovali sme 5 najväčších výziev, ktoré stoja pred samosprávou:

1. Dáta o odpadoch:

Samosprávy nemajú presné dáta o spôsobe, ako s odpadom, ktorý je na ich území vyzbieraný, nakladajú. Obce a mestá majú ako povinnosť vypracovať Hlásenie o odpadoch a nakladaní s ním (zo zákona o odpadoch) a Ročný výkaz o komunálnom odpade z obce (podľa zákona č. 540/2001 Z. z.).

2. Výpočet úrovne vytriedenia komunálnych odpadov:

Ten- to výpočet určuje § 4 ods. 6 zákona č. 329/2018 Z. z. o poplatkoch za uloženie odpadov a o zmene a doplnení zákona č. 587/2004 Z. z. o Environmentálnom fonde. Údaje o úrovni vytriedenia nehovoria o skutočnosti, koľko odpadu sa v danej samospráve naozaj vytriedi.

3. Plnenie cieľov v odpadovom hospodárstve:

Množstvo skládkovaného odpadu vs. množstvo odpadu, ktorý je energeticky alebo materiálovo zhodnotený, je stále vysoké.

4. Budovanie infraštruktúry odpadového hospodárstva:

Každé mesto má infraštruktúru nastavenú inak.

5. Financovanie odpadového hospodárstva:

Väčšina samospráv na Slovensku stále spolufinancuje odpadové hospodárstvo z položiek rozpočtu, ktoré sa netýkajú odpadového hospodárstva. Pritom by ho mali financovať z poplatkov od obyvateľov. Zvýšenie poplatkov za odpady nie je veľmi populárny krok, ale je nevyhnutný na zlepšenie podmienok pre samosprávu.

Ak si rozoberieme niektoré základné štatistické údaje o odpadoch v jednotlivých krajských mestách, vytvoríme si obraz ako sa odpadové hospodárstvo realizuje na Slovensku.

- V meste **Banská Bystrica** sa v roku 2019 s odpadom nakladalo nasledujúcim spôsobom:
46 % bolo uložených na skládku, 43 % sa zrecyklovalo, 11 % odpadov tvorilo zhodnocovanie BRKO. Energeticky zhodnotené neboli žiadne odpady.
- V **Bratislave** sa v roku 2019 s odpadom nakladalo nasledujúcim spôsobom:
56 % odpadov sa zhodnocovalo energeticky, uložených na skládku bolo 9 % odpadov, recyklácia bola na úrovni 25 %, zhodnotenie BRKO predstavovalo 8 %, 2 % boli odovzdané inému subjektu
- V meste **Košice** sa v roku 2019 s odpadom nakladalo nasledujúcim spôsobom:
1 % bolo uložené na skládku, 32 % sa recyklovalo, zhodnotené množstvo BRKO predstavovalo 4 %. 63 % komunálnych odpadov bolo energeticky zhodnotených.
- V meste **Nitra** sa v roku 2019 s odpadom nakladalo nasledujúcim spôsobom:
57 % bolo uložených na skládku odpadov, 22 % sa recyklovalo a 21 % predstavovalo zhodnotenie BRKO.
- V meste **Prešov** sa v roku 2019 s odpadom nakladalo nasledujúcim spôsobom:
60 % bolo uložených na skládku odpadov, 29 % sa recyklovalo a 11 % predstavovalo zhodnotenie BRKO
- V meste **Trenčín** sa v roku 2019 s odpadom nakladalo nasledujúcim spôsobom:
60 % bolo uložených na skládku, 32 % sa recyklovalo a 8 % predstavovalo zhodnotenie BRKO.
- V meste **Trnava** sa v roku 2019 odpadom nakladalo nasledujúcim spôsobom:
44 % bolo uložených na skládku, 44 % sa recyklovalo. Komunálny odpad z mesta Trnava sa energeticky nezhodnocuje. Zhodnotenie BRKO predstavovalo 12 %.
- V meste **Žilina** sa v roku 2019 S odpadom nakladalo nasledujúcim spôsobom:
53 % bolo uložených na skládku, 40 % sa recyklovalo. Komunálny odpad z mesta Žilina sa energeticky nezhodnocuje. Zhodnotenie BRKO predstavovalo 3 % a úprava odpadov 4 %¹³

Z týchto údajov môžeme konštatovať, že vo väčšine krajov sa ešte stále nadpolovičná väčšina odpadov ukladá na skládku.

Záver

Ak sme v poslednej kapitole mali jednoduchý záver a povedali sme to a, že nadpolovičná väčšina odpadu sa odkladá na skládku, nepovedali sme to b. To znamená že určite sa nám nepodarí takýmto tempom splniť spoločné ciele EÚ na

¹³ Analýza odpadového hospodárstva v ôsmich najväčších mestách na Slovensku, Inštitút cirkulárnej ekonomiky, november 2020, ISBN: 978-80-89149-88-9

ktoré sme sa zaviazali, Spoločným cieľom bolo naplnenie Smernice o odpadoch a to, že do roku 2020 budeme na Slovensku triediť a recyklovať 50 % komunálnych odpadov

Literatúra

1. Analýza odpadového hospodárstva v ôsmich najväčších mestách na Slovensku, Inštitút cirkulárnej ekonomiky, november 2020, ISBN: 978-80-89149-88-9
2. DAŠKO, M. 2021. Analýza kvality lokálneho environmentálneho governance z pohľadu užívateľov verejných služieb a zamestnancov lokálnej samosprávy. Trnava: UCaM v Trnave, 2021. s. 194 ISBN 978-80-572-0122-9.
3. First circular economy action plan. 2015. [online][04.10.2021] Dostupné: https://ec.europa.eu/environment/topics/circular-economy/first-circular-economyaction-plan_d
4. HOSSEINIAN, A. et al. 2021. Current status of circular economy research in Finland. [online][04.10.2021] Dostupné: <https://www.mdpi.com/2079-9276/10/5/40/htm>
5. KISLINGEROVA, E.:2021: Cirkulární ekonomie a ekonomika:Praha 2021, ISBN 978-80-271-4619, 264 s.
6. KORHONEN, J. et al. 2018. Circular Economy: The Concept and its Limitations. Ecol. Econ. 2018, 143, [online][04.10.2021] Dostupné: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800916300325?via%3Dihub>
7. Obehové hospodárstvo. Budúcnosť rozvoja Slovenska. 2019. s. 10
8. ŠTOFOVÁ, L. 2017. Environmentálno-ekonomické aspekty odpadového hospodárstva. Odpady. Roč. 17/9 ISSN 1335-7808
9. STRIČÍK, M. a kol. 2019. Udržateľné nakladanie s komunálnym odpadom. Ostrava: VŠB, 2019. s. 305 ISBN 978-80-248-4359-9 .
10. SMOL, M. et al. 2020. Importance of Sustainable Mineral Resource Management in Implementing the Circular Economy (CE) Model and the European Green Deal Strategy. 1 s. [online][04.10.2021] Dostupné:
11. TÓTH, G. 2019. Circular Economy and its Comparison with 14 Other Business Sustainability Movements. online.
12. VAŠKO, P. 2016. Podniková ekonomika a manažment. Žilina: ŽU, 2016. č. 2 s. 203. ISSN 1336-5878.

Zalesko E., adiunkt
Zalesko M., adiunkt
Uniwersytet w Białymstoku

INNOWACYJNOŚĆ POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW – ZARYS PROBLEMATYKI

Innowacyjność jest zdolnością pojedynczych podmiotów, regionów lub państw do wprowadzania nowości, innowacji. Może występować na poziomie makroekonomicznym tj. gospodarki narodowej, mezoekonomicznym - branży, sektora, a także jednostkowym, organizacyjnym (np. przedsiębiorstwa, instytucji).

Tabela 1.

Innowacyjność polskich przedsiębiorstw w latach 2011-2020

Wyszczególnienie	011	012	013	014	015	016	017	018	019	020
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych ^a	6.1	6.5	7.1	7.5	7.6	8.7	8.5	4.0	8.9	1.4
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych – nowe lub ulepszone produkty ^a	1.2	1.2	1.0	1.7	1.8	2.4	2.0	6.8	3.6	8.4
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych – produkty nowe lub ulepszone dla rynku ^a	.1	.6	.7	.2	.5	.3	.0	.5	.1	.8
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych – nowe lub ulepszone procesy biznesowe ^a	2.4	2.4	2.8	2.9	3.0	5.2	5.3	9.9	5.3	6.3
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw usługowych ^a	1.6	2.4	1.4	1.4	.8	3.6	0.4	9.6	1.9	0.8
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw usługowych – nowe lub ulepszone produkty ^a	.4	.0	.8	.8	.8	.9	.4	.6	.3	2.1
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw usługowych – produkty nowe lub ulepszone dla rynku ^a	.4	.4	.8	.0	.3	.1	.3	.2	.8	.4
Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw usługowych – nowe lub ulepszone procesy biznesowe ^a	.0	.1	.5	.4	.4	0.4	.3	7.5	0.3	7.6
Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego ^a	.9	1.5	0.7	0.8	1.6	.1	.1	.3	.7	2.2
Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych ponoszących nakłady na działalność innowacyjną ^b	9.8	8.8	9.6	9.5	0.0	1.1	0.9	1.1	0.7	0.6
Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej ^a	.5	.0	.2	.6	.5	.7	.8	.6	.1	.6
Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych współpracujących w ramach inicjatywy klastrowej lub w innych sformalizowanych rodzajach współpracy ^c	.4	.2	.3	.6	.2	0.1	.7	1.0	0.5	4.3

a Przedsiębiorstwa o liczbie pracujących 10 osób i więcej.

b Przedsiębiorstwa o liczbie pracujących 50 osób i więcej.

c Przedsiębiorstwa o liczbie pracujących 10–249 osób.

Source: Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2018–2020. Innovation activities of enterprises in the years 2018–2020, GUS, Warszawa Szczecin 2021, p.22

W literaturze innowacja definiowana jest jako „nowy lub ulepszony produkt lub proces (lub ich połączenie), który różni się znacząco od poprzednich produktów lub procesów danej jednostki i który został udostępniony potencjalnym użytkownikom (produkt) lub wprowadzony do użytku przez jednostkę (proces)”¹⁴. Może ona przybierać postać nowego lub ulepszanego wyrobu lub usługi, różniącego się znacząco od dotychczasowych wyrobów lub usług przedsiębiorstwa i które zostały wprowadzone na rynek, czyli innowacji produktowej. Może to być także innowacja w procesie biznesowym, a więc „nowy lub ulepszony proces biznesowy dla jednej lub wielu funkcji biznesowych, który różni się znacząco od dotychczasowych procesów biznesowych przedsiębiorstwa i który został wprowadzony do użytku przez przedsiębiorstwo”¹⁵. Korzyści z wprowadzania innowacji mogą odnosić zarówno konsumenci, jak i cała gospodarka. W skali makro innowacje uważane są za ważny czynnik wzrostu gospodarczego kraju.

Początek trzeciej dekady XXI wieku skłania do refleksji nad kwestią zmian w poziomie innowacyjności polskich przedsiębiorstw. Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego prezentowanych w Tabeli 1 w latach 2011-2020 udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych wykazywał tendencję rosnącą. Udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych zatrudniających powyżej 10 osób wzrósł z 16,1% w 2011 roku do 31,4% w 2020 r. W tej grupie przedsiębiorstw nowe lub ulepszone produkty wprowadziło odpowiednio 11,2% i 18,4%, produkty nowe lub ulepszone dla rynku - 6,1% i 7,8%, natomiast nowe lub ulepszone procesy biznesowe pojawiły się w 2011 r. w 12,4% a w 2020 r. w 26,3% przedsiębiorstw.

Z prezentowanych danych wynika również, że w latach 2011-2020 udział przedsiębiorstw innowacyjnych działających w sektorze usług w ogólnej liczbie przedsiębiorstw wzrósł niemal 3-krotnie z 11,6% na początku analizowanego okresu do 30,8% w 2020 roku. Tendencja wzrostowa obserwowana była we wszystkich rodzajach innowacji, a największą dynamikę wzrostu zanotowano w grupie przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 10 pracowników wprowadzających nowe lub ulepszone procesy biznesowe. W analizowanym okresie wzrósł odsetek przedsiębiorstw przemysłowych o liczbie pracujących powyżej 50 osób ponoszących nakłady na działalność innowacyjną - z 29,8% do 30,6%, natomiast w grupie przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 10 osób był to wzrost z 5,5% do 8,6%.

Zmiany dokonujące się w polskich przedsiębiorstwach w drugiej dekadzie XXI wieku mają wpływ na poziom innowacyjności całego kraju. W celu porównania

¹⁴ Podręcznik Oslo. 2018. ZALECENIA DOTYCZĄCE POZYSKIWANIA, PREZENTOWANIA I WYKORZYSTYWANIA DANYCH Z ZAKRESU INNOWACJI. Pomiar działalności naukowo-technicznej i innowacyjnej, Wydanie 4, Warszawa Szczecin 2020, s. 22

¹⁵ Podręcznik Oslo. 2018. ZALECENIA DOTYCZĄCE POZYSKIWANIA, PREZENTOWANIA I WYKORZYSTYWANIA DANYCH Z ZAKRESU INNOWACJI. Pomiar działalności naukowo-technicznej i innowacyjnej, Wydanie 4, Warszawa Szczecin 2020, s. 23

Polski z innymi krajami wykorzystuje się Europejską Tablicę Wyników w zakresie innowacji. Przedstawiane są w niej wyniki analizy porównawczej w zakresie innowacji w krajach UE, innych krajach europejskich i regionalnych sąsiadach. W raportach ocenia się względne mocne i słabe strony krajowych systemów innowacji. Ich zadaniem jest także pomoc w zidentyfikowaniu obszarów, którymi kraje muszą się zająć.

Z najnowszego raportu opublikowanego w 2021 roku wynika, że Polska zaliczona została do grupy wschodzących innowatorów. Najwyższym sumarycznym wskaźnikiem innowacyjności w tej grupie państw charakteryzowała się Chorwacja (78,22), a najniższym Ukraina (33,58). Polska znalazła się w „środku” tej grupy z wartością wskaźnika na poziomie 65,88. W roku 2020 wartość wskaźnika dla Polski wyniosła 63,17, a w 2011 r. - 51,27. Oznacza to, że w latach 2011-2021 kraj odnotował poprawę w zakresie innowacyjności, jednak nadal pozostają w grupie wschodzących innowatorów. W rankingach wszystkie kraje zaliczono do czterech grup - liderów innowacji, silnych, umiarkowanych lub wschodzących innowatorów¹⁶.

Podsumowując, można stwierdzić, że w drugiej dekadzie XXI wieku wzrósł w Polsce odsetek przedsiębiorstw wprowadzających szeroko pojęte innowacje. Zwiększał się udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego oraz wzrastał odsetek przedsiębiorstw przemysłowych ponoszących nakłady na działalność innowacyjną. W Rankingu Komisji Europejskiej zwanym Europejską Tabelą Innowacji Polska zaliczana jest do grupy wschodzących innowatorów. Wartość sumarycznego wskaźnika innowacyjności wzrosła z poziomu 51,27 w 2011 r. do 63,17 w 2020 roku. W 2021 roku wartość indeksu dla Polski wyniosła 65,88, co pozwoliło, podobnie jak rok wcześniej, ulokować się na 31 pozycji wśród 38 klasyfikowanych gospodarek¹⁷.

Bibliografia

1. Podręcznik Oslo. 2018. ZALECENIA DOTYCZĄCE POZYSKIWANIA, PREZENTOWANIA I WYKORZYSTYWANIA DANYCH Z ZAKRESU INNOWACJI. Pomiar działalności naukowo-technicznej i innowacyjnej, Wydanie 4, Warszawa Szczecin 2020.
2. Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2018–2020. Innovation activities of enterprises in the years 2018–2020, GUS, Warszawa Szczecin 2021
3. <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard/eis> [data dostępu 15.05.2022 r.]

¹⁶ <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard/eis> [data dostępu 15.05.2022 r.]

¹⁷ <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard/eis> [data dostępu 15.05.2022 r.]

Kinga Tomala I stopień, III rok
Zarządzanie Zasobami Ludzkimi
Prof. A. Horbovyy
Uniwersytet Śląski w Katowicach

PRZYWÓDZTWO JAKO ELEMENT ZARZĄDZANIA ORGANIZACJĄ ZHIERARCHIZOWANĄ

Przywództwo jako element zarządzania organizacją zhierarchizowaną jest niezwykle ważnym aspektem zarządzania. W organizacji z mocno rozwiniętą hierarchicznością bardzo ważna jest dyscyplina i utrzymanie porządku. Przywództwo jako zjawisko występujące w organizacji jest wciąż bardzo aktualnym i wywołującym kontrowersje tematem. Każdy element zarządzania np. styl, istota czy funkcje operują dla siebie właściwymi terminami i ujęciami w literaturze. Jedną z najciekawszych perspektyw tego zagadnienia jest ujęcie zjawiska przywództwa stosowanym jako narzędzie zarządzania w organizacji zhierarchizowanej.

Przywództwo w organizacji zhierarchizowanej zajmuje się tematyką przewodzenia i roli przywódcy. Dzięki licznym autorom i ich analizie poszczególnych zagadnień możemy łatwiej zrozumieć powagę i rolę przywództwa, jak ważne jest oddziaływanie lidera na grupę oraz jak może odpowiednio motywować swoich podwładnych, aby skutecznie osiągnąć wyznaczone cele.

Przywództwo jest nieodłącznym elementem i narzędziem zarządzania w organizacjach zhierarchizowanych, ponieważ to właśnie dzięki niemu, przywódcy są w stanie zapanować nad podwładnymi, wyselekcjonować i odpowiednio dobrać zadania do poszczególnych pracowników oraz zmotywować grupę do osiągnięcia wyznaczonych celów i prawidłowego wykonywania zadań.

Rola przywódcy w organizacji jest niezwykle ważna, ponieważ współpracownicy w pełni ufają przywódcy, a on ma za zadanie w dość szybkim czasie podjąć decyzje, tak aby jego zespół w pełni osiągnął sukces. Rola przywódcy w organizacji zhierarchizowanej często jest niedoceniana, ponieważ nie do końca znana jest powaga tego stanowiska. Ma on za zadanie nie tylko zintegrować grupę i nad nią czuwać, ale jest oparciem oraz odpowiadającą osobą za zlecone mu zadania przez wyższego stanowiskiem pracownika. Przywódca jest opiekunem, do którego pracownicy powinni się zgłaszać z wszelakimi problemami służbowymi jak na przykład konflikty w grupie czy nieumiejętność poradzenia sobie z wyznaczonym zadaniem.

Celem badań jest poznanie i zbadanie roli przywództwa jako element zarządzania organizacją zhierarchizowaną. Problemem badawczym pracy jest zbadanie przywództwa w wojsku jako narzędzie zarządzania w organizacji zhierarchizowanej.

Na podstawie przeprowadzonych badań, stwierdzono, że liczebność zespołu ma wpływ na jakość zarządzania nim oraz to, że sposób delegowania zadań podwładnym, komunikacja oraz relacje pomiędzy pracownikami, a przełożonym mają wpływ na to jak postrzegana jest osoba zarządzająca zespołem.

W pracy badawczej omówiono zagadnienie jakim jest przywództwo. Przybliżono termin zarządzania zasobami ludzkimi, przedstawiono modele zarządzania, wybrane funkcje zarządzania oraz style kierowania ludźmi oraz przedstawiono istotę organizacji zhierarchizowanej oraz decyzyjność w procesie zarządzania w tejże organizacji. Scharakteryzowano również organizację zhierarchizowaną, strukturę i organizację, dowodzenie w jej strukturach oraz umiejętności i kwalifikacje potencjalnych przywódców.

Przedstawiono teoretyczną stronę aspektu jakim jest przywództwo, przedstawiono rolę, którą pełni przywódca w swoim zespole, jakie powinien przyjąć postawy, dokładnie omówiono wzorzec osobowy idealnego dowódcy oraz ukazano podstawowe kompetencje jakie powinny być rozwinięte u potencjalnej osoby zajmującej stanowisko dowodzące. Wśród kwalifikacji determinujących zajęcie stanowiska kierowniczego wymienia się posiadanie odpowiedniego wykształcenia, wiedzę oraz doświadczenie zawodowe, które uprawniają do pracy na określonym stanowisku.

Przeprowadzono i zanalizowano badania, których głównym celem badawczym było poznanie i zbadanie roli przywództwa jako elementu zarządzania organizacją zhierarchizowaną. Do badań wykorzystano własną ankietę.

Wszystkie wyżej wymienione aspekty wpływają na jakość i organizację organizacji zhierarchizowanej oraz na zarządzanie w niej. Idealnie wykreowany przywódca nie tylko będzie wypełniał misję organizacji, lecz także będzie jej jednostką współbudującą.

Bibliografia

1. Pochtowski, A. (2018). Zarządzanie zasobami ludzkimi. Koncepcje, praktyki, wyzwania. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne
2. Armstrong, M. (2016). Zarządzanie zasobami ludzkimi. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska
3. Oleksyn, T. (2018). Zarządzanie kompetencjami. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer
4. Ochyra, I. (2012). Kompetencje psychospołeczne pomocnika i menedżera. Warszawa: Wydaw. Wiedza i Praktyka
5. Skorupka, D. (2010). Vademecum lidera. Wrocław: AWL im. Gen. Tadeusza Kościuszki.

Kolodiy A.V., Ph.D. in Economics, Associate Professor
Androschuk T.V., 3-rd year student
L'viv National Environmental University

THE IMPACT OF THE WAR ON SOCIAL BENEFITS FOR THE POPULATION

As a result of Russia's full-scale invasion, Ukraine's GDP decline in 2022 could range from -10% (IMF forecast) to -35-40% (previous Ukrainian government forecast), provided that the Russian-occupied territories do not expand and the active phase of the war does not last more than a few months.

Inflation data published by the State Statistics Service show a 4.5% increase in consumer prices in March compared to February 2022. In annual terms, price growth is likely to be at 15-20%.

Currently, price growth is constrained by regulated prices for fuel, gas, heating and electricity, as well as a fixed exchange rate [1].

Internal migration greatly affects the development of human capital and can be a significant factor in the redistribution of human resources within the country.

A study of internal migration in Ukraine conducted by the International Organization for Migration from March 9 to 16, 2022, showed that almost 6.48 million people are displaced in Ukraine as a result of the war – the vast majority of them left their homes or at the beginning of the war, or when it reached their area.

Many internally displaced persons (IDPs) are from vulnerable groups: children, pregnant and lactating women, the elderly, people with disabilities and people with chronic illnesses, and those who have been directly affected by violence.

Almost 40% of all IDPs are in western Ukraine: 30% of the total number came from Kyiv, more than 36% fled from the eastern regions of Ukraine and 20% – from the north. The duration of active hostilities will determine the results of migration, both internal and external. In places of residence, migrants have housing problems and difficulties in finding work if they do not work remotely. The longer the war lasts, the more likely it is that these problems will be successfully resolved and the fewer reasons to return home. Another reason to change their place of residence may be the large-scale destruction of infrastructure. After the war is over, it takes a long time to restore housing and social infrastructure [1].

The state of war in the country has, of course, made it difficult for the state to fulfill its social security obligations, but everything is being done at the state level, especially in the area of active hostilities, to ensure that all citizens receive their benefits, housing subsidies and pensions. Thus, the Pension Fund provided recalculations of pensions and on March 1, 2022 began their payment by indexing by 14%. In March, 4.6 billion hryvnias were spent on pensions for servicemen [2].

Also, the government approved a resolution on the provision of one-time

financial assistance in 2022 to insured persons (UAH 6,500) in connection with the loss of part of the salary, whose work (economic activity) was temporarily suspended due to the war. It was decided to provide this assistance similarly to the previous 1,000 UAH in support of domestic business. Therefore, the Government amended the Procedure for Assistance under the e-Support Program by its Resolution of March 4, 2022 № 199.

The International Organization for Migration's office in Ukraine has also started implementing the financial assistance program. The amount of assistance is 2,220 UAH per person. This assistance will be provided to the most vulnerable groups among displaced persons. In particular: pregnant women and mothers raising children on their own; families with two or more children; families with members with disabilities; the elderly.

An internally displaced person is a person who moves within the country. That is, she went to another region to escape danger. When such people cross the border, they lose their status. Abroad, they receive something else – temporary protection or refugee status. There they receive shelter, financial assistance from the country where they left.

Poland has taken important steps in this direction. The Polish government is offering financial assistance to Ukrainians who have been forced to flee their homes as a result of Russian military aggression. Immigrants can receive a lump sum payment from the government of 300 PLN per person. Assistance is granted to persons who arrived in Poland on February 24, 2022, and legally residing in the country and who have received the Polish identification number PESEL.

In the Czech Republic, citizens of Ukraine will be able to receive a one-time cash benefit of 5,000 kroons (200 euros) per person. In Latvia, Ukrainians will receive 272 euros per adult and 190 euros per child as soon as they arrive in the country. The monthly allowance will then be 109 € for the first person and 76 € for each subsequent person in one household.

Switzerland has decided to grant special status to Ukrainians and members of their families. Refugees who have already received protection in another European Union country will not be granted status. Anyone who receives this status will be able to receive 1,600 \$ from the government each month. But let's note at once: Switzerland is considered one of the most expensive countries in Europe. Residents of state shelters in Greece receive 90 euros a month. A family of up to 7 people who are looking for housing on their own will be able to receive up to 550 euros per month. In Austria, benefits depend on whether Ukrainians live in an asylum or seek housing themselves. Therefore, cash benefits range from 40 to 200 euros per month, respectively. Annual clothing is covered in the amount of 150 euros. And for children who join the study, coupons of 200 euros for school supplies are issued. Those who rent and provide for themselves privately receive between 320 and 365 euros a month.

In Germany, for the first 18 months after receiving temporary protection, you can count on assistance of 367 euros per month. Payments per child will range from 249 to 326 euros per month. It should be added that before submitting such an application, you must have on hand 200 or less of their own euros.

In France, the payments will be 6.8 euros per day. In total, it is a little more than 6,700 hryvnias a month. In the UK, asylum seekers will be able to receive 170 euros a month. Mothers with children under 3 or pregnant women will also be able to receive an additional 13 euros. In Portugal, financial aid to Ukrainians will be 150 euros per person per month. In Italy it is 75 euros for asylum seekers. In the above-mentioned countries, such assistance is intended for adults. As for Spain, the payments there will be 50 euros per person and 19 euros per child per month. It will also be possible to reimburse language courses and public transport on receipts. In the future, the state will be able to compensate part of the rent for private housing – from 300 to 500 euros [1].

Due to the war in Ukraine, the country's economy is in decline. More than half (57%) of member companies of the European Business Association in Ukraine stopped or suspended their activities during the war. The situation is similar among smaller businesses. The International Monetary Fund predicts a 35% drop in Ukraine's economy this year. The Foundation emphasizes that "even if the war ends soon, the loss of people, the destruction of physical capital and displaced citizens will seriously hamper economic activity for many years to come". Obviously, sustainable economic growth and development can only take place on a solid security foundation. Security is by its nature a public good that must be provided by the state and the international community.

In the absence of this public good, private investment will go to zero, economic activity will slow down, and security costs will be borne by business, which will increase the cost of economic activity and undermine the competitiveness of business. The most important sources of funding for Ukraine's post-war reconstruction should be reparations from the aggressor country and assistance from the international community.

The EU, the governments of partner countries and international institutions such as the World Bank, the International Monetary Fund, the European Investment Bank, the European Bank for Reconstruction and Development, and others have a key role to play in shaping the pool of international aid for Ukraine's reconstruction.

References:

1. Payments to IDPs: cash benefits for children in Ukraine and abroad. URL: <https://osvitoria.media/opinions/vyplaty-pereselentsyam-groshova-dopomoga-na-ditej-v-ukrayini-ta-zakordonom/>

2. Ministry of Finance: Almost UAH 78.1 billion is spent on social benefits during the three months of 2022 under martial law. URL: kmu.gov.ua/news/minfin-majzhe-781-

mlrd-grn-spryamovano-na-socialni-viplati-protyagom-troh-misyaciv-2022-roku-v-umovah-voynennogo-stanu

3. What is happening to the economy of Ukraine during the war. URL: <https://biz.censor.net/r3334083>

Маркова С. В., д.е.н., професор
Олійник О. М., к.філос.н., доцент
Запорізький національний університет,

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИ УКРАЇНИ: 2022

Війна, яку росія розв'язала на території України, матиме серйозні економічні наслідки для всього світу. Втрати для України є величезні та визначити їх обсяг не є поки можливим. Наша країна вже втрачає людей, територіальну цілісність та значні ресурси. Станом на 8 квітня 2022 року загальні фізичні збитки оцінювалися в 80 млрд дол. Здебільшого ця сума припадає на транспортну інфраструктуру (\$39 млрд.) та житло (\$29 млрд.) [1].

Збитки промислових активів становлять \$6,7 млрд (повідомлялося про пошкодження чи руйнування близько ста промислових підприємств). Металургія втратила щонайменше 30% своїх активів. Серед найбільших втрат: “Азовсталь” та “ММК Ілліча”, відповідно другий і третій за розмірами металургійні заводи України [1].

За оцінками ООН, з 24 лютого 2022 року з України виїхало 4,2 млн осіб. До цього у період з 21 по 23 лютого з Донецької та Луганської областей до РФ переїхало 113 тис осіб. Майже 6,48 мільйона людей є переміщеними особами в Україні внаслідок війни [1]. Ці втрати можуть призвести до дефіциту робочої сили в Україні та уповільнення темпів відновлення економіки після війни. Окрім того, велика кількість сфер, що обслуговують населення також перестають бути актуальними. Так, перукарні, спортивні дитячі секції, розвиваючи гуртки, посади нянь, фотографів, аніматорів та багатьох інших – не можуть знайти роботи за відсутності такої у військовий час. Відтік трудових кадрів, особливо молоді спричинить відставання розвитку науки і техніки, впровадження інноваційних досягнень після закінчення війни.

В той же час, неминуча перемога України у війні за демократію покращить імідж наших продуктів і сервісів у світі, а отже полегшить експорт і запуск на ринках інших країн. Великий відсоток українців повернуться та будуть відбудовувати Україну, вітчизняний бізнес, міста та інфраструктуру. Але ці перспективи є можливими лише за умови закінчення війни та повернення наших територій. В той же час нагадаємо, що іноземні інвестиції –

є важливим та необхідним джерелом майбутньої розбудови нашої країни. Країни з твердою демократичною основою, міцною та виваженою політикою, народом, який бажає будувати економічно-стабільну європейську державу. Слава Україні!

Список використаних джерел

1. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. URL: <https://ces.org.ua/ua-economy-in-war/> (дата звернення: 25.05.2022).

Шкварчук Л.О., д.е.н., професор
Гамалій В.Т., аспірант
Національний університет «Львівська політехніка»

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Поведінкові фінанси поєднують психологію з фінансовою теорією, щоб зрозуміти зв'язки між ринками, емоціями, особистістю та розумом. Інвестори мають різні погляди, коли вибирають певний напрямок інвестування. Завдяки відповідним інвестиційним стратегіям та фінансовому менеджменту інвестори можуть збільшити особисте багатство, що сприятиме економічному зростанню. Три змінні, які вимірюють зростання економіки, – це дохід, заощадження та інвестиції. З огляду на це, дослідження особливостей інвестиційної поведінки домогосподарств є важливим завданням сучасної економічної науки.

Академічні дослідники визнали різні фактори, які впливають на рішення економічних суб'єктів про заощадження та інвестування. Дослідження літературних джерел дає можливість виокремити декілька підходів до оцінювання рівня та форм взаємодії різних факторів впливу на інвестиційну поведінку. Узагальнена інформація щодо групування відповідних факторів представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Характеристики особливостей інвестиційної поведінки суб'єктів економіки

№	Автор	Характеристика поведінки	Застосований підхід
1	2	3	4
1	Bhushan (2014)	Індивідуальні інвестори в основному вкладають у традиційні та безпечні фінансові продукти, оскільки найбільшою мірою обізнані у цьому. Рівень поінформованості про нові фінансові продукти серед населення невисокий.	Проведено дослідження 516 респондентів для перевірки рівня усвідомлення інвестиційної поведінки індивідуальних інвесторів.

**Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку
аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4»**

Продовження таблиці 1.

1	2	3	4
2	Hood, Nofsinger and Varma (2014)	Соціальні характеристики і особисті цінності впливають на рішення фізичних осіб щодо купівлі акції.	Опитування біржових посередників у період 1991-1996 роки для вивчення факторів, які впливає на інвестиції рішення соціально відповідальних інвесторів.
3	Delafrooz and Paim (2011)	Інвестиційна поведінка визначається фінансовою грамотністю особи, її стійкістю до фінансових стресів та наявністю практики фінансового управління.	Дослідження поведінки 2000 індивідуальних інвесторів для ідентифікації чинників, які впливають на фінансове благополуччя
4	Seppala (2009)	Люди загалом піддаються впливу упередженням, але ступінь їх впливу залежить від досвіду та інших суб'єктивних характеристик.	Оцінювання впливу традицій та моди на поведінку інвесторів.
5	Kibet et al (2009)	Доходи домогосподарств, професія, стать та рівень освіти домогосподарства в основному позитивно вплинули на заощаджувальну поведінку домогосподарства, у той час як доступ до кредиту, вік та коефіцієнт залежності мають негативний вплив на заощадження домогосподарств.	Дослідження факторів, які впливають на заощадження вчителів, підприємці та фермерів
6	Jureviciene and Ivanova (2013)	Виявлено особливості ірраціонального поведінки. Деякі характеристики (наприклад, неприйняття ефекту прокляття переможця або втрат) є ідентичними до встановлених представниками поведінкової економіки, проте деякі характеристики (відсутність впливу ринку) визнано унікальними, заснованими на литовській ментальності	Визначення базових особливостей та рис поведінкових фінансів в узгодженні з фінансовими рішення домогосподарства.
7	Kabra, Mishra and Dash (2010)	Безпека, думка, обізнаність, хеджування, тривалість і вигоди впливають на індивідуальні інвестиційні рішення.	Дослідження відмінностей у прийнятті інвестиційних рішень залежно від статі та віку особи.
8	Козлова І. М. (2021)	На інвестиційну поведінку домогосподарств впливають різні фактори, однак найбільш значущими під час формування напрямків інвестиційної поведінки є середній рівень доходів домогосподарств, рівень заощаджень у минулих періодах та існуючий рівень невизначеності.	Визначення пріоритетних напрямків інвестиційної діяльності для інтенсифікації інвестиційної поведінки в умовах різних рівнів невизначеності.
9	Гупаловська М.Б. (2018)	Інвестиційна поведінка домогосподарств визначається рівнем розвитку економіки України, зокрема соціально-суспільними аспектами, а також рівнем розвитку фінансової системи країни.	Дослідження мотивів заощаджень домогосподарств в Україні.

На основі проведеного аналізу літературних джерел можемо зробити висновок про те, що у цілому система чинників мотивації інвестиційної поведінки домогосподарств (індивідуальних інвесторів) не має чітко визначеної національної складової. Усі представлені мотиватори можна об'єднати у дві загальні групи: суб'єктивні чинники та економічні, що відповідає сучасним напрямкам розвитку фінансової теорії – поведінкові фінанси та гіпотезі ефективного ринку.

Список використаних джерел

1. Anju K J., Anuradha P S. Determinants of Investor's Behaviour – An analytical review. (April 10, 2015). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2665301> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2665301>
2. Bhushan, Puneet. (2014). Insights into awareness level and Investment Behaviour of salaried individuals towards Financial Products. *International Journal of Engineering, Business and Enterprise Applications*, 8 (1), 53-57.
3. Collins, S. M. (1991). *Saving behavior in ten developing countries*. National Saving and Economic Performance. Chicago: University of Chicago Press.
4. Delafrooz, Narges and Paim, Laily Hj (2011). Determinants of Saving Behavior and Financial Problem among Employees in Malaysia. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5(7),10092-10100.
5. Hood, Matthew. , Nofsinger, John R. and Varma, Abhishek (2014). Conservation, Discrimination, and Salvation: Investors' Social Concerns in the Stock Market. *Journal of Financial Services Research*, 45 (1).
6. Jureviciene, Daiva and Ivanova, Olga. (2013). Behavioural Finance: Theory and Survey. *Science – Future of Lithuania*, 5(1), 53–58.
7. Kabra, Mishra and Dash (2010). Factors Influencing Investment Decision of Generations in India: An Econometric Study. *Asian Journal of Management Research*. 1(1),308-328.
8. Seppala, Antti. (2009). Behavioral Biases of Investment Advisors - The Effect of Overconfidence and Hindsight Bias. Department of Accounting and Finance. Helsinki School of Economics.
9. Гупаловська М.Б. (2018) Ощадно-інвестиційна поведінка як складник фінансової поведінки домогосподарств. *ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО*. Випуск 18. 714-719. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-100>
10. Козлова І. М. Інвестиційна поведінка домогосподарств в умовах невизначеності. –Дисертація на здобуття наук. ступеня к. е. н... – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2021.

Березівський З.П., к.е.н., доцент
Львівський національний університет природокористування

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ ЧИННИКІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Проблема мотивації праці в умовах розвитку сучасної економіки України носить визначальний характер. Ефективність функціонування суб'єкта господарювання у значній мірі знаходиться в прямій залежності від ефективності праці. Якраз через зацікавлення працівника у результатах своєї праці за належних її умов сприяє загальному підвищенню її продуктивності.

Підприємство здатне до економічного зростання саме за умов визначення ефективної мотивації, а недостатня мотивація або її цілковита відсутність на підприємстві виступає стримуючим чинником зростання показників ефективності його діяльності. Саме тому питання удосконалення мотивації праці на підприємстві є надзвичайно актуальним на даний момент.

В сучасних умовах, роль одного з головних чинників розвитку підприємства набуває оптимізація системи мотивації праці. Орієнтація на людський фактор дозволяє значно підвищити продуктивність та ефективність праці, а також сприяє підвищенню рівня капіталізації. Особливо важливим даний момент є в умовах післякризового розвитку економіки України, що вимагатиме якісного оновлення системи мотивації, та переорієнтації відповідно до відкоригованих стратегічних цілей підприємств.

Механізм мотивації праці повинен функціонувати за рахунок матеріальної та нематеріальної мотивації праці. В свою чергу, матеріальна мотивація передбачає застосування методів прямого та непрямого матеріального мотивування.

До прямого матеріального мотивування відносять базовий оклад та преміальні виплати, а до та непрямого можна віднести обов'язковий та додатковий соціальний пакет (страхування здоров'я, стимулювання безкоштовним відпочинком у відпустці тощо).

До елементів нематеріальної мотивації відносять:

- ✓ можливість кар'єрного зростання працівників;
- ✓ гнучкий або плаваючий графік робочого часу;
- ✓ пріоритетність працівника під час планування відпустки;
- ✓ усна чи письмова подяка за ефективну працю;
- ✓ можливість надання працівникові додаткових днів відпустки за перевиконання поставлених виробничих планів;
- ✓ оголошення рейтингів працівників за результатами праці;
- ✓ можливість безкоштовного харчування;
- ✓ путівка на курорт для відпочинку;

✓ святкові подарунки (різдвяні, великодні тощо).

В Україні присутній ряд певних проблем, пов'язаних з мотивацією праці персоналу на підприємствах. Як приклад, не на усіх підприємствах керівництвом враховується індивідуальність кожного працівника, що не завжди дає можливість визначити чинники, що найефективніше впливають на стимулювання та покращання роботи працівників.

Також керівництво не завжди враховує психологічний клімат у колективі, який може формуватися в залежності від уподобань, переконань та характеру кожного з працівників.

В свою чергу, відсутність прямої залежності розміру премії від конкретних результатів роботи працівника, в деякій мірі нівелює виконання своєї головної та стимулюючої функції, що перетворює її на просту надбавку до посадового окладу.

Нематеріальна мотивація стимулює працівників до досягнення найкращих результатів на довгострокову перспективу, що дозволить їм максимально розкрити та реалізувати свій трудовий потенціал. Працівникам важливо знати, що вони працюють в тому колективі, де їх цінують та поважають, а також прислуховуються до їх думки. Це дозволить їм почувати себе комфортніше, а відповідно і ефективніше працювати.

Поряд з тим, у вітчизняних підприємствах все ще переважають традиційні фінансові стимули, досі не приділяється належної уваги системам мотивації нефінансової складової, а інколи, здійснюється механічне перенесення елементів американської та західноєвропейських систем мотивації, що не прив'язані до українських реалій. Це в цілому може сприяти формуванню недостатньо ефективної системи мотивації. Саме тому проблема розвитку адекватних систем мотивації праці є надзвичайною гострою та актуальною на сьогоденному етапі та потребує обов'язкового її переосмислення відносно сучасних реалій.

Список використаних джерел

1. Бондаревська К. В., Товмашенко Т. О. Стимулювання персоналу: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Молодий вчений*. № 3 (18). 2015. С. 26-31.
2. Гончаров В. Н., Черкасов А. В. Роль мотивації в системі управління персоналом. *Економіка*. №4 (88). 2008. С. 68-71.
3. Зеленько Г. І., Ганжурова Л. Ю. Мотивація як чинник підвищення ефективності праці персоналу підприємства. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2012. С. 65-71.

Беляк І.О., студент
Одеський національний економічний університет

МЕТОДИ АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРИМОРСЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ

Визначення рівня міжнародної інвестиційної привабливості агломерації може відбуватися з використанням різних методик: від простого якісного аналізу до складних економетричних операцій. З метою прогнозування оціночних суджень потенційних закордонних інвесторів доцільно спиратися одразу на декілька типів аналізу з метою мінімізації похибок. Розглянемо ключові індикатори міжнародної інвестиційної привабливості агломерації [1-4]:

– макроекономічні (частка у ВВП і національному доході; ВВП на душу населення; рівень інфляції; частка збиткових підприємств; кількість підприємств з іноземними інвестиціями);

– демографічні (чисельність населення; співвідношення населення ядра та периферії; сальдо міграції населення);

– інфраструктурні (щільність шляхів сполучення; кількість підприємств за формами власності; кількість банків, страхових компаній, товарних бірж; забезпеченість об'єктами соціальної структури; кількість будівельних компаній; пропозиція площі складських приміщень);

– ресурсні (рівень самозабезпечення основними продуктами харчування; виробництво енергетичних ресурсів; обсяг місцевого виробництва будматеріалів);

– трудові (середній рівень заробітної плати; частка населення, зайнятого у ключовій галузі; рівень кваліфікації робітників; рівень безробіття; індекс людського розвитку);

– безпекові (рівень інвестиційного ризику; рівень валютного ризику; рівень кредитного ризику; рівень комерційного ризику; рівень політичного ризику; рівень екологічного ризику).

З наведеної інформації випливає, що кількісну оцінку може бути застосовано не до всіх існуючих груп чинників інвестиційної привабливості – переважно, їй підлягають показники соціально-економічного розвитку. Серед них властивими для агломерацій приморського типу є, зокрема, кількість підприємств з іноземними інвестиціями, співвідношення населення ядра та периферії, пропозиція площі складських приміщень, частка населення, зайнятого у ключовій (у даному випадку – морській) галузі.

Утім, оцінки потребують й інвестиційні умови політичного, культурного та науково-технічного характеру. Для вирішення цього завдання було розроблено низку якісних методів аналізу інвестиційної привабливості агломерацій, що не передбачають застосування складного математичного

апарату. Серед не-економетричних методів аналізу інвестиційної привабливості агломерації зазначимо наступні: SWOT-аналіз, проблемний аналіз, аналіз конкурентних переваг, сценарне планування [2-3].

SWOT-аналіз є найбільш часто використовуваним методом. Він спрямований на визначення сильних і слабких сторін агломерації, її можливостей і загроз для потенційних інвесторів. Цей метод не вимагає великої кількості даних; можна використовувати як кількісну, так і якісну (наприклад, надану експертами) інформацію; часто служить вихідним джерелом інформації для визначення пріоритетів розвитку агломерації та конкурентних переваг. Однак такий аналіз потребує порівняння даних агломерації з такими ж даними за його межами – інші агломерації, регіон, країна, а неправильно інтерпретована та застосована методологія спричиняє хибне визначення сильних і слабких сторін та їх плутання з можливостями та загрозами.

Метод проблемного аналізу призначений для визначення суттєвої проблеми/виклику агломерації з точки зору інвестиційного потенціалу. Аналіз проводиться в чотири етапи: складання довгого початкового переліку проблем і викликів; виявлення однієї або кількох істотних причин, що спричиняють виникнення інших проблем; виявлення проблем-причин і проблем-наслідків; встановлення ієрархії виявлених проблем. Перевагами цього методу є те, що доступні різні форми інтерпретації даних: шляхом створення дерева проблем, дерева цілей тощо; наявна можливість наочно описати ієрархію проблем і ланцюжок причин. Недоліками проблемного аналізу є складні етапи проведення аналізу; ієрархія проблем і ланцюг причин-наслідків не завжди вдало ідентифікується; якість отриманих результатів часто залежить від процесу модерації людей, які беруть участь у процесі аналізу.

Аналіз конкурентних переваг якісно вимірює конкурентний потенціал агломерації, визначає потенційні джерела та шляхи розвитку конкурентних переваг перед іншими конкурентами. Через відсутність стандартизованих методів аналізу є можливість різноманітних форм інтерпретації даних; заохочує до нового підходу до конкурентного потенціалу та переваг агломерації через інші чинники, що визначають конкурентоспроможність. Серед недоліків такого аналізу зазначимо важливість адаптації моделі до специфіки агломерації та те, що, зазвичай, необхідні запити на більш вичерпну інформацію, як кількісну, так і якісну, за кожним фактором конкурентоспроможності, визначеним у моделі.

Сценарне планування спрямоване на визначення можливих майбутніх змін і здійснення на їх основі вибору відповідних стратегій розвитку та підтримки інвестиційної привабливості агломерації. Цей метод включає три різновиди: якісне сценарне планування (з використанням експертних знань і прогнозів); кількісне сценарне планування (за допомогою методів економічного прогнозування для визначення впливу окремих мікроекономічних змін на інвестиційну привабливість; ідентифікація майбутнього (спочатку опис того,

якою буде агломерація в майбутньому за умов залучення інвестицій, а потім підготовка стратегії та формування заходів для досягнення визначених цілей). Часто якісні та кількісні варіанти сценарного планування поєднуються. Такий метод орієнтований на майбутнє і сприяє завчасній підготовці до конкретних завдань; може діяти як засіб вимірювання ефективності поточних стратегій щодо підвищення конкурентоспроможності агломерації та підготовки до майбутніх змін; може базуватися як на кількісній, так і на якісній інформації. Одночасно з цим, не всі прогнозовані зміни можуть відбутися в реальності, або не всі зміни можна передбачити та виміряти; хоча кількість сценаріїв не вказана, зазвичай на практиці виділяють два або три сценарії; вимога, щоб експерти, які проводять аналіз, були креативними та відзначалися динамічним підходом; може виникнути потреба у використанні економетричних методів і програм комп'ютерного моделювання.

Серед менш відомих методів аналізу міжнародної інвестиційної привабливості агломерації закордонні дослідники виділяють такі [5]:

1. Аналіз «важливість-сила», що передбачає укладання матриці конкурентної сили або переваг за важливістю та впливом на загальну конкурентоспроможність агломерації.

2. Системний аналіз конкурентоспроможності, що включає аналіз агломерації як єдиної економічної системи за чотирма рівнями: метарівень (здатність зацікавлених сторін співпрацювати, довіряти й узгоджувати спільні пріоритети), макрорівень (фінансові можливості та управління), мезорівень (можливості та заходи розвитку місцевої економіки) та мікрорівень (відносини між підприємствами (кластерами)).

3. Багатосекторний кількісний аналіз (MSQA), що включає методи кількісного та якісного аналізу і дозволяє визначити можливості місцевого економічного зростання. Кожен сектор економіки агломерації оцінюється як сильний, середній або слабкий за вказаними критеріями, яким присвоюються вагові коефіцієнти для досягнення інтегральної оцінки.

4. Куб результативності регіональної конкурентоспроможності, що з динамічної точки зору вимірює інвестиційну конкурентоспроможність агломерації у трьох вимірах: управління (сильний, слабкий), інститути (ефективні, неефективні), ресурси та адаптованість до ринку (добрі, погані).

Список використаних джерел

1. Завадських Г. М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. С. 152-155.
2. Опанасюк Ю. А. Методологічні основи оцінювання інвестиційної привабливості рекреаційного комплексу міських агломерацій. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2020. № 1. С. 16-24.

3. Матюшенко І. Ю. Міжнародний інвестиційний менеджмент: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2014. 520 с.

4. Єльнікова Ю. В. Рейтингування регіонів України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 17-18. С. 63-68.

5. Bruneckienė J., Činčikaitė R., Kilijonienė A. (2012). The Specifics of Measurement the Urban Competitiveness at the National and International Level. The Engineering Economics. 23. P. 256-270.

Бінерт О.В., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ІМІДЖ ДІЛОВОЇ ЛЮДИНИ

Трапляється, що працівники, які справді є висококваліфікованими, професіоналами часто потопують на одній і тій же посаді, і саме таке явище, як кар'єрний ріст у них не відбувається. Одною із причин може бути відсутність уявлення та навіть фундаментальних знань про імідж ділової людини. Це може стати перешкодою на шляху до просування у соціальній ієрархії, спричинити відсутність бажаної атмосфери у колективі, викликати бар'єри у комунікації із співробітниками, що у свою чергу в довгостроковій перспективі може нести за собою ще більш гіркі наслідки .

Що ж входить у поняття імідж ? Найперше варто зазначити, що слово імідж походить від латинського «*imago*» - імітувати або подання зовнішньої форми об'єкта. Тобто, як подається певний об'єкт, а ще найголовніше, як цей об'єкт сприймається . Отож можна сказати, що імідж – це певне уявлення про об'єкт, образ, що формується у психіці певної людини чи соціальної групи в результаті отриманої про об'єкт інформації на основі їх емпіричних знань [1].

Якщо аналізувати саме поняття імідж, то можемо зауважити, що він складається із наступних елементів :

- ✓ зовнішнього образу, а саме це - одягу, жестів, міміки, поз.
- ✓ внутрішнього образу - вміння будувати спілкування, вміння розуміти людей та ситуацію, вміння привертати враження, а також фахові навички.

Імідж є поняттям багатограним, різнобічним, тому варто зазначити, що імідж може набувати як позитивного значення, так і негативного. Саме до засобів позитивного іміджу відносяться: комунікативні здібності (виступи, артикуляція), зовнішні чинники (охайність, елементи особистої гігієни ті ін.), гарні манери. С. Комінко виділяє такі необхідні складові іміджу ділової людини:

- ✓ зовнішня привабливість;

- ✓ схильність до спілкування і лідерства;
- ✓ легка адаптація до нових умов;
- ✓ уміння зберегти впевненість у колі незнайомих людей;
- ✓ терпимість до інакомислення.

Чому дбати про імідж потрібно? Зазвичай люди чи навіть організації, котрі не зважають на власний імідж вважають, що головним є внутрішнім образ, а саме їх вміння, вправність, майстерність та навички. Проте учені Гарвардського університету дослідили, що людина, при оцінці свого співрозмовника на 55% уваги звертає на його зовнішній вигляд; 38% - на те, як говорить його співрозмовник і лише 7% - на те, що він говорить. Графічно відобразимо на рис.1.

Отже, варто також зазначити, що потрібно дбати як про зовнішній образ, так і про внутрішній.

Адже, якщо дбати лише про обкладинку, не турбуючись наповненням, то є висока ймовірність, що дуже швидко позитивний імідж може перетворитись у негативний.

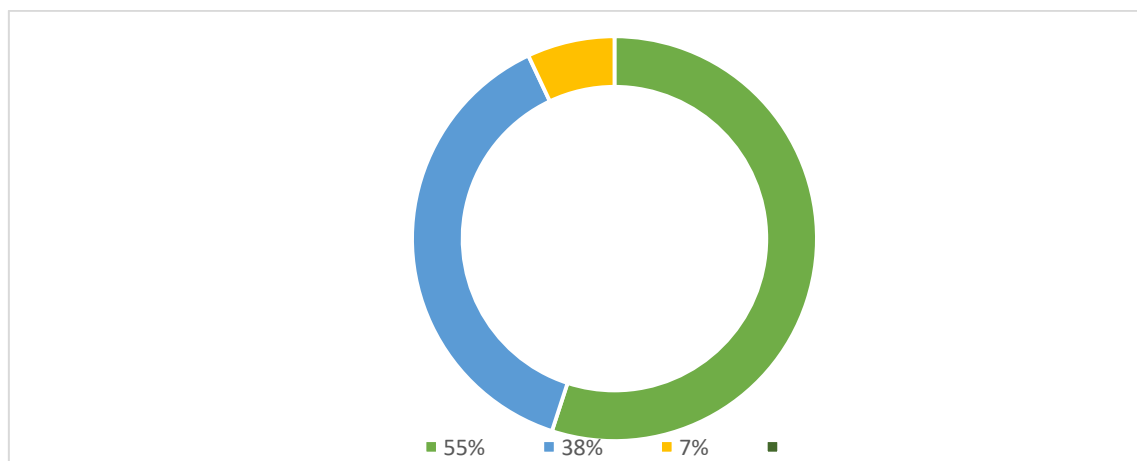

Рис.1. Співвідношення внутрішнього й зовнішнього образів.

Отже, імідж - це інструмент для створення образу ділової людини, просування її по кар'єрі та легітимізації досягнень. Підсумовуючи, можемо зазначити, що найкраще імідж будувати на внутрішніх якостях доповнюючи їх зовнішніми особливостями. В такому випадку розкриття вашого образу з негативної точки зору буде неможливим, за фактом відсутності обману.

Список використаних джерел

1. Осовська Г.В. Комунікації в менеджменті: Курс лекцій. К.: Кондор, 2016. 664 с.

Великий Р.І., аспірант
Львівський національний університет природокористування

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ У ПІДСИЛЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Конкуренція на мікрорівні – це економічне змагання на ринку виробників однакових видів продукції за залучення більшої кількості покупців з метою одержання максимального доходу в короткостроковому або довгостроковому періодах [1]. Для фермерських господарств конкурентна боротьба на ринку сільськогосподарської продукції обтяжується невеликими обсягами виробничого потенціалу, порівняно із агрохолдингами. Наслідком цього є виникнення низки обмежуючих чинників, які роблять конкурентну боротьбу виснажливою та неефективною для дрібних сільськогосподарських товаровиробників. Конкуренція чи конкурентні відносини є неоднозначним механізмом для фермерських господарств, оскільки останні конкурують не лише між собою. Найважчою є конкуренція фермерських господарств із великими сільськогосподарськими підприємствами. Здавалось би, що конкуренція різних організаційно-правових та соціально орієнтованих форм аграрного підприємництва повинна бути зведена до мінімуму. Водночас галузевий та організаційно-правовий дисбаланс в аграрному секторі економіки провокує жорстку конкуренцію між різними сільськогосподарськими товаровиробниками на ринку зерна та овочів.

Поряд з іншими економічними термінами та поняттями, сутність конкуренції пройшла певний еволюційний розвиток. Першочергово, ще в XVIII сторіччі конкуренція означала просто зіткнення (від латинського «concurrentia»). В процесі розвитку ринкових відносин вектор даного визначення дещо змінювався. Не дивлячись на те, що з першого погляду конкуренція та співробітництво є поняттями несумісними, але вони еволюційно ввійшли в термін «конкуренція», оскільки є взаємозумовленими. Тобто на сучасному етапі конкурентної боротьби в аграрному секторі економіки між фермерськими господарствами та агрохолдингами однаково важливими є як протидія, так і співробітництво. У підприємницькому середовищі все відбувається за аналогією живої природи, де є не лише боротьба, але і еволюція, взаємозалежність і співпраця. В аграрній економіці успішна діяльність фермерських господарств також залежить від впливу зовнішнього середовища, яке слід сприймати як взаємозв'язок різних суб'єктів діяльності, де перемешуються інтереси всіх учасників.

Термінологічний ланцюжок явища конкуренції на мікрорівні від конкретного до загального має такий вигляд: конкурентна перевага, конкурентоспроможність, конкуренція. Основою, передумовою і визначальною

ознакою конкуренції є конкурентна перевага. Розуміння сутності конкурентоспроможності фермерських господарств розпочинається із виявлення тих конкурентних переваг, які зможуть їм забезпечити стійку конкурентну перевагу на ринку, де також присутні великі суб'єкти агробізнесу – агрохолдинги. Щоб досягти конкурентної переваги над іншими підприємствами, фермери повинні запропонувати споживачам продукцію кращої якості або за нижчими цінами. На ринку зерна ці параметри є недосяжні для фермерів, оскільки невеликі масштаби виробничого потенціалу не сприяють ефективності вирощування зернових. Тому і ціна на фермерське зерно не може бути конкурентоспроможною, порівняно із агрохолдингами, де на процес ціноутворення має вплив ефект масштабу. Тому фермерським господарствам потрібно пропонувати споживачам інші вигоди, які змогли б компенсувати високі ціни на сільськогосподарську продукцію та послуги.

Дослідження наукових літературних джерел показує відсутність єдиного загальноприйнятого тлумачення термінів «конкурентоспроможність» та «конкурентна перевага». На наш погляд, приймати рішення щодо рівня конкурентоспроможності фермерських господарств на підставі виключно оцінки фінансових показників їх діяльності не завжди коректно і правильно. Доволі часто трапляються випадки, коли перші спроби виробництва нішевої сільськогосподарської продукції призводять до погіршення фінансових показників господарства, водночас надаючи йому додаткові конкурентні переваги, реалізація яких у майбутньому зможе підвищити рівень конкурентоспроможності фермерського господарства. Бо як би там не було, в епіцентрі ринкової місії фермерських господарств є споживачі із своїми потребами. Тому слід наголосити, що сам факт приналежності продукції до категорії нішевих ще не гарантує фермерському господарству, яке її виробляє, високих прибутків, оскільки бажаний рівень фінансового результату, як ознаки високої конкурентоспроможності, насамперед залежить від споживчих якостей конкретного виду продукції. У цьому контексті конкурентоспроможність демонструє наскільки продуктивно і ефективно діє фермерське господарство по відношенню до своїх конкурентів, посередників і споживачів.

Нарощування конкурентних переваг і, як наслідок, підсилення конкурентоспроможності фермерських господарств, безпосередньо залежить від рівня інноваційно-інвестиційної активності фермерства [2]. Так, активна інвестиційна діяльність фермерських господарств сприяє їхньому стійкому динамічному інноваційному розвитку, що є значущою конкурентною перевагою фермерства та сільськогосподарської продукції, яку воно пропонує на ринок.

Список використаних джерел

1. Антикризовий механізм сталого розвитку підприємства: монографія. [Товажнянський В.Л., Перерва П.Г., Товажнянський Л.Л., Гладенко І.В., Кобелева Т.О., Ткачова Н.П.]. Харків: Віровець А.П. «Апостроф», 2012. 705 с.
2. Кошкалда І.В., Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. Інноваційно-інвестиційний шлях відтворення виробничого потенціалу як фактор впливу на конкурентоспроможність фермерських господарств. *Аграрна економіка*. 2019. Т. 12, № 1–2. С. 82–91.

Галанець В.В., к.держ.упр., доцент
Національний університет «Львівська політехніка»

**ВРЕГУЛЮВАННЯ НЕГАТИВНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
ВПЛИВІВ ВІЙНИ В УКРАЇНИ**

В сучасних умовах, коли в Україні відбуваються військові дії, близько 20% земель сільськогосподарського призначення недоступні для обробітку. Сільськогосподарські угіддя перетворились на поле бою, а дороги і портова інфраструктура потрапляють під обстріли. Ланцюги постачання товарів та продовольства перериваються як між регіонами України, так і у закордонному напрямі. Такі перешкоди загрожують продовольчій безпеці не тільки України, а й інших держав.

Україна експортує 40-50 млн. т зерна щороку. Через вторгнення росії обсяги експорту відчутно зменшилися. Посівну на відвоєваних територіях затримує процес розмінування земель. Українські порти заблоковані, а пропускні можливості наземних транспортних комунікацій у рази менші. Все чіткіше проявляються передумови глобальної продовольчої кризи.

Цілеспрямоване руйнування енергетичної інфраструктури, каналів постачання пального, поставило під загрозу функціонування транспортної, медичної галузей, комунального господарства, проведення посівних, меліоративних та інших агротехнічних робіт сільськогосподарських господарств. В Україні зруйновано 27 нафтобаз, що коштувало 227 млн. дол. США.

Першочерговою є необхідність забезпечення функціонування економіки країни, принаймні тих галузей, де зосереджена значна частина об'єктів критичної інфраструктури (енергетика, транспорт, банки та фінанси, теле- та електронні комунікації, продовольство, охорона здоров'я, комунальне господарство, хімічна промисловість).

З урахуванням проблем з постачанням пального було здійснене оперативне коригування в контексті зміни структури посівів на користь менш

затратних культур - соняшника, сої, гречки та інших зернових колосових культур.

Загалом очікується, що площі посіву ярого ячменю в 2022 році можуть становити 906 тис. га (-32% до загальних площ 2021 року), площі кукурудзи скоротяться до 3,8 млн. га (-31%), соняшнику - 4,7 млн га (-28%), площі під соєю збільшаться до 1,4 млн га (+12%). Також значними є втрати площ під томатами, цибулею, баклажанами, перцем, горохом, гірчицею та баштанними культурами, які традиційно в значній мірі вирощувалися на півдні та сході України.

За оцінками Національного банку, під час війни економіка України втрачає 50% «невиробленого» ВВП. Кожен тиждень коштує національній економіці понад 50 млрд грн. І це без втрат від руйнувань. З початку війни постраждало щонайменше 216 заводів, фабрик та підприємств на 10,6 млрд. дол. США.

Загальні втрати економіки України через війну, зокрема – непрямі на кшталт зниження ВВП, припинення інвестицій, відтоку робочої сили, додаткових витрат на оборону та соціальну підтримку тощо, орієнтовно становитимуть близько 600 млрд. дол. США. МВФ оцінює втрати України через військове вторгнення російських окупантів у 35% ВВП.

Чимало підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Однак навіть ті бізнеси, які знаходяться відносно далеко від обстрілів, потерпають через проблеми з логістикою та нестачу сировини. Лише 17% компаній працюють у повному обсязі, кожна третя не працює. Третина підприємців планує відновити діяльність. Компаніям, що надають послуги та мають іноземних клієнтів, представникам інтелектуальних та креативних професій легше виїхати та відновити роботу у відносно безпечному місці. Аграрії, виробничі та логістичні підприємства мають територіальну прив'язку, тож вони обмежені в мобільності.

Загальна сума прямих задокументованих збитків інфраструктури України унаслідок руйнувань під час війни склала вже понад 94,3 млрд. дол. США, це майже 2,8 трлн. грн. За останніми оцінками аналітиків, через війну зруйновано чи пошкоджено 35,2 млн. квадратних метрів житлового фонду на 31 млрд. дол. США. [1].

Окрім матеріальних збитків, результатом війни стануть суттєві втрати людського капіталу, що є одним з ключових факторів економічного зростання.

Це відбуватиметься як через безпосередні людські втрати серед військових та цивільного населення, так і через те, що частина українських громадян спробує залишитися на території ЄС або інших розвинених країн доки не будуть завершені бойові дії.

Від початку повномасштабної війни понад 8 млн. українців зареєструвалися як внутрішньо-переміщені особи. За даними Міжнародної організації міграції, частка переселенців зросла до 17,5% населення України [2]. За даними Міжнародної організації праці (МОП), в Україні втрачено близько 4,8 млн. робочих місць [3]. В умовах гуманітарної кризи серйозні потрясіння зазнають ринки праці і в сусідніх країнах.

Згідно з оцінками експертів втрати у сфері зайнятості можуть зрости до 7 млн. робочих місць. Сусідні країни прийняли понад 5,23 млн. українських біженців. Серед них 2,75 млн. біженців – громадяни працездатного віку; з яких 1,2 млн. осіб втратили чи покинули роботу. В основному це жінки з дітьми та люди похилого віку.

При цьому з Польщі в Україну виїхало понад 800 тис. осіб. люди. На початковому етапі це були переважно чоловіки, які повернулися захищати свою батьківщину, що означає серйозні зміни для польського ринку праці [3]. Кількість пропозицій роботи для жінок, особливо з низькою кваліфікацією, значно нижча, ніж попит на ці посади. З іншого боку, спостерігається великий дефіцит кадрів у професіях, які потребують більшої фізичної сили чи особливих навиків. Для багатьох галузей характерним є те, що так званий високий сезон вже страждає від нестачі робочої сили.

Війна є масштабним структурним шоком для економіки України, одним із проявів якого стане втрата державним бюджетом значної частини традиційних надходжень у вигляді податків, акцизів та митних платежів.

Частина цих втрат буде замінена пільговим фінансуванням від міжнародних партнерів та прямим фінансуванням бюджету центральним банком, що матиме інфляційний та девальваційний ефект.

Для підтримки економічного відновлення необхідно створити фонд економічного відновлення із залученням міжнародної фінансової підтримки, запуск нового Плану Маршалла. Джерелами фінансування такого фонду можуть стати прямі внески країн-партнерів, кошти структурних та інвестиційних фондів Європейського Союзу, інше фінансування міжнародних фінансових організацій, приватних, розміщення боргових цінних паперів під гарантії провідних країн. Додатковим джерелом наповнення можуть виступати активи, стягнуті з держави-агресора та її посадових осіб у порядку компенсації втрат України від воєнних дій.

Європейський парламент проголосував 19.05.2022 р. за скасування мита та обмежень на український експорт. Рішення було підтримане 515 голосами, 32 депутати виступили «проти», 11 – утрималися. [4]

Такий крок дозволить розширити ринки збуту для українських товаровиробників, що, в свою чергу, стимулюватиме прихід в Україну стратегічних іноземних інвесторів, створення нових та розширення наявних виробничих потужностей. Дипломатичні зусилля з відкриття європейських

ринків мають супроводжуватися запуском повноцінної інфраструктури державної підтримки експорту.

Розширене фінансування державної програми субсидування процентних ставок за банківськими кредитами дозволить зберегти діяльність життєздатного бізнесу, у тому числі тимчасово переміщеного із постраждалих регіонів, а отже, підтримати зайнятість та сплату податків до бюджету. Фінансування відповідних програм може бути підтримане спеціальними механізмами рефінансування Національного банку.

Прискорення економічного зростання в довгостроковій перспективі та забезпечення його стійкості потребує переходу до інвестиційно-орієнтованої економічної моделі та збільшення виробництва товарів з високою доданою вартістю, які користуються попитом як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

Список використаних джерел

1. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/ua/>
2. Міжнародна організація міграції. URL: <https://www.iom.int/>
3. Міжнародна організація праці. URL: <https://www-ilo-org>
4. Прес-служба Європейського парламенту. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220517IPR29933/meps-approve-suspension-of-eu-duties-on-all-ukrainian-exports>

Гладченко О. В., доцент

Оверченко А. П., студент

Державний податковий університет

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Сучасне суспільство прагне до постійних покращень рівня та умов життя, які можуть забезпечити йому сталий економічний розвиток. Вибір і обґрунтування механізмів, що обумовлюють соціально-економічний розвиток, опираються на зовнішні та внутрішні інтереси країни, які пов'язані з реалізацією пріоритетів розвитку та стратегій [1].

Економічна теорія має значні напрацювання щодо визначення сутності та змістовних характеристик соціально-економічного розвитку. Визначним є те, що уявлення про нього змінювалися з плином часу і було викликано генезисом економічних систем та намаганням науковців адекватно показувати природу та чинники соціально-економічного розвитку. Аналіз наукових джерел дозволяє представити основні постулати теорії соціально-економічного розвитку як незворотний, закономірний процес змін технологічного способу виробництва, які характеризуються поєднанням еволюції з органічним зростанням.

Соціально-економічний розвиток одночасно є глобальним та індивідуальним, має регіональний зміст [2].

Розглядаючи соціальну економіку як відкриту систему, науковці під соціально-економічним розвитком суспільства розуміють складний і багатогранний процес цілеспрямованих змін будь-якої соціальної системи на основі власних механізмів саморозвитку та постійної взаємодії із зовнішнім середовищем через людину та заради людини з метою набуття системою нової якості. Згідно з даним визначенням слід мати на увазі, що соціально-економічна система є складно організованою, впорядкованою сукупністю соціальних та економічних суб'єктів, поєднаних між собою зв'язками та відносинами, які за своєю природою є результатом взаємного впливу інших соціальних систем суспільства та відзначаються цілісністю. Новітнє розуміння соціально-економічного розвитку базується на феномені «суспільний прогрес», однак має за критерій не тільки матеріально-технічні складові, але й якісні зміни життєдіяльності людини [1].

Лебедева Л. розглядає соціально-економічний розвиток як складний процес, який показує зростання усієї соціально-економічної системи, що здійснюється шляхом кількісних і якісних змін не лише у сфері виробництва і розподілу, інвестицій і споживання, але й: техніки та технологій виробництва; способів управління; економічної політики; характеру та якості інститутів, або комунальної інфраструктури; зацікавленості місцевої влади орієнтованої на розвиток інвестиційної привабливості своїх територій на благо громади, оскільки сплачені податки йдуть на підвищення якості життя мешканців цієї території; різноманітні дозволи та реєстраційні документи для ведення бізнесу отримуються на місцях, громади можуть самостійно залучати інвестиції, сприяючи соціально-економічному розвитку [3].

Серед проблем, які перешкоджають децентралізації в Україні, експерт зі зв'язків з громадськістю Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO зазначає:

– неузгодженість та відставання галузевих міністерств від поточних темпів децентралізації та їх реагування на виклики, які постають перед новоствореними громадами. Часто громади просто не в змозі відповісти на питання своїх членів: що буде з медичним обслуговуванням, освітою, соціальною допомогою, бо не отримують від міністерств чіткого бачення, а тим більше алгоритмів, стандартів чи механізмів реалізації секторальних реформ;

– нестача кадрів для нових виконкомів, оскільки робота в них потребує більшого обсягу знань та досвіду. Зараз і держава, і міжнародна донорська спільнота пропонують активістам, працівникам виконкомів колишніх сільрад та посадовцям органів місцевого самоврядування різноманітні курси, семінари та інші форми навчання, але все треба робити системно, швидко і «на вчора»;

– відсутність оформлених належним чином установчих документів на більшість закладів освіти, культури, охорони здоров'я, які громадам потрібно взяти на баланс тощо [2].

Україна, яка почала реформу децентралізації у 2014 р. з прийняттям «Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади» та інших нормативно-правових документів, знаходиться на початку свого шляху до зростання економіки, оскільки ще залишається велика кількість невирішених питань, пов'язаних зі специфікою територіально-адміністративних одиниць, ресурсною та фінансовою базою, містобудуванням, земельними ресурсами, нерухомістю та іншими сферами підпорядкування.

Зважаючи на бажання людства мати загальне уявлення про рівень розвитку кожної країни, основні проблеми на її шляху, сильні та слабкі сторони, пріоритетні напрями досягнення стабільності, сучасними світовими експертами правил: культурних вподобань та цінностей; суспільних відносин, що виникають у правилах поведінки, в рамках яких функціонує країна; зв'язку з процесом відтворення; стану природного середовища [4].

Гальмуючим чинником соціально-економічного розвитку може стати асиметрія, характерною ознакою якої є різна віддаленість кожної країни від критеріїв оцінки, кількісного та якісного показника, стандартів, середнього значення тощо. Країни, що інтенсивно розвиваються, з їх потенціалом за короткий проміжок часу можуть наростити розрив порівняно з усіма іншими країнами, які знаходяться на різних етапах розвитку, що своєю чергою сповільнить тенденцію до росту країн з середніми можливостями та призведе до падіння показників країн з низькими темпами розвитку. Одержані у результаті децентралізації повноваження та ресурси надають органам місцевого самоврядування більше можливостей для розвитку територій, створення сучасної освітньої, медичної, транспортної, житлово-комунальної інфраструктури. Зацікавленості місцевої влади орієнтованій на розвиток інвестиційної привабливості своїх територій на благо громади, оскільки сплачені податки йдуть на підвищення якості життя мешканців цієї території. Різноманітні дозволи та реєстраційні документи для ведення бізнесу отримуються на місцях, громади можуть самостійно залучати інвестиції, сприяючи соціально-економічному розвитку [2].

Висновок: У роботі було досліджено основні соціальні та економічні аспекти розвитку суспільства, які з точки зору економіки становлять собою цілісну інтегровану систему, що реагує на зовнішні виклики, є мінливою і динамічною. Особливості соціально-економічного стану залежать від базових характеристик країни, які вона має на момент оцінки, залежно від стадії її розвитку. Для України, яка знаходиться на етапі перехідної економіки, гальмуючим чинником виступає асиметрія, характерною ознакою якої є різний рівень благополуччя, з віддаленістю країни від критеріїв оцінки, стандартів,

середнього значення, гіперболізована посткризовим та воєнним станом країни. Одним з індикаторів негативних тенденцій виступає показник ВНД, який, не зважаючи на позитивну динаміку 2015-2018 рр., не досягає рівня 2013р., що становив 187,7 млрд доларів. Але, порівняно з середніми показниками ВНД на душу населення серед країн Європи Україна отримала позитивну оцінку.

Загальне уявлення про рівень розвитку України ми змогли отримати за результатами оцінки міжнародних спеціалістів у розрахунках Індексу фрагильності держав, який демонструє спроможність держави контролювати цілісність своєї території, політичну, економічну та демографічну ситуацію в країні, сталість її державних інститутів. Відповідно до цих критеріїв Україну віднесено до складу нестабільних країн з показником 2018 р. – 72,6, що більше за найкращий показник, який демонструє Фінляндія (17,9) на 54,7 в. п.

Список використаних джерел

1. Пилипенко Г.М. Соціально-економічний розвиток суспільства : сутність та фактори впливу. *Економічний простір*: електрон. версія журн. 2016. Вип. № 106. С. 115-126. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_106_13.
2. Полуяктова О.В. Прискорення соціально-економічного розвитку суспільства: економіко-політичні аспекти. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 16-19.
3. Садковий В.П. Основні економічні механізми державного регулювання входження в європейський простір сучасної вищої освіти України. *Державне будівництво*: електрон. версія журн. 2013. № 1. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/doc/2/10.pdf>
4. Третяк В.П. Аналіз підходів до формування стратегії соціально-економічного розвитку держави. *Соціальна економіка*. 2016. № 2. С. 151-156.
5. Лебедева Л. Соціально-економічний розвиток та способи його виміру. *Конкуренція. Вісник антімонопольного комітету України*. 2013. № 1 (48). С. 54-59.

Дашко І.М., д.е.н., професор
Запорізький національний університет

РОЛЬ АУДИТУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах господарювання будь-яке підприємство бореться за конкурентну перевагу і однією з переваг є персонал.

Проблема оцінки ефективності управління та його рекомендацій щодо вдосконалення значною мірою пов'язана з необхідністю удосконалення вимог і методів оцінки роботи організаційної структури. Тому необхідний комплексний аналіз, який дозволить вивчити рух і рівень показників роботи, пов'язаний зі

змінною рівня та рухом усіх інших показників. Таким повним аналізом може бути аудит персоналу.

Аудит персоналу є однією із технологій стратегічного управління. Його суть полягає в зниженні професійної якості співробітників підприємства шляхом розпізнавання відповідних відхилень її найбільш керованих дій, які визначаються бізнес-стратегією.

Під аудитом персоналу розуміють систему підтримки для консультування, оцінки, аналізу та дослідження людських ресурсів організації, яка дозволяє визнати відповідність цілям і стратегіям розвитку [1, с. 50; 4, с. 27; 2, с. 152].

Аудит персоналу має спеціальний інструмент для збору, аналізу та оцінки даних на основі ефективності використання персоналу й його впливу на загальні результати господарської діяльності. Основним завданням аудиту співробітників є виявлення проблем, пов'язаних з кадровими ресурсами підприємства (агентства, організації), розробленні напрямів і завдань та їх рішеннями [1, с. 50; 3, с. 11].

Аудит персоналу – це перевірка всіх документів щодо організації та діяльності персоналу, що виконується незалежним персоналом, уповноваженим визначати достовірність звітності, бухгалтерського обліку, відповідності чинному законодавству та нормативно-правовим актам з метою визначення та розкриття її думки про рівень відповідності [2, с.152].

Ключовими напрямками аудиту співробітників є:

- оцінка кадрової політики підприємства та її кадрових матеріалів;
- оцінка стану планування персоналу;
- аналіз використання персоналу;
- рекрутинговий статус підприємства;
- система персональної оцінки;
- аналіз методів управління роботою та адаптації персоналу;
- аналіз систем розвитку та навчання персоналу;
- аналіз адміністративних завдань та оцінка ресурсів робочої сили;
- аналіз процесу підвищення кваліфікації персоналу;
- аналіз організації та виконання роботи, умов праці;
- аналіз мотиваційної системи роботи;
- аналіз соціально-психологічного середовища групи.

Аудит персоналу може бути як внутрішнім, так і зовнішнім. Внутрішній аудит допомагає керівництву підприємства досягати поставлених цілей шляхом упорядкування та впорядкування даних про ефективність і продуктивність співробітників. Він дозволяє визначити рівень задоволеності умовами праці, дотримання всіх законодавчих правил і правил роботодавця, повернення пільг, посади та місця роботи підприємства. Аудитор іншого відділу чи управління здійснює перевірку працівників певної частини підприємства. Виявлення

деяких недоліків дозволяє зосередитися на часі, запобігти порушенням підприємства та прийняти правильні управлінські рішення.

Внутрішній аудит співробітників має свої переваги, зокрема: визначення неформальних лідерів, вміння використовувати конфіденційну інформацію, низькі фінансові витрати на бухгалтерський облік. Проте низький рівень цілеспрямованості висновку внутрішнього аудиту та особистий імідж персоналу є суттєвим недоліком внутрішнього аудиту. Зовнішній аудит проводиться підприємством на вимогу або відповідними органами з метою надання достовірної інформації про систему управління. Результати дослідження впливають на прийняття управлінських рішень і можуть бути важливими для майбутнього розвитку бізнесу.

Отже, аудит – це не лише частина економіки, а й складне суспільне явище в діалектному плані, засноване на законі єдності й антиборотьби та інших законах і філософських елементах.

Список використаних джерел:

1. Жуковська В. М. Теоретико-методологічні засади кадрового аудиту. *Вісник КНТЕУ*. 2010. № 4. С. 48-56.
2. Фріман Є. М. Організаційні засади аудиту персоналу при прийнятті кадрових рішень на підприємстві. *Проблеми економіки*. 2012. № 3. С. 151-154.
3. Edward J. Collins (Jr.). Human Resources Compliance Audit and Personnel Policy Review. UMASS Boston: Center for Public Management. 2014. 27 p.
4. Pajak W. Personnel audit process. *Business, Management and Education*. 2012. № 10(1). Pp. 25-37.

Доброхвост Л. С., здобувачка наукового ступеня PhD,
Линенко А. В., к.е.н., доцент,
Запорізький національний університет

КОНСОЛІДОВАНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОГО ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ

Сьогодні Україна наражається на російську воєнну агресію, чинячи гідний опір загарбникам. Ця війна призводить до динамічних змін у загальній структурі економіки держави, зокрема у сфері функціонування консолідованого бізнесу.

Росія вже завдала колосальних збитків економіці України, знищивши низку великих підприємств країни. На жаль, частину машинобудівного бізнесу, розташовану в зонах активних бойових дій, назавжди втрачено, заблоковано чи розкрадено російськими військами. Проте решта консолідованого бізнесу може здійснити релокацію, щоб продовжувати працювати задля підтримки економіки

України. В загальному сенсі релокація бізнесу – це його переміщення в інше місце, переїзд усередині країни або ж за кордон [1].

За умов воєнного стану в Україні часто ще оперують поняттям «евакуація бізнесу», що є вимушеним, організованим виведенням чи вивезенням бізнесу із зони надзвичайної ситуації. Враховуючи ситуацію, що склалася в країні та вкрай стислі для подібних дій строки, є кілька об'єктивних і очікуваних складнощів, із якими зіткнулися інтегровані компанії, а також самостійні підприємства [2].

По-перше, виходячи зі специфіки бізнесу, не всі майданчики придатні для запуску виробництва. Деякі не підходять за площами, деякі – за їхнім станом, інші непридатні технологічно.

По-друге, часто на одному майданчику немає можливості виконати весь цикл операцій і потрібно шукати опції, де їх здійснювати та як забезпечити логістику між виробничими етапами консолідованого бізнесу. В такому разі інтегрована компанія змушена частину своїх потужностей вивозити до різних локацій.

По-третє, і це одна з основних проблем, постачання матеріалів для виробництва. Наприклад, частина продукції виробляється лише на заводі, який перебуває в зоні бойових дій, а знайти аналоги в Україні немає можливості. Компанія починає шукати аналоги за кордоном, але це може призвести до подорожчання продукції, часто може не бути альтернатив, у такому випадку доводиться змінювати технологію.

По-четверте, вивезення обладнання та матеріалів доводиться робити в надзвичайно складних умовах, оскільки потрібно враховувати безпеку персоналу виробництва [3].

Важливим чинником залишається також залежність від експорту продукції морем. Більшість консолідованих виробництв зосереджені у південно-східній частині України, де продовжуються активні бойові дії. Підприємства не можуть відвантажувати готову продукцію через заблоковані порти та морські шляхи.

При ухваленні рішень про релокацію підприємства чи його підрозділів необхідно мислити раціонально та виконувати обґрунтовані дії. Ця війна закінчиться нашою перемогою, а післявоєнний період вимагатиме багато зусиль, щоб привести консолідований бізнес у норму. Хоча з огляду на його потенціал, можливості мультиплікації ефектів спільної діяльності, такі інтегровані компанії здатні досить швидко відновитися, а також сприяти піднесенню економіки всієї України.

Список використаних джерел

1. Економіка й аналітика України. *Видавничий дім «МЕДІА-ДК»*. URL: <https://biz.nv.ua/economics.html> (дата звернення: 23.05.2022).

2. Теоретико-економічне підґрунтя реалізації завдань управління економікою України в умовах російської агресії / Р. В. Яковенко та ін. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 2. С. 58–66.

3. Експертна аналітика бізнесу України. *LIGA ZAKON*. URL: <http://surl.li/cbcnd> (дата звернення: 24.05.2022).

Дубинецька П.П., к.е.н., доцент

Содома Р.І., к.е.н., доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

СУТЬ ВІДНОСИН В ПЕРЕГОВОРНИХ ПРОЦЕСАХ

Успішні переговори вимагають чіткого розуміння того, що необхідно досягнути і яким чином це можливо досягнути.

Переговори – це не лише просто випадкова розмова, а це інтенсивна індивідуальна активність, яка може викликати широкий спектр емоцій і переважно пов'язана з великою кількістю обчислень і продуманих рухів.

Існує багато визначень і способів формулювання цілей та задач ведення переговорів, а також пошуку методів їх досягнення. Але, лише одна річ важлива – як вирішити справу якнайкраще. Незалежно від того, чи ведення переговорів відбувається на мільйони доларів для своєї організації чи бажання отримати знижку на ринку – принцип ведення переговорів залишається один і той самий.

Існує одне питання, котре першочергово потребує відповіді: «Чи побачу я ще раз цю людину?». Як тільки буде відома відповідь на це питання, тільки тоді потрібно діяти.

Варто наголосити, що навіть в найскладніших переговорах сила особистих почуттів має першочергове значення. Успіху в справі не буде досягнуто, якщо його наслідком буде образа і бажання помститися.

В особистості людини закладено – бути лояльнішим та щедрішим до тих, хто подобається. Ця теорія має ще більше значення, якщо зустрічі з людьми відбуваються на постійній основі. Однак, якщо є переконання, що зустріч є останньою, тоді можна обрати більш агресивнішу поведінку переговорів. «Спеціально тільки для вас» розпиляються в люб'язностях заради того, щоб заставити співрозмовника все швидко підписати. Для таких людей другої зустрічі не буде, тому що вони роблять все, що в їхніх силах за мінімально короткий проміжок часу.

Метою переговорів завжди має бути, з одного боку, досягнення першочергового результату для себе, та з іншого боку – виникнення вражень в

іншої сторони, щоб в них залишилось хороше враження про дану справу і що ці люди із задоволенням відновлять відносини співпраці. Це і є різниця між виграшем та перемогою в переговорах.

Це і є причиною, чому досвідчені учасники переговорів ніколи не демонструють свого тріумфу вкінці переговорів і залишають іншу сторону з почуттям задоволеності (наприклад, з допомогою невеликої поступки, коли договір вже майже завершено). Така поведінка є основною частиною запланованого процесу переговорів.

Отож, виходячи з вищенаведених теорій в переговорних процесах для того, щоб запланувати досягнення певної цілі в переговорах, необхідно визначити природу відносин з іншою стороною; не намагатися перемогти будь-якою ціною, через те, що ділові відносини можуть виникнути у майбутньому; пам'ятати, що інша сторона також – люди, і в них є почуття; для чого робити так, щоб викликати ненависть, якщо можна отримати любов; переговори – це процес просування іншої сторони.

Список використаних джерел

1. Business negotiation / A practical workbook / Paul T. Steel and Tom Beason
2. Business Communication for Success. URL.:
<https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1013&context=books>

Замешайлова К., студентка
Науковий керівник: **Дашко І.М.**, д.е.н., доцент
Запорізький національний університет

ПЛАНУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЯ КАР'ЄРНОГО ПРОСУПАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ

Планування кар'єри – це важливий і серйозний процес зіставлення допустимих можливостей, здібностей і цілей людини з вимогами організації, стратегією і планами її розвитку, який виражається в складанні програми професійного і посадового просування.

Професійна кар'єра характеризується тим, що співробітник в процесі трудового життя проходить різні стадії розвитку: навчання, надходження на роботу, професійне зростання, підтримка індивідуальних професійних здібностей і відхід на пенсію.

Для співробітника планування трудової кар'єри полягає у визначенні цілей розвитку кар'єри і шляхів, ведучих до їх досягнення. Кар'єра здійснюється ради чогось і має свою кінцеву мету або цілі, які з віком і підвищенням

кваліфікації міняються. До можливих цілей можна віднести:

- 1) незалежність в розв'язанні адміністративних питань, можливість виконувати задачі, спираючись на власні висновки і думку;
- 2) компетентність досить високого рівня, що виражається в здатності вирішувати виникаючі важкі питання. У цьому випадку орієнтуються на професійне зростання, визнання адміністрації і колег, а не посадове просування і матеріальну сторону справи;
- 3) збереження і зміцнення свого положення в організації. Тут як основна мета розглядається посада, що дає такі гарантії;
- 4) влада, більш високі повноваження, лідерство і успіх, які асоціюються з керівною посадою, званням, важливою і відповідальною роботою, досить високою заробітною платою, привілеями, визнанням керівництва;
- 5) створення або організація чогось нового, можливість заняття творчою діяльністю;
- 6) постійна потреба в першості;
- 7) інтеграція потреби особистості і сім'ї;
- 8) висока заробітна плата, премії, пільги, соціальні гарантії або інші форми винагороди і заохочення;
- 9) сприятливі і високі умови труда і життя.

Але відомо, що постановки цілей недостатньо, оскільки необхідне виконання ряду умов для успішного і практичного планування трудової кар'єри працівника:

- 1) непрекращаючеся навчання і підвищення професійної кваліфікації, саморозвиток і самоосвіта, що включає знайомство з новою літературою не тільки по профілю своєї роботи, але і по розширенню свого кругозору;
- 2) знання організації, її структури і положень справ в ній; знайомство з роботою інших підрозділів;
- 4) активна і творча участь в здійсненні внутрішніх проектів;
- 5) створення і підтримка свого індивідуального іміджу, регулярна робота над собою;
- 6) участь в навчанні інших, поширенні і передача передового досвіду новим молодим співробітникам;
- 7) тісна і взаємна співпраця з безпосереднім керівником.

Планування і контроль трудової кар'єри складаються в тому, що, починаючи з моменту прийняття працівника в організацію і закінчуючи передбачуваним звільненням з роботи, необхідно організувати планомірне горизонтальне і вертикальне його просування за системою посад або робочих місць. Працівник повинен знати не тільки свої перспективи на короткостроковий і довгостроковий період, але і те яких показників він повинен добитися, щоб розраховувати на просування по службі.

У реальному житті найчастіше зустрічаються 6 типів підходу до

планування і побудови трудової кар'єри, які залежать від темпераменту і характеру особистості:

1) Альпініст: людина що робить кар'єру свідомо, з повною внутрішньою віддачею. Як правило, проходить всі рівні від низу до верху, відпрацьовує своє просування. Хороший професіонал переходить на наступний рівень, тільки добре закріпившись і підстрахувавши. Повний рішучості – дійти до вершини і буде її штурмувати до перемоги. Йому майже не треба спеціально допомагати, досить просто не заважати. Він не схилений до різких необдуманих рішень, і якщо не вставляти йому палиці в колеса, він не кине організацію у важку хвилину. Про те, що йому необхідно він скаже сам і доб'ється бажаного.

2) Ілюзіоніст: прагнути до висот і вірить в свої сили, неприхильний в більшій мірі використати сприятливі обставини, ніж відпрацьовувати ситуацію. Майстер «видимості», вважає за краще здаватися в більшій мірі, ніж «бути». Легко засвоює зовнішні ознаки іміджу успішної людини і добре уміє його експлуатувати. Може маніпулювати навколишніми, не схилений брати на себе велику відповідальність. Без розкаянь совісті піде до конкурента при більш вигідній пропозиції. Втримати його може тільки висока успішність організації загалом і зовнішні знаки його власного високого статусу в організації, оскільки він дуже орієнтований на імідж. Може добре виконувати представницькі функції, якщо це не вимагає глибокого аналізу і відповідальних рішень. Як «обличчя» організації може бути вельми корисний, ця діяльність одночасно буде задовольняти його самолюбство і відчуття приналежності до високого соціального кола.

3) Майстер: йому цікаво освоювати нові області в своїй професії або навіть суміжні професії. Відчувши себе упевнено і отримавши результат, може втратити інтерес. Просування по соціальним сходам його цікавить мало. Головне для нього – цікаве насичене життя, відчуття руху уперед, а не вгору. Може приймати несподівані для навколишніх рішення про відхід або зміну діяльності. Але якщо дати йому розвиватися, підвищувати свою кваліфікацію він буде повністю присвячувати себе роботі.

4) Мурашка: працює суворо по задачах, які повинні бути конкретно сформульовані, але не тому, що недостатньо розумний, а через боязнь здійснення помилки. Як виконавець дуже цінний. Щоб його втримати, не треба завантажувати його повноваженнями і прийняттям відповідальних рішень. Чіткі інструкції, відсутність свободи вибору і похвала керівництва будуть йому кращою нагородою. Щоб його просувати, треба робити це поступово і давати йому «опору» як компонентні заступники або грамотного керівника більш високої ланки.

5) Колекціонер: хоче досягнути вершин, але дуже довго готуватися почати професійну діяльність. Отримує іноді декілька освіт, закінчує масу курсів. На співбесіду приходять з горою дипломів і посвідчень, при цьому

реального досвіду роботи, як правило, майже не має. Вважає, що знає все, але не вирішується приступити до роботи, оскільки це може підірвати його нестійку внутрішню рівновагу і слабу віру в свої сили. Вельми туманно уявляє собі свій кар'єрний шлях, але чітко знає, що «хотів би стати начальником».

б) Узурпатор: сподівається в житті в основному на себе, рухається по кар'єрним сходам, що підганяється самолюбством. Але недовір'я до навколишніх і схильність до самоугризенням його дуже заважають. Відчуває себе відповідальним за те, що відбувається на фірмі, тому старається контролювати не тільки свою роботу, але і роботу сусідніх підрозділів, часто довільно розширюючи свої повноваження. Успішно працює в стабільній ситуації, але коли вона стає невизначеною, рішення приймаються хаотично. Невпевненість примушує його примикати до сильних груп, але недовір'я не дає використати можливості, що відкриваються. Орієнтований на вертикальну кар'єру, авторитарний стиль управління.

Отже, кар'єра майже повністю залежить від бажання самого працівника її розвитку, а організація повинна сприяти активну мірою цьому. Планування кар'єри допомагає вибрати роботу в організації, яка надає працівнику можливості професійного зростання і підвищення рівня життя; отримувати більш високу міру задоволення від роботи; чіткіше представляти особисті професійні перспективи, планувати інші аспекти життя; цілеспрямовано готуватися до майбутньої професійної діяльності; підвищити конкурентоздатність на ринку труда. Для планування трудової кар'єри найбільш значущим представляється розвиток таких навиків як самоаналіз власних інтересів, здібностей, ділових і особистих якостей, целеполагание, узгодження особистих інтересів і інтересів організації.

Список використаних джерел:

1. Балабанова Л.В., Сардак О.В. Управління персоналом : навч. посібн. Київ : ВД «Професіонал». 2006. 512 с.

2. Іванісов О.В., Єрмоленко О.А., Доровської О.Ф. Управління трудовим потенціалом : навч. посібн. Харків. 2008. 226 с.

Колодій А.В., к.е.н., доцент

Богач М.М., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

Система пенсійного страхування, як важлива складова системи соціального страхування, функціонує у формі відповідного механізму, завдяки якому відбувається належне акумулювання та справедливий розподіл фінансових ресурсів призначених для здійснення різного роду виплат пов'язаних з настанням різноманітних страхових випадків. Пенсійне страхування як базова частина системи соціального страхування та соціального захисту виступає підтримкою при фінансовому забезпеченні незахищених громадян.

Система пенсійного страхування України відображає поточний стан виконання зі сторони держави усіх функцій стосовно пенсійного страхування та виступає одним з ключових елементів сфери, пов'язаної із соціальним захистом населення. Застраховані особи впродовж трудової діяльності повинні сплачувати внески, які є основою отримання ними у майбутньому гідної і справедливої пенсійної виплати при настанні пенсійного віку. Зважаючи на це, держава, зі своєї сторони, бере на себе зобов'язання виплачувати працівникам достатні та необхідні суми коштів у вигляді пенсійних виплат, сума яких залежить від страхового стажу набутого ними та сплачених внесків. Однак, існує низка невирішених проблем, які вимагають термінового реформування. До них можна віднести хронічну нестачу коштів при формуванні дохідної частини бюджету Пенсійного фонду України (зокрема в умовах воєнного стану), постійну потребу у дотаційних коштах з державного бюджету, проблеми демографічного та міграційного характеру.

Діюча в Україні трирівнева система пенсійного забезпечення функціонує на основі Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [3].

Перший рівень виступає солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, у якій проводяться виплати пенсій і відбувається надання соціальних послуг. Все це здійснюється з використанням коштів Пенсійного фонду України. Пенсійний фонд України є юридичною особою публічного права, що функціонує як центральний орган виконавчої влади та має відповідні територіальні підрозділи, який у фінансово-правових відносинах виступає суб'єктом публічної (державної) фінансової діяльності, що здійснює управління коштами солідарної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування, коштами, що надходять з Державного бюджету

України відповідно до бюджетних програм, а також як позики на покриття касового розриву [5, с. 89].

У випадку нестачі коштів на розрахунки за поточними виплатами різницю доповнюють державного бюджету за використання міжбюджетних трансфертів.

Другий рівень – це накопичувальна система пенсійного страхування. Ця система має базуватися на основі накопичення коштів усіх застрахованих осіб (згідно умов визначених законом щодо їх віку) у Накопичувальному фонді. Також, таке накопичення може відбуватися у відповідних недержавних пенсійних фондах, які також є суб'єктами другого рівня системи пенсійного забезпечення. Особливістю цієї системи є те, що накопичені кошти можуть бути залишені у спадок. Однак, на сьогодні даний рівень поки що не працює.

Третій рівень являє собою систему недержавного пенсійного забезпечення. Він функціонує на основі добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань. Відповідно, усі зазначені учасники формують пенсійні накопичення, які у майбутньому виступають пенсійними виплатами.

Перший та другий рівні зазначеної системи формують систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Другий та третій рівні пенсійної системи України виступають основою системи накопичувального забезпечення.

В межах системи недержавного пенсійного забезпечення відбувається нагромадження фінансових ресурсів, які є додатковим джерелом фінансування пенсій при виході учасників цих фондів на пенсію. З метою недопущення девальвації нагромаджених активів держава повинна використовувати дані фінансові ресурси перетворюючи їх у довгострокові інвестиційні ресурси. Таке інвестування матиме позитивний ефект для української економіки, так як допоможе здійснювати зміни масштабного характеру.

Станом на 30.09.2021 р. у Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 63 недержавні пенсійні фонди та 19 адміністраторів НПФ Порівнюючи дану інформацію з аналогічними даними минулого року варто відмітити, що станом на 30.09.2020 р. у Державному реєстрі налічувалось 63 НПФ та 22 адміністратори. При цьому, слід зазначити, що аналітичні показники 2021 року сформовані за даними 19 адміністраторів щодо діяльності 58 діючих недержавних пенсійних фондів. Територіально, недержавні пенсійні фонди знаходяться у 9 областях України. Якщо брати до уваги їхню кількість, то найбільше недержавних пенсійних фондів (40 фондів) зареєстровано у Києві [1].

Адміністраторами недержавних пенсійних фондів станом на 30.09.2021 р. було укладено 93,4 тис. шт. пенсійних контрактів. У загальній структурі 86,5 тис. шт. займають контракти із фізичними особами, 6,8 тис. шт. з юридичними особами та 0,1 тис. шт. з фізичними особами-підприємцями [1].

Солідарна система пенсійного забезпечення, яка діє сьогодні має певні особливості. У ній призначаються такі види пенсійних виплат: пенсія за віком,

пенсія по втраті годувальника, пенсія по інвалідності. Фінансування пенсійних виплат відбувається за рахунок сформованого бюджету Пенсійного фонду України. Серед джерел, які слугують доходною частиною цього бюджету можна виділити: кошти від сплати єдиного соціального внеску (в частині, що спрямовується на пенсійне забезпечення), кошти державного бюджету (в частині дофінансування дефіциту бюджету ПФУ), добровільні та благодійні внески.

Важливе місце у пенсійному забезпеченні займають пенсійні виплати. Так, станом на 01.01.2022 р. мінімальний розмір пенсії за віком складає 1934 грн., а максимальний – 19340 грн [2]. Крім того, станом на 01.01. 2022 р. в Україні налічувалося 10,8 млн пенсіонерів.

Що стосується пенсійного віку, то він перебуває на рівні 60 років для чоловіків та жінок. Важливу роль при цьому відіграє наявність страхового стажу, який має складати 35 років.

Зокрема, відповідно до діючого законодавства, для того, щоб у 2022 р. вийти на пенсію у 60 років необхідно мати 29 років страхового стажу. При цьому, якщо людині у 2022 р. виповнилося 60 років, але вона не має 29 років страхового стажу, то вийти на пенсію вона зможе лише при досягненні 63 років і при наявності стажу від 19 до 29 років [4].

Нововведення, які пропонує пенсійна реформа, котра постійно триває, мають на меті вирішення питання запровадження справедливого механізму при нарахуванні пенсій. Зокрема, пропонується об'єднання адміністративних структур Пенсійного фонду України та Фонду соціального страхування України з метою покращення надання низки послуг, зменшення адміністративних витрат, посилення контролю з боку держави стосовно використання коштів. Також, не варто забувати про введення в дію накопичувальної системи, внески до якої будуть перераховуватися лише тоді, коли буде забезпечено бездефіцитність бюджету Пенсійного Фонду України.

Зазначені вище та інші заходи у перспективі дозволятимуть вирішити проблемні питання тіньових зарплат, сприятимуть створенню нових робочих місць, сприятимуть більш ефективній діяльності ПФУ.

Список використаних джерел

1. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2021. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/npf_3_kv-2021.doc (дата звернення: 27.05.2022 р.).
2. Про державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від від 02.12.2021 року № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>(дата звернення: 28.05.2022 р.).
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від від 9 липня 2003 року 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 27.05.2022 р.).

4. Умови виходу на пенсію за віком у 2022 році, індексація та перерахунок пенсій працюючим пенсіонерам. URL: <https://buhgalter.com.ua/news/pensiyi/umovi-vihodu-na-pensiyu-za-vikom-u-2022-rotsi-indeksatsiya-ta/> (дата звернення: 28.05.2022 р.).

5. Якимчук, Н. (2022). Фінансово-правовий статус Пенсійного фонду України напередодні його перетворення. *Знання європейського права*, (1), 88-94.

Коханчук С.П., Голова Радехівської міської
територіальної громади

Тофан І.М., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Вже четвертий місяць в нашій державі триває війна яка зумовлює дещо переглянути окремі підходи до організації процесу бюджетування місцевого самоврядування. Величезною проблемою є збалансування доходів та видатків територіальних громад. Адже надходження до бюджетів значно зменшились через брак підприємницької активності, спад купівельної спроможності громадян та в цілому воєнним діям та шкоді яку завдає росія через розв'язання війни. Протягом останніх трьох місяців серйозні фінансові труднощі вимагають як від центральної влади так і від місцевого самоврядування застосовувати неординарні заходи щодо пошуку джерел фінансування громад та територій. Так Верховною Радою України у квітні 2022 року прийнятий за основу Законопроект №7269 щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Які ж новації пропонуються центральною владою щодо місцевого самоврядування. Зосередимо свою увагу, перш за все, на території громад де не ведуться бойові дії та не створені військові адміністрації. Перш за все місцевим головам громад пропонується розширити повноваження в частині прийняття управлінських та фінансових рішень.

Стосовно управлінських рішень – то це кадрові призначення в самих органах місцевої громади, комунальних підприємствах, різноманітних установ та організацій які входять до сфери управління громадою. Достатньо складне формулювання яке потребує чіткої деталізації, якої на жаль, в даний час ще не оприлюднено для обговорення. Пропозиції достатньо цікаві і логічні, адже є питання які потребують невідкладного кадрового рішення і часу на погодження і процедурні моменти не має. Саме тому і керівник місцевого самоврядування разом із своєю командою мали би ухвалити такі рішення і взяти колективну

відповідальність на себе не чекаючи рішень центральної чи обласної влади. Під час воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування та посадових осіб не поширюються вимоги пункту 3 частини першої (у частині оприлюднення проектів актів), частини четвертої статті 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Крім того пропонується кандидатам на посади керівників комунального підприємства, установи, організації які є у складі структури територіальної громади – не подавати е-декларацію особи, документ який засвідчує рівень володіння державною мовою та інші перевірки які передбачені для таких осіб у мирний час. Також керівник громади під час воєнного стану, в окремих випадках, може звільнити осіб з посад, що належить до його повноважень при невиконання ним узаконеним вимогам керівника або при зміні організаційної структури підприємства та іншої зміни істотних умов праці.

Інша група розширених повноважень стосується формування та витрачання коштів бюджету громади. А саме, прийняття рішень про передачу частину коштів з місцевого бюджету на потребу Збройних Сил України, боротьбі із стихійним лихом, епідеміями чи ліквідаціями наслідків ракетних ударів, тощо. Адже настав час, коли громадяни, підприємства, організації, територіальні громади усіх рівнів фінансово та матеріально підтримують Збройні сили України у боротьбі з російськими окупантами.

- За березень – травень Радехівська МТГ
- Перерахували кошти на потреби ЗСУ
 - Ліки, гуманітарні конвої
 - Як виконання бюджету
 - Чи виконується бюджет за доходами
 - Які видатки законсервували

На нашу думку, пропозиції ВРУ є цілком слушні та все ж потребують подальшого обговорення в територіальних громадах із метою їх адаптації та реальності застосування в умовах воєнного стану.

Крупа О.М., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Туристична галузь є одним із ключових секторів національної економіки, оскільки забезпечує реалізацію не лише традиційних для будь-якого виду діяльності економічних функцій, але й формує відповідний соціокультурний імідж держави, сприяє міжнародній інтеграції, комунікації та взаємодії у різних сферах діяльності.

Розвиток туристичного бізнесу створює потужний мультиплікативний ефект на показники функціонування інших секторів національної економіки: торгівлі, транспорту, культури і мистецтва, будівництва, промисловості, сільського господарства та інших, які тією чи іншою мірою пов'язані зі сферою туризму. Також туризм є важливим джерелом валютних надходжень та чинником структурної перебудови економіки. А ще, це одна з небагатьох галузей економіки, де залучення нових технологій не призводить до скорочення працюючого персоналу [1]. Тому створення умов для ефективної діяльності та розвитку туристичних підприємств є важливою ціллю економічної політики держави. Особливої актуальності ця проблема набула в останні роки, коли внаслідок карантинних обмежень, спричинених пандемією вірусу Covid-19, світова туристична індустрія опинилася у глибокій кризі.

Аналізуючи результати діяльності підприємств туристичної сфери в Україні упродовж 2016-2019 років, необхідно відзначити позитивну динаміку показників їх ефективності (табл. 1). Насамперед, істотно зріс обсяг реалізованої продукції в розрахунку на одного зайнятого, що певною мірою характеризує рівень продуктивності праці. По групі туроператорів та тургагенств зростання цього показника склало 98,7%, по підприємствах готельно-ресторанного бізнесу – 57,4%. Пік зростання доходів туроператорів припадає на період 2018-2019 рр., коли завдяки запровадженню безвізового режиму з Європейським Союзом та появі на внутрішньому ринку авіакомпаній-лоукостерів, істотно збільшився потік виїзних туристів. Позитивною була динаміка потоку внутрішніх туристів, що забезпечило зростання доходів і прибутків підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Відзначимо, що діяльність цієї категорії суб'єктів туристичного обслуговування є більш рентабельною порівняно із наданням туроператорських послуг.

Різке скорочення в'їзних та виїзних туристичних потоків внаслідок карантинних обмежень вкрай негативно позначилося на ефективності функціонування підприємств туристичної сфери. У 2020 р. сукупний чистий збиток туристичних операторів склав 1,1 млрд грн., підприємств готельно-

**Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку
аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4»**

ресторанного бізнесу – 4,4 млрд грн. Кількість збиткових підприємств зросла на 11,7% та 12,7% відповідно. А розмір прибутку рентабельних підприємств сумарно зменшився у звітному році на 4,1 млрд грн. порівняно із 2019 р.

Таблиця 1.

**Показники ефективності діяльності підприємств туристичної сфери в
Україні [2]**

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. до 2016 р., %
<i>Діяльність туристичних операторів та туристичних агентств</i>						
Обсяг реалізованої продукції, (послуг) млн. грн.	5703,3	6727,8	9466,9	12786,2	6194,3	108,6
в т.ч. на 1 зайнятого, тис. грн	480,5	550,8	944,5	954,9	602,7	125,5
Чистий фінансовий результат, млн. грн.	-281,7	0,8	11,0	126,2	-1126,4	-844,7
Підприємства, які одержали прибуток, %	72,2	70,5	74,5	73,4	60,5	-11,7
Розмір прибутку	298,3	252,8	378,9	439,4	201,5	-96,8
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	-5,2	-0,3	0,8	0,7	-10,1	-4,9 п.
Рівень рентабельності усієї діяльності, %	-4,1	0,0	0,1	0,9	-13,4	-9,3 п.
<i>Діяльність закладів тимчасового розміщення та організації харчування</i>						
Обсяг реалізованої продукції, (послуг) млн. грн.	23083,8	29548,2	36700,0	42201,9	30215,0	+7131,2
в т.ч. на 1 зайнятого, тис. грн	255,7	318,1	371,8	402,5	351,9	+96,2
Чистий фінансовий результат, млн.грн.	-1983,1	1773,5	2350,9	4245,6	-4410,4	-2427,3
Підприємства, які одержали прибуток, %	71,4	69,3	71,1	70,5	58,7	-12,7
Розмір прибутку прибуткових підприємств, млн. грн	1505,5	4034,3	3858,6	5745,3	1841,9	+336,4
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	-0,8	7,8	8,6	10,1	-7,9	-6,9 п.
Рівень рентабельності усієї діяльності, %	-6,5	5,0	5,8	9,3	-11,1	-4,6

У 2021 р. відбулося деяке поживлення ділової активності туристичних підприємств. Цьому насамперед сприяла масштабна кампанія вакцинації, спад темпів поширення епідемії та послаблення низки обмежень. Проте, повномасштабне вторгнення Росії у лютому 2022 р. звело нанівець усі зусилля та економічні очікування суб'єктів туристичної діяльності. Режим воєнного стану, спричинені війною економічні труднощі та значні загрози безпеці людей навіть у віддалених від бойових дій регіонах практично повністю зупинили туристичну діяльність у перші два місяці війни. Частина туристичних компаній закрилась, інші переорієнтувалися на волонтерство. Однак, сьогодні туристичні підприємства західних та центральних регіонів країни поступово відновлюють

свою діяльність, пропонуючи внутрішні тури (Львівщина, Прикарпаття та Закарпаття). Також з'являється попит на закордонні відпочинкові тури у Туреччину, Єгипет, Іспанію, Туніс, що здійснюються транзитом через Польщу. Незважаючи на це, фахівці стверджують, що ринок туризму в Україні цього року буде дуже обмеженим, внутрішнім та бюджетним [3].

За цих обставин головною умовою забезпечення ефективної діяльності туристичних підприємств України є формування фінансово-економічного механізму, що відповідає сучасним потребам розвитку галузі. Зазначимо, що значною проблемою у цьому контексті є неможливість прямої фінансової підтримки з боку держави, оскільки її фінансові ресурси сьогодні в основному спрямовуються на оборону та соціальні виплати переселенцям. Однак, формою участі державних структур у створенні фінансових умов діяльності туристичних підприємств може бути непряма допомога з використанням систем оподаткування, кредитування, страхування тощо [4, с. 69]. Головними інструментами такої підтримки є звільнення туристичних підприємств на певний час від сплати податків, відтермінування погашення кредитів, списання боргів перед бюджетом, надання пільг для інвесторів, державне страхування кредитів та інвестицій, що спрямовуються у туристичну сферу тощо. За умови стабілізації військово-політичної та економічної ситуації держава може поліпшити фінансову стійкість туристичних підприємств за допомогою програми «Підтримка, надаючи кошти населенню для оплати послуг в сфері внутрішнього туризму, санаторно-курортного лікування та реабілітації у рекреаційних зонах.

Важливим джерелом відновлення потенціалу туристичних підприємств України є допомога міжнародних туристичних партнерів та учасників галузі за кордоном. Окремі з них (Rainbow Tours, JoinUp) уже співпрацюють з вітчизняними туроператорами, надають фінансову та організаційну допомогу щодо забезпечення перельотів українських туристів на курорти Туреччини і Єгипту, бронювання готелів тощо. Ще частина готові здійснювати інвестиції у галузь та відкривати бізнес в Україні по завершенню бойових дій. Для таких суб'єктів вкрай важливо створити сприятливе інвестиційне середовище.

У перспективі складовою фінансової підтримки туристичних підприємств може стати залучення коштів донорських організацій (міжнародних та національних фондів, банків) та іноземних держав. Ці кошти у вигляді грантів чи прямих дотацій можуть надаватися на реалізацію підприємствами певних проектів, розробку нових маршрутів, розвиток інфраструктури.

Отже, організація фінансового забезпечення діяльності туристичних підприємств в сучасних умовах повинна мати системний характер, базуватися на активному залученні зовнішніх джерел фінансування і враховувати рекомендації та досвід іноземних держав щодо підтримки туризму в кризовий період.

Список використаних джерел

1. Карпенко І.О., Олішевська Ю.А. Вплив туризму на економіку держави. URL: <http://skole.com.ua/uk/papers/13-turizm/34-turizm-ekonomika.html#> (дата звернення 27.05.2022).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 28.05.2022)
3. URL: https://zaxid.net/turizm_pid_chas_viyni_2022_fakti_vid_turistichnih_firm_1_vova_n1542665 (дата звернення 29.05.2022)
4. Леоненко Н.А. Фінансовий механізм державного регулювання туристичної сфери України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* Том 30 (69) № 2. 2019. С. 66-69.

Купчак М. Я., к.пед.н., старший викладач
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Саміло А. В., к.ю.н., доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ ЩОДО
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ**

З метою забезпечення національних інтересів України, збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина 30.09.2019 було прийнято Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [6].

Основою під час розроблення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади планів заходів, проектів програмних і стратегічних документів, проектів законів та інших актів законодавства стала Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179 «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». Стратегією встановлено шляхи досягнення стратегічних цілей і відповідних завдань державної економічної політики; приведення у відповідність програмних та стратегічних документів Кабінету Міністрів України, планів діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та їх виконання з урахуванням пріоритетності досягнення визначених стратегічних цілей; проведення на єдиному веб-порталі електронного урядування моніторингу стану виконання Стратегії шляхом узагальнення інформації про хід її

імплементатії і аналізу ступеня досягнення визначених цільових індикаторів у звітному періоді [3].

Ведучи мову про публічне адміністрування, необхідно ще раз повернутися до принципу розподілу влади, базуючись на якому можна зробити висновок, що кожна з трьох гілок влади – законодавча, виконавча та судова – реалізується у властивій лише їй формі. Для законодавчої влади – це законотворчість; для виконавчої влади – публічне адміністрування; для судової влади – правосуддя. Зазначені види державної влади та відповідні форми її реалізації з огляду на сутність принципу розподілу влади не можуть об'єднуватися, оскільки це матиме наслідком узурпацію влади [2]. Зважаючи на те, що публічне адміністрування – це регламентована нормативно-правовими актами діяльність суб'єктів публічного управління, яка спрямована на реалізацію відповідних норм права шляхом прийняття адміністративних рішень та надання якісних адміністративних послуг, тому, забезпечення сталого розвитку економіки у сфері публічного адміністрування є необхідністю встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб суспільства та захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх соціально-економічні потреби. Як сформулювала визначення сталого розвитку у своїй доповіді Комісія Брундтланд, це «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [1].

Концепція сталого розвитку економіки у взаємозв'язку публічним адмініструванням, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 671 відповідає положенням Прогнозу економічного і соціального розвитку України на період 2021-2023 роки [4]. Відповідний Прогноз містить кількісні оцінки й орієнтири щодо розвитку соціально-економічної сфери в якому обґрунтовуються основні показники, які впливають на макроекономічну динаміку упродовж найближчого етапу після виходу з карантину, умови збереження макроекономічної стабільності держави, оцінюються вплив зазначених процесів на рівень життя населення загалом [5].

Концепція соціально-правової держави, в центрі якої домінує законодавчий порядок регулювання суспільних та економічних відносин, має основоположне значення для організаційно-правової діяльності органів влади і управління, під якою розуміється: законодавче регулювання організаційної структури державного управління; нормативне визначення елементів (суб'єктів) державного управління; правоохоронне регулювання управлінських процесів і місцевих органів влади та управління. В утвердженні нових форм правової демократичної держави та розбудови громадянського суспільства, публічне адміністрування повинне відігравати фундаментальну роль. Багато років державний апарат управління стояв над суспільством і підкоряв його своїм інтересам. Зараз за умов становлення та розвитку Української

державності, суб'єкти публічного адміністрування повинні захищати права та свободи громадян, діяти в їх інтересах.

Організація публічного адміністрування, як соціально-правового інституту, що охоплює численні елементи та їх взаємозв'язки, передбачає ефективне управління даним явищем. Для здійснення результативного публічного адміністрування розроблено та прийнято солідну нормативно-правову базу. Основою її є безумовно Конституція України та Закони України: «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про співробітництво територіальних громад», «Про засади державної регіональної політики», «Про державну службу», Кодекс цивільного захисту тощо.

Держава в особі усіх державних та недержавних інстанції, органів публічного адміністрування, їх посадових та службових осіб у свою чергу має розробити та забезпечити відповідні механізми участі суб'єктів громадянського суспільства у реалізації державної політики, зробити участь народу в управлінні державними справами ефективною, а розроблені та подані пропозиції, які вироблені представниками громадянського суспільства, розглядати як норми, які є обов'язковими для впровадження у правотворчу та правозастосовну діяльність. Зазначений обов'язок випливає з положення ч. 1 ст. 38 Конституції України, яка гарантує громадянам України право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Таким чином, забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки в контексті публічного адміністрування базується на забезпеченні соціально-економічної сфери розвитку загальнодержавних та регіональних систем, що за першооснову ставить задоволення економічних потреб.

Список використаних джерел

1. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика : Монографія. Луцьк: Надстир'я, 2008. 528 с.

2. Москальчук Ю.Г. Публічне управління і адміністрування в Україні. Випуск 16, 2020. URL : <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/16-2020/5.pdf>

3. Постанова Кабінет Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179 «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>

4. Постанова Кабінет Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 671 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2020-%D0%BF#Text>

5. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки.
URL : <https://www.me.gov.ua>

6. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 № 722/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

Кухній Л.С., к.е.н., викладач
Івано-Франківський фаховий коледж ЛНУП

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАПРЯМИ

В сучасних умовах економіка України характеризується як ринкова економіка, що розвивається. Процес розвитку вітчизняної економіки здійснюється паралельно зі змінами, що відбуваються в світовій економіці, і охоплює етапи розвитку постіндустріальної економіки, економіки сталого розвитку та цифрової економіки. Зокрема, в Україні затверджена Концепція розвитку цифрової економіки в державі на 2018—2020 роки [1], яка вказує на напрями розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання відповідно до Європейських стандартів і тенденцій. Розбудова диджитал-економіки України перебуває на стадії трансформації, що є передостанньою до вищої, а рівень диджиталізації економіки складає 40-50%.

В загальному, розвиток передбачає якісні зміни, зростання, покращення і дає нові можливості для господарської діяльності.

Розвиток є необхідною умовою діяльності підприємства, бо взаємодіючи з динамічним зовнішнім середовищем потребує постійного впровадження змін, які спрямовані на досягнення конкретного результату-отримання прибутку. Здійснення цієї функції покладено на менеджмент, який повинен приділяти значну увагу вивченню інноваційних напрямів усіх аспектів економічного і соціального розвитку підприємств.

Вважається, що домінуючим є економічний розвиток, який забезпечує життєдіяльність підприємства та є основою інших видів розвитку. Економічний розвиток пов'язаний не тільки з проблемами функціонування підприємства, а й відображає еволюцію механізму господарювання, що призводить до зміни системи в цілому [2].

Для економічного розвитку підприємства держава повинна створити сприятливі умови для ведення бізнесу в Україні за рахунок прозорого ринку і

мінімального його регулювання, забезпечуючи доступ до фінансів, ринків та створюючи інфраструктуру бізнесу.

Економічний розвиток це якісні зміни у фінансово-економічній діяльності підприємства, а саме виробництві, маркетингу, фінансах тощо, а також покращення показників ефективності функціонування і збільшення потенціалу підприємства.

Інноваційними напрямками економічного розвитку підприємства є:

- цифровізація основних засобів, що позитивно впливає на конкурентоспроможність, якість та собівартість продукції;
- підвищення платоспроможності товаровиробників, що позитивно впливає на фінансово-економічний стан підприємств;
- розширення внутрішнього попиту на вітчизняну продукцію за рахунок цифрової комерції, мобільних карткових платіжних систем, електронної реклами, електронного маркетингу, що забезпечить зростання обсягів виробництва та реалізації продукції, розширення частки ринку, підвищення рівня доходів підприємства тощо;
- підвищення рівня інноваційної активності;
- ефективна політика держави щодо діяльності монополістів і посередників, що зменшить вартість матеріалів, енергоресурсів;
- розвиненість інфраструктури внутрішнього ринку, за рахунок програмних продуктів і спеціальних мобільних додатків для моніторингу, дистриб'юторської системи та фінансового лізингу;
- досконалість механізму середньо– та довгострокового кредитування через електронні кабінети банків;
- залучення інвестицій, в тому числі через дистанційні форуми, що дозволить технічно переобладнати підприємства;
- наявність дієвих фінансових механізмів стимулювання працівників до ефективної роботи через накопичення балів та матеріальних винагород на електронні картки [3].

Розвиток підприємства досягається працею людей та їх соціально-економічною активністю. Проте відсутність ефективного управління соціальним середовищем на рівні держави, нерозвиненість соціальної інфраструктури, перенесення керівниками підприємств соціальних цілей на другий план після фінансових, виступає стримуючим фактором соціального розвитку. Соціальний розвиток підприємства це якісні зміни соціально-психологічного клімату, які повинні бути спрямовані як на колектив, так і на окремого працівника. Для цього реалізуються обов'язкові та добровільні соціальні програми.

Основними напрямками соціального розвитку підприємства є:

- залучення талановитих працівників з унікальними знаннями, здатних успішно впроваджувати масштабні міждисциплінарні проекти на глобальних

ринках через віртуальні агентства працевлаштування, спеціалізовані он-лайн форуми;

- матеріальна та нематеріальна винагорода за виконану роботу з врахуванням балів, бонусів та інших електронних накопичень, за кожен етап виконаного завдання;

- надання негрошових соціальних послуг, які необхідні для відновлення життєдіяльності особистості;

- створення необхідних умов для безпечної праці, відпочинку, культурного і професійного розвитку через проведення он-лайн тренінгів, курсів;

- забезпечення ділового співробітництва та соціального партнерства;

- формування корпоративної культури та етики бізнесу через створення електронного контенту в соціальних мережах та на сайті підприємства.

Дії, спрямовані на колектив, повинні забезпечувати соціальну згуртованість працівників у колективі, формувати систему організаційних та культурних цінностей, підвищувати соціальний статус колективу тощо. Одним із важливих напрямів забезпечення соціального розвитку підприємства є впровадження концепції «соціальної згуртованості колективу», яка полягає в здатності підприємства відповідати за всіх своїх працівників, гарантувати їх добробут, забезпечуючи рівні права кожної особистості.

Враховуючи широке впровадження процесів диджиталізації в суспільну і господарську діяльність, необхідно виявляти нові фактори впливу на розвиток підприємства; розробляти дієві механізми адаптації розвитку підприємства в умовах диджиталізації.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства 2018—2020 /Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, 17.01.2017/. Архів оригіналу за 20 січня 2018.

2. Кошельник В.М. Развитие підприємства: економічна суть і видова класифікація. [Електронний ресурс] / Кошельник Вікторія Миколаївна. — Режим доступу: <http://www.jurnal.org/articles/2014/ekon71.html>

3. Економічна політика України [Електронний ресурс]: Міністерство економічного розвитку і торгівлі. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category>.

Кушка П.А., аспірант
Львівський національний університет природокористування

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Термін «соціальне партнерство» пов'язують із зародженням виробничої демократії у промислово розвинених країнах світу наприкінці ХІХ ст. Згодом, після Другої світової війни, дедалі частіше у трудовому законодавстві цих країн почали закріплюватися права найманих працівників на участь в управлінні виробництвом. Науково-технічна революція свого часу сприяла виникненню соціального. Як наслідок підвищилися вимоги до якості персоналу, що своєю чергою зумовило гуманізацію відносин між роботодавцями і найманими працівниками. Еволюційно сформувались дві моделі соціального партнерства. Особливістю американської моделі є те, що для ведення колективних переговорів формується колективно-договірна одиниця (профспілка чи інша організація працівників). Це так звана бінарна модель, де переважає двостороннє співробітництво між організаціями працівників і об'єднаннями роботодавців. Європейська модель характеризується безпосередньою участю профспілки у переговорах з роботодавцем на засадах укладеного колективного договору. При цьому в обох випадках має дотримуватись правило рівності сторін у соціальному діалозі. Для тринарної моделі соціального партнерства у Франції, Німеччині, Швеції та Австрії харним є соціальний контекст – соціально орієнтована ринкова економіка (соціально-ринкова економіка).

У сучасному економічному розвитку України соціальне партнерство набуло іншого виміру та стосується інтересів трьох сторін: персоналу, підприємців і держави. В окремих конкретних випадках держава змушена ставати арбітром у конфліктних ситуаціях між працею і капіталом. Соціальне партнерство є системою інститутів і механізмів узгодження інтересів учасників виробничого (економічного) процесу – працедавців та працівників, що ґрунтується на засадах паритетного (рівного) співробітництва. Відтак соціальне партнерство є переходом від конфліктного суперництва за збереження світоглядного протистояння до конфліктної співпраці через скасування між ними попередньо можливих насильницьких дій на засадах добровільної та консенсусної згоди [1, с. 183].

У сільськогосподарських підприємствах ідеологія соціального партнерства має таку структуру:

- переговорний характер вирішення розходження інтересів сторін;
- узгодження соціально-економічної політики, особливо в частині доходів як працедавця, так і працівників;

- узгодження показників і критеріїв соціальної справедливості;
- окреслення заходів гарантованого захисту інтересів суб'єктів і сторін соціального партнерства;
- легалізація системи загальнолюдських цінностей у сері виробництва, збуту та ділового партнерства;
- участь найманих працівників в управлінні.

Загалом у підприємствах аграрного сектору ідеологія соціального партнерства уже глибоко проникла у соціально-економічні відносини. Без перебільшення соціальне партнерство значною мірою визначає рівень соціально відповідальної діяльності сільськогосподарських підприємств. Відтак в умовах соціально відповідальної діяльності сільськогосподарських підприємств механізм соціального партнерства сприяє у забезпеченні таких параметрів:

- взаємної зацікавленості найманих працівників, підприємців чи керівництва в ефективному економічному зростанні та підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства, в соціальному благополуччі та зміцненні демократії;
- зростанні трудової і соціальної активності для оздоровлення процесу конкуренції;
- покращенні умов праці і життя;
- зниженні рівня і пом'якшенні гостроти соціальних конфліктів, переведенні ультиматумів у конструктивні пропозиції.

Соціальне партнерство є надійним і апробованим механізмом сприяння економічної стабільності і сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Соціальне партнерство задає зовнішній соціальний контур антикризовості сільськогосподарських підприємств. Конкретні форми реалізації соціального партнерства, з обставинами місця і часу його подій, визначають внутрішній (тактичний) контур антикризовості сільськогосподарських підприємств.

Інституційним підґрунтям механізму соціального партнерства в Україні є Національна рада соціального партнерства та низка законодавчих актів. Сукупність цих регуляторів забезпечує перехід соціальних складових продуктивних сил у сільськогосподарських підприємствах від конфронтації до творчої співпраці. Елементами такої співпраці є:

- дозоване державне регулювання соціально-економічних процесів
- демонополізація і підтримка конкурентного середовища
- менеджеризм;
- розмаїття і рівноправ'я форм власності у сільському господарстві;
- міжнародна інтеграція;
- формування механізмів вироблення взаємоприйнятних рішень.

Список використаних джерел

1. Антикризове управління економічною безпекою в умовах викликів фінансово-економічної глобалізації (державний і регіональний виміри): монографія [Хвесик М.А., Степаненко А.В., Ральчук О.М., Дорош Й.М.]. Донецьк, 2010. 324 с.

Кушнірук Г.В., к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГЛЕМПІНГУ
У СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ**

Тенденція глемпінгу безпосередньо пов'язана з інноваційними та новітніми засобами розміщення, які в симбіозі об'єднують індустрію гостинності і кемпінг [2]. Актуальність глемпінгу також обумовлена сучасними реаліями. Організатори активного туризму враховують нові високі запити сучасних туристів щодо комфорту та якості природного середовища, тому і пропонують зручні глеми, де можна сповна насолодитися природою в комфорті.

Глемпінг визначається як різновид кемпінгу, проте це зручніше та розкішніше, ніж традиційний кемпінг. Це новий тренд, який поєднує розкіш і природу, комфорт і повагу до навколишнього середовища, а також надання ексклюзивності й унікальності у пропонуванні житла [5]. При цьому турист забезпечений усіма необхідними засобами, в тому числі ліжком, душем, кондиціонером, електроенергією і навіть Wi-Fi. Іншими словами це альтернативний варіант для тих відпочиваючих, котрим вже готелі, котеджі та інші види розміщення стають буденними і звичайними. Саме через такий нестандартний відпочинок, глемпінг набуває популярності особливо у сільських територіях, де можна втекти від міської метушні.

Основні категорії споживачів глемпінгу (glampers), які найчастіше проживають у глемпах, це – сім'ї з дітьми, молоді пари, компанії друзів, жителі мегаполісів, прихильники туризму та екології, аматори риболовлі та полювання, прихильники відпочинку на природі, споживачі luxury сегменту, корпоративні клієнти, представники креативної економіки, іноземні туристи, IT-фахівці тощо. Глемпінг може залучити новий ринок кемпінгу серед нинішніх гостей готелів та апартаментів, які прагнуть гламуру та комфорту, таким чином об'єднавши найкраще з кемпінгу та готельної індустрії [6].

Завдяки мобільності житло в глемпінгу рекомендується для локацій, наприклад, де є природоохоронні території або ліси. Зважаючи на світовий досвід, враховуючи унікальні природні пам'ятки та ландшафти України, з

метою мінімізації впливу на навколишнє середовище глемпінг доцільно розвивати поблизу національних природних парків (НПП), заповідних територій, регіональних ландшафтних парків (РЛП): НПП «Подільські Товтри», НПП «Яворівський», НПП «Сколівські Бескиди», РЛП «Гранітно-степове Побужжя», Дністровський каньйон, Буцький каньйон тощо.

Для громад із такими територіями глемпінг є шансом для розвитку сільського та екологічного туризму. Таким чином можна зменшити негативний вплив туристів на довкілля на територіях біля природних пам'яток, зокрема водоспадів, скель, каньйонів, печер тощо, а також забезпечити потенційних вибагливих туристів житлом, що в свою чергу збільшуватиме туристичні потоки не лише вітчизняних, а й іноземних туристів. Крім того, популярність глемпінгу мотивує інвесторів вкладати кошти в цей бізнес, адже будувати повноцінний готель в місцях, де туристичний сезон триває 3-4 місяці, не завжди доцільно, а в заповідниках або, наприклад, у природних парках, заборонено [1].

Розглядаючи перспективи розвитку глемпінгу в Україні, варто зазначити, що він поступово починає розвиватися. Глемпінгів не так багато, але вони є і біля моря, і в горах, і неподалік столиці. Якщо у 2020 р. наметових готелів було не більше п'яти, то сьогодні їх у різних регіонах налічується понад 25 [3]. Зазвичай, глемпінги розташовані у сільських територіях (табл. 1).

Безперечно, Карпатський регіон буде популярним через свої неймовірні пейзажі, гори, ліси для розвитку глемпінгу. На основі проведеного дослідження встановлено, що у Карпатському регіоні є 8 глемпінгів. У Львівській області – 3 глемпінги («Edelweiss» (с. Орявчик), «Шатро Stodola» (с. Долинівка), Глемпінг на базі МС6 (сmt. Славське)); у Івано-Франківській області – 4 глемпінги («Gm Eco Bubble» (с. Яблуниця), «Dzin Space» (с. Кривопілля), «Де Вайб (devibe-vorokhta)» (сmt. Ворохта), «Тіні-хауз» (с. Поляниця)); у Закарпатській області – Глемпінг Luxury (с. Липовець). Тут заспокійливий і розслаблюючий клімат. Завдяки цьому сільські території забезпечують унікальне середовище відпочинку для людей, які перевантажені міським життям і рухом. Зручне транспортне сполучення також підвищує привабливість територій. Крім того, локації придатні для розвитку екологічного, спортивного (велотуризму, кінного туризму), мисливського, рибальського туризму.

Оскільки глемпінг – явище порівняно недавнє, можна виділити наступні причини актуальності його розвитку у сільських територіях України:

- наявність унікальних природних місць, де не спостерігається овертуризм;
- невелика насиченість ринку, нестача якісних пропозицій глемпінгу;
- швидка окупність у порівнянні з готелями, курортними базами;
- всі конструкції мобільні, що дозволяє при бажанні змінювати географію розміщення гостей на території України;

**Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку
аграрного сектору економіки, сільських територій та країн V-4»**

- відсутність серйозних обмежень в організації роботи, але дотримання природоохоронного законодавства на території розміщення глемпінгу;
- екологічне мислення населення;
- зростання вибагливості споживачів до проведення вільного часу, гламурного відпочинку;
- зростання частки внутрішнього туризму в Україні.

Таблиця 1

Пропозиції глемпінгу в Україні

Назва глемпінгу	Місце розташування глемпінгу	Вартість за добу проживання
1	2	3
Dzin Space	с. Кривопілля, Івано-Франківська область	від 600 грн
ZatiШье	с. Хмільна, Київська область	від 1000 грн
Сосна	с. Рибаківка, Миколаївська область	від 1400 грн
Hygge Valley	с. Чорноморське, Одеська область	від 1500 грн
Глемпінг на базі МСб	сmt. Славське, Львівська область	від 1500 грн
Serfclub&bechotel	м. Бердянськ, Запорізька область	від 1600 грн
SeaLandia	с. Вапнярка, Одеська область	від 1700 грн
Глемпінг Luxury	с. Липовець, Закарпатська область	від 1800 грн
Mr. Sanders	с. Бузова, Київська область	від 2000 грн
Mandra Zatoka	сmt. Затока, Одеська область	від 2000 грн
Mandra Kaniv	с. Ліпляве, Черкаська область	від 2000 грн
Mandra Chateau Trubetskoy	м. Нова Каховка, Херсонська область	від 2000 грн
Шатро	с. Уляники, Київська область	від 2000 грн
Glamp Camp	с. Глібівка, Київська область	від 2100 грн
Shalash Glamping	с. Царівка, Житомирська область	від 2500 грн
Парк-готель «ШишкиNN»	с. Снов'янка, Чернігівська область	від 2670 грн
Gm Eco Bubble	с. Яблуниця, Івано-Франківська область	від 2800 грн
Глемпінг Кози та Матроси	с. Миколаївка, Одеська область	від 2800 грн
Edelweiss	с. Орявчик, Львівська область	від 2900 грн
Шатро Stodola	с. Долинівка, Львівська область	від 3000 грн
Royal Glamping	с. Кийлів, Київська область	від 3000 грн
Тіні-хауз	с. Поляниця, Івано-Франківська область	від 3500 грн
Minimalist. Glamping	с. Нова Дофінівка, Одеська область	від 3800 грн
Де Вайб (devibe-vorokhta)	сmt. Ворохта, Івано-Франківська область	від 4000 грн
Еко-глемпінг «Sfera 365»	м. Біла Церква, Київська область	від 5200 грн

Джерело: власне опрацювання автора на основі [2; 3; 4]

Таким чином, у майбутньому глемпінги як альтернативні засоби розміщення мають всі шанси зайняти лідируючі позиції на ринку індустрії гостинності, особливо в сільських територіях України. Адже цей формат розміщення динамічно адаптується до різних форм туризму, може розташовуватися в різних локаціях, наприклад, в горах або поблизу водойм,

при цьому локації можна змінювати, оскільки застосовуються мобільні конструкції та використовуються різні технології.

Список використаних джерел

1. Глемпінг як бізнес-ідея в Україні: основні переваги. URL: <https://glamping.com.ua/2018/12/21/глемпінг-успішний-бізнес-в-Україні>.
2. Кушнірук Г.В., Кісіль Ц.В. Глемпінг – новітня концепція в індустрії гостинності / Г. В. Кушнірук, Ц.В. Кісіль // Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 7-8 жовтня 2021 р.). – Львів : ЛДУФК, 2021. – С. 54-56.
3. П'ять зірок для намету. Що таке глемпінги і де їх знайти в Україні. URL: <https://focus.ua/uk/ukraine>.
4. Що таке глемпінг та де його шукати в Україні. URL: <https://veterdoit.com/shcho-take-hlempinh-ta-de-yoho-shukaty-v-ukraini>.
5. Adamovich, V., Nadda, V., Kot, M., & Haque, A. (2021). Camping vs. Glamping Tourism: Providers' Perspective in the United Kingdom. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 12(6), 1431-1441. doi:10.14505/jemt.v12.6(54).01.
6. Hrgović, A.V., Bonifačić, J.C., & Licul, I. (2018). Glamping – New outdoor accommodation. *Ekonomiska Misao i Praksa*, 27, 621-639.

Луц М. М., студент
Науковий керівник - **Шевчук І.Б.**, д.е.н., професор
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ БАГАТОФАКТОРНОЇ РЕГРЕСІЇ ДЛЯ АНАЛІЗУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗМІНИ ВВП УКРАЇНИ

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – мабуть, найпопулярніший з усіх економічних термінів, який є часто вживаним, як у контексті світової економіки, так і національної. Він є найважливішим індикатором рівня соціально-економічного розвитку країни. Хоча серед науковців щодо цього питання ведуться жваві дискусії. Адже, по-перше, ВВП не повністю відображає цілісну картину розвитку економіки країни, так як упускається ряд важливих аспектів, наприклад, виробництво всередині домогосподарств для власного споживання; по-друге, не враховуються якісні характеристики, зокрема покращення споживчих характеристик виробленої продукції; по-третє, опускаються наслідки досягнення певного рівня ВВП як от нанесення шкоди навколишньому середовищу, здоров'ю населення тощо. Однак альтернативи такому показнику немає для проведення досліджень соціально-економічного розвитку.

Показник ВВП характеризує можливості економіки щодо забезпечення добробуту суспільства в трьох аспектах: ефективності розподілу виробництва на продукти проміжного та кінцевого призначення; структури кінцевого попиту (споживання, нагромадження, зовнішньоторговельне сальдо); первинних доходів. ВВП є також основою вимірювання структури виробництва, міжнародних порівнянь якості життя, оцінки дефіциту державного бюджету, грошової емісії та ін.

Багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз дає змогу визначити вплив на досліджуваний результативний показник сумарного обсягу виробництва товарів та послуг за певний період (y – реальний валовий внутрішній продукт) кожного із введених в модель чинників:

- x_1 - Експорт товарів та послуг (млрд. грн.);
- x_2 - Імпорт товарів та послуг (млрд. грн.);
- x_3 - Прямі іноземні інвестиції в Україну (млн. дол. США);
- x_4 - Інфляція (%);
- x_5 - Економічно активне населення (тис. осіб);
- x_6 - Фактичний оборот роздрібної торгівлі (млрд. грн);
- x_7 - Кількість діючих суб'єктів господарювання (тис. суб.);
- x_8 - Кількість фізичних осіб підприємців (тис. осіб).

Багатокритеріальна лінійна модель такої залежності, побудована на основі статистичних даних за 2012-2021 рр. [1] за допомогою функціональних можливостей Microsoft Excel, матиме наступний вигляд:

$$y = -12690.1878 + 5.0861 \times x_1 + 1.8200 \times x_2 + 0.0408 \times x_3 - 17.4908 \times x_4 + 406.0919 \times x_5 + 0.1382 \times x_6 + 2.3781 \times x_7 + 0.8625 \times x_8, \quad (1)$$

Значущість рівняння підтверджується наступними фактами:

1) $R^2 = 0,9999911$ вказує на те, що зміна реального ВВП на 99,99% визначається впливом зміни вищеназваних факторів та 0,01% визначається дією інших факторів.

2) коефіцієнт кореляції $R = 0,99998225$ – близький до 1, що свідчить про те, що справді існує дуже тісний зв'язок між реальним ВВП та даними факторами впливу.

3) F -критерій Фішера $F = 7043,98529 > F_{tabl} = 0,00921472$ при $\alpha = 0,05$ – побудована модель адекватно описує процеси, що відбуваються в державі.

Коефіцієнти регресії (1) є значимими ($t_0 = -27,1250$; $t_1 = 28,1055$; $t_2 = 11,90095$; $t_3 = 6,5184$; $t_4 = -20,46$; $t_5 = 29,2029$; $t_7 = 14,8022$; $t_8 = 3,411$ більші по модулю за $t_{tabl} = 2,31$ при $\alpha = 0,05$ і $V = 8$), тому дана модель у звичайних умовах (за відсутності воєнних дій в країні) може використовуватись для прогнозування.

Протягом 2015-2021 рр. спостерігається суттєве підвищення розміру ВВП: від 1365,1 млрд. грн. у 2015 р. до 4363,6 млрд. грн. у 2021 р. (рис. 1), чому сприяло багато чинників.

Так, аналізуючи рівняння багатофакторної регресії (1) можна відмітити, що збільшення розміру експорту товарів та послуг на 1 млрд. грн. при незмінності розміру решти показників призведе до збільшення розміру реального ВВП на 5,0861 млрд. грн., збільшення імпорту товарів та послуг на 1 млрд. грн. - до збільшення розміру реального ВВП на 1,82 млрд. грн., зростання економічно активного населення на 1 тис. осіб - до зростання розміру реального ВВП на 406,09 млрд. грн. і т.д.

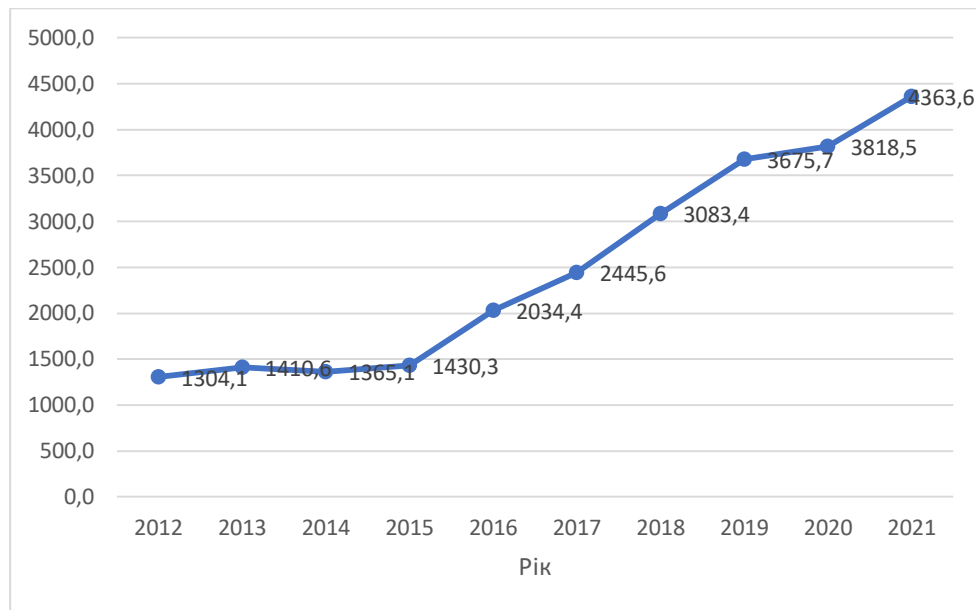

Рис. 1. Динаміка реального ВВП за 2012-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [1]

З метою виявлення порівняльної сили впливу окремих чинників і резервів, які закладені в них, статистика вираховує часткові коефіцієнти кореляції. Співставляючи значення коефіцієнтів визначено, що головним фактором зміни результативного показника є фактор x_1 (Експорт товарів та послуг): при його зміні на 1 %, рівень реального ВВП зростає на 0,956%. Другим за силою впливу на результативний показник є фактор x_6 (Фактичний оборот роздрібною торгівлі (млрд. грн)): при його зміні на 1 %, рівень реального ВВП зростає на 73,7%.

Враховуючи повномасштабну війну РФ проти України, зазначимо, що дуже складно скласти адекватний прогноз, адже складно прорахувати ймовірні масштаби втрат по всіх напрямках, розглянутих чинників.

Повномасштабне військове вторгнення північних сусідів завдало потужного удару по всіх ланках економічної системи нашої держави. Знизилася виробництво основних видів продукції, зокрема тієї, що становить основу експортного потенціалу України. Крім того, заблоковані порти, а відтак і лівова частка зовнішньої торгівлі. Нищиться транспортно-логістична, соціальна,

маркетингова та інженерна інфраструктура цілих регіонів. Відбувається відтік кадрів за кордон та їх часткова передислокація на захід держави, що тимчасово викидає з активного економічного життя сотні тисяч, або й мільйони людей.

Більше 10% орних земель країни виявились не доступними для проведення посівної кампанії, що суттєво вдарило як по експортному потенціалу країни, так і по наповнюваності державного бюджету.

Загальні втрати від транспортної блокади, зокрема морських торговельних портів (які забезпечували до 65% міжнародної торгівлі України, передусім за рахунок металургійної та аграрної продукції) становитимуть орієнтовно 3-5 млрд доларів щомісяця (і це без урахування пошкодження об'єктів інфраструктури внаслідок системних бомбардувань).

МВФ прогнозує падіння ВВП України на 35% у 2022 році. Це означає, що лише для відновлення ВВП на рівні 2021 року потрібно буде зростати на 7-10% упродовж 5-7 років. А для компенсації втрачених активів може знадобитися значно більше часу та ресурсів.

Валовий внутрішній продукт – це інструмент відображення результату впливу управлінських рішень на стан національної економіки і тенденції соціально-економічного розвитку країни. На сучасному етапі він залишиться невід'ємною частиною процесу стратегічного управління післявоєнним відновленням України. Його використання у програмах стратегічного розвитку створюватиме основу для обґрунтованості, узгодженості та синергії управлінських рішень як в економічній, так і соціальній сферах.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya#:~:text>
3. Майбутнє України: дім, який ми будемо для себе. URL: https://lb.ua/blog/ievhen_stepaniuk/515449_maybutnie_ukraini_dim_yakiy_mi.html
4. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua>

Магійович Р.І., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Розвиток АПК завдяки впровадженню інновацій є найголовнішим шляхом розв'язання проблем даного сектору національної економіки. Так як головною ціллю будь-якого суб'єкта господарської діяльності є отримання

високих прибутків, то, безперечно, інноваційні підходи у даному випадку відіграють найвагомішу роль. Інноваціями виступають вкладення інвестиційного капіталу в нововведення, які призводять до кількісних або якісних змін у виробничій діяльності. Основою інновацій безпосередньо є науково-технічний прогрес.

Впровадження інноваційних процесів в агропромисловий сектор пов'язані з перетвореннями та пертурбаціями завдяки виходам технічно-ресурсного, механізованого, агрономічного, селекційного, органічного, ринкового, соціального та іншого значення. Звичайно, що питання покращення та підвищення якості продукції сільського господарства згідно європейських вимог є надто складним, але для його вирішення потрібно враховувати наступне: модернізацію та покращення забезпечення технічного рівня, чітке дотримання виконання технологічних операцій вирощування агрокультур, науково-обґрунтоване дотримання сівозмін, використання нових видів та високоврожайних сортів рослин, що стійкі до морозів та шкідників, мінімальне застосування отрутохімкатів, раціональне використання ресурсів, запровадження мотивуючого самоконтролю працівників, покращення умов праці, надання можливостей соціального розвитку трудового колективу, посилення охорони праці та техніки безпеки у процесі виробництва, скорочення важкої фізичної праці шляхом застосування засобів механізації та автоматизації.

Водночас розвиток сільського господарства пов'язаний із виконанням досить специфічних завдань: поглиблення спеціалізації та покращення організації виробництва і його процесів; відповідність обраного асортименту потужностям виробництва; оптимальний вибір систем логістики й способів адаптації підприємства у зовнішніх умовах; обґрунтування допустимого рівня запасів матеріальних ресурсів та готової продукції; організація забезпечення підприємства вхідними ресурсами; формування покращення систем якості і забезпечення високої конкурентоспроможності продукції та підприємства.

Безумовно виробничі процеси у сільському господарстві тісно взаємодіють з іншими складовими, що формують весь агропромисловий комплекс як цілісну систему економіки. Тому введення чогось нового має обов'язково паралельно стосуватися не тільки окремого структурного елемента, але і всієї системи. Саме розвиток сільського господарства має поєднувати всі його складові, оптимально забезпечувати відповідність продукції стандартам якості та виробничим цілям суб'єктів господарювання, а також отримувати економічну вигоду від діяльності, тобто покривати всі витрати і повноцінно мати можливість розпочинати наступний цикл виробництва. З цього випливає, що всі складові раціональної організації виробництва на основі інноваційних підходів мають працювати злагоджено, а цілісна високоефективна робота – інтегруватися у бажаний результат. Отже, впровадження інноваційних процесів

у сільське господарство призведе до підвищення якості та ефективності управління на підприємствах, адаптує параметри організації до зовнішнього середовища, полегшить або мінімізує вплив ризиків й невизначених ситуацій, пришвидшить зростання обсягів виробництва як у натуральних, так і у вартісних показниках, підсилить продовольчу безпеку, вирішить соціально-економічні проблеми сіл та покращить життя і добробут населення.

Безсумнівно, інноваційні технології у виробничий процес агровиробників можуть бути застосовані тільки у разі потужної фінансової спроможності самих підприємств, державної допомоги або внутрішнього чи зовнішнього інвестування. Але, попри важливість АПК для економіки країни, фінансове забезпечення не є чітким і послідовним. Головними шляхами фінансового забезпечення суб'єктів господарювання сільського господарства і надалі залишаються: самофінансування; кредитування на основі мобілізації та перерозподілу тимчасово вільних коштів; бюджетне фінансування державних і регіональних програм й проектів на безповоротній основі за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів; прямі іноземні інвестиції на базі іноземних грантів тощо. Тому зростання розмірів інвестицій у сільське господарство є одним із важливих шляхів виходу з нестабільності, збитковості та кризи матеріально-технічного та іншого ресурсного забезпечення, а також засобом впровадження у виробничий процес науково-технічних досягнень.

Справді, з року в рік інвестиційні капіталовкладення у діяльність сільськогосподарських підприємств зростають, але не в тих обсягах, яких фізично потребують аграрії. У більшості випадків це інвестиційні підприємницькі проекти, які реалізуються управлінськими зусиллями та грошовими ресурсами бізнесменів з метою отримання приросту цінності активів.

Потреба в інвестиційних ресурсах, їх масштабах та темпах спрямування і використання встановлюється відповідно національного економічного рівня розвитку країни, окремого регіону, суб'єктів господарювання та рівня реальних доходів населення. Але інвестиційний вектор у сільськогосподарські підприємства не є достатньо розвиненим через притаманні йому причини, а саме: значний розрив у взаємозв'язку між валовою доданою вартістю, яку отримують аграрії, та загалом інвестиційними потоками у сільське господарство; у більшості випадків інвестиційні капіталовкладення не мають прямого впливу на зростання обсягів виробництва аграрної продукції; розміри інвестиційних ресурсів не співпадають із темпами фізичного вибуття зношених основних виробничих засобів на підприємствах; невідповідність окупності інвестицій через несприятливу кон'юнктуру міжнародних ринків та значні коливання курсу валют; високе податкове навантаження для сільгоспвиробників; нерівні умови та можливості для бажаючих стати учасником фінансового ринку; недосконала законодавчо-нормативна база для

ведення інвестиційної діяльності; хронічна нестача вільних оборотних коштів для ведення господарської діяльності аграрними підприємствами; постійна чимала плінність професійних науково-технічних кадрів у агропромисловому секторі економіки через низькі доходи.

Найбільше, що потребує негайного збільшення розмірів інвестицій, це матеріально-технічна база галузі, де техніка, машини та обладнання є не тільки морально, але і фізично застарілими. Продуктивність праці від використання таких виробничих фондів є низькою, що негативно впливає на кінцеві фінансово-економічні показники, які характеризують підприємство як неліквідне і неконкурентоспроможне, а це, у свою чергу, призводить до низької інвестиційної привабливості або її повної відсутності. Таке замкнуте коло можна розірвати тільки завдяки правильній аграрній політиці держави й належному коректуванню організаційно-економічного механізму сільськогосподарського виробництва. Тому потрібно активізувати процес розширення інвестиційних ресурсів від як внутрішнього, так і зовнішнього інвестора, через удосконалення діючої законодавчо-нормативної бази стосовно проблеми інвестиційно-інноваційної діяльності і насамперед Закону України «Про інвестиційну діяльність» з врахуванням цілісності національного виробництва, збереження належного екологічного стану навколишнього середовища і безпеки сільськогосподарської продукції від національного виробника для населення.

Залучення іноземного капіталу має свої переваги, але є і ряд недоліків, тому держава повинна виступати гарантом і захисником всіх своїх суб'єктів господарювання, тим більше аграрного спрямування.

Отже, головними стратегічними напрямками інноваційно-інвестиційного забезпечення розвитку агропромислового сектору на довгострокову перспективу вважаємо наступні:

- постійне знаходження каналів та формування джерел безперервного фінансування для необхідного забезпечення потреб сільськогосподарських виробників в інвестиційних ресурсах;
- розширення інвестиційних можливостей аграрних суб'єктів до відповідного рівня оптимальності поєднання власних і залучених джерел фінансування інвестицій;
- збільшення обсягів фінансування щодо покращення стану та розвитку дорожнього господарства у сільській місцевості, що призведе до підвищення інвестиційної привабливості та ефективності галузі, розвитку туристичного аграрного бізнесу, зростання життєвого рівня та добробуту сільських мешканців.

Реальне залучення інвестицій призведе до покращення фінансово-економічних показників, підвищення конкурентоспроможності продукції і підприємств на регіональному та національному рівнях. А висока

прибутковість діяльності дозволить підприємствам наймати висококваліфікованих працівників із належним гарантуванням їм заробітної плати. Адже доходи відіграють найважливіше значення у формуванні добробуту та життя людини. Згідно статистичних даних, тільки до 25% випускників аграрних вишів працевлаштовані за спеціальністю, а решта, зрозуміло, працюють не за фахом, або здобувають ще іншу спеціальність.

Отже, активізація інноваційних процесів у сільському господарстві має стати фундаментом повноцінного розвитку агропромислового комплексу.

Мартин О.М., к.е.н., доцент

Живко З.Б., професор

Львівський державний університет внутрішніх справ

РОЛЬ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ РАДИ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

В сучасних ринкових умовах знання людини, її здібності інтелект, досвід, які є компонентами людського капіталу, стають більш вагомими чинниками економічного зростання національної економіки, економічного розвитку регіонів, окремих територій, суб'єктів господарювання. Серед чинників впливу на покращення умов розвитку та використання людського капіталу особливе місце належить системі мотиваційного механізму праці персоналу, дієвість якої оцінюється результативністю праці персоналу з точки зору досягнення конкретних цілей діяльності підприємства. При цьому працівник отримує відповідну винагороду за допомогою матеріальних, нематеріальних, зокрема соціально-психологічних методів мотивації, з урахуванням потреб працівника [1, с. 42].

Мотиваційний механізм передбачає оцінку мотивів, потреб і результатів управлінської праці, вибір ефективних регуляторів розвитку, забезпечує результативне функціонування персоналу, забезпечує стабільність трудового колективу, розвиває лояльність персоналу, стимулює зростання кваліфікації і професійний розвиток, формує орієнтацію працівників на досягнення поставлених цілей. Мотивацію праці управлінського персоналу об'єднаної територіальної громади (ОТГ) необхідно розглядати через призму вкладу управлінця в досягнення позитивних результатів діяльності ОТГ і реалізації поставлених цілей (рис. 1).

При цьому управлінець отримує винагороду за працю за допомогою матеріальних і соціальних способів мотивації. Соціальний пакет, який відноситься до нематеріальних методів мотивації, включає медичне і професійне страхування, поліпшення умов праці, компенсація частини транспортних витрат, надання путівок на оздоровлення. Основна та додаткова

заробітна плата і соціальний пакет виступають основними і пріоритетними важелями мотиваційного механізму персоналу ради ОТГ. Стосовно заробітної плати, то необхідно поставити її в пряму залежність від отриманих доходів ОТГ.

Реалізація запропонованого алгоритму управління розвитком управлінського персоналу ОТГ забезпечить його ефективну діяльність і досягнення поставлених завдань.

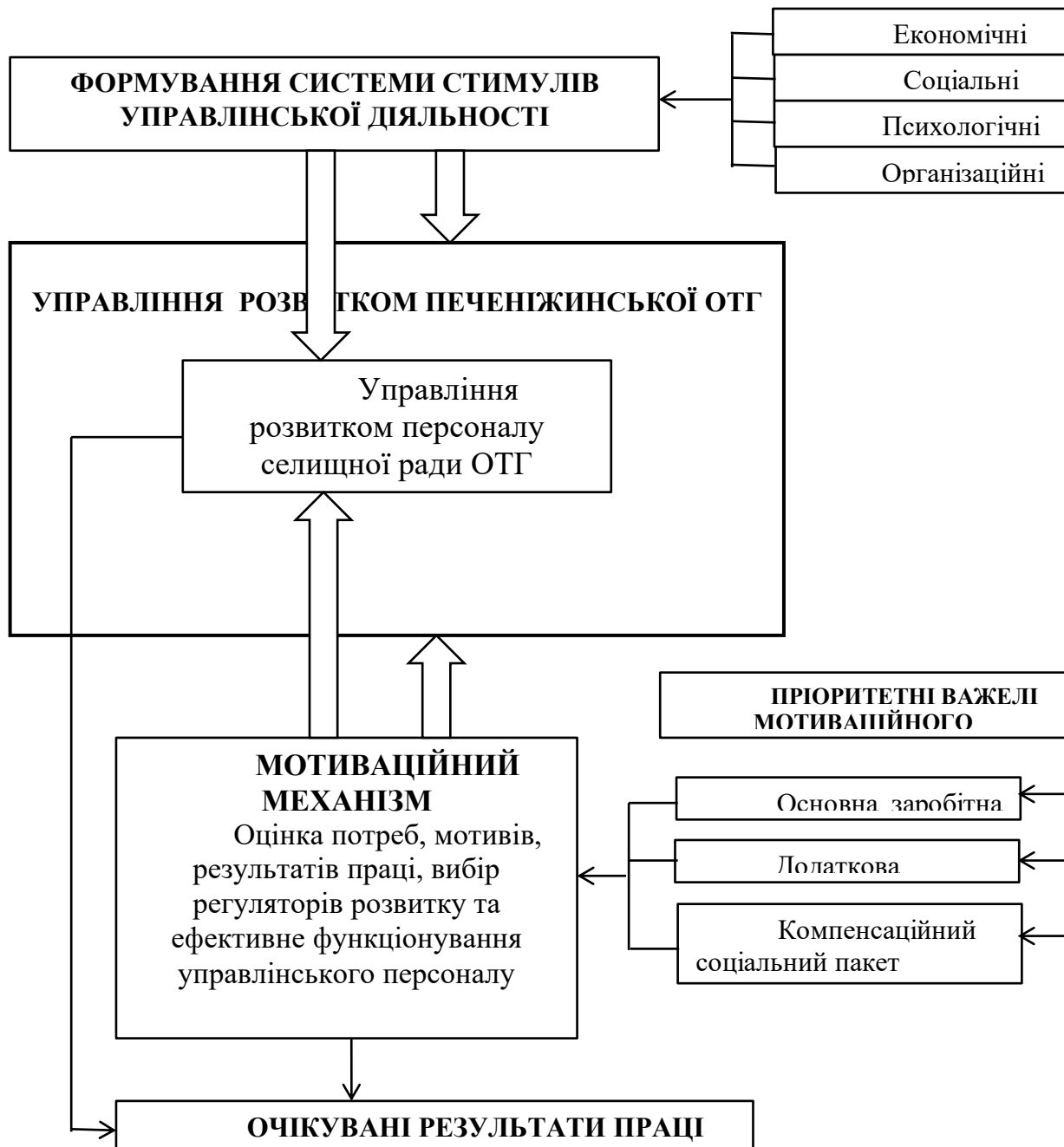

Рис. 1. Мотиваційний механізм та його вплив на управління розвитком персоналу ради ОТГ

Розроблено на основі: [2, с. 96]

Отже, формування науково обґрунтованого мотиваційного механізму праці персоналу ради ОТГ, а також підвищення його кваліфікаційного рівня, розвиток корпоративної культури і підвищення рівня лояльності працівників суттєво змінює підхід до управління розвитком персоналу ради ОТГ. Удосконалення управління розвитком персоналу ради ОТГ спрямоване на зростання обсягів робіт та послуг ОТГ, підвищення їх якості, зростання стабільності персоналу, зменшення його плинності та витрат на навчання, підвищення рівня корпоративної культури та іміджу ОТГ в районі і області, зростанню доходів ОТГ. Фінансові надходження до громади і мотивований управлінський персонал, який краще управлятиме всіма соціально-економічними процесами, забезпечить вирішення низки проблем, що є у територіальній громаді.

Список використаних джерел:

1. Мартин О.М., Живко З.Б., Вітер О.М. Методологічні підходи до управління системою мотивації праці на підприємстві // Актуальні проблеми економіки та менеджменту: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 16 лютого 2019 року). Запоріжжя, ГО «СІЕУ», 2019. С. 41-43
2. Семикіна М.В., Запирченко Л.Д., Семикіна А.В., Бугаєва М.В. Розвиток та реалізація інноваційної компоненти людського капіталу на основі вдосконалення мотиваційного механізму у сфері праці. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 4. С.86-100.

Мацибора Т.В., провідний науковий співробітник
Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки”

РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Органічне сільське господарство є важливим чинником сталого розвитку. Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) виокремлює чотири принципи, на яких ґрунтується органічне сільське господарство:

1) *принцип здоров'я* (органічне сільське господарство повинне підтримувати та поліпшувати здоров'я ґрунту, рослини, тварини, людини та планети як єдиного й неподільного цілого);

2) *принцип екології* (органічне сільське господарство має ґрунтуватися на принципах природних екологічних систем і циклів, працюючи, співіснуючи з ними та підтримуючи їх);

3) *принцип справедливості* (органічне сільське господарство має базуватися на відносинах, що гарантують справедливість з урахуванням інтересів навколишнього середовища та життєвих можливостей);

4) *принцип турботи* (управління органічним сільським господарством повинне мати попереджувальний і відповідальний характер для захисту здоров'я й добробуту як нинішніх і майбутніх поколінь, так і довкілля) [4].

Україна, маючи потужний потенціал для розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції, досягла певних позитивних результатів. Площа сертифікованих сільськогосподарських угідь, які використовуються для виробництва органічної продукції, складає більше чверті мільйона гектарів. Україна входить до двадцятки світових країн-лідерів органічного руху. Частка сертифікованих площ у структурі сільськогосподарських угідь у 2020 р. склала 1,1 %. При цьому Україна посідає перше місце у східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічних сільськогосподарських угідь, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур. Окрім того сертифіковано 591,4 тис. га дикоросів.

За останні роки спостерігається тенденція наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження переробки органічної сировини, що виробляється в Україні. Зокрема, це крупи, соки, сиропи, повидло, мед, м'ясні вироби.

За даними IFOAM у 2020 р. в Україні було зареєстровано 419 господарств, які отримали статус “органічного”. За 10 років їх кількість збільшилась у 3 рази. Відповідно розширились площі сертифікованих органічних сільськогосподарських угідь з 270 тис. га у 2010 р. до 462 тис. га у 2020 р.

Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій областях. Українські сертифіковані органічні господарства – різного розміру – від кількох десятків гектарів, як і в більшості країн Європи, до кількох десятків тисяч гектарів ріллі.

Україна є одним із найбільших експортерів органічної сільськогосподарської продукції. У 2019 р. вона посіла 2-ге місце у світі. Частка України у загальному експорті органічної сільськогосподарської продукції склала 10,4 %.

Розвиток органічного виробництва регулюється Законом України “Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції”, прийнятим у 2018 р. [3].

Органічна продукція в Україні виробляється за європейськими стандартами й відповідає вимогам ЄС щодо процесу вирощування, виробництва, переробки, експорту й імпорту продукції органічного сільськогосподарського

господарства. Відповідним стандартам повинні відповідати всі вироблені та реалізовані в ЄС органічні продукти. Основною метою впровадження системи органічного законодавства є захист споживачів від можливих фальсифікацій та обманів, забезпечення безпеки споживачів від псевдонатуральних продуктів і виробників від недобросовісної конкуренції.

З початку 2022 року в Європейському Союзі діє Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) №2018/848 від 30.05.2018 року про органічне виробництво й маркування органічних продуктів, у якому, зокрема, розширено сфери його застосування та посилено відповідальність операторів у разі виникнення підозри щодо забруднення продукції [1].

В Україні законодавчо передбачена державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції, яка здійснюється шляхом: виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь та/або одну голову великої рогатої худоби; відшкодування до 30 відсотків вартості витрат на проведення сертифікації органічного виробництва; відшкодування до 30 відсотків вартості витрат на придбання дозволених для використання засобів захисту рослин та добрив, насіння, садивного матеріалу та кормів [2].

Розширення органічного виробництва в Україні є важливим напрямом еколого-економічного розвитку аграрного сектору економіки, оскільки передбачає якісні зміни продуктивних сил та раціональне використання природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. В ЄС введено в дію нове органічне законодавство. URL : <https://organicinfo.ua/news/new-organic-regulation-in-force/> (дата звернення: 26.05.2022).
2. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» 1877-IV від 24 червня 2004 року (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 26.05.2022).
3. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» 2496-VIII від 10 липня 2018 року (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text> (дата звернення: 26.05.2022).
4. Принципи органічного сільського господарства. URL : https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-05/poa_ukrainian_web.pdf (дата звернення: 26.05.2022).

Нестеренко О.М., к.е.н., доцент
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Для всіх країн світу зайнятість займає провідне місце в системі соціальних та економічних проблем і разом з показниками рівня життя є важливим індикатором соціальних процесів. Більш повна і ефективна зайнятість досягається завдяки її державному регулюванню. Необхідність вирішення проблем ефективної зайнятості населення в сучасному світі набуває все більшої актуальності, в тому числі і в Україні.

Так, на протязі 2014-2021 рр. в Україні склалася тенденція до збільшення кількості безробітних. У 2021 році кількість безробітних нараховувала 1 млн 711,6 тис осіб. [1]. Але ж з початку 2022 р. у зв'язку з війною без роботи залишились майже 5 млн українців . Крім того, серед біженців приблизно 2,75 млн. – працездатного віку. Серед них 43,5%, або 1,2 млн людей, раніше працювали, а тепер звільнилися або втратили робоче місце – підрахували аналітики [2].

Якщо ситуація на фронті загостриться ще сильніше, це може призвести до втрати роботи вже 7 мільйонів людей. Про це йдеться у звіті Міжнародної організації праці при ООН. Також в організації стверджують, що якщо бойові дії припиняться, можна відновити лише 3,4 мільйона робочих місць [2].

Таким чином, в умовах нестабільної економіки, занепаду промисловості та складної соціально-політичної ситуації в країні, спостерігається значне зниження рівня зайнятості і зростання кількості безробітного населення. Для запобігання цьому необхідно проводити систему заходів: розвиток розгалуженої системи державної служби зайнятості, професійної орієнтації, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів; державну підтримку нетрадиційним сферам зайнятості (наприклад, домашні промисли); регулювання можливості працевлаштування за кордоном, приєднання України до міжнародного ринку праці, надання квот робочих місць для представників найбільш вразливих груп на ринку праці та інші заходи щодо зниження рівня безробіття . При цьому, щоб забезпечити інформаційну підтримку державної політики зайнятості, Україні потрібен аналітичний центр зі штатом кваліфікованих економістів, спроможних розуміти й провадити якісні дослідження (особливо кількісні дослідження). Такий аналітичний центр має підтримуватися групою висококваліфікованих міжнародних економістів, які працюватимуть спільно з українськими дослідниками й забезпечуватимуть експертну оцінку їхньої роботи.

Список використаних джерел

1. Безробіття населення (за методологією МОП). *Державна служба статистики України* [сайт]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. *Nearly 5 million jobs have been lost in Ukraine since the start of the Russian aggression.* International Labor Organization [сайт]. URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang--en/index.htm#:~:text=Ukraine%20crisis-,Nearly%205%20million%20jobs%20have%20been%20lost%20in%20Ukraine%20since,co untry%20and%20in%20neighbouring%20states.

Сало І.А., завідувач відділу ціноутворення
та аграрного ринку,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

**КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ НА ВНУТРІШНЬОМУ
РИНКУ ПЛОДІВ І ЯГІД**

Шляхи ефективного функціонування і розвитку внутрішнього агропродовольчого ринку тісно пов'язані з його перебудовою у напрямі підвищення конкурентоспроможності, що обумовлено впливом світового ринку та викликами глобалізації. Стан розвитку вітчизняного ринку плодів і ягід характеризується, перш за все, мірою задоволення потреб населення цією продукцією з відповідною якістю та ціною доступністю. Відтак дослідження конкурентоспроможності на плодоягідному ринку за обсягами виробництва і реалізації, цінами, якістю та помологічними сортами є досить важливими. Особливо актуальними вони стали зважаючи на асоціацію між Україною та Європейським Союзом, через необхідність більш активно запроваджувати у виробництво світові стандарти якості й безпеки продукції, коли на перше місце вийшло питання експортного потенціалу країни та її частки на світовому ринку продовольства.

При оцінці конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції важливо використовувати відносні показники, оскільки її рівень може бути встановлений лише в результаті порівняння [1]. Особливу вагу у визначенні конкурентоспроможності на вітчизняному ринку плодів і ягід має встановлення конкурентних переваг товаровиробників. Для цього рекомендується використовувати показники – коефіцієнт ринкової конкуренції та індекс ринкової концентрації Герфінделя-Гіршмана. Останній характеризує рівень концентрації на ринку того чи іншого товаровиробника.

Для характеристики рівня конкурентних переваг промислового сектору на вітчизняному плодоягідному ринку можна використати перший показник, а господарств населення – другий.

Основними товаровиробниками плодів і ягід в Україні є господарства населення – 83-85%. Серед сільськогосподарських підприємств, основна маса плодів і ягід вирощується і реалізується господарствами недержавної форми власності. Так, розширюється виробництво селянсько-фермерських господарств – у 2020 р. обсяги склали 90,8 тис. т або 27% валових зборів промислового сектору.

Коефіцієнт ринкової конкуренції протягом 2016-2020 рр. загалом по плодах і, зокрема, для зерняткових та кісточкових культур не перевищував 45% – становив відповідно 10,9-18,0%, 24,0-32,0% та 4,7-9,7%. Відтак, за рівнем концентрації промислового сектору вітчизняний ринок плодів слід віднести до останньої групи – низькоконцентровані ринки. Хоча вже в 2020 р. порівняно з попереднім GR підвищився, що свідчить про поліпшення ситуації у діяльності сільськогосподарських підприємств.

Індекс ринкової концентрації Герфінделя-Гіршмана за всіма видами плодів менший за 1000 – 352-644, що свідчить про низьку концентрацію і високу конкуренцію на вітчизняному ринку плодів, наявність достатньої кількості господарюючих суб'єктів та відносно слабку позицію окремих із них. Для плодів зерняткових культур цей показник протягом 2016-2019 рр. наближався до 1000 – становив 755-944, що обумовлює підвищений рівень концентрації з можливістю переходу до помірної. В 2020 р. він перевищив 1000 на 40 одиниць, що дає можливість віднести вітчизняний ринок плодів зерняткових культур до категорії «помірноконцентрований» за наявністю постачальників – господарств населення.

На плодоягідному ринку за обсягами виробництва більш конкурентоспроможними є вітчизняні товаровиробники порівняно з імпортерами. У середньому за 2016-2020 рр. у країні, порівняно з імпортними поставками, вироблено в 53 рази більше плодів зерняткових культур (1351 тис. т), в 13 – кісточкових (555 тис. т), в 2 – ягід (131 тис. т) та в 17 разів – горіхів (116 тис. т).

Для повної оцінки економічних параметрів конкурентоспроможності плодової продукції також слід порівняти ціни реалізації постачальників на вітчизняний ринок – сільськогосподарських підприємств, господарств населення та імпортерів, наприклад, на яблука. Річні середні споживчі ціни реалізації сільськогосподарськими підприємствами у 2016-2020 рр. становили 12,00-22,50 грн /кг, що менше за ціни господарств населення в 1,1-1,3 рази. Ціни імпортерів (за винятком 2018 р.) суттєво не різнилися. У 2019-2020 рр. конкурентні переваги за цінами мали сільськогосподарські підприємства та імпортери. Це пояснюється тим, що кожне окреме підсобне господарство має незначну масу яблук для продажу, а відтак може реалізувати їх за той же термін що й сільськогосподарські підприємства чи імпортери і за вищими цінами. До того ж спрацьовує психологічний фактор – споживачі переважно вважають, що

вирощування плодів населенням є органічним, а отже не може зашкодити здоров'ю, через що охоче купують продукцію інколи за значно вищими цінами.

Між товаровиробниками виникає конкуренція за перевагу у ціні та якості і на перший план ставиться завдання – зменшити витрати виробництва та збуту плодоягідної продукції і при цьому поліпшити її якість. Товарна якість плодів і ягід залежить не лише від рівня витрат, а й від сортових ознак, метеорологічних умов, районів та умов вирощування, від відповідної попередньої підготовки – сортування по кількості, за величиною, упаковки тощо. Як правило, товарна якість визначається зовнішніми ознаками: розміром, забарвленням, формою, ступенем пошкодження хворобами, механічними приладами [2]. На підставі цих зовнішніх ознак розроблені стандарти якості плодів і ягід, які повинні бути основою успішного продажу на вітчизняному ринку та експорту, особливо в умовах застосування режиму Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС у рамках положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності в повному обсязі з 1 вересня 2017 р.

На формування урожайності, якості, лежкості плодоягідної продукції, окрім людського фактору, суттєво впливають погодні та кліматичні умови. Так, за оцінками фахівців, понад 60% ризиків, які впливають на продуктивність багаторічних насаджень, спричинені саме останніми, які тісно пов'язані з глобальним потеплінням. Так, в Україні втрати врожаю сільськогосподарських культур від несприятливих погодних умов, по окремих роках, можуть сягати 45-50%, а при їх поєднанні 70% та більше [3, с. 67]. За даними лабораторії фізіології рослин та мікробіології Інституту садівництва НААН, найчастіше, випадки втрати врожаю плодів культур відбуваються через заморозки та посуху.

Авторські дослідження окремих ринків столиці, співбесіди з операторами торговельного та споживчого сектору, дають підстави стверджувати, що в Україні конкурентні переваги населенням надаються, перш за все, продукції вітчизняного походження. При виборі помологічних сортів часто споживачі експериментують. Серед літніх сортів яблук конкурентні переваги мали Папіровка та Мелба, осінніх – Слава переможцям, Антонівка, Макінтош, Спартан, зимових – Голден Делішес, Ренет Симиренка (світлих кольорів), Айдаред, Чемпіон, Горець, Лігол, Ріхард. Серед груш найбільше користуються попитом Улюблена Клаппа, Бере кийвська, Парижанка, абрикоса – Краснощокій, черешні – Присадибна, Ніжність, Валерій Чкалов, вишні – Тургенівська, Подбельська, сливи – Стенлей, Угорка, Ренклод Альтана.

Вцілому відзначимо, що для споживачів плодів і ягід, при здійсненні покупки, основними критеріями вибору помологічного сорту є зовнішній вигляд та органолептичні показники, зокрема, смак. Зауважимо, що для виробника є важливими всі якісні критерії помологічних сортів. Оцінку їх

конкурентоспроможності слід здійснювати за окремими регіонами країни, враховуючи екологічні та природні особливості.

За рівнем конкурентних переваг та концентрації усіх категорій господарств внутрішній ринок плодів відноситься до низькоконцентрованих. За цінами вітчизняні плоди, порівняно з імпортованими, виявилися більш конкурентоспроможними. У формуванні загальної пропозиції українські виробники займають домінуючі позиції.

Визначено, що плоди, вироблені в Україні, користуються більшим попитом споживачів, ніж імпортні. На думку останніх, вони відзначаються меншим вмістом залишків хімічних речовин і не поступаються за органолептичними показниками. Отже, є підстави вважати, що на внутрішньому ринку плодоягідна продукція не втратить своєї конкурентної позиції за параметром якості.

Список використаних джерел

1. Дудар Т.Г., Дудар В.Т. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2009. 246 с.
2. Економіка та організація промислового садівництва України / Шестопаль О.М. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2010. 334 с.
3. Сус Т.Й. Страхування ризиків при вирощуванні екологічно чистої продукції. *Економіка АПК*. 2012. №12. С. 66-71.

Сиротюк Г. В., к.е.н., доцент
Львівський національний університет природокористування

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни все більший інтерес викликають дослідження регіональних проблем. Специфічні риси соціально-економічного розвитку регіону визначаються природно-кліматичними особливостями, географічним положенням, розміром території, розподілом ресурсів та їх освоєнням, обсягом виробництва та місцем у розвитку країни загалом. Забезпечення стійкого регіонального розвитку можливе в умовах адекватної соціально-економічної політики.

Соціально-економічний розвиток регіону доцільно розглядати як комплексний процес одночасних змін його просторової, економічної, соціальної, екологічної, духовної та політичної сфер. Забезпечення стабільності та стійкості регіонального розвитку носить специфічний та інноваційний

характер, що потребує пошуку механізмів та інструментів регулювання соціального та економічного розвитку.

Пріоритетними цілями соціально-економічного розвитку регіону мають бути здоров'я, добробут, рівень освіти і культури, інтелектуальний потенціал, гідні та якісні умови життя, соціальна задоволеність населення регіону, а все інше є другорядним для досягнення даних цілей.

Забезпечити стійкий розвиток економіки на рівні регіону можна завдяки чітко налагодженій регіональній політиці, яка повинна будуватися на базі поєднання економічної, соціальної та екологічної сфер.

Економічна сфера регіональної політики полягає в підвищенні ефективності виробництва у регіоні з врахування його особливостей. Кожному регіону України притаманний регіональний економічний потенціал, стійкість і самостійність, що є основою для розробки стратегії стійкого розвитку. Економічний потенціал регіону складається з ресурсів: природних, виробничих, трудових і фінансових. Ефективність використання цих ресурсів впливає на зміну економічного потенціалу, а саме за рахунок: ефективного використання природних ресурсів, додатково залучених ресурсів, підвищення ефективності виробництва, активізації трудового потенціалу.

Досить активну роль у формуванні фінансових ресурсів регіонів країни відіграють міжбюджетні трансфери. Фінансування регіонів країни відбувається шляхом виділення базових і реверсних дотацій, які спрямовують на розвиток регіону, будівництво, освітні та медичні проекти, зарплати та на інші видатки.

У 2022 році з державного кошторису передбачено 16,297 млрд грн базових дотацій, 10,794 млрд грн реверсних дотацій та 5,163 млрд грн додаткових дотацій. Найбільший розмір базової дотації виділили для бюджетів Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Одеської областей. Найбільший розмір реверсної та додаткової дотацій виділили для бюджетів Дніпропетровської та Київської областей. Проте, в нинішніх умовах воєнного стану можливий перерозподіл видатків бюджету [1].

Соціальна регіональна політика повинна бути спрямована на соціальний захист і забезпечення добробуту населення регіону, розвиток соціальної інфраструктури, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності у регіонах країни.

Екологічна регіональна політика – це сукупність заходів і дій, спрямованих на досягнення екологічних цілей, а саме: раціональне використання природних ресурсів, збереження екосистеми, збереження і відновлення природних комплексів певного регіону.

Особливу увагу доцільно приділити політиці стимулювання стійкого розвитку регіонів, яку Жученко А.М. розглядає як діяльність органів влади різних рівнів, спрямована на активізацію стійкого розвитку регіону за допомогою адекватного інструментарію стимулювання [2, с.11]. Механізм

стимулювання стійкого розвитку чітку логічну взаємопов'язану структуру, яка передбачає наявність таких елементів:

- 1) діагностика рівнів стійкого розвитку регіонів;
- 2) визначення цілей стимулювання стійкого розвитку регіонів;
- 3) вибір оптимального типу політики стимулювання стійкого розвитку регіону;
- 4) вибір інструментів для реалізації політики стимулювання стійкого розвитку регіонів;
- 5) контроль над стимулюванням стійким розвитком регіону;
- 6) пропозиція відносно покращення проведення стимулювання стійкого розвитку регіонів.

Політика стимулювання стійкого розвитку буде відрізнятися залежно від регіону, оскільки вона враховує стан регіональної системи в соціальній, економічній і екологічній сферах. При формуванні політики стимулювання стійкого розвитку регіонів доцільно враховувати такий момент, що при високих показниках рівня стимулювання регіону, потрібно менш активно застосовувати заходи стимулюючих дій і навпаки.

Вважаємо, що основними проблемами на шляху до забезпечення стійкого розвитку регіонів є недостатньо ефективне використання внутрішнього резервного потенціалу і ресурсів у регіонах, а також механізм взаємодії держави і регіонів. Стратегічне бачення стійкого розвитку регіонів полягає в розв'язанні нагальних проблем шляхом використання всіх можливостей регіонів, особливо збільшення частки нових технологій, і є результатом стратегічного вибору регіональної політики.

Список використаних джерел

1. Держбюджет-2022: які дотації отримають регіони. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/01/21/infografika/finansy/derzhbyudzhets-2022-yaki-dotacziyi-otrymayut-rehiony> (дата звернення: 20.05.2022).
2. Жученко А. М. Політика стимулювання стійкого регіонального розвитку: зміст та види. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Випуск 24. Ч. 2. С. 10-15.

Снісаренко М.Є., студент
Запорізький національний університет

ДЕМОГРАФІЧНІ ЗМІНИ В ДЕРЖАВІ ЧЕРЕЗ ВОЄННІ ДІЇ

Посилення конфлікту в Україні спричинила трагедії серед мирного населення та руйнування інфраструктури, змушуючи людей полишити свої домівки в пошуках безпеки, захисту та допомоги. За перші п'ять тижнів понад чотири мільйони біженців з України перетнули кордони з сусідніми країнами, і багато інших були змушені переїхати всередину країни. У зв'язку з надзвичайною ситуацією та масштабами гуманітарних потреб біженців з України проводиться міжвідомча регіональна реакція біженців на підтримку зусиль країн, які приймають в себе тих людей, які змогли врятуватися від агресії. Регіональний план реагування на біженців об'єднує ООН, НДО та інших відповідних партнерів і зосереджується на підтримці урядів приймаючих країн для забезпечення безпечного доступу до території для біженців та громадян третіх країн, які втікають з України, відповідно до міжнародних стандартів. У ньому також пріоритетним є надання послуг із критичного захисту та гуманітарної допомоги, оскільки переміщення та потреби продовжують зростати в геометричній прогресії.

Також варто відмітити, що число українців, які залишили свою батьківщину після вторгнення Росії, перевищило 5 мільйонів, ідеться в оприлюдненому 20 квітня повідомленні Управління верховного комісара ООН у справах біженців. За цими даними, це найбільший потік біженців у Європі з часів Другої світової війни[1]. Також 7,7 мільйонів українців переїхало в інші області нашої держави.

Багато з мешканців нашої країни переїхало до сусідніх країн: Польща, Угорщина, Молдова, Румунія, Словаччина та навіть Білорусь, яка є союзником Росії у війні.

На рисунку 1 показані ті сусідні країни, які змогли прийняти до себе українців, коли ті втікали від воєнних дій та агресії з боку російських військових. За даними найбільше за всіх до себе змогла прихистити Польща з майже 60 % переселенців, що дорівнює майже 3 мільйонам осіб. На другому місці Румунія, яка змогла забезпечити мир 16% українцям: 785 тисячам осіб. Третє місце займає Угорщина, вона надала прихисток 470 тисячам осіб, що складає 10% від усіх переселенців. Молдова, одна з найбільш бідніших країн Європи, стала рекордсменом за кількістю українських біженців на душу населення, там опинилися понад 435 тисяч українців. Інший сусід України, Словаччина, теж не залишилася осторонь, вона прийняла 357 тисяч осіб, що складає 7 % від людей, які змогли врятуватися від безжальних дій зі сторони країни-агресора. І остання

країна, яка є співучасником Росії у всіх її неправомірних і абсолютно нічим не обґрунтованих дій, Білорусь теж прийняла 24 тисячі біженців.

Зміна кількості населення України впливає й на економічну складову держави. Міграційні процеси постійно зменшують чисельність населення, тим самим зменшуючи кількість працівників на різних підприємствах і зменшуючи потенційний ВВП України. На початок 2022 року населення країни дорівнювало 41 мільйону осіб, не беручи до уваги окуповані території Кримської, Донецької та Луганської областей. Беручи до уваги статистику викладену вище стає зрозумілим, що наразі зараз у нас 36 мільйонів осіб, більшість з яких чоловіки, адже близько 90%, тих хто виїхав закордон, це жінки та діти, бо українська влада заборонила виїжджати чоловікам призовного віку. Відповідно і народжуваність дітей також зменшиться, а смертність, на жаль, через воєнні дії зросте доволі сильно. Тільки на початок 2022 року у січні народжених було 18 тисяч, а померлих 57 тисяч осіб[3], відповідно природний рух має від'ємне значення: - 39 тисяч осіб. А з врахуванням тих злочинів з боку країни-агресора, як наприклад Бучівська трагедія, показник смертності зростає кожного дня.

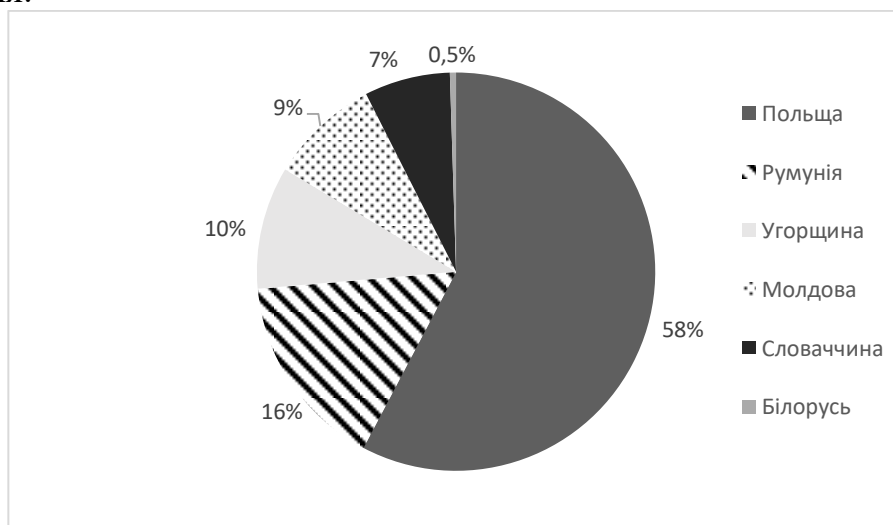

Рис 1. Чисельність біженців з України в сусідніх країнах

Джерело: Складено автором на основі [2]

Отже, всі показники свідчать, що кількість населення України має тенденцію до зменшення внаслідок, як міграційних процесів, так і зменшення народжуваності. А зважаючи на події, які розпочалися з 24 лютого, смертності нашого народу збільшується. Від цього страждає економіка держави, зменшується ВВП. Адже самі люди є найбільшою цінністю будь-якої країни. Бо саме завдяки інтелектуально розвиненим і творчим людям сьогодні створюються нові технології, забезпечуються переробка сировини, а також відбуваються посівні роботи, які є дуже важливими для України, яка є аграрною державою.

Список використаних джерел

1. 3 України виїхали понад 5 мільйонів людей – ООН
URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukrajina-5-milyoniv-bizhenciv-oon/31812778.html>
2. Refugees fleeing Ukraine (since 24 February 2022)
URL:<https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>
3. Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція
URL:http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm

Стамат В.М., к.е.н., доцент

Радько Д.Р., студент

Миколаївський національний аграрний університет

**РОЗВИТОК АГРАРНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Для ефективного функціонування аграрних підприємств в умовах ринкової економіки необхідний комплекс заходів, спрямований на формування попиту, досягнення конкурентних переваг за умов жорсткої конкурентної боротьби, який би сприяв, також, задоволенню потреб споживачів, особливо на аграрному ринку. Тому з'явився такий вид діяльності як аграрний маркетинг. Головною метою підприємств є прибуток, а завдання аграрного маркетингу – допомогти в цьому, тобто дослідити та проаналізувати аграрний ринок, здійснити певні комунікації та поширити інформацію про товар більшому колу покупців. Аграрний маркетинг, як сукупність методів вивчення ринків, спрямовує зусилля на створення ефективних каналів збуту й проведення комплексного формування попиту.

Необхідно зазначити, що існує багато визначень поняття “аграрний маркетинг”, але спільним для всіх визначень є те, що цей вид маркетингу спрямований на задоволення потреб споживачів, забезпечення конкурентоспроможності агропромислового виробництва і кожної його галузі з урахуванням закономірностей функціонування й розвитку ринку сільськогосподарської продукції й продовольства [4].

Проблемам розвитку аграрного маркетингу приділило увагу багато науковців, зокрема: Андрійчук Г., Нагоронова С.С., Гайдуцький П., Зіновчук В., Карич Д., Кваша С., Кравченко С., Лозинська Т., Макаренко П., Островський П., Писаренко В., Саблук П., Сахацький М., Сіваченко І, Соловйов І., Рибінцев В. Шпичак О. та багато інших.

З XIX століття у розвинених країнах світу маркетинг вважається однією з найважливіших управлінських функцій не тільки у сфері торгівлі, а й у

виробничих компаніях, у тому числі сільськогосподарських. Розроблено теорію й практику аграрного маркетингу, як ефективного інструменту реструктуризації підходів фермерів до управління всіма етапами відтворувального процесу, переходячи від вузької спрямованості до орієнтації на максимальне задоволення потреб та бажань споживачів, а також на максимізацію переваг сільськогосподарського виробництва. Це пов'язано з тим, що на ринку сільськогосподарської продукції спостерігається тенденція до зростання конкуренції, значення сільськогосподарської сировини для промисловості, науки, факторів виробництва та виробничих відносин [2].

Андрощук І.М. в своїх працях зазначає, що передумовами виникнення аграрного маркетингу в Україні є перехід від планової економіки до ринкової та неефективне позиціонування сільськогосподарських підприємств на ринку [1]. До особливостей маркетингу сільського виробництва можна віднести: серйозне ставлення до характеру виробництва; використання земельних угідь та ресурсів; велика конкурентність на ринку та різна форма власності.

Маркетинг агропромислового виробництва набирає популярності та буде популярним в наступні декілька років. Багато підприємств сільськогосподарського спрямування та фермери користуються послугами маркетингових служб, задля збільшення попиту. Проте впровадження його вкрай недостатнє, а іноді через використання лише його окремих елементів – неефективне.

Як зазначає Нагорнова С.С. «...практика свідчить, що маркетинг є важливим складовим елементом діяльності сільськогосподарських підприємств при їх ринковій орієнтації, що забезпечує отримання більш широких можливостей їх розвитку. Однак упровадження та застосування маркетингової концепції серед товаровиробників в Україні йде дуже повільно. Тому питання розвитку маркетингової діяльності у нинішніх умовах господарювання є надзвичайно актуальним, а з вступом України до СОТ – одним з першочергових» [6]. Найбільший попит на послуги аграрного маркетингу припадає на сезон посівної та збору врожаю. Незважаючи на перенасиченість ринку маркетинговими компаніями, їхня діяльність з кожним роком користується великою популярністю. Звісно, дрібні фермери не будуть звертатись, щоб проаналізувати ринок або знайти найкращі ринки збуту. Цими послугами користуються підприємства, або в штаті працівників є необхідні спеціалісти.

Багато сільськогосподарських більшість підприємств зіштовхуються з деякими проблемами, а саме: недосконалість структури управління, неефективна система ціноутворення, неможливість виявити реальний попит споживачів, організувати якісну комунікативну, збутову, товарну політику, виробити чітку стратегію розвитку підприємства.

Можемо виділити проблеми розвитку аграрного маркетингу:

- перенасиченість ринку трудовими ресурсами, кількістю маркетингових компаній та аграрних підприємств;
- недостатність кваліфікованих кадрів з необхідними навичками та знаннями;
- відсутність фінансових ресурсів у підприємствах [3];
- небажання підприємств користуватись послугами маркетингових компаній, адже плата за послуги коштує не дешево;
- прогрес явища “відплив мізків”;
- ситуація в країні.

До перспектив розвитку аграрного маркетингу можна віднести такі аспекти:

- вивчення сільськогосподарського ринку й прогнозування його динаміки, формування попиту на продукцію даного ринку й стимулювання їх розподілу;
- впровадження та застосування більш ефективних методів маркетингової діяльності;
- покращення функціонування агропромислового підприємства;
- орієнтація на досягнення довгострокового комерційного успіху, що припускає підпорядкованість короткострокових інтересів цілям довгострокових стабільних переваг на ринку [2];
- ефективніший вплив на ринок і споживчий попит за допомогою таких засобів, як реклама, пропаганда, стимулювання збуту й персональний продаж.

Отже, в Україні наразі складна соціально-економічна та політична ситуація через перебування країни у війні (наявність по всій території держави воєнного стану), тому багато компаній призупинило свою діяльність, дехто не провів посівну, дехто переніс головні офіси на західну Україну (в інші регіони країни), тому у цьому році надзвичайно важко здійснювати діяльність за таких умов. Можемо зазначити, що в аграрного маркетингу є певні перспективи та певні проблеми. Проблеми можна вирішити, а досягнення покращити. Для цього необхідні лише досвідчені та кваліфіковані працівники та бажання розвиватись.

Список використаних джерел

1. Андрощук І.М. Агрмаркетинг в підприємствах АПК. URL : [http:// www.int-konf.org](http://www.int-konf.org) (дата звернення 28.05.2022).
2. Аграрний маркетинг, актуальність і перспективи. Sophus. URL: http://sophus.at.ua/publ/2014_05_22_23_kampodilsk/sekcija_5_2014_05_22_23/agrarnij_marketing_aktualnist_i_perspektivi/63-1-0-988 (дата звернення 28.05.2022).
3. Фоменко Л. Становлення теорії маркетингу як науки та особливості його використання в малих сільськогосподарських підприємствах. *Вісник Львівського національного аграрного університету*. 2013. № 20(1). С.380-387.

4. Майовець Є.Й. Аграрний маркетинг: навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 228 с.

5. Майовець Є.Й. Маркетинг: теорія та методологія: навч. посіб.: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 449 с.

6. Розвиток маркетингу на ринку агропродовольчої продукції України. ResearchGate. URL : https://www.researchgate.net/publication/304307861_ROZVITOK_MARKETINGU_NA_RINKU_AGROPRODOVOLCOI_PRODUKCII_UKRAINI https://www.researchgate.net/publication/304307861_ROZVITOK_MARKETINGU_NA_RINKU_AGROPRODOVOLCOI_PRODUKCII_UKRAINI (дата звернення 29.05.2022 р.)

Стамат В.М., к.е.н., доцент

Юзик А.А., студент

Миколаївський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНЕ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ КРАЇН V-4: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Під міжнародним соціально-культурним середовищем розуміється сукупність усіх соціальних та культурних чинників на зовнішніх ринках, які впливають на маркетингову діяльність підприємства, серед яких найважливішими є засоби комунікації, релігія, освіта, умови життя, народні традиції, звичаї та соціо-культурні цінності. Дослідження соціально-культурного середовища є суттєвим для успіху підприємства на цільових зовнішніх ринках.

Соціально-культурне середовище має значення для соціально-економічного розвитку країн тому, що впливає на такі маркетингові рішення: вихід на іноземний ринок; сегментацію споживачів усередині країни; адаптацію товарів та товарної політики; адаптацію комунікаційної політики; врахування особливостей соціально-культурного середовища при створенні цільової політики та політики розподілення. Головне те, що соціально-культурне середовище визначає споживчу поведінку [1].

Вишеградська група (також відома як «Вишеградська четвірка» або просто «V-4») – ініціатива країн Центральноєвропейського регіону щодо спільної праці в більшості галузей, що становлять спільний інтерес у межах загальноєвропейської інтеграції. До Вишеградської групи належить Чехія, Угорщина, Польща та Словаччина, що поділяють культурні, інтелектуальні цінності та спільні коріння в різних релігійних традиціях, які прагнуть зберегти та посилити [2]. Проаналізуємо соціально-культурне середовище країн V-4 в таблиці 1.

За даними Кноета можна зробити висновки щодо динаміки показників соціально-культурного середовища країн Вишеградської групи. ІРЛП у кожній країні з кожним роком має тенденцію до збільшення, в середньому на 0,60% кожного року; незважаючи на те, що ІІ по всіх країнам суттєво коливався в останні роки, в Польщі та Словаччині він має тенденцію до зростання, а в Чехії та Угорщині – до зниження; ІСП в Угорщині знизився, а в інших країнах поступово зростає; ІШЦ у всіх країнах зростає в середньому на 0,82% кожного року, а в Угорщині – на 2,86%; рівень освіти не має значних змін, але має зростаючу тенденцію кожного року; ІГС лише в Словаччині збільшився в порівнянні з минулим періодом, в інших країнах відбулося зниження; ІГР у всіх країнах суттєво коливався, але в останні роки зростає; ІІ у всіх країнах має тенденцію до зниження; ІМ у Польщі та Чехії знизився, а в Угорщині та Словаччині має тенденцію до збільшення. Отже, соціально-культурне становище досліджуваних країн на високому рівні, але з теперішньою ситуацією у світі, а саме війною в Україні, деякі важливі індекси мають тенденцію до зменшення [3].

Таблиця 1

Соціально-культурне середовище країн V-4, 2020 рік

Показники	Польща	Чехія	Угорщина	Словаччина
Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП)	0,880	0,900	0,854	0,860
Індекс процвітання (ІІ)	69,14	73,12	66,7	69,63
Індекс соціального прогресу (ІСП)	84,32	86,69	66,13	83,15
Індекс щастя (ІШЦ)	6,12	6,92	6,09	6,39
Рівень освіти	0,869	0,890	0,821	0,826
Індекс громадянських свобод (ІГС)	48	55	43	53
Індекс гендерного розриву (ІГР)	0,71	0,71	0,69	0,71
Індекс інновацій (ІІ)	39,90	49,00	42,70	40,20
Індекс миру (ІМ)	1,52	1,33	1,49	1,56

Джерело: складено авторами за даними [3]

Один із відомих засновників міжкультурного менеджменту Роберт Льюїс розробив класифікацію типів культури, розділивши їх на моноактивні, поліактивні та реактивні, оскільки це формує суспільні цінності в цілому, впливає на ведення бізнесу, ефективно ведення ділових переговорів, укладання договорів та інше.

Польща, Словаччина та Угорщина більше належать до поліактивної культури – культури, орієнтовані на людину, представники яких рухливі, товариські, енергійні, емоційні, промовисті, які вміють переконувати, звикли робити відразу кілька справ одночасно, планують відносини за розкладом.

Основним у спілкуванні є енергійний діалог, можуть постійно перебивати, не дослуховувати, наголошують на емоційній передачі інформації один одному, сильно жестикулюють і демонструють активну міміку. Для представників цих культур властиво встановлювати неформальне спілкування, віддають перевагу змішанню особистого і робочого. Менеджери керують завдяки неформальним зв'язкам, налагодженим комунікацій.

А от Чехія більше належить до моноактивної культури – культури, орієнтовані на справу, представники яких жорстко планують своє життя, складають розклади, чітко слідують наміченому, виконують послідовно одне за одним справи в одну одиницю часу, дбайливо ставляться до часу, орієнтуються на виконанні завдань, не на спілкування, шанобливо ставляться до влади та законів. У цих культурах цінуються факти, точні дані, логіка, технічні вміння. Рішення приймає зазвичай керівник. Менеджери управляють відповідно до ієрархії, статусу, посади. Вибудовують офіційні відносини та їх підтримують. Вважають за краще розділяти робоче та особисте [4]. Не зважаючи на те, що країни Вишеградської четвірки належать до різних культур, це не заважає їм ефективно налагоджувати взаємозв'язки та працювати над поліпшення розвитку один одного.

Нинішнє співробітництво в рамках Вишеградської четвірки можна охарактеризувати як одну з найвідоміших ініціатив у Центральній Європі. Основою такої співпраці є взаємні контакти на всіх рівнях, від політичних самітів високого рівня до експертних і дипломатичних конференцій, діяльності місцевих неурядових асоціацій, аналітичних центрів і дослідницьких установ, установ культури чи численних приватних мереж.

Вишеградська четвірка не була створена як альтернатива зусиллям загальноєвропейської інтеграції. Її діяльність не спрямована на ізоляцію чи послаблення відносин з іншими країнами. Навпаки, ця група сприяє оптимальній співпраці з усіма країнами, включно зі своїми сусідами, чия головна турбота – розвиток демократії в Європі. Вишеградська група прагне просувати архітектуру європейської безпеки, засновану на ефективній, взаємодоповнювальній та взаємопов'язаній співпраці та координації в рамках існуючих європейських та трансатлантичних інституцій.

Для підтримки культурної єдності співпраця в рамках Вишеградської групи сприятиме поширенню цінностей у сфері культури, освіти, науки та обміну інформацією. Вся діяльність Вишеградської групи спрямована на зміцнення стабільності Центральноєвропейського регіону.

Отже, сьогодні Вишеградська група визнана символом успішної політичної та економічної трансформації та є зразком регіонального співробітництва в багатьох сферах. Вишеградські країни стали відповідальними партнерами у реалізації ключових пріоритетів і програм ЄС в Європі, і їхній

внесок продовжуватиме сприяти політичному та економічному процесу інтеграції Європи, враховуючи розширення ЄС та НАТО.

Отже, усі чотири країни Вишеградської групи є країнами з високим рівнем доходів і дуже високим індексом людського розвитку. Країни V-4 характеризуються стабільним економічним зростанням, ефективною співпрацею між різними культурами в країнах, показують позитивний приклад іншим країнам щодо доцільності об'єднання і роботи над проблемами кожної з них разом. Якщо аналізувати країни Вишеградської четвірки як єдину національну державу, то Вишеградська група є п'ятою за величиною економікою в Європі і 12-ю у світі.

Список використаних джерел

1. Стамат В. М. Стратегії міжнародного аграрного маркетингу : Метод.рек. Миколаїв, 2020. 106 с. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7659/1/Stratehii%20mizhnarodnoho%20ahrarnoho%20marketynhu.pdf> (дата звернення: 27.05.2022).
2. Лебедюк В. Вишеградська четвірка: від ідеї до успішного проекту. 2018. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/8333/1/Лебедюк.pdf> (дата звернення: 28.05.2022).
3. Кноема. URL: <https://knoema.com/> (дата звернення: 28.05.2022).
4. Теорія моноактивних, поліактивних і реактивних культур. um.co.ua - Учбові Матеріали для студентів і школярів України. URL: <http://um.co.ua/14/14-4/14-46456.html> (дата звернення: 28.05.2022).

Станько Т. М., к.е.н., ст. викладач

Львівський національний університет природокористування

БІОЕНЕРГЕТИКА – ОДНА З КЛЮЧОВИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день наша держава постала перед новими викликами, загрозами, що впливають як на територіальну, так і на економічну безпеку. Важливим завданням, яке постало на денний порядок є вирішення проблем енергетичної галузі України.

Енергетична безпека як одна з ключових складових національної безпеки визначається, по-перше, як стан забезпечення країни паливно-енергетичними ресурсами, які гарантують її повноцінну життєдіяльність, і, по-друге, як стан безпеки енергетичного комплексу та його здатність забезпечити нормальне функціонування економіки, енергетичну незалежність держави. Енергетична та політична незалежність є взаємообумовленими. Енергетика є основою практично усіх сфер життєдіяльності сучасного світу та відіграє вирішальну

роль не лише в економічному розвитку країни, але є і базою у забезпеченні сталого розвитку суспільства. У сьогоденній геополітичній ситуації забезпечення енергетичної безпеки стає надважливим, якщо не головним, питанням суверенітету України. Енергетична безпека, будучи однією з найважливіших складових економічної безпеки, здатна забезпечити сталий розвиток економіки нашої держави.

Соціально-економічна необхідність забезпечення нашої держави енергоносіями власного видобутку гостро ставить проблему пошуку альтернативних видів палива. Питання використання альтернативних джерел енергії є стратегічним завданням для енергетичного сектору та розвитку економіки України в цілому. Це зумовлюють такі об'єктивні чинники: гарантування енергетичної безпеки країни та зменшення її залежності від імпорту енергоносіїв; розвиток і стабільність функціонування агропромислового комплексу держави; створення нових робочих місць і збільшення надходжень до бюджетів; зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Розвиток біоенергетики є надзвичайно актуальним, інноваційним та стратегічним орієнтиром для досягнення енергетичної, продовольчої та екологічної безпеки нашої країни.

Обґрунтування економічної й соціальної необхідності формування і розвитку ринку біопалива в Україні, передбачає врахування декількох чинників, починаючи з міркувань енергетичної безпеки, диверсифікації національного виробництва, підтримки інновацій і закінчуючи економічною та соціальною ефективністю розвитку ринку біопалива на засадах високої мотивації сталого розвитку аграрного сектору, позитивного соціального зрушення щодо зростання зайнятості сільського населення та екологічною безпекою, завдяки відновлювальним джерелам енергії. Факторами, які зумовлюють необхідність виробництва і споживання біопалива в Україні, є залежність від імпорту паливно-енергетичних ресурсів, постійне зростання їхньої вартості, вичерпність викопних видів палива, погіршення стану навколишнього середовища. Водночас наявність потужного природо-ресурсного потенціалу дає змогу вирощувати різні культури, з метою подальшого виробництва біопалива. Розвиток виробництва та споживання біопалива передбачає гарантування енергетичної, економічної, екологічної та продовольчої безпеки країни.

Виходячи з цього, виділяють чотири основних ефекти від запровадження виробництва та споживання біопалива: економічний, екологічний, енергетичний, та соціальний. Доцільно зауважити, що всі ефекти від запровадження виробництва та споживання біопалива є тісно взаємопов'язані та часто є причинами і наслідками один одного.

Соціально-економічними наслідками використання біопалива виступають:

- 1) забезпечення енергетичної незалежності;
- 2) збільшення надходжень до державного бюджету;
- 3) створення додаткових робочих місць
- 4) розвиток соціальної інфраструктури села (району)
- 5) підвищення купівельної спроможності населення;
- 6) підтримання екологічного балансу, завдяки CO₂ нейтральності біопалива.

Біопаливо в Україні сьогодні розглядається як вагома альтернатива традиційному пальному. Розвиток біоенергетики дає можливість розширити діапазон доступних джерел енергії, зміцнити енергетичну безпеку країни, сприяти енергетичній незалежності держави, покращити стан навколишнього середовища. Упровадження сучасних інноваційних технологій у сфері енергозабезпечення дасть змогу зменшити залежність нашої держави від країн-експортерів нафти і газу, що, відповідно, підвищить її енергетичну, економічну й національну безпеку.

Список використаних джерел

1. Альтернативна енергетика України: особливості функціонування і перспективи розвитку: колективна монографія. Г. М. Калетнік, С. Т. Олійнічук, О. П. Скорук та ін.; за ред. Г. М. Калетніка. Вінниця: Едельвейс і К. 2012. 250 с.
2. Боярчук В. М., Станько Т. М. Багатокритеріальна оцінка ефективності виробництва енергетичних культур на прикладі верби. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. Харків: ХНАДУ. 2015. №4 (11). С. 55-63.
3. Лутковська С. М., Зеленчук Н. В. Розвиток біоенергетики в Україні – енергетична та економічна безпека в умовах сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9701> (дата звернення: 15.05.2022)
4. Пришляк Н. В., Токарчук Д. М., Паламаренко Я. В. Забезпечення енергетичної та екологічної безпеки держави за рахунок біопалива з біоенергетичних культур і відходів. Вінниця: ТОВ «Консоль», 2019. 248 с.

Черемісіна С.Г., провідний науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

МЕХАНІЗМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Прогресивний розвиток молочної галузі потребує удосконалення технологій кормовиробництва, утримання, годівлі, нарощення поголів'я тварин, ведення селекційно-племінної роботи в господарствах, підвищення генетичного потенціалу порід, доїння корів, зберігання й переробки молока та виробництва необхідного для населення асортименту молокопродукції. Успішна реалізація цих технологічних процесів потребує дієвої системи інноваційного забезпечення молочної виробництва, важливе значення для якого мають наукові розробки установ Національної академії аграрних наук України. Водночас здатність молокопереробних підприємств до інноваційного розвитку визначається трансформаціями їх господарського механізму шляхом впровадження технічних, організаційних та управлінських досягнень у сфері технологій.

Інститут продовольчих ресурсів НААН плідно працює над комплексним вирішенням проблеми технологічного розвитку молокопереробного виробництва, використовуючи сучасні прогресивні рішення та передовий практичний досвід роботи в молокопереробній промисловості. Розроблене високоєфективне енергоощадне обладнання поширює ареал свого використання у виготовленні сирів, майонезів, паст, масла та інших продуктів на жировій основі.

Так, підприємствами України та інших сусідніх країн придбано понад 200 маслоутворювачів марки Я5-ОМС, емульгаторів серії Я5-ОЕВ для виробництва гомогенізованих молочно-жирових продуктів та плавленого сиру. Інноваційні блочно-модульні установки для високотемпературної пастеризації вершків Я5-ОВП та молочно-жирових сумішей Я5-ОПС забезпечують проведення стабільної та ефективної теплової обробки в'язких продуктів та зменшують витрати енергоресурсів у понад 3 рази [1].

Автоматизовані установки марки Я5-ОМС-М для виробництва вершкового масла, спредів та маргарину є серією універсальних установок для виробництва всіх видів жирових продуктів із вмістом жиру від 50 до 82% як із рідкою консистенцією з фасувальним наливом у велику транспортну тару, так і з твердоподібною консистенцією з подальшим фасуванням у вигляді брикетів. Розробку спрямовано на випуск нового українського технологічного обладнання для виробництва масла та інших жирових продуктів, які поліпшують умови виробництва та забезпечують значне зростання продуктивності праці. Результати від впровадження: зниження питомої

металомісткості на 5%, зменшення площі на 35, скорочення витрат на ремонт і утримання на 15%, велика ефективна площа теплообміну. Обладнання дає змогу створювати сучасні технологічні лінії, які поліпшують умови виробництва та забезпечують значне зростання продуктивності праці. За технічними показниками обладнання не поступається світовим аналогам [2].

Оригінальна конструкція сировиготовлювачів марки 5-ОСЖ та їх різально-вимішувальні інструменти (мішалки) дають змогу збільшити вихід сирного зерна на 3–5% за його високої якості та мінімального вмісту сирного пилу. Система управління дає можливість керувати роботою апарата в автоматичному, напівавтоматичному та ручному режимах управління. Економічна доцільність розробки полягає у зменшенні витрат сировини та збільшенні виходу готового продукту на 3–5%, зниження витрат теплової енергії на виробництво до 10% та електроенергії до 2%. Розробка на рівні світових аналогів [3].

Отже, наукові установи Національної академії аграрних наук України забезпечують інноваційний розвиток як сировинної бази, так і сфери переробки молока. Наукові напрацювання та практичні надбання тісно пов'язані між собою й дають змогу комплексно впливати на процеси стабілізації та подальшого розвитку молочної галузі. Системність формування та стратегічна цілеспрямованість їх використання спроможні створити позитивний синергетичний ефект.

Водночас доцільне встановлення реальних перспектив розвитку сировинної галузі за існуючих тенденцій функціонування та оптимістичного передбачення. Серед об'єктивних закономірностей за період 2006-2021 рр., які встановлені у ході дослідження та враховані при побудові прогнозних моделей, системно виділимо:

- скорочення поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах на 51,1% (від 624 до 424 тис. голів);
- скорочення поголів'я корів у господарствах населення на 55% (від 2769 до 1249 тис. голів);
- зростання продуктивності корів у сільськогосподарських підприємствах у 2,4 раза (від 2833 до 6796 кг);
- зростання продуктивності корів у господарствах населення у 1,3 раза (від 3912 до 5120 кг);
- зростання обсягів надходження молока на переробні підприємства від сільськогосподарських підприємств у 1,5 рази (від 1831 до 2726 тис. тонн);
- скорочення майже у 5 разів обсягів надходження молока на переробні підприємства від господарств населення (від 3393 до 733 тис. тонн) [4]

При аналітичному вирівнюванні фактичні значення було замінено теоретичними, обчисленими на основі функції (трендового рівняння), вибраної залежно від попереднього аналізу динаміки даних.

Тенденції, що встановлені в процесі прогнозування, з високим ступенем вірогідності свідчать про подальше скорочення на 6,3 % поголів'я і зростання на 11,4% продуктивності корів у сільськогосподарських підприємствах та скорочення на 21,1 % поголів'я і зростання на 11,6 % продуктивності корів у господарствах населення. Водночас виробництво молока у 2025 р. залишиться на рівні 2020 р. і становитиме 9287 тис. тонн, у т. ч. в сільськогосподарських підприємствах – 3117 тис. тонн при наявності тенденції зростання на 13,0 %, а в господарствах населення – 6170 тис. тонн при скороченні його обсягу на 5,0 %.

Виробництво молока на 1 особу становитиме 235 кг. За середньої частки його споживання в останні роки 85 % від виробництва, прогнозований рівень споживання молока на 1 особу у 2025 році становитиме 200 кг, або 51,2 % від раціональної норми 390 кг. З урахуванням наявності цільової спрямованості досягнення раціонального рівня споживання, обсяг виробництва молока повинен становити 18124 тис. тонн.

Постачання молока на переробні підприємства від сільськогосподарських підприємств за існуючих тенденцій збільшаться в перспективі від 2556 до 2743 тис. тонн, або на 7%. Водночас його частка у загальному обсязі виробництва зменшиться від 92,6 до 88,0%. Прогноз обсягу надходження молока на переробні підприємства від господарств населення через його низьку якість свідчить про негативний тренд скорочення від 733 до 570,6 тис. тонн, або на 22,2%, що становитиме 9,2 % рівня виробництва.

Наявність тенденції зниження виробництва молока у господарствах населення передбачає необхідність збільшення виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами.

Пріоритетними цільовими настановами стратегії активізації інноваційної активності молокопереробних підприємств є наступні:

- розробка, обґрунтування та впровадження в практичну діяльність заходів щодо стабілізації, розширення та забезпечення високої якості української сировинної бази і створення нових сировинних зон молочної галузі;
- активізації процесів широкого впровадження інновацій на підприємствах сільськогосподарських виробників молока для нарощування обсягів виробництва;
- забезпечення умов максимально рівномірного, особливо протягом сезону, завантаження виробничих потужностей молокопереробних підприємств;
- обґрунтування та ефективна реалізація напрямів державної політики щодо регулювання ринку молока та інвестиційної підтримки стратегії активізації інноваційної активності не тільки молокопереробних підприємств, але й суб'єктів господарювання, що формують сировинну базу молочної галузі.

Активізація інноваційної активності підприємств галузі сприятиме підвищенню продуктивності виробництва, якості молочної сировини та

асортиментного ряду молокопродукції; ефективності молочного скотарства та зростанню рівня забезпеченості молокопереробних підприємств якісною сировиною; оптимізації закупівельної цінової політики на молоко; зростанню обсягів виробництва та постачання на переробні підприємства молока екстра гатунку; зростанню рентабельності підприємств молочної галузі.

Список використаних джерел

1. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2017 рік. Київ: Аграрна наука, 2018. 590 с.
2. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2019 рік. Київ: Державне видавництво «Аграрна наука НААН», 2020. 548 с.
3. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2020 рік. Київ: Аграрна наука, 2021. 568 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 2.05.2022).

Яців С.Ф., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ СВІТУ

Згубні наслідки російської агресії вже є відчутними для світової економіки, але насправді ці наслідки будуть катастрофічними в деяких аспектах для кількох регіонів світу. За словами Генерального секретаря ООН Антоніу Гутерріша, війна в Україні загрожує голодом і бідністю для 1,7 мільярда людей у всьому світі, що становить 20% населення світу.

Протягом тривалого часу Україна виступає гарантом продовольчої безпеки в багатьох країнах світу завдяки традиційно потужному продовольчому експорту. Внесок України до світового продовольчого ринку у 2021 році був еквівалентним забезпеченню харчуванням близько 400 млн осіб[1]. Україна стабільно входить до п'ятірки провідних світових експортерів зернових і зернобобових. За результатами 2020/2021 маркетингового року експорт зернових і зернобобових та продуктів їх переробки склав 44,9 млн тонн. Зокрема, експортовано 16,6 млн тонн пшениці, 4,2 млн тонн ячменю, 18,4 тис. тонн жита, 23,1 млн тонн кукурудзи, а також 126,9 тис. тонн борошна. Важливість ролі України особливо виявилася під час пандемії COVID-19, коли було зруйновано глобальні ланцюги постачання товарів. Україна продовжила виконувати свої зобов'язання та істотно сприяла продовольчій безпеці своїх партнерів на Близькому Сході, в Європі, Південно-Східній Азії та Північній Африці[2].

У 2021 році Україна увійшла до складу Комітету зі всесвітньої продовольчої безпеки ООН, який підпорядковується Генеральній Асамблеї ООН через економічну і соціальну Раду ООН і конференції Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО).

Уперше в історії Міжнародну зернову раду (International Grains Council, міжурядова організація, діяльність якої покликана сприяти розвитку і зміцненню міжнародної співпраці щодо зернових культур між країнами-експортерами та імпортерами зерна) очолив представник України - заступник міністра економіки України- торговий представник України Т.Качка.

Саміт ООН із продовольчих систем, який відбувся у вересні 2021р., надав додаткового поштовху Україні в напрямі трансформації продовольчої системи для просування Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року.

Воєнні дії, що ведуться РФ на території України, вкрай негативно вплинуть на функціонування продовольчих систем; очікуються, зокрема, такі їх наслідки:

порушення цілісних ланцюгів постачання продукції сільського господарства та харчових продуктів (від первинного виробництва до реалізації продукції споживачеві), а також діяльності щодо створення доданої вартості в АПК, пов'язаної із виробництвом, переробленням, розподілом, споживанням й утилізацією харчових продуктів;

зрив посівної кампанії, що є особливо загрозливим, зважаючи на високі світові ціни на газ і, відповідно, міндобрива[3].

Активні бойові дії відбуваються в тих областях, де вирощують більшу частину пшениці - Харківській, Одеській, Запорізькій, Миколаївській. Сукупно це призведе до зменшення врожайності, зборів та експорту зернових; ускладнений експорт української продукції на зовнішні ринки через блокування портів України з боку РФ (60% сільськогосподарської продукції України експортується морем), що негативно вплине насамперед на країни, які залежать від імпорту харчової продукції.

Наслідки призведуть до виникнення серйозних загроз глобальній продовольчій безпеці:

- подальшого підвищення світових цін на продовольство (згідно з прогнозом ФАО від 11.03.2022 року, через війну в Україні світові ціни на продукти харчування та корми можуть зрости на 20%);

- глобального стрибка інфляції, якою передусім буде вражено країни з малорозвиненою нестабільною економікою на Близькому Сході та у Північній Африці[4].

- Індекс цін на продовольство ФАО у лютому 2022 році вже сягнув історичного максимуму - 140,7 пункти, що на 5,3 пункти вище, ніж його значення у січні 2022 році, і на 24,1 пункти вище, ніж рівень лютого 2021року. Індекс цін на зернові в лютому 2022 році порівняно із січнем 2022 року зріс на

4,2 пункти, зокрема на пшеницю – на 2,1 пункта, кукурудзу – на 5,1 пункта. Зазначимо, що на пшеницю й кукурудзу припадає майже 30 % усіх калорій, що споживаються населенням у світі.

Через бойові дії РФ в Україні Міністерство сільського господарства США (USDA) у березні 2022 року погіршило прогноз експорту кукурудзи з України у 2021/2022 маркетинговому році, який очікується на рівні 27,5 млн тонн (згідно з прогнозом станом на лютий 2022 року експорт передбачався на рівні 33,5 млн тонн), пшениці – до 20 млн тонн (замість 24 млн тонн). Прогноз загального світового експорту пшениці у 2021/2022 МР погіршено до 203,1 млн тонн (замість 206,7 млн тонн). 02.03.2022 року

Організація Об'єднаних Націй опублікувала екстрений заклик на підтримку України (FLASH APPEAL UKRAINE[5]), в якому зазначається, що різке погіршення ситуації з цілісністю продовольчої системи в Україні здатне багаторазово збільшити кількість незабезпечених продовольством домогосподарств, оскільки фермерські сім'ї та дрібні сільгоспвиробники залишають вражені війною райони.

Генеральний директор ФАО Цюй Дун'юй попередив про можливі наслідки кризи для продовольчої безпеки поза межами України, включно із країнами, які тією чи іншою мірою залежать від постачань пшениці з України.

Тому для мінімізації виявів глобальної продовольчої кризи необхідно якнайшвидше захистити і підтримати виробництво сільськогосподарської продукції в Україні в умовах воєнного стану, скориставшись можливостями впливу України на глобальну продовольчу політику, які вона здобула завдяки досягненню провідних позицій на світових ринках окремих видів сільськогосподарської продукції, а також активізації співпраці з міжнародними й міжурядовими організаціями, зокрема ФАО, щодо трансформації продовольчих систем.

Такі дії мають сприяти надійному забезпеченню населення України продовольством, підвищенню економічної і фізичної доступності харчових продуктів, недопущенню зривів експортних контрактів сільгосппродукції.

Воєнні дії в Україні призведуть до уповільнення розвитку всього людства, оскільки багато дітей у світі, які змушені жити в умовах дефіциту продовольства, не зможуть в подальшому реалізувати свій потенціал, наприклад зробити нові наукові відкриття.

Єдиний спосіб покласти край цій гуманітарній катастрофі – це добитися стійкого припинення вогню та повного виведення російських військ з української території, геть від кордонів України.

Список використаних джерел

1. Україна годує 400 млн людей у світі. URL: <https://agronews.ua/news/ukrayina-goduye-400-mln-lyudej-u-sviti/>
2. Україна увійшла до Комітету продовольчої безпеки ООН/ URL: <https://agropolit.com/news/19610-ukrayina-uviyshla-do-komitetu-prodovol>
3. Напад на Україну суттєво позначиться на світовому ринку зерна – USDA/ URL: <https://biz.censor.net/n3323645>
4. Україна й надалі залишається житницею світу, <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/ukrayina-j-nadali-zalishayetsya-zhit...>
5. FLASH APPEAL UKRAINE, HUMANITARIAN PROGRAMME CYCLE MARCH MAY 2022, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Ukraine%20Fla...>

СЕКЦІЯ 10
ІНФОРМАЦІЙНІ УПРАВЛЯЮЧІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ
В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
ТА КРАЇН V-4.

Anita Kowalczyk
Zarządzanie Zasobami Ludzkimi
I stopień, III rok
prof. Artur Horbovyy
Uniwersytet Śląski w Katowicach

**OCENA SKUTECZNOŚCI NARZĘDZI SELEKCYJNO-
REKRUTACYJNYCH W AGENCJACH DORADZTWA PERSONALNEGO**

Problemy związane z rekrutacją i selekcją pracowników pojawiły się w XIX wieku¹⁸. Mimo obszernej literatury i analizy powyższych koncepcji nie są one w żaden sposób kwestią zamkniętą i wyczerpaną, ponieważ kwitną i ewoluują wraz z rozwojem cywilizacji. W praktyce znajduje to odzwierciedlenie w pracy i funkcjonowaniu agencji zatrudnienia. Praca ta skupia się jednak na specyficznym typie agencji doradztwa personalnego, której działalność obejmuje dokonywanie analiz zatrudnienia u pracodawców, pozyskiwanie pracowników oraz ukazywanie sposobów oraz źródeł z których pozyskano kandydata oraz sprawdzanie kandydatów uwzględniając pokładane w nim oczekiwania w oparciu o stosowane narzędzia rekrutacyjno-selekcyjne.¹⁹ Jednak na ile są one skuteczne? Biblioteczne regały przepełnione są literaturą przedmiotu wyjaśniającą definicję czy rodzaje metod selekcyjno-rekrutacyjnych, jednak badając pod względem oceny ich skuteczności, jedyne z czym można się spotkać to braki. Skąd więc możemy mieć pewność, że są one skuteczne? Uzyskanie odpowiedzi na to pytanie stanowiło cel pracy. Przyjęto dwie hipotezy: pierwszą - „Stosowane przez pracowników agencji doradztwa personalnego metody selekcyjno-rekrutacyjne są skuteczne podczas pozyskiwania nowych pracowników dla swoich Klientów”, oraz drugą - „Im dłuższy staż pracy pracownika agencji doradztwa personalnego tym lepsze efekty działań selekcyjno-rekrutacyjnych oraz pracownicy ci posiadający wykształcenie wyższe są lepsi w selekcji i rekrutacji

¹⁸ I. Stefańczyk, *Nowe trendy w doradztwie personalnym i zawodowym*, Wydawnictwo Didin, Warszawa 2019, s. 31-32

¹⁹ Zasady działalności i obowiązki agencji zatrudnienia [online]. Wojewódzki Urząd Pracy w Olsztynie 2018 [dostęp 28.05.2022]. Dostępny w WWW: <https://wupolsztyn.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/rejestr-agencji-zatrudnienia/zasady-dzialalnosci-i-obowiazki-agencji-zatrudnienia>

pracowników typu white collar, a pracownicy agencji bez studiów wyższych skuteczniejsi w selekcji i rekrutacji pracowników typu blue collar”.

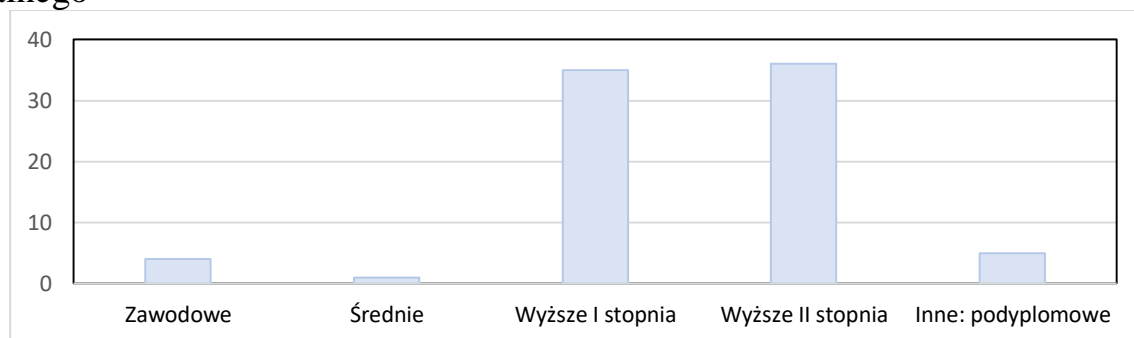
Wśród najważniejszych wykorzystanych w pracy źródeł wymienić można stronę Publicznych Służb Zatrudnienia, Kodeks Prawa Pracy oraz „Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych” [K.W. Baran, 2019] objaśniające prawne aspekty funkcjonowania agencji doradztwa personalnego. Ze strony odnoszącej się do wszelkich informacji związanych z samą rolą pracownika ww. agencji, a także informacji na temat metod selekcji i rekrutacji na wyróżnienie zasługują pozycje: „Metodologia ogólna” [J. Apanowicz 2002], „ Praktyki zarządzania kapitałem ludzkim w doradztwie zawodowym [T. Rostowski, D. Danilewicz, 2012] oraz „Nowe trendy w doradztwie personalnym i zawodowym” [I. Stańczyk, 2019].

W celu przeprowadzenia badań, wykorzystano ankietę internetową. Umożliwiła ona łatwy dostęp do grupy badawczej z tak dużego obszaru. Metodą badawczą był sondaż diagnostyczny, ze względu na możliwość spojrzenia na badany problem z różnych stron. Kwestionariusz pytań miał na celu zbadanie czy stosowane przez uczestników badań metody rekrutacji i selekcji są zgodne z przyjętą hipotezą, czy wręcz przeciwnie - cechują się niską skutecznością.

W badaniu udział wzięło 76 osób będących pracownikami agencji doradztwa personalnego. Było to osoby z obszaru całej Polski, pracujący w agencjach definiujących się zarówno jako małe, jak i średnie i duże przedsiębiorstwa. Metryka badania obejmowała posiadane wykształcenie ankietowanych - oraz jeśli dotyczy - ukończony kierunek studiów, a także staż pracy w ww. agencjach. W badaniu wzięły udział osoby bez rozróżnienia na ich wiek, stanowisko czy płeć, ponieważ nie miało to wpływu na wyniki.

Pierwszą kwestią, która wymagała zbadania było posiadane przez respondentów wykształcenie. Wyniki wskazały, że najwyższy procent osób zatrudnionych w agencjach doradztwa personalnego posiadają osoby, które ukończyły II stopnia studiów wyższych (36%).

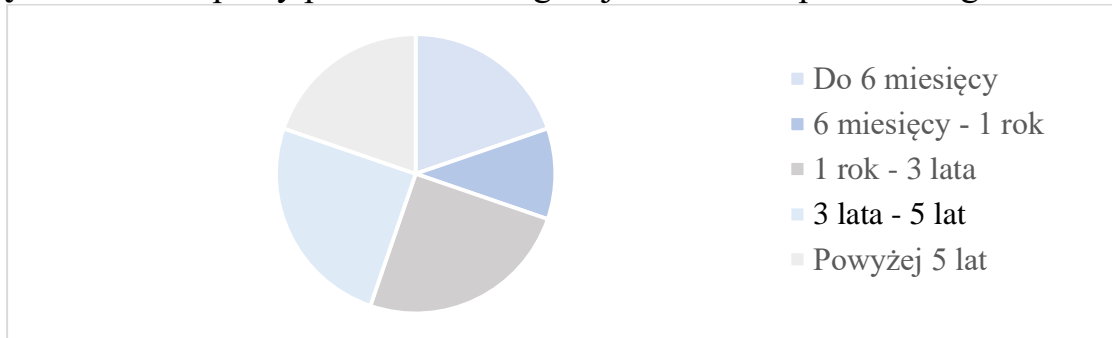
Wykres 1. Wykształcenie wśród pracowników agencji doradztwa personalnego

Źródło: Opracowanie własne

Kolejną kwestią było określenie stażu pracy na stanowiskach związanych z rekrutacją i/lub selekcją. Na to pytanie ankietowani odpowiadali następująco:

Wykres 2. Staż pracy pracowników agencji doradztwa personalnego

Źródło: Opracowanie własne

Jak możemy zauważyć w agencjach doradztwa personalnego najpewniej możemy odnaleźć osoby, których staż pracy wynosi ex aequo od roku do pięciu lat, a najmniej jest pracowników, którzy przepracowali na swoim stanowisku ponad pięć lat, jak i tych dopiero zaczynających swoją karierę (do 6 miesięcy pracy).

Wśród najpopularniejszych metod rekrutacji pracowników white collar cieszyły się rekrutacja przez internetowe strony z ogłoszeniami o pracę oraz fora branżowe zaś najmniejszą popularnością uzyskała rekrutacja we współpracy z organizacją. Według opinii respondentów metody te są w 79,1% niezawodne, w bardzo skuteczne 18,6% i 2,3%, że cechują się średnią skutecznością. Nikt nie stwierdził, że ich skuteczność wynosi zero oraz, że jest niska.

W metodach selekcyjnych najczęściej stosowaną metodą selekcji była rozmowa kwalifikacyjna za którą opowiedziało się 100% badanych, przy czym rozróżnić można poszczególne jej rodzaje: 29,6% zagłosowało za rozmową przeprowadzoną telefonicznie, a 92,6% za rozmową przeprowadzoną online a 98,1% za rozmową przeprowadzoną osobiście (w tym 63% odpowiedziało, że stosuje minimum dwuetapową rozmowę - pierwszą wstępną oraz kolejną online lub osobistą. Kolejna sekcja ankiety jak wspomniano powyżej skupia się na rekrutacji oraz selekcji pracowników fizycznych. Tutaj 44,7% opowiedziało się, że zajmują się rekrutacją pracowników blue collar, a 55,3% odpowiedziały, że tego nie robią. Jeżeli chodzi o wykorzystane metody selekcji w odniesieniu do pracowników fizycznych, tutaj podobnie jak i w przypadku pracowników wyższego szczebla największą popularnością cieszyła się rozmowa kwalifikacyjna ze 100% głosów. Assessment Centre zdobył najmniej, bo 0% głosów.

Badania przeprowadzone na pracownikach agencji doradztwa personalnego doprowadziły do ciekawych konkluzji. Pierwszą z nich jest potwierdzenie hipotez.

Badania wykazały, że skuteczność działań selekcyjno-rekrutacyjnych plasuje się na bardzo wysokim oraz wysokim poziomie, co zauważono w poprzednim rozdziale. Ankieta wykazała również, że im wyższe doświadczenie pracownika agencji doradztwa personalnego tym wyższa skuteczność jego pracy. Co warto również zauważyć, osoby z zawodowym oraz średnim wykształceniem zajmowały się głównie rekrutacją pracowników fizycznych, a pracownicy agencji, którzy dopiero zaczynali swoją karierę (do około roku zatrudnienia) odpowiedzialne były głównie za rekrutację pracowników zarówno wyższego jak i niższego szczebla, oceniając skuteczność swojej pracy na dobrym i bardzo dobrym poziomie, natomiast osoby z wyższym wykształceniem oraz te które ukończyły studia podyplomowe specjalizowały się przede wszystkim w działaniach selekcyjnych ukierunkowanych na pracowników typu white collar. Oceniały one swoją pracę na bardzo dobrym poziomie. Dowodzi zależności pomiędzy wykształceniem i stażem pracy, a skutecznością rekrutacji i selekcji, co dowodzi i drugiej postawionej hipotezy.

Bibliografia

1. <https://wupolsztyn.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/rejestr-agencji-zatrudnienia/zasady-dzialalnosci-i-obowiazki-agencji-zatrudnienia>
2. Stefańczyk I., *Nowe trendy w doradztwie personalnym i zawodowym*, Wydawnictwo Didin, Warszawa 2019

Associate Prof.Dr. Özgür Oguz
Anadolu University Faculty of Law, Turkey

MOBBING IN TURKISH LABOR LAW

Mobbing or calling psychological abuse, conception to gain in popularity especially recently. At the present society to be in case employment in crowded areas. For this reason it's possible being people have different characters. The society includes so different characters have it its train different treatments is natural. However it's not legitimate no one to poison others' private and moral life.

All the same it's not possible stipulate every conception calling mobbing. For this reason, it's needed to betray elements of mobbing obviously. In our study, firstly definition of mobbing examined, elements of it mentioned, after determined its varieties and directions, to be of basic important conclusion of law and being exposed to mobbing can call upon modalities explained, mainly.

Mobbing is a concept that has become increasingly popular in recent years. Today, it is a fact that workplaces are operated with more crowded and larger communities. It is natural that such an environment brings with it problems due to the

human factor. Because, although each person is a separate world, they can sometimes harm each other in order to reach a better position. However, it is not acceptable for anyone to put another in financial or moral distress.

In the working environment, it is possible for employers to apply psychological harassment to their workers or to each other, and even to the employers of the workers. This situation, on the other hand, can affect the work peace and sometimes even affect the entire business environment. Of course, such an undesirable situation should be prevented by legal regulations. In this direction, it is seen that other rights, especially personal rights, which are targeted by psychological harassment, are also protected by the Constitution, which is the mother of all legislation. It is seen that such an important issue is not regulated in the Labor Law, which is the law of the workers who form the backbone of the society. However, m. 5 or m. It is seen that comparison is introduced into some regulations such as 24. Apart from this, regulations are also made in administrative law, criminal law or some other special laws.

Within the scope of our study, firstly the definition of mobbing, its types, elements, and parties will be explained, then the legislative regulations will be briefly mentioned, and the legal consequences will be examined by referring to the legal regulations to be applied on how to protect in such a situation.

References

1. Akipek J. Akıntürk T. and Ateş D (2015). Law of Persons. 12th Edition: Ankara, Beta Publications.
2. Aktay N. Arıcı K. and Senyen Kaplan T (2011). Business law. 4th Edition: Ankara Gazi Bookstore.
3. Antalya O.G (2015). Law of Obligations General Provisions C 1. 1st Edition: Istanbul, Legal Publishing House.
4. Araz G (2020). Psychological Harassment (Mobbing) in the Workplace in Turkish Labor Law. Journal of the Istanbul Bar Association, 94 (1) 257-259.
5. Bilge S. S (2016). The Term of Mobbing and Its Analysis in Turkish Law. AUHFD, 65 (4) 1245-1290.
6. Knowledgeable A (2011). A New Concept in Labor Law Mobbing (Psychological Harassment). Journal of the Istanbul Bar Association, 85 (4) 86-95.
7. Çelik N. Caniklioğlu N. and Canbolat T (2016). Business Law Courses. 29th Edition: Ankara Beta Publications.
8. Dabakoglu A. (2019). Mobbing Cases. 1st Edition: Ankara, Adalet Publishing House.
9. Daldaldere A (2021). Psychological Harassment (Mobbing) in the Light of Supreme Court Decisions. 1st Edition: Ankara, Seçkin Publishing.
10. Demircioglu M. and Centel T (2015). Business law. 18th Edition: Ankara, Beta Publications.
11. Doğan Yenisey K. and Ergüneş Emrağ S (2017). New Approaches in Business Law. 1st Edition: Ankara, Beta Publications.

12. Dulay D (2010). The Concept of Mobbing in the Framework of Labor Law. *Libra Law Journal*, 5 (42) 15-19.
13. Dural M. and Öğüz T (2018). *Law of Persons*. 19th Edition: Istanbul, Filiz Bookstore.
14. Baker O. and Yigit E (2020). *Individual Business Law Lessons*. 1st Edition: Istanbul Twelve Plate Publications.
15. Diamond S (2018). *Unjust Termination in Turkish Labor Law*. 1st Edition: Istanbul Lykeion Publications.
16. Erdogan G (2009). *Mobbing (Psychological Harassment in the Workplace)*. *TBB Journal*, 22 (83) 318-352.
17. Eyrenci O. Taşkent S. and Ulucan D (2019). *Individual Business Law*. 9th Edition: Ankara Beta Publications.
18. Günay C. İ (2015) *Labor and Social Security Law Courses*. 5th Edition: Ankara Yetkin Publications.
19. Hatemi H. and Kalkan Öztürk B (2014). *Law of Persons*. 1st Edition: Istanbul, Vedat Kitapçılık.
20. Illuminated A (2013). *Business law*. 8th Edition: Ankara, Image Publishing House.
21. Kantarci N. G (2016). *Mobbing in Turkish Labor Law*. 1st Edition: Ankara, Adalet Publishing House.
22. Kilicoglu A (2019). *Civil law*. 3rd Edition: Ankara, Turhan Bookstore.
23. Korkmaz F. and Alp N. S (2016). *Individual Business Law*. 3rd Edition: Ankara, Seçkin Publishing.
24. Lokmanoglu S. Y (2019). *Psychological Harassment in the Workplace - Mobbing*. 2nd Edition: Ankara, Seçkin Publishing.
25. Mollamahmutoglu H. and Arslan M (2012). *Business law*. 5th Edition: Ankara Turhan Bookstore.
26. Mollamahmutoglu H. Astarlı M and Baysal U (2018). *Business Law Textbook*. 2nd Edition: Ankara, Lykeion Publications.
27. Narmanlioglu U (2014). *Labor Law Personal Relations 1*. 5th Edition: Ankara Beta Publications.
28. Oguzman M. K. Selici O. and Oktay- Özdemir S (2016). *Law of Persons*. 16th Edition: Istanbul, Filiz Bookstore.
29. Oguzman M. K. and Oz T (2018). *Law of Obligations General Provisions C 1*. 16th Edition: Istanbul, Vedat Kitapçılık.
30. Özalp Yıldız D. and Develi A (2020). *A Risk in Work Life: A Minor Study on Mobbing*. *International Anatolian Journal of Social Sciences*, 4 (3), 107-121.
31. Palabiyik B (2021). *Mobbing and its Proof*. 3rd Edition: Ankara, Seçkin Publishing.
32. Parlak B. and Erdem M. R (2010). *Mobbing with Criminal Law Dimension*. *TBB Journal* 23 (88) 261-286.
33. Poyraz E (2016). *Business law*. 7th Edition: Ankara, Seçkin Publishing.
34. Row E. B (2019). *Mobbing in Administrative Law*. *Journal of the Istanbul Bar Association*, 93 (1) 153-165.

35. Strainer S (2011). Business law. 7th Edition: Ankara Beta Publications.
36. Shahbaz B (2017). Moral Compensation for Psychological Harassment (Mobbing) in the Workplace. Journal of the Istanbul Bar Association, 91 (1), 117-132.
37. Shakar M (2020). Labor Law and Social Security Law. 13th Edition: Ankara Beta Publications.
38. Tinaz P. (2006). Mobbing: Psychological Harassment in the Workplace. Journal of Work and Society, 3 (10) 11-22.
39. Tulukçu N. B (2017). Job Security - Return to Work, 1st Edition: Ankara Seçkin Publications.
40. Tunçomağ K and Centel T (2008). Principles of Business Law. 5th Edition: Ankara, Beta Publications.
41. Psychological Harassment in the Workplace (Mobbing) Information Guide (2014). MoLSS, 2nd Edition: Ankara.

Kantoch P., bachelor's degree, III year
Human Resource Management
Horbovyi A. Prof.
University of Silesia in Katowice

EFFECTIVE RECRUITMENT AND SELECTION AS A GUARANTEE OF EFFICIENT PROJECT MANAGEMENT

In recent years, recruitment and selection processes have become a very important part of hiring employees in various types of organizations. Modern organizations are increasingly trying to make these processes as attractive as possible and attract the right candidates to work for them.

Such processes conducted for project teams in the IT industry is a new and very interesting topic. The IT industry is constantly evolving and offers opportunities to conduct and continuously improve processes related to employee selection. The processes themselves elicit both positive and negative feelings from employees in the industry.

Research on the topic allowed us to determine whether the recruitment and selection process for project teams in the IT industry, ensures effective management of the created team. It turns out that without a well-built team, there is no chance for success in communication between its members. The older people are, the more skeptical they are about processes in which soft skills are checked instead of technical ones. Younger senior people are better able to adapt to character requirements and fit into the team structure. They are more positive towards cooperation, but also towards the process itself and its course. Additionally, proper selection of employees gives an

opportunity for effective cooperation, between the employees themselves, as well as between the employees and the employer or team leaders.

The study is based on processes related to recruitment and selection and subsequent management of project team members. It focuses only on the IT industry, which is the modern field of study, and its employees. Due to the fact that recruitment in the IT industry is a fairly new topic, it is developing very dynamically. The spatial scope of work includes various projects, in different organizations that occur in Poland, but it should be taken into account that they can be multicultural, because more and more companies, also employ workers from abroad or move their headquarters to Poland, thus transferring many people from the countries in which they operate

The sources used to develop this study are publications on broadly understood personnel management and recruitment and selection processes, among them They can be found classics of literature, as well as less known but more recent publications, e.g. M. Armstrong, A. Poczowski. Sources that focus on the IT industry and project teams in particular are also used, these are fairly new publications, among them, e.g.: including. M. Sucharski, or M. Dale.

The dynamic development of the IT industry, makes the topic of recruitment and selection in it is still current. Often the processes are not perfect, but more and more often they become tailored to the position. Due to the rapid progress, there are many changes that must be constantly improved to meet the expectations of candidates.

The study gave a new perspective on the recruitment and selection process carried out among people working in projects in the IT industry. The diversity of people surveyed, in terms of seniority and projects in which they work, made it possible to draw interesting conclusions. It turns out that in most cases the recruitment and selection processes are evaluated positively, and the common opinion of candidates is based on their usefulness and necessity.

The results of the conducted survey, in most cases coincided with the results obtained by other authors. Undoubtedly, the basis for effective project team management is a properly selected team. The pillars of such a team are people who at the same time have the appropriate competencies and technical skills as well as interpersonal skills that support good communication and reduce the risk of conflicts.

The study showed that not all aspects are the same with other authors. According to many authors, recruiting should be a process that is done unhurriedly, at a pace that best selects the right people, for the right jobs. The reality, however, is somewhat different. Candidates are not fans of long processes. They much prefer those that are short and to the point. They find long processes tiresome and instead of motivating them to continue working, they have the opposite effect. Waiting periods for a response are also tedious and suffer the most from those who have not been

through the hiring process. They take up time that could be spent on further search or improving qualifications for future job.

Similar conclusions can be drawn about the fact that the position for which you can apply should be adequately described. A well-described position and specified requirements for candidates give the opportunity, not only to accelerate the entire process, but also avoids problems arising from the clash of already employed workers with the lack of opportunities for development, which they would expect, which in turn may lead to dismissal or deterioration in the quality of work. Recruited people should also be selected for positions according to their qualifications and aptitudes, so that the requirements of the position do not exceed their capabilities.

Also, there is no doubt that candidates should have highly developed communication skills. Candidates must be able to get along with the future team, otherwise the work will not be effective and the risk of conflicts greater. Good team communication definitely makes it easier to look in the same direction and work together to achieve predetermined goals and plan activities.

Most of the respondents stated that the methods and tools of the process were appropriately matched to the position they were recruiting for. This position agrees with what the authors of the scientific texts write. They believe that all methods and tools should be matched to the process currently being conducted. This often saves a lot of time and reduces costs. Inappropriate ones may generate unnecessary costs and not lead to the expected results. The right process should ultimately lead to the selection of the most important information and the elimination of possible lies on the part of the candidates.

The study came to this conclusion because most of the organizations looking for employees try to make sure that they are selected in the best possible way. This allows them to reduce the costs generated by mis-matched employees, save time, and obtain competent and friendly staff. Therefore, most of the results, have been supported by positive feedback on the processes. Recruitment organizers strive to get as many suitable employees as possible in the shortest possible time, therefore the processes are tailored to the needs of the position and in most cases meet the expectations of the applicants.

Well-conducted recruitment and selection processes attract many valuable employees, which is very beneficial for organizations looking for employees. On the other hand, a recruitment process that is too open and friendly may attract many candidates who are not suitable for a given position and therefore create work for recruiters at the stage of verifying incoming applications.

Богашко О. Л., к.е.н., доцент

*Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

З кожним роком діджиталізація займає все більшу частину нашого життя. Діджиталізація проникає майже у всі сфери промисловості та послуг, робить значні зміни в управлінні компаніями, удосконалюючи їх фінансово-господарську діяльність та роблячи їх більш гнучкими та конкурентоспроможними на ринку. В умовах суттєвого зростання товарного різноманіття, клієнтам стають все більш важливіші сервіси, постійний зв'язок, швидкість доставки товарів, індивідуалізація пропозиції на основі постійного врахування їх побажань та вимог. Бізнес-організації, в свою чергу, зацікавлені в пошуку нових шляхів оптимізації основних та допоміжних бізнес-процесів, підвищенні ефективності управлінських впливів задля забезпечення зростання своєї конкурентоспроможності.

Розвиток сучасного суспільства відбувається у світі, який змінюється під дією процесів діджиталізації. Цифровізація стає магістральним напрямом трансформацій усіх сфер нашого життя і поступово змінює принципи та механізми їх функціонування і розвитку. Значну роль діджиталізація відіграє і в розбудові національних економік країн, формуючи нові передумови та створюючи потенціал розвитку господарства на основі використання сучасних інформаційних технологій.

Під цифровою економікою маємо на увазі трирівневу систему, компоненти якої взаємодіють та впливають на життя громадян та суспільства в цілому. Це [1; 4]:

- 1) ринки та галузі економіки, де здійснюється взаємодія постачальників та споживачів;
- 2) платформи та технології, за допомогою яких формуються компетенції для розвитку ринків та галузей економіки;
- 3) середовище, що створює умови для розвитку та ефективної взаємодії платформ, технологій, суб'єктів ринків та галузей економіки та охоплює нормативне регулювання, інформаційну інфраструктуру, кадри та інформаційну безпеку.

Термін «діджиталізація» прийшов до нас з США від слова «digitalization», що перекладається, як оцифрування. Оцифрування – це процес перенесення інформації у цифрову форму, тобто перетворення паперових книжок в електронні, фотографії у зображення на екрані тощо. Вона дозволяє переміщувати величезний обсяг інформації в одиниці й нулі – мову, зрозумілу комп'ютеру. Діджиталізація покликана спростити життя для населення. Крім

того, діджиталізація в корені змінює бізнес, знизивши витрати на виробництво і забезпечивши зростання продуктивності праці [3, с. 16].

Діджиталізація забезпечує підприємствам такі конкурентні переваги на ринку як: надання додаткової цінності товару через якісний сервіс; високий рівень зв'язку з клієнтами та цільовою аудиторією; підвищення іміджу компанії за допомогою швидкої комунікації з клієнтами; зниження ціни за допомогою автоматизації процесів та оцифрування діджиталізації; прозорість внутрішніх та зовнішніх процесів підприємства; підвищення лояльності клієнтів до компанії [4].

Таблиця 1

Основні переваги та недоліки діджиталізації на підприємстві

Переваги діджиталізації	Недоліки діджиталізації
<ul style="list-style-type: none"> - високий рівень конкурентоздатності; - спрощення роботи з масивом інформації; - економія коштів; - лояльність клієнтів; - позитивне ставлення до іміджу підприємства. 	<ul style="list-style-type: none"> - необхідність у високоякісних виконавцях; - при невмілому використанні може зіпсувати взаємовідносини з клієнтами; - переваги не мають стабільний характер; - відсутність гарантій точного результату.

Саме використання цифрових інструментів стає ключовим пунктом, за яким успішні бізнеси на етапі розвитку відрізняються від тих, що втрачають довіру клієнтів і присутність на ринку. Особливої актуальності відповідна тематика набуває в умовах, коли ресурси компанії, підприємства й організації можуть ситуативно дещо змістити фокус докладання зусиль і більшою мірою спрямувати діяльність на проекти розвитку внутрішньої ефективності.

Діджиталізація є об'єктивним процесом розвитку сучасного суспільства. Вона покликана спростити та прискорити роботу з великими обсягами даних, забезпечити автоматизацію всіх видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової), покращити комунікацію з клієнтами, постачальниками та партнерами та всіма інститутами зовнішнього середовища, формувати нові засади взаємодії в межах підприємства – між підрозділами, працівниками, менеджментом, сприяти переходу до нових організаційних форм господарювання (мережева та віртуальна економіка).

Процес діджиталізації на підприємстві відбувається у три етапи:

1. Аналіз компанії, постановка мети та розробка стратегії. Проведення аналізу всіх бізнес-процесів і стратегічних активів компанії: виявлення основних причин недоотримання цінності, визначення ефективності роботи

всіх її відділів, виробництва, внутрішніх і зовнішніх комунікацій, усвідомити стратегічний результат від застосування діджитал-технологій.

2. Впровадження діджитал-технологій. Вибір діджитал-інструментів, впровадження яких передбачає цифрові експерименти для швидкого, клієнт-центричного інноваційного розвитку задля поширення інноваційної спроможності, запровадження платформ програм з low-code, які дозволяють швидко розгортати та масштабувати експериментальні бізнес-додатки.

3. Аналіз отриманих результатів. Проведення аналізу ефективності діджитал-рішень, зміни динаміки отримання додаткових доходів, в разі необхідності корегування архітектури рішень [2].

Сьогодні доступні технології, які дозволяють корпоративним командам розробляти або перепроектувати бізнес-додатки в будь-якому системному середовищі, незалежно від того, скільки «застарілої» інфраструктури під ним.

Майже кожна компанія хоче «цифрової трансформації», яка зазвичай означає наявність розумного програмного забезпечення, яке може виконувати й автоматизувати різноманітні бізнес-завдання, будь-то управління досвідом роботи з клієнтами, продажі, логістика чи управління ресурсами.

Звісно, стартапам відносно легко впроваджувати інновації в цифровій сфері, оскільки вони мають «зелені» процеси та системи і можуть швидко розпочати роботу з повністю хмарними сервісами для запуску своїх підприємств. Однак успішному підприємству не так просто впоратися із застарілим програмним та апаратним забезпеченням. Існують наявні системи та програми, які можуть являти собою багаторічну розробку та розвиток процесів, які продовжують забезпечувати конкурентну перевагу та цінність для бізнесу. Ці інфраструктури підтримують бізнес-процеси, які глибоко вбудовані в підприємство, і часто настільки переплетені з технологією, що переглядати чи видаляти є досить важко.

В умовах постійних змін та з метою виживання у жорсткій конкурентній боротьбі вітчизняні суб'єкти господарювання активно впроваджують у свою діяльність цифрові технології.

Отже, діджиталізація є досить новим процесом, і точних інструкцій щодо її впровадження немає, компаніям доведеться зіткнутись з помилками та переосмисленням своєї мети. Важливою опорою діджиталізації є корпоративна культура, високий рівень якої необхідний для надійної комунікації між всіма ланками управління, що допоможе контролювати велику кількість змін у бізнес-процесах.

Список використаних джерел:

1. Богашко О. Л. Використання сучасних цифрових технологій у маркетингу. *Актуальні проблеми маркетингового менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки* [Електронне видання] : Матеріали VIII Міжнародної наук.-практ. конф.

здобувачів та молодих вчених (Луцьк, 26 березня 2021 р.) / відп. ред. Войтович С. Я. Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2021. С. 309–311.

2. Гусєва О. Ю., Легомінова С. В. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. Київ, 2018. № 1. С. 33–39.

3. Карчева Г. Т., Огородня Д. В., Опенько В. А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. Черкаси, 2017. № 3 (27). С. 13–21.

4. Як цифрова трансформація допоможе розвитку вашої організації? *Terrasoft*. 2022. URL : <https://www.terrasoft.ua/page/digital-transformation>.

Богуцька О.А., старший науковий співробітник
відділу проблем економіки підприємств
Інститут економіки промисловості НАН України

МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ МСП ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЩОДО ПРИЄДНАННЯ ДО СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МЕРЕЖ І ПЛАТФОРМ ЄС У СФЕРІ ІННОВАЦІЙ ІКТ

Йдеться про європейську ініціативу «EU4Digital», яка спрямована на розширення єдиного цифрового ринку Європейського Союзу на Східні країни-партнери ЄС, створення робочих місць та усунення бар'єрів для отримання загальноєвропейських онлайн-послуг для громадян, державних адміністрацій та підприємств.

Окрему увагу в рамках ініціативи приділено ІКТ-інноваційній діяльності для малих і середніх підприємств переробної промисловості (МСП) – Innovation for Manufacturing SMEs (I4MS). У рамках I4MS малі та середні підприємства країн Східного партнерства (країни програми «Горизонт 2020») можуть звертатися за технологічною та фінансовою підтримкою для проведення експериментів, які дозволяють тестувати цифрові інновації у своєму бізнесі, а також покращити інноваційні навички персоналу [1].

Таким чином, виробничі МСП України можуть отримати доступ до фінансових ресурсів для тестування нових технологій Індустрії 4.0 через брокерську систему платформи «Innovation for Manufacturing SMEs (I4MS)».

Далі розглянемо можливості приєднання вітчизняних МСП до обраних спеціалізованих мереж та платформ ЄС у сфері інновацій ІКТ – докладний опис послуг, які надають платформи, інструментів приєднання до даних платформ та критерії відповідності учасників [2].

1. Приєднання до онлайн-спільноти – платформи для обміну знаннями та неформального зв'язку стартапів і МСП з колегами-новаторами, підприємцями

та професіоналами, включаючи інформацію про можливості фінансування, досвід, отриманий від проєктів інших організацій, можливість знайти партнера для проєкту.

Цільова група: окремі експерти в області цифрової трансформації, незалежно від країни, які шукають корисну інформацію про Індустрію 4.0 та зв'язки.

Як приєднатися? 1) зареєструватися у FundingBox ID; 2) ознайомитися з каталогом учасників: зв'язатися з профілями учасників спільноти; створювати чат-групи; приєднатися до існуючих та створювати нові спільноти [2, с. 2].

2. Брокерська система (за FundingBox). Система дозволяє МСП з будь-якої країни переглядати та зв'язуватися з відповідними інноваційними та технологічними проєктами, що фінансуються ЄС. МСП з прийнятних країн (у т.ч. України) можуть отримати доступ до фінансових ресурсів для тестування нових технологій і доступ до навчання для працівників.

Цільова група: виробничі МСП, які хотіли б покращити свій цикл впровадження технологій, щоб мати право на фінансування. МСБ повинні бути юридично засновані, тобто знаходитися в державах-членах ЄС та його заморських країнах і територіях (ОСТ), в асоційованих країнах Horizon 2020, які включають Молдову, Україну, Грузію та Вірменію.

Як приєднатися? 1) Переглянути відео-посібник із застосування брокерської системи; зареєструватися, щоб отримати свій ідентифікатор FundingBox; 3) заповнити форму заявки [2, с. 2].

3. Проєкти та каскадне фінансування. МСП можуть подати заявку на технологічну та фінансову підтримку для проведення експериментів, що відбуваються під час відкритих конкурсів. В результаті МСП можуть протестувати технології Індустрії 4.0 і оцінити вплив їх розширення в межах своїх компаній. Тривалість проєкту близько 6 місяців. Пропонується від 50% до 100% фінансування без участі в капіталі для МСП та підприємств із середньою капіталізацією.

Цільова група: виробничі МСП та підприємства середньої капіталізації з прийнятних країн. Щоб мати право на участь, МСП повинні бути юридично засновані, тобто знаходитися в державах-членах Європейського Союзу та його заморських країнах і територіях (ОСТ), в країнах Horizon 2020 (Україна у т.ч.).

Як приєднатися? 1) перевірити календар відкритих дзвінків, щоб вибрати відповідний проєкт; 2) увійти за допомогою свого ідентифікатора Funding Box і подати заявку на відповідний відкритий виклик; 3) ознайомитися з відкритими посиланнями на проєкти I4MS та контактними пунктами I4MS на карті [2, с. 3].

4. Тестування за допомогою однієї з технологій, які підтримує I4MS через ініціативу Innovation Actions (в рамках HORIZON 2020). Надання можливості МСП впроваджувати прикладні експерименти на основі конкретних технологій

I4MS та розгортання пілотного проєкту для перевірки його наслідків у конкретний бізнес-процес.

Цільова група: транскордонні консорціуми, утворені комбінаціями виробничих МСП, постачальників технологій та ДІН. Щоб мати право на фінансування, організації повинні перебувати в державах-членах Європейського Союзу та його заморських країнах і територіях (ОСТ), у країнах Horizon 2020.

Як приєднатися? Зареєструватися, щоб отримати свій ідентифікатор FundingBox [2, с. 3].

5. Стратегічні робочі групи. Рекомендації щодо консультування європейських, регіональних та національних директивних органів щодо нових програм і стратегій: РГ1 – Кращі практики та допоміжні механізми (переважно для директивних органів) та РГ2 – Проблеми підвищення кваліфікації у виробничій промисловості (переважно для постачальників тренінгів). Участь дає можливість бути продемонстрованим на серії вебінарів «I4MS Talks»; підключити зацікавлені сторони та спільноту I4MS; складати спільні стратегії залучення інвестицій тощо.

Цільова група: окремі експерти з компаній чи організацій з будь-якої країни.

Як приєднатися? Заповнити онлайн-форму [2, с. 3].

6. Можливості навчання – каталог тренінгів [2, с. 4], наданих у різних режимах учасниками I4MS у різних технологічних сферах, таких як IoT, Robotics, AI, HPC, Cloud та інші. Тренінги охоплюють усі етапи циклу засвоєння технологій (наприклад, знання технології, конфігурації, впровадження та експлуатація).

Цільова група: 1) виробничі підприємства малого та середнього бізнесу (від директорів до інженерів та операторів); 2) центри цифрових інновацій, центри компетенцій, інші організації, що підтримують цифрову трансформацію традиційних МСП; 3) окремі експерти, які підтримують цифрову трансформацію традиційних МСП.

Як приєднатися? Шукати можливості навчання у каталогі тренінгів через онлайн-форму (за умови підтвердження командою I4MS) [2, с. 4].

7. Мережа контактних пунктів I4MS. Дає можливість стати частиною ексклюзивної мережі контактних пунктів I4MS, яка об'єднує ключових осіб розумного виробництва в Європі, що працюють над цифровізацією виробничих МСП та беруть на себе ініціативу щодо поширення інформації про можливості, надані I4MS на національному рівні. Переваги: 1) формальні зв'язки з ініціативами I4MS для тиражування рішень та послуг; 2) доступ до навчання; 3) ексклюзивні заходи лише для членів; 4) можливість вибрати тип партнерства: партнерство з перехресним розповсюдженням через Silver Plan (безкоштовно) або розширене партнерство з технологіями I4MS через Golden Plan.

Цільова група: учасники з прийнятних країн, які охоплюють асоційовані країни Horizon 2020 (Україна у т.ч.): 1) члени консорціуму I4MS Innovation Action; 2) центри цифрових інновацій або інші проекти ЄС; 3) університетські або науково-технічні організації; 3) МСП та підприємства середньої капіталізації; 4) великі підприємства; 5) посередники, що підтримують МСП (торгова палата, EEN, VİC, кластер); 6) корпорації/організації приватних інвесторів; 7) органи Державного управління.

Як приєднатися? Заповнити форму заявки для DIHs/ I4MS Innovation Actions або форму заявки для інших організацій із прийнятних країн [2, с. 5].

Список використаних джерел

1. The EU initiative to digitalise the manufacturing industry. *I4MS COMMUNITY*. URL: <https://i4ms.eu/>
2. EU4Digital: supporting digital economy and society in the Eastern: Partnership Guide for EaP stakeholders on joining Innovation for Manufacturing SMEs (I4MS). *EU4Digital*. URL: https://eufordigital.eu/wp-content/uploads/2021/10/EU4Digital_Guide-on-joining-I4MS_24.09.2021_-1.pdf

Андрушко Р.П., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ХМАРНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В сучасних умовах розвитку бізнесу і впливу конкурентоспроможного середовища, вимагає застосування новітніх інформаційних технологій, які б прискорювали процес збирання, зберігання та обробки інформації щодо їх фінансово-господарської діяльності.

Особливо актуальною в умовах зростання ринку мобільного Інтернету та популяризації бездротових мережних пристроїв є концепція «хмарних» технологій.

Суть концепції хмарних обчислень полягає в наданні кінцевим користувачам віддаленого динамічного доступу до послуг, обчислювальних ресурсів і додатків (включаючи операційні системи й інфраструктуру) через Інтернет [1]. Хмарні обчислення (англ. cloud computing) – це технологія розподіленої обробки даних, у якій комп'ютерні ресурси й потужності надаються користувачеві як інтернет-сервіс. Термін «хмара» використовується як метафора, заснована на зображенні Інтернету в діаграмі комп'ютерної мережі, або як образ складної інфраструктури, за якою ховаються всі технічні деталі.

«Хмарні» сервіси — успішний міжнародний досвід. Такі технології запроваджені в органах влади у США, Німеччині, Сінгапурі, Індії, Республіці Корея, Австралії, Канаді. А впровадження «хмар» державними органами Великої Британії зменшило витрати на цифрові трансформації та інформаційні технології більше ніж на 3 млрд фунтів стерлінгів [5].

Як показує практика, в Україні доцільно використовувати хмарні сервіси великих і відомих світових вендорів: Microsoft, AWS, Google Cloud до побудови гіпермасштабованих дата-центрів.

Для цього введено в дію Закон України «Про хмарні послуги» від 17.02.2022 року № 2075-ІХ та встановлено, що «надання хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних публічним користувачам хмарних послуг має здійснюватися з дотриманням вимог законодавства про захист персональних даних, про захист інформації та про кібербезпеку» [4].

У даному Законі зазначено, що до хмарних послуг належать:

- інфраструктура як послуга - хмарна послуга, що полягає у наданні користувачу хмарних послуг обчислювальних ресурсів, ресурсів зберігання або систем електронних комунікацій за допомогою технології хмарних обчислень;

- платформа як послуга - хмарна послуга, що полягає у наданні користувачу хмарних послуг доступу до інфраструктури та наборів комп'ютерних програм (операційних систем, системних комп'ютерних програм, програмних засобів для комп'ютерного програмування, програмних засобів управління базами даних) за допомогою технології хмарних обчислень;

- програмне забезпечення як послуга - хмарна послуга, що полягає у наданні користувачу хмарних послуг доступу до прикладних комп'ютерних програм за допомогою технології хмарних обчислень через онлайн-сервіс або комп'ютерні програми-агенти;

- безпека як послуга - послуга з кіберзахисту, що надається користувачу хмарних послуг з використанням хмарних ресурсів;

- інші послуги, що відповідають визначенню хмарних послуг.

Також хмарні послуги надаватимуться на договірних засадах з урахуванням положень цього Закону. Відомості про надавачів хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних мають бути внесені до встановленого переліку.

Хмарне зберігання даних дозволяє компаніям працювати без фізичного офісу і при цьому можуть вирішуватися різні завдання. Хмарні технології використовують: обчислювальні потужності, обладнання та дисковий простір, додатки, інформаційні мережі, розташовані поза підприємством [2].

Хмарна технологія змінює і принципи ведення бухгалтерського обліку у всіх його аспектах. На даний час одним найпопулярніших напрямків у створенні інтернет-магазинів є аутсорсинг рішень в хмарах, зокрема ведення бухгалтерського обліку та зберігання даних.

Переваги застосування хмарних технологій в обліку наведено на рис. 1.

Рис.1. Основні переваги застосування «хмарних» технологій у веденні бухгалтерського обліку Інтернет [3].

Отже, можна відзначити, що переваги хмарних технологій полягають у таких аспектах:

- зменшуються витрати на закупівлю серверного обладнання, апаратних і програмних рішень;
- можливі оперативні зміни конфігурації корпоративної ІТ-інфраструктури залежно від поточних потреб;
- висока доступність системи з будь-якого місця за наявності мережі Інтернет.

Розглянуті нами технології не позбавлені низки недоліків, зокрема: залежність від інтернет-підключення, залежність користувача від умов провайдера, безпека даних, неможливість використання попередніх версій програмного забезпечення, небезпека хакерських атак на сервер, тощо.

В Україні рівень розвитку хмарних сервісів перебуває на етапі законодавчого забезпечення та запровадження інновацій.

Вимоги Закону України № 2075-ІХ дозволять прибрати корупційні ризики під час закупівлі серверного обладнання та пришвидшить впровадження інновацій в органах влади та бізнесу. Впровадження їх дасть змогу підприємствам та установам одержувати матеріальні й нематеріальні вигоди за рахунок мобільності, безпеки, надійності послуг, а також економії на початкових інвестиціях і операційних витратах.

Список використаної джерел

1. Биков В.Ю. Хмарні технології, ІКТ аутсорсинг і нові функції ІКТ підрозділів освітніх і наукових установ. Інформаційні технології в освіті. № 10. 2011. С. 8-23.
2. Кадемія М.Ю., Кобися В.М. Можливості, що надають хмарні технології. *Хмарні технології в освіті*: матеріали Всеук. Науково-методичного Інтернет-семінару. Кривий Ріг: Видавничий відділ КМІ, 2012. С. 66-67.
3. Мирончук З.П., Андрушко Р.П. Використання «хмарних» технологій у веденні бухгалтерського обліку. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки*: Збірник наукових статей за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції 16-17 квітня 2020 р. Частина 2. Дніпро: НМетАУ, 2020. С.316-319.
4. Про хмарні послуги. Закон України від 17 лютого 2022 року № 2075-ІХ.
5. Перспективи розвитку ринку хмарних обчислень в Україні: переваги та ризики: Аналітична записка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/1191/#_ftn2

Брух О.О., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

РОЛЬ DIGITAL-МАРКЕТИНГУ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В АГРОПІДПРИЄМСТВАХ

Інтенсивний процес запровадження інноваційних технологій у реальну економіку в сучасних умовах спричиняє трансформацію відповідних ринків на національному та глобальному рівнях. Істотно впливає на ці процеси ступінь економічного розвитку окремих країн, рівень досконалості функціонування державних інституцій та нормативно-правової бази тощо. Зрілість органів державного управління проявляється в усвідомленні необхідності реалізації дієвих національних стратегій щодо запровадження передових технологій та здійсненні комплексних заходів для досягнення поставленої мети. Реалізація

інноваційних програм посилює конкурентні позиції національної економічної системи у глобальному просторі.

В інноваціях сучасності виокремлено цифрові технології, які широко використовуються в різноманітних видах економічної діяльності та виступають у якості драйвера інтенсивного розвитку. Запропоновані технології набувають популярності у сфері маркетингу, бо їх можна використати при оптимізації ключових процесів [3].

На сьогодні цифровий маркетинг стрімко набирає обертів, його починають активно застосовувати у різних галузях економіки та запроваджують у бізнес-структури, в Україні цей напрям є порівняно новим і мало дослідженим. Тому в умовах сучасного розвитку вітчизняного ринку Інтернет-комунікацій існують проблеми розуміння переваг використання цифрового маркетингу й реалізації його різних методів та інструментів у рамках загальної маркетингової стратегії компанії, як нині мало або зовсім не використовують системи електронного маркетингу й е-комерції. Особливо це стосується галузі сільського господарства, адже вона традиційно вважається консервативнішою щодо технологічних нововведень.

Роль Digital у нашому житті досягла нових висот, і все більше людей проводять більше часу, роблячи більше справ в Інтернеті, ніж будь-коли раніше: кількість людей у всьому світі, які користуються Інтернетом останнім часом значно зростає. У 2021 році налічується близько 4,9 мільярда користувачів соціальних медіа, причому це число постійно збільшується.

Цифровий маркетинг нині займає близько 25 % від обсягу маркетингових бюджетів компаній. Підприємства, що використовують доступні цифрові канали та інструменти комунікацій, є в рентабельнішими в середньому на 25 % за інші підприємства. Тому в сучасних умовах маркетингологи повинні насамперед володіти компетенціями в галузі цифрового маркетингу [2].

До основних завдань, які вирішує цифровий маркетинг відносять: залучення цільової аудиторії за допомогою різних цифрових платформ; вибір каналів поширення інформації з урахуванням особливостей цільової аудиторії; просування бренду; збільшення продажів товару; оптимізація рекламних витрат на залучення клієнтів; зростання обізнаності про товари і послуги компанії; підвищення лояльності у існуючих клієнтів.

Окреслені завдання дають змогу визначити, що цифровий маркетинг направлений на взаємодію із споживачами використовуючи різні цифрові канали.

На сьогодні, пошукові системи є основним джерелом відкриття нових брендів і продуктів для світових користувачів Інтернету, що навіть трохи випередили телевізійну рекламу.

На рис. 1 подано статистику за каналами, що генерують найбільший об'єм трафіку.

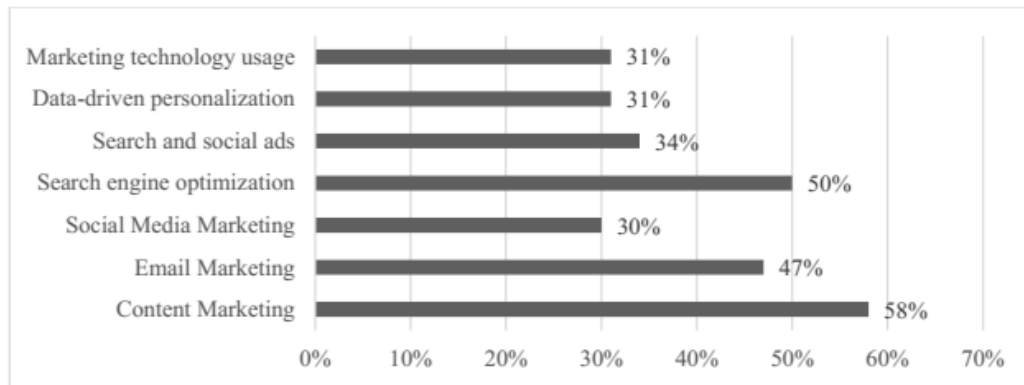

Рис. 1. Ефективність використання різних каналів цифрового маркетингу

Згідно даних рис. 1 найефективнішими є пошукова оптимізація та контекстна реклама: забезпечення того, щоб клієнти знаходили саме те, що вони активно шукають, є ключовим фактором успішної маркетингової кампанії. Визначаючи ключові слова, які люди використовують для пошуку цікавих товарів, послуг або просто інформації, бізнес збільшує ймовірність залучення нових клієнтів завдяки цифровим пошуковим системам. Цей процес називається оптимізацією пошукових систем (SEO). Маючи сильну SEO та використовуючи рекламу в Інтернеті, можна заманити відвідувачів на веб-сайт будь-якої компанії та представити їм безкоштовну інформаційну пропозицію.

На сьогодні в Україні виділяють п'ять основних цифрових каналів: мережа Інтернет і пристрої, що надають доступ до неї (комп'ютери, ноутбуки, планшети, смартфони та ін.); мобільні пристрої; локальні мережі; цифрове телебачення; інтерактивні екрани, POS-термінали. А також сюди входить: просування в блогах і соціальних мережах, створення спеціальних Інтернет сайтів, вірусна реклама, контекстна реклама, QR-коди, соціальний маркетинг, таргетинг, лідогенерація та інші форми, які поєднують інструменти рекламування із дослідженням цільової аудиторії.

Серед найбільш перспективних, але разом із тим і найбільш проблемних напрямів поліпшення цифрового-маркетингу на вітчизняному ринку, є аграрний сектор.

Що стосується digital-маркетингу в аграрній сфері, за даними статистики, на аграрний сектор припадає більше 500 тис. запитів на місяць. При цьому частка запитів, що надсилається з мобільних пристроїв, зросла до 40%. Тож цифровий-маркетинг починає освоювати й агробізнес, адже він теж не хоче упускати можливості скористатися новітніми методами технічного прогресу [2].

Українські агропідприємства найчастіше використовують Інтернет для наступних цілей:

1. Проведення маркетингових досліджень. Саме Інтернет є економічно вигідним та універсальним способом отримати будь-яку інформацію для розробки продукту, проведення конкурентного аналізу, ціноутворення, і для створення нових ідей.

2. Ефективне просування продукції. Інтернет-пошукові системи генерують численні посилання та інформаційні ресурси. Зареєструвавши назву підприємства та подавши її докладний опис у максимально можливої кількості фермерських каталогів, фермер збільшує свої шанси бути поміченим споживачем, який шукає відповідну продукцію, покращити репутацію та підвищити впізнаваність свого господарства. Крім того, Інтернет-маркетинг дозволяє знаходити клієнтів, яких неможливо було б досягти за інших умов, наприклад, через велику різницю у географічному розташуванні.

3. Зниження операційних витрат за рахунок укладання партнерських угод з постачальниками матеріально-технічних цінностей на більш вигідних умовах. За допомогою Інтернету створюються он-лайн ринки, де фермери можуть вільно збирати інформацію про продукти, насіння, добрива та обладнання. Основними елементами віртуальних сільськогосподарських ринків є: клієнти; провайдери; маркетингові, інформаційні, фінансові спеціалісти, а також учасники традиційних ринків – виробники, продавці, оптовики, покупці, споживачі та спеціалісти з логістики.

Застосування інструментів цифрового маркетингу в діяльності аграрного підприємства в комплексі призведе до розвитку підприємства, підвищення рівня продажу при мінімальних витратах, адже на даний момент саме цей вид реклами є найдешевшим. Саме тому, в ситуації, коли застосування таких інструментів ще не стало масовим, а користь від них є очевидною, швидкість прийняття рішення, щодо подальшого запровадження відіграє вирішальне рішення в процесі становлення та розвитку підприємства [1].

Таким чином, цифрові технології сьогодні є вирішальним фактором успіху та просування для кожної сфери бізнесу, що дає значні конкурентні переваги. Цифровий маркетинг являє собою комплексний підхід до просування компанії, її продуктів у цифровому середовищі, а також охоплює офлайн-споживачів. Цифровий маркетинг дає змогу інтегрувати велику кількість технологій (соціальні, мобільні, веб, CRM-системи тощо) з продажами та клієнтським сервісом, забезпечує постійний якісний зв'язок між рекламодавцем та кінцевим споживачем. Цифровий маркетинг базується на аналітиці даних про користувачів, їх поведінці, проникає в традиційні види комунікацій, щоб захопити увагу аудиторії і перетягнути її у віртуальний світ. Цифровий маркетинг передбачає персоніфікацію, що підсилює вплив маркетингових інструментів на цільову аудиторію.

Список використаних джерел

1. Брензович К. С. Сучасний стан та перспективи розвитку міжнародної торгівлі бізнес-послугами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 23 (1). С. 30–34.
2. Інтернет-маркетинг. URL: <https://webbuilding.com.ua/ukr/internet-marketing/>.
3. Мозгова Г.В. Інструменти інтернет-маркетингу та їх переваги для сучасних українських підприємств. Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2429>.
4. Присакар І.І. Інтернет-маркетинг як сучасна платформа для розвитку бізнесу. Бізнес Інформ. URL: http://business-inform.net/export_pdf/businessinform-2015-12_0-pages-333_339.pdf.
5. Розвиток Інтернет-маркетингу на підприємствах малого та середнього бізнесу / І.Д. Падерін, О.В. Романов, Є.С. Титовец. Економічний вісник Донбасу. 2016. № 1(43). С. 120–124.

Васьківський Ю.П., к.філол.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ І ВИКОРИСТАННЯ СОЦМЕРЕЖ

Соціальні мережі забезпечують зручний доступ до безлічі потенційних джерел новин, журналісти насамперед використовують їх для доступу до так званих “елітних джерел”, тобто таких, що мають привілейований доступ до подій. Традиційно до цього виду джерел інформації належать органи влади різних рівнів, оскільки вони мають повноваження, займають важливі позиції, визначають шляхи розвитку держави і суспільства, впливають на формування порядку денного ЗМІ та зазвичай мають високий рейтинг в ієрархії достовірності для журналістів. Моніторинг ЗМІ підтверджує, що елітні джерела (первинна фактологічна інформація від політичних еліт) є невід’ємною частиною більшості матеріалів друкованих медіа, інтернет-ЗМІ, радіо та телебачення. Відповідно до його результатів, четверта частина новин із соціальних мереж припадає на акаунти офіційних структур та особисті сторінки чиновників. На нашу думку, тут наклалися дві взаємопов’язані тенденції. З одного боку, влада почала активно використовувати соціальні мережі для роз’яснення своєї політики та просування своїх ідей. Очевидно, що уряди зобов’язані інформувати своїх громадян. Тим паче, органи влади повинні не відставати від сучасних інформаційно-комунікаційних процесів і використовувати весь новітній комунікативний інструментарій. Разом зі стрімким розвитком соціальних мереж і зростанням їхньої популярності, а

також збільшенням попиту на прозорість та відповідальність влади, невпинно зростає і важливість присутності у цьому сегменті урядових організацій. Тому соціальні мережі застосовуються нині на всіх рівнях влади та багато урядових структур є їхніми активними користувачами. Для влади соціальні мережі є хорошою можливістю надавати текстову, фото– та відеоінформацію для громадськості, стейкхолдерів та медіа. З іншого боку, журналісти дедалі активніше використовують інформацію з профілів владних структур чи окремих посадовців. Таким чином, виникає обопільна зацікавленість у продукуванні повідомлень у соціальних мережах і подальшому поширенню у традиційних ЗМІ. Загалом, звертання до влади за інформацією має глибокі традиції. Зокрема, врахувавши вплив тисків та обмежень у професійній журналістиці, пов'язаних з постійною нестачею ресурсів, часу і персоналу, залучення “інформаційних субсидій” від офіційних владних джерел залишатиметься, наймовірніше, поширеною практикою і надалі. Така ситуація спричиняє постійне домінування елітних джерел новин. У цьому контексті потрібно зазначити, що матеріали медіа у такий спосіб підтримують чинну структуру влади та суспільства, а також соціальний і політичний порядок. Через те, що соціальні мережі дозволяють здійснювати безпосередній діалог з аудиторією, вони часто розглядаються, як засіб прямої комунікації з аудиторією, не беручи до уваги традиційні ЗМІ [1].

Отже, використання соціальних мереж часто має на меті отримати легітимність та популяризацію свого контенту у традиційних ЗМІ. Варто відзначити, що нині соціальні мережі є ще одним джерелом інформації про владу на додачу до вже чинних, зокрема до традиційних офіційних вебсайтів. Інколи інформаційна активність на сторінці в соціальній мережі значно більша, ніж на офіційному сайті, який таким чином стає лише доповненням до неї.

Водночас соціальні платформи часто розглядаються як один із найпоширеніших способів розповсюдження фейкової інформації. Відтак, ідентифікація та верифікація інформації є ключовими питаннями для журналіста під час використання цих мереж. Експерти переглянули підхід до соціальних мереж у напрямку більшої лібералізації та напрацювали нову політику користування ними. Серед найважливіших правил виділені:

- соцмережі не скасовують стандартів журналістики, інформацію з них потрібно перевіряти так само, як і будь-яку іншу;
- соцмережі як джерело потребують перевірки, чи дійсно автор повідомлення є тим, за кого себе видає.

Укладено перелік ситуацій, коли припустимо використовувати соціальні мережі, як джерело. Це, зокрема, коли користувачі, ідентичність яких перевірена, пишуть самі про себе або про те, що особисто з ними відбулося. Сюди належать також випадки, якщо сфера експертизи користувача дозволяє

йому коментувати тему, або коли ідентифікований та підтверджений користувач є єдиним оперативним джерелом інформації.

Утім, із практики сучасного українського політикуму відомо чимало прикладів недостовірних повідомлень у соцмережах як з Офісу Президента, так і окремих офіційних представників чинної влади. 2021 рік приніс у світову журналістику унікальну та яскраву історію взаємодії влади та соцмереж на прикладі вже экс-президента США Дональда Трампа, якому Twitter та Facebook заблокували доступ до його особистих акаунтів. У такий спосіб вони “продемонстрували, в чиїх руках насправді зосереджена сила: вони вирішують, хто, як і на яких платформах може висловлювати свою думку. 88 млн підписників акаунта @realDonaldTrump у Twitter та 35 млн підписників на Facebook більше не зможуть знайти на цих платформах його висловлювань – часто небезпечних та расистських. Дональд Трамп використовував свій профіль, як зброю проти інакодумців. До яких наслідків це може призвести, продемонстрував сумнозвісний штурм Капітолія у Вашингтоні. Журналісти-фактчекери “The Washington Post” підраховали, що Трамп упродовж своєї каденції висловив 30 573 неправдивих або обманливих тверджень. І майже половина припала на останній рік його президенства. Звідси випливає важливий висновок для медіа: завжди ретельно перевіряти та піддавати сумніву інформацію з навіть здавалося б достовірних сторінок у соціальних мережах. Це можна пояснити кількома причинами. По-перше, дописи можуть бути скориговані або взагалі видалені. По-друге, автор повідомлення може бути упереджений чи заангажований, відповідно висвітлювати подію зі своєї позиції. Так Європейський центр журналістики зібрав поради від редакторів провідних світових ЗМІ, як перевіряти контент, подав інструкції для роботи з різними видами контенту, запропонував розгорнутий перелік цифрових інструментів для верифікації [2]. Верифікація – це шлях будувати довіру, зберігати репутацію та авторитет, оскільки журналіст відповідає за інформацію, яку повідомляє аудиторії.

Використання соціальних мереж пов'язане не тільки з питанням достовірності, а також і балансу. Через те, що соціальні медіа є інструментом для самопрезентації і брендування, тут може розміщуватися презентаційний контент. Більш того, ці платформи можуть містити упереджену інформацію, тому ретранслювавши, наприклад, урядові дописи зі соціальних мереж, ЗМІ можуть поширювати вигідний урядовцям образ. Щоб уникнути цього, журналісти мають бути неупередженими, виважено представляти різні погляди і точки зору, особливо в суперечливих питаннях. Зокрема, соціальні мережі генерують значний шум, який потрібно фільтрувати, щоб виявити значимі для широкої аудиторії події і процеси, змістовні закономірності та тенденції. Це зобов'язує журналіста до ролі “воротаря”, а не лише нейтрального поширювача інформації. Отож, використовуючи соціальні мережі в якості джерел,

журналісти повинні дотримуватися принципів достовірності, точності, повноти, неупередженості, збалансованості, котрі є в основі професійної ідеології та є базовими для якісної роботи будь-якого журналіста. Соціальні мережі, окрім того, що забезпечують журналістам доступ до інформації, завдяки двосторонній комунікації можуть допомогти налагодити взаємини з джерелами. Це також можливість довідатися про велику різноманітність поглядів, отримати стартові ідеї та підказки від користувачів для майбутніх публікацій і нових сюжетів.

Сучасні соціальні платформи інтегровані у щоденну професійну практику збору новин та інформації, що вносить їх у структуру джерел для журналістської роботи. Сучасні ЗМІ покладаються на них, щоб задовольнити постійно зростаючий попит на інформацію, а також з огляду на їхні переваги, такі, як зручність, оперативність, простота у використанні, всюди сутність, популярність. Проте, використання журналістами соціальних мереж у якості джерел пов'язане з викликами щодо верифікації, ідентифікації, об'єктивності, неупередженості та збалансованості, тобто з ключовими ідентифікаційними характеристиками журналістики. В умовах розвитку інтернету та активного використання соціальних мереж, єдиний шлях росту й збереження позицій для професійної журналістики – бути якісною, мати високу репутацію та авторитет. Без перебільшення значення соціальних мереж для журналістської роботи варто відзначити, що вони створюють можливості для професії. Критичне, прискіпливе і коректне використання можливостей соціальних мереж може допомогти журналістам оперативно створювати якісний контент та професійно виконувати завдання, що стосуються всієї журналістської праці – інформувати про події суспільно-політичної та інших сфер життя держави і суспільства.

Список використаних джерел

1. Васьківський Ю.П., Галімуков Ю.О. Специфічні особливості функціонування регіональних видань. Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки: [матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18 лютого 2021 р.)], відп. ред. О.М. Павлова, К. В. Павлов, Л. В. Шостак, А. М. Лялюк. Луцьк, 2021. С. 402-404.

2. Голокольнікова К. Соцмережі давно стали джерелом інформації. Що робити ЗМІ? URL: <https://detector.media/community/article/143795/2019-01-03-sotsmerezhi-davno-stali-dzherelom-informatsii-shchorobiti-zmi/>

Вишневецька О. В., провідний науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ

Механічний обробіток ґрунту є найбільш енергозатратним та трудомістким в землеробстві. За даними вчених на нього припадає в середньому 40 % енергетичних та 25% трудових затрат загального обсягу польових робіт [1]. Зведення до мінімуму витрат енергетичних та інших ресурсів при вирощуванні сільськогосподарських культур є на даний час є досить актуальною задачею.

Системою обробітку ґрунту є сукупність заходів з обробітку, які виконують у певній послідовності для забезпечення найкращих умов росту рослин і отримання високих урожаїв.

Традиційна технологія обробітку зернових культур з оранкою зябу і весняним боронуванням характеризується великою трудомісткістю і високими енерговитратами. Тому один із шляхів вдосконалення технологій – мінімізація обробітку ґрунту.

Відомі різні технології вирощування сільськогосподарських культур, які відрізняються способом основного обробітку ґрунту, або навіть такі, що повністю його виключають. При цьому головними при виборі технології обробки ґрунту є економічні показники і екологічні наслідки. У загальних витратах матеріально-технічних ресурсів, що використовуються в рослинницькій галузі, майже 40% припадає на долю паливно-мастильних матеріалів [2]. А в умовах стрімкого здорожчання скорочення їх витрат набуває першочергового значення. Крім того в обробітку ґрунту важливими напрямками є запровадження комбінованих ґрунтообробних агрегатів, що покращує якість обробітку, збереження ґрунтової вологи та виконання технологічного процесу в умовах наявності на поверхні поля рослинних решток, як невід'ємної основи ґрунтозахистного землеробства.

Залишення поживних решток на полі крім того, що збільшує накопичення органічної речовини, є і важливим захистом ґрунтів від ерозії. Експериментальні дані показують, що на полі залишається 100% поживних решток – ерозія ґрунту практично відсутня, при залишенні 50% – ерозійні процеси скорочуються на 80% і якщо на полі залишається 10% поживних решток, процеси ерозії скорочуються на 30% [2].

Серед актуальних для України технологій обробітку ґрунту можна виокремити «Full-till», «No-Till», «Mini-till», «Strip-till» та «Verti-till».

Full-till – основний обробіток передбачає перевертання та розкришення скиби з перемішуванням стерні, органічних та мінеральних добрив, внесених

розкидним способом на поверхні, із формуванням щільної плужної підшви на глибині обробітку, що приводить до деградації ґрунту та погіршення природного його функціонування. Перевагами даної технології є раннє весняне прогрівання ґрунту, очищення поверхні поля від бур'янів, наявність техніки в господарствах, недоліками – утворення плужної підшви, створення запасів насіння бур'янів у ґрунті, вітрова і водна ерозія ґрунту, несприятливі умови для життєдіяльності ґрунтової мікрофлори та живих організмів, прискорена дегуміфікація ґрунту, весняне висушування ґрунту, ущільнення ґрунту машино-тракторними агрегатами, значні витрати палива.

No-till або Zero-till (технологія нульового обробітку) як спосіб обробітку ґрунту, не передбачає механічних рішень для усунення ущільнень на глибині 30-35 см. Вона є ідеальною системою обробітку ґрунту для захисту поверхні від ерозії. За цієї технології висів насіння відбувається в необроблений ґрунт шляхом нарізання борозни потрібної ширини і глибини, достатньої для заглиблення насіння. Перевагами даної технології є відсутність вітрової і водної ерозії ґрунту, сприятливі умови для життєдіяльності ґрунтової мікрофлори та живих організмів, зменшення ущільнення ґрунту, незначні витрати палива, недоліками – зростання засміченості на полях (бур'яни і шкідники), пестицидне навантаження на ґрунт, значні початкові витрати на придбання техніки, недоцільність застосування в ґрунтах з низьким вмістом гумусу.

Mini-till передбачає мінімізацію техніко-технологічного впливу на ґрунт під час його обробітку, що підвищує економічну ефективність й екологічність процесу вирощування сільськогосподарських культур за рахунок зниження погодно-кліматичного впливу, суттєвого зменшення рівня витрат палива, добрив, засобів захисту рослин, скорочення використання сільськогосподарської техніки, зростання врожайності, оптимізації сівозмін, покращення стану природного середовища тощо. Переваги технології mini-till – раннє весняне просушування ґрунту, наявність техніки в господарствах, недоліки – вітрова і водна ерозія ґрунту, відносно значні витрати палива.

Strip-till (смуговий обробіток ґрунту) – це система раціонального природокористування, за якої відбувається мінімальна обробка ґрунту. Вона поєднує в собі переваги звичайної обробки ґрунту, такі як просушку ґрунту і прогрів, із можливістю їх захисту при ріллі завдяки тому, що зачіпається лише та ділянка ґрунту, в яку закладається рядок насіння. Також ця технологія дає змогу успішно проводити підкорінне підживлення рослин із застосуванням як натуральних, так і органічних добрив при використанні відповідної техніки. Перевагами даної технології є раннє весняне прогрівання смуг обробленого ґрунту, смугове внесення добрив в кореневу зону росту рослин, зменшення ущільнення ґрунту, незначні витрати палива, недоліками – збільшення кількості мишей на полях, значні початкові витрати на придбання техніки, пестицидне навантаження на ґрунт, необхідна підвищена точність водіння агрегатів.

Verty-till, або вертикального обробітку ґрунту – це боротьба з ущільненням ґрунтів, створення умов для вертикального розвитку кореневої системи, щоб вона мала доступ до вологи та поживних речовин, і для накопичення вологи. Ця технологія також націлена на відновлення родючості – за рахунок прискорення перегнивання рослинних решток, тобто їх мінералізації. Технологія verty-till передбачає загортання рослинних решток неглибоко в ґрунт, на оптимальну глибину 5-6 см. Перевагами технології verty-till є те, що розпушується верхній шар ґрунту, поживні рештки залишаються на поверхні поля, не утворюється плужна підшва, запобігає утворенню глибоких, надмірно ущільнених прошарків ґрунту, недоліками – технічна забезпеченість, забур'яненість, необхідність максимально якісного вирівнювання поля.

Жодна система обробітку ґрунту не є досконалою. Кожен тип обробітку ґрунту має свої переваги та слабкі сторони [3]. Вибір технології обробітку потрібно робити в залежності від основних факторів: за механічним складом та рівнем гумусу, за природною щільністю ґрунту та його рівнем структурності, за рельєфом, по кількості опадів та сумі температур за рік – із розбивкою по порах року і місяцях, по технічному забезпеченню, по рівню інтенсивності технологій вирощування, виходячи із сівозміни, врахувати біологічні особливості вирощуваних культур.

Список використаних джерел

1. Шмат С. І., Лузан П. Г., Колісник С. В. Ресурсозберігаючі технології вирощування сільськогосподарських культур. *Техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація*, 2010. Вип. 23. С. 303-309;
2. Ярошенко П. П., Опара М. М. Енергозбереження та екологічна безпека у процесі обробітку ґрунту. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*, 2008. №1. С. 6-11
3. Liz Morrison. 5 Tillage myths. URL: <https://www.farmprogress.com/soil-health/5-tillage-myths>

Гладченко О. В., доцент
Ткачук В. В., студент
Державний податковий університет

СТАН РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Діджиталізація, яка представляє якість інформаційних та телекомунікаційних технологій, які охоплюють і змінюють усі сектори сучасного промислового та соціального життя, навіть у період формування, має потужний потенціал для перемоги, що надає при його реалізації шанс на досягнення і компаніями, і країнами з передовими позиціями за ключовими напрямками соціально-економічного розвитку.

Метою розвідки є визначення поняття «діджиталізація», визначення основних напрямів діджиталізації та аналіз розташування України у світі за рівнем діджиталізації.

Предмет дослідження є процес аналізу стану та розвитку діджиталізації в Україні.

До проблеми стану та розвитку діджиталізації в Україні зверталися: Г. Жосан, Н. Мешко, В. Косинський, О. Швець, С. Коляденко та ін.

Сьогодні українська економіка має як теоретичну, так і правову основу для зміцнення своїх позицій в інших регіонах світу. Однак діджиталізація надзвичайно інноваційна для українського суспільства. Зв'язок між теоретичними дослідженнями та поточними потребами та потенціалом зацікавлених сторін є важливим для національної економіки.

Діджиталізація – це глибока трансформація, що передбачає використання цифрових технологій для оптимізації процесів, підвищення продуктивності та поліпшення досвіду взаємодії з людьми. Найчастіше, метою діджиталізації є допомога людям, які змінюються разом з розвитком технологіями, а конкретніше – створення більш комфортної й оперативної взаємодії людей з брендами та компаніями [1].

Діджиталізація – це цілісне переосмислення моделі бізнесу, трансформація всіх процесів і перехід до використання нових інструментів у напрямках і сферах банків, фінансового ринку, виробництва, економіки, ринку, професій, освіти, бізнесу та суспільства. Усі ці напрямки ще не досягли найвищого рівня діджиталізації в Україні, але вони активно та впевнено розвиваються [2].

Щороку міжнародні недержавні організації проводять дослідження динаміки рівня діджиталізації у світі. За даними 2019 року динаміку діджиталізації України було оцінено на базі сукупності ключових індикаторів, таких як знання (де Україна займає 40 місце), технологічне середовище (61 місце), відкритість майбутньому (62 місце). Оцінка України за загальним

рейтингом становить 60-те місце. Положення країни характеризується нестійкістю та не демонструє позитивної динаміки [3].

Найкраще розвиненні напрямки України у цій сфері – це рівень діджиталізації освіти. У даній сфері найкраще розвинені індикатори, а саме: навчання та освіта, де загальні державні витрати на освіту займає 10 місце, а співвідношення учнів-викладачів (вища освіта) 11 місце. У під факторі наукова концентрація також є індикатори з високими місцями – це жінки дослідники та продуктивність науково дослідної роботи за публікацією [4].

Ще одним з найрозвинутіших напрямків є аграрна промисловість та сільське господарство. Україна є одним із лідерів Східної Європи та країною номер один серед країн V-4 за чисельністю ІТ-персоналу. Таких спеціалістів у нас близько 90 тисяч. Ця галузь розвивається напрочуд динамічно, а сільське господарство – ще одна активна частина української економіки. Було б дуже розумно об'єднати дві галузі в Україні: сільське господарство та ІТ.

Наразі наші ІТ-спеціалісти працюють у складі міжнародних корпорацій країн V-4 (Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина) над розробкою безпілотних тракторів, сервісів обробки геопросторових даних, систем швидкого прийняття рішень.

Вперше в Україні з'явилася цифрова топографічна база даних. Створили її за допомогою аерофотозйомки. 3D-моделі місцевості нададуть інформацію про земні ресурси, ліси, будівлі, рослинність, лінії електропередач тощо. Світовий банк за фінансової підтримки ЄС запустив в Україні пілотний проєкт супутникового моніторингу використання сільськогосподарських земель [5].

Також Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України презентовано проєкт «Відкрита земля». Основною метою є забезпечення прозорості та пошуків земельних умов, а також інформації про власників, вартість договорів купівлі-продажу та оренди, взаємозв'язок господарства з одного боку тощо.

Можна зробити висновок, що в умовах нової економіки, та в умовах жорсткої конкуренції, швидко старіючих технологій, професій, ідей та проникнення Інтернету в усі сектори економіки діджиталізація вийшла на новий рівень розвитку бізнес-інституцій. Для того, щоб отримати конкурентну перевагу, компанії повинні скористатися можливостями діджиталізації в усіх сферах і можливих формах: досвід клієнта; партнерство та співробітництво; розвиток та активна робота тощо. У роботі має бути показана послідовність розробки та діджиталізації стратегій, відкрите обслуговування кожного рівня роботи. Послідовність і циклічність впровадження вищої освіти дозволить компаніям в Україні зменшити кількість помилок і ефективно запровадити цифрові технології у свою діяльність.

Цифрова трансформація аграрного сектору може принести великі економічні, соціальні та екологічні переваги. Досліджені цифрові технології,

розроблені для сільськогосподарського виробництва та реалізації аграрних проєктів, є провідними, що значно підвищує ефективність агропродовольчої системи, впливаючи на конфігурацію ланцюга створення вартості сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел

1. Косинський В. І., Швець О. Ф. Сучасні інформаційні технології: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 319 с.
2. The IMD World Digital Competitiveness Ranking 2019, P. 138. URL: <https://www.imd.org/research-knowledge/reports/imd-world-digital-competitiveness-ranking-2019/>.
3. Мешко Н. П., Стратегії високотехнологічного розвитку в умовах глобалізації: національний та корпоративний аспекти: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 470 с.
4. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 105–112.
5. Застрожнікова І.В. Пріоритети державної інформаційної політики у розвитку аграрного сектору економіки України. Збірник матеріалів Херсон. 2019 р.

Малтиз В.В., к. е. н., доцент
Запорізький національний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасні умови, що склалися, через вплив зовнішніх факторів таких як пандемія та воєнний стан, вимагають від сучасних підприємств функціонувати в реаліях, які спрямовані на перехід суб'єктів господарювання у цифровій формат діяльності та формат дистанційного управління.

Безумовно, нові технології та вдосконалення існуючих технологій є ключовим фактором у розвитку сучасного підприємства, що включає широкий спектр інструментів такі як мережа Інтернет, смартфони, соціальні мережі або будь-які програми, сервіси призначені для полегшення гнучкості роботи в сучасних умовах.

Але у ході цифровізації підприємства стикнулося з наступними проблемами: відсутністю системи правил, регламентів, стандартів збирання, класифікації, зберігання та використання даних (національний, регіональний, галузевий та інші рівні), проблемами захисту інтелектуальної власності, проблемами щодо захисту даних, ризику кібербезпеки, відсутністю у громадян

достатніх компетентностей роботи з даними (цифрових навичок), відповідної освіти, професій, зростання кіберзлочинності в умовах збільшення кількості інформаційних систем, які використовують персональні дані, зменшення рівня зайнятості серед населення, проблеми з контролем над персоналом та деякими процесами підприємницької діяльності, зменшення продуктивності у зв'язку з тим, що дистанційна робота не спланована або не виконується і, як наслідок – зниження якості результатів, залежність ефективності роботи від якості зв'язку, наявності необхідної комунікацій (інтернету, мобільного покриття тощо).

Також, слід відзначити, що під час цифровізації, важливо створити цифрове інституційне середовище економіки у вигляді стандартів, законів, норм і правил, одне з яких – це рішення про те, що цифрові форми офіційної взаємодії повинні стати першими, а аналогові другими, в тому числі й на міждержавному рівні, а також на рівнях взаємодії держав і бізнесу, громадян та бізнесу, постачальників і замовників товарів й послуг. Адже цифровізація дозволяє зменшити об'єм початкових капітальних витрат на розгортання необхідної цифрової інфраструктури, шляхом використання «хмарних» технологій та програмно-визначеної архітектури (з англ. “software-defined architecture”).

Надзвичайно важливе значення для становлення господарства, яке може інтегруватися до світової економіки в епоху цифровізації на партнерських засадах, має поєднання ринкової конкуренції і державного регулювання економіки. У регулюванні економіки необхідно посилити роль держави, яка повинна взяти на себе ініціативу щодо розробки господарської стратегії відносно стимулювання відтворення економічних ресурсів та модератора її реалізації. Отже, система індикативного планування, домінуюча в країні, що має переважно рекомендаційний характер, повинна набути дієвого характеру.

В основі інституціонального забезпечення цифровізації повинні бути прагматизм організаційної та інституціональної дії, разом із соціальною відповідальністю. Інституціоналізація господарського порядку в напрямі становлення і розвитку цифрової економіки повинна враховувати еволюцію соціальних цінностей, які домінують в господарському порядку сьогодення, та базуватись на якісних інститутах і креативних інноваторах.

Найближчим часом у зв'язку з цифровізацією та автоматизацією, можуть статися революційні трансформації, порівнянні з історичним переходом від сільськогосподарського виробництва до промислового: до 2030 р. від 75 до 375 млн. робітників (від 3 до 14% глобальної робочої сили) будуть змушені змінити професії. Економічні дивіденди від цифровізації, автоматизації, роботизації, ймовірно, надходитимуть до власників та виробників новітніх технологій, цифрового бізнесу, а також висококваліфікованої конкурентоспроможної робочої сили. Періоди переходу на новий рівень суспільного, технологічного

розвитку, євроінтеграційні процеси актуалізують запит на активну державну (а сьогодні вже і міждержавну) політику, яка була б здатна координувати й узгоджувати основні тренди (мегатренди) кардинальних структурних, технологічних, інституційних змін.

Зважаючи на особливості протікання процесів цифровізації бізнесу і приймаючи до уваги ризики, з якими можуть зіткнутися ключові галузі і економіка загалом, варто виділити цифрові можливості механізму державного регулювання.

Отже, слід зазначити, що активна цифровізація бізнесу дає можливість враховувати загальноєвропейські тенденції розвитку та історико-культурні особливості територій, також тенденції щодо ефективного функціонування та поновлення діяльності суб'єктів господарювання в сучасних умовах.

Марків Г.В., к.е.н., доцент

Львівський національний університет природокористування

OPEN BANKING ЯК СТИМУЛ РОЗВИТКУ ФІНТЕХУ В УКРАЇНІ

Сучасний процес діджиталізації зумовлює новітні можливості для втілення інновацій в банківський бізнес. Зокрема, інтернет ресурси дозволяють досить успішно втілювати в банківський бізнес технології Open- банкінгу.

Open banking – це система, в рамках якої банки відкривають свої інтерфейси програмування додатків (API), дозволяючи стороннім компаніям отримати доступ до фінансової інформації, необхідної для розробки нових додатків і послуг, що в кінцевому підсумку надає власникам рахунків ширші фінансові можливості.

Відкритий банкінг сприяє розвитку цифрового банкінгу в світі, змушуючи банки змінювати свої бізнес-моделі. Замість того, щоб конкурувати з фінтех-компаніями і сторонніми організаціями, традиційні гравці можуть використовувати відкритий банкінг для співпраці з ними. Це дозволяє банкам залишатися

конкурентоспроможними в галузі фінансових технологій, що розвивається надзвичайно швидко.

Відкритий банкінг не тільки дозволяє фінтех-компаніям розробляти більш досконалі рішення для управління особистими фінансами, він також змушує традиційних операторів покращувати власні пропозиції, або співпрацювати зі

сторонніми організаціями. Таким чином, відкритий банкінг сприяє розвитку конкуренції в банківській сфері.

Вивчаючи зарубіжний досвід, варто зазначити, що у 2018 році великий іспанський та міжнародний банк BBVA запустив свою відкриту платформу. Вона використовує API-інтерфейси, які дозволяють третім сторонам пропонувати клієнтам фінансові продукти без необхідності надання повного набору банківських послуг.

API-інтерфейси – це набір кодів і протоколів, які визначають, як повинні взаємодіяти різні програмні компоненти – по суті, вони дозволяють різним додаткам взаємодіяти один з одним. Через відкритий банкінг API-інтерфейси тепер використовуються для передачі команд стороннім постачальникам.

API-інтерфейси також необхідні для функціонування Banking-as-a-Service (BaaS) – ключового компонента відкритого банкінгу. BaaS – це наскрізний процес, який пов’язує фінтех-компанії та інші компанії з системами банків безпосередньо за допомогою API-інтерфейсів.

Британський великий міжнародний комерційний банк HSBC запустив додаток Connected Money в травні 2018 року у відповідь на нове регулювання відкритого банкінгу в Великобританії. Connected Money дозволяє клієнтам переглядати різні банківські рахунки, а також позики, іпотечні кредити та кредитні картки в одному місці.

Barclays заявляє про свій успіх на ринку відкритого банківського обслуговування як перший британський банк, який дозволив агрегацію рахунків усередині свого мобільного банківського додатку. Клієнти банку мають можливість переглядати свої рахунки в інших банках в мобільному додатку Barclays.

Варто зазначити, що Open banking може розширити охоплення клієнтів банками – можливість, яку традиційні банки не можуть ігнорувати. Він також може створювати екосистеми з поділом доходів, де традиційні оператори надають клієнтам доступ до сторонніх сервісів, отримуючи прибуток від підписки або реферальної бази. Крім того, відкритий банкінг дозволяє банкам комерціалізувати свою інфраструктуру, переходячи в простір BaaS і надаючи основні послуги фінтех-компаніям та іншим третім сторонам.

Серед основних переваг відкритого банкінгу можна виділити наступні:

- **Тиск на банки.**

Хоча вважається, що відкритий банкінг дає більше переваг фінтех-компаніям і стороннім організаціям, самі банки також отримують стимул покращувати послуги, що вони пропонують.

- *Додаткові корисні інструменти.*

Розробникам додатків буде простіше працювати з відкритими API-інтерфейсами, що дозволить їм допомогти вам контролювати свої витрати. За допомогою штучного інтелекту вони можуть передбачати вашу поведінку і пропонувати продукти, які допоможуть заощадити вам гроші.

- *Спрощення отримання кредиту.*

Отримати кредит або рефінансування може стати простіше. Замість того, щоб вручну збирати інформацію з різних джерел і передавати її потенційному кредиторю, споживачі можуть дозволити кредиторам просто отримувати всі дані в одному місці.

- *Бізнес-кредити.*

Коли вашій невеликій компанії необхідно отримати позику або скористатися кредитною лінією, кредитори можуть захотіти перевірити ваші бухгалтерські книги. Знову ж, замість того, щоб відправляти безліч звітів, кредитори можуть отримати всі необхідні дані з вашого банку і системи бухгалтерського обліку.

- *Здешевшання платежів.*

Платежі є важливою частиною європейського регулювання відкритого банкінгу. Відповідно до Другої директиви Європейської комісії про платіжні послуги (PSD2) банки повинні дозволяти третім сторонам ініціювати платежі від вашого імені. Знову ж таки, це не обов'язково щось нове (Venmo і PayPal – популярні небанківські продукти), але провайдерам послуг буде простіше – і дешевше – обробляти платежі.

Зважаючи на те, що результатом відкритого банківського обслуговування в кінцевому підсумку є конкуренція, багато фінансових установ неохоче вживають регулятивних заходів. Тому ключовим фактором поширення відкритого банкінгу в багатьох країнах стало регулювання цієї галузі.

У Великобританії, де Open banking набирає обертів, регулюючі органи зобов'язали дев'ять найбільших операторів рахунків для роздрібних, малих і середніх підприємств використовувати відкриті API-інтерфейси, щоб дозволити третім сторонам отримувати доступ до даних, узгоджений з клієнтами, і ініціювати платежі від імені клієнтів.

У країнах з менш розвиненим законодавством у сфері відкритого банкінгу – включаючи США, Японію і Канаду – послуги open banking, ймовірно, будуть і далі розвиватися тільки під впливом споживчого попиту і тиском конкуренції.

Для України Open banking – нова стратегія розвитку банківської сфери на найближче десятиліття. Адже, після набрання чинності Директиви PSD2 з січня 2018 року, реалізується інтеграція українського платіжного ринку з європейським. Отож, імплементація концепції відкритого банкінгу стане стимулом для майбутнього розвитку фінтеху в Україні.

Неміш Ю.В., к.е.н., доцент, голова циклової комісії
*Глумацький фаховий коледж Львівського
національного університету природокористування*

DeFi – СИСТЕМА ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ФІНАНСІВ

DeFi — це глобальна відкрита фінансова система, створена відповідно до потреб епохи інтернету. Це альтернатива жорстко контрольованим, непрозорим традиційним системам із застарілою інфраструктурою та процесами. Вона дає можливість контролювати й бачити ваші гроші. Крім того, вона надає доступ до світових ринків і створює альтернативи місцевій валюті чи банківським рішенням. Кожен, хто має доступ до інтернету, може користуватися фінансовими послугами продуктів DeFi. Вони значною мірою належать власне користувачам, які й займаються їх обслуговуванням. Наразі через програми DeFi уже пройшли десятки мільярдів доларів у криптовалютному еквіваленті, і кількість транзакцій щодня зростає.

DeFi — це збірне поняття, що охоплює фінансові продукти й послуги, доступні всім, хто може використовувати Ethereum. Тобто всім, у кого є доступ до Інтернету. Завдяки DeFi ринки завжди відкриті й немає централізованого органу влади, який би блокував платежі або відмовляв у доступі. Послуги, які раніше вимагали багато часу та були вразливі до помилок людського фактора, тепер виконуються автоматично та стали безпечнішими, тому що керуються кодом, доступним для огляду й аналізу всіма бажаючими [1].

Криптоекономіка процвітає та пропонує інструменти для позики, довгих і коротких пропозицій, вкладання під відсотки тощо. За допомогою своїх знань із криптоекономіки та DeFi аргентинці зуміли уникнути наслідків інфляції. Компанії почали платити своїм працівникам у реальному часі. Дехто навіть брав і повертав позики на мільйони доларів без необхідності підтвердження особи [2].

Щоб якнайкраще досягнути потенціал DeFi, потрібно ознайомитися з актуальними проблемами.

- Не всі мають можливість відкрити рахунок у банку та користуватися фінансовими послугами.
- Цих людей можуть не взяти на роботу саме через відсутність доступу до фінансових послуг.
- Постачальники фінансових послуг можуть перешкоджати виплаті зарплат.
- Під час використання фінансових послуг можуть збиратись особисті дані.
- Уряди та централізовані установи можуть за бажання закрити ринки.
- Часи торгівлі часто обмежені робочими годинами конкретного часового поясу.
- Грошові перекази можуть тривати кілька днів через внутрішні процеси, які виконуються вручну.
- Фінансові послуги надаються з націнкою, тому що установи-посередники вимагають плату [3].

Порівняння

DeFi	Традиційні фінанси
Ви зберігаєте свої гроші.	Ваші гроші зберігають компанії.
Ви контролюєте, куди спрямовуються ваші гроші та як вони витрачаються.	Вам залишається сподіватися, що компанії не зловживатимуть вашими грошима, наприклад, позичаючи їх ненадійним особам.
Переказ коштів триває кілька хвилин.	Платежі можуть тривати кілька днів через виконання процесів вручну.
Транзакції здійснюються під псевдонімами.	Фінансова діяльність тісно пов'язана з вашою особою.
Система DeFi доступна всім.	Для користування фінансовими послугами потрібно подати заявку.
Ринки завжди відкриті.	Ринки закриваються, бо працівникам потрібна перерва.
Головний принцип — прозорість. Кожен може ознайомитися з даними продукту та перевірити, як працює система.	Діяльність фінансових установ прихована. Ви не можете переглянути їх кредитну історію, записи про доступні активи тощо.

Існує децентралізована альтернатива для більшості фінансових послуг. Але Ethereum також надає простір для створення абсолютно нових фінансових продуктів. Перелік можливостей постійно зростає.

- Надсилання грошей по всьому світу
- Потоків передавання грошей по всьому світу
- Доступ до стабільних валют
- Позика грошей під заставу
- Позика без застави
- Накопичення криптовалюти
- Торгівля токенами

- Збільшення портфеля
- Фінансування ідей
- Придбання страхування
- Керування портфелем

Основними функціями децентралізованих фінансів є:

1. Забезпечення банківських монетарних послуг, таких як емісія стабільнокоїнів. Прикладом цього є криптовалютні банки, які є цифровими альтернативами традиційних. При цьому вони пропонують такі послуги як кредитування, кастодіальні сервіси та депозити цифрових валют.

2. Проведення однорангових депозитних та кредитних процесів. Такі стабільнокоїни як USDC та DAI дозволяють займати фінанси напряму через блокчейн за допомогою смарт-контрактів.

3. Використання фінансових інструментів, що забезпечують перші дві функції: децентралізовані біржі, деривативи, аналітика ринку. На відміну від таких централізованих бірж як Coinbase, деякі інструменти DeFi дозволяють купувати та продавати криптовалюту одразу в мережі.

4. Страхування. Сервіси DeFi використовуються не тільки у банківській сфері – їх інструменти можуть знадобитися і в дотичних сферах. Знову ж таки, компанії витрачають величезні фінанси на посередні операції та брокерів, а в DeFi довіру формує сама програма.

Сервіси DeFi все ще є експериментом та полем для інновацій. Саме тому про абсолютну надійність децентралізації говорити поки зарано. Децентралізовані фінанси були запрограмовані на створення фінансової системи, що б функціонувала незалежно від традиційної економіки та політичних систем. Тим не менш, через певні проблеми з недостатньою децентралізацією DeFi існує ризик того, що автономна економіка може повністю перейти до рук приватних розробників. Та чи виграє від цього крипто-спільнота – поки що невідомо.

Список використаних джерел

1. Чорновол А.О., Неміш Ю.В., Білявська О.Б. Інституційне забезпечення публічних фінансів. Інноваційна економіка. 2021. №5-6 [88]. С.5-12.
2. Nemish Yu., Borshch H. & Melnychuk V. Decentralization and its influence on local community development // Economics, Finance and Management Review. – 2020. № 4. С.4-13.
3. Вступ до фаху: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Дубик В.Я., Круглякова В.В.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник.-Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 256 с.

Ніжегородцев В. О., к. пед. н., доцент
Савчук Т. О., студент
Державний податковий університет

РЕАЛІЗАЦІЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО БЮДЖЕТУ

На сучасному етапі розвитку економіки кожен пересічний громадянин прагне до економії. Ведення власного чи сімейного фінансового обліку приносить величезну користь особливо багатодітним та малозабезпеченим сім'ям. Особливо, під час військового стану, кожному покупцеві варто аналізувати як і куди він витратив власні накопичення та як зможе контролювати витрати.

Кожного дня створюються все нові і нові проекти, які допомагають зробити наше життя легшим, різноманітні калькулятори-конвертори в телефоні, зчитувачі QR- та штрих-кодів, тощо. Всі сучасні мобільні додатки утворені для того, щоб життя людини було побудовано якомога економніше, з меншою витратою часу.

Протягом останніх років бюджетні програми стають популярнішими, вони полегшують контроль за власними витратами та відстежують грошові потоки. Мобільні гаджети швидко та надійно укріпили свої позиції в ролі невіддільного путівника для заощадження та економії кожного.

Метою дослідження став аналіз переваг сучасних мобільних додатків для ведення обліку власних доходів та витрат, які можна використовувати для заощадження та економії особистих коштів чи сімейного бюджету загалом.

Одним з перших цікавих мобільних додатків, на нашу думку – є додаток для ведення домашньої бухгалтерії – «Money Manager». В даний застосунок можна вводити відомості про витрати, доходи, чи кредити і згодом переглядати звіт за будь-який період. Дуже зручно і вигідно те, що загальну інформацію можна переглядати, крім того, і на комп'ютері. У головному вікні основні вкладки відсортовані за часовими періодами, а самі транзакції відображують суму, рахунок, категорію та будь-яку іншу інформація. Даний додаток полегшує контроль над власними фінансами і розподіл бюджету у вигляді графіки та кругових діаграм.

Ще одна корисна та цікава функція даного додатку це можливість подвійного запису, інакше кажучи, надається можливість користувачу пов'язати доходи та витрати з конкретними категоріями або рахунками. Додаток може розпізнавати чеки, дані яких не потрібно вводити самостійно, а просто сфотографувати чек, і програма проаналізує його та визначить категорію витрат.

Наступним корисним додатком може стати програма – «Wallet».

Представлений програмний продукт допомагає контролювати витрати та планувати майбутнє. Облік витрат легко вести за допомогою банківської синхронізації, звіряти та планувати витрати допомагає графічна візуалізація. Програма вміє працювати з різними валютами, використовує хмарні технології для синхронізації, допомагає зберігати квитанції та чеки, підтримує геолокацію, дозволяє управляти боргами, тощо [1].

Наступною класичною мобільною програмою для ведення фінансів може стати – «Дзен-мані», додаток з яким зможе розібратись без жодних зусиль кожен користувач. Вона може тати перевіреном помічником завдяки функції синхронізації з банками та нагадуванням про відкладення необхідної суми на своєчасне погашення кредиту. В додатку можливе навіть ведення спільного сімейного бюджету.

Представлений додаток дозволяє планувати грошові потоки, відстежувати платежі, переглядати звіти, оцінювати дохід і прибутковість бізнесу, а також розподіляти витрати компанії та громадянина.

«Домашня бухгалтерія» - також зручна програма для ведення обліку особистих фінансів за допомогою мобільних гаджетів. Програма була створена спочатку для Windows, а зараз доступна і для смартфонів. Програма надає можливість вести облік не тільки власних фінансів, а й контролювати спільний бюджет декількох членів однієї сім'ї чи колективу, сума рахунків нелімітовані - можна розділяти витрати за категоріями та підкатегоріями, і обирати, з якого саме рахунку будуть списані кошти.

Остання, не менш корисна програма – «*Money Lover*». Додаток підтримує всі класичні функції персонального фінансового обліку, в ньому можна отримати детальну статистику доходів і витрат, створити обліковий запис або спланувати майбутній бюджет. На домашній сторінці знаходиться вкладений список розрахункових операцій за всі періоди.

Програма має зручний і доступний інтерфейс, за допомогою неї можна створювати плани майбутніх покупок або заощаджень. За допомогою мобільного цифрового додатку можна також створювати окремі гаманці та аналізувати, скільки було витрат, тощо [2].

Висновки. Проаналізувавши представлені мобільні додатки для ведення обліку власних фінансів, можна цілком стверджувати, що сучасні програмні засоби для контролю та керування особистих фінансів є зручними, графічно-інформаційними, з підтримкою банківської синхронізації та інтегровані з хмарними технологіями.

Сучасні мобільні програми і їх комплексні рішення дозволяють сьогодні і ефективно виконувати різноманітні завдання бізнесу, а в сучасних умовах розвитку економіки держави можуть виступити як потужний інструмент для розвитку business-to-business and business-to-consumer комунікацій.

Список використаних джерел

1. Домашня бухгалтерія - 7 кращих програм. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60984009>. (дата звернення: 27.05.2022).
2. Топ-10 додатків для контролю особистих фінансів. WoMo. URL: <https://womo.ua/top-10-dodatki-v-dlya-kontrolyu-osobistih-finansiv/> (дата звернення: 25.05.2022).

Савчук О.Я., викладач вищої категорії
Івано-Франківський фаховий коледж ЛНУП

**РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ
ЕКОНОМІКИ**

Найважливішою гарантією успіху підприємства є поєднання потреб бізнесу та інновацій, які пропонує сучасний світ діджиталізації. Цифрова трансформація може бути головною конкурентною перевагою.

Водночас діджиталізація сприяє розширенню інформаційного простору, створюючи нові інформаційні продукти, сприяє зниженню інформаційних витрат. Це істотно прискорює і спрощує пошук інформації, взаємообмін нею і сприяє посиленню співпраці між компаніями, що впливає на методи операційної діяльності суб'єктів господарювання, пошук людьми сприятливих умов для життєдіяльності, а також на якість взаємодії між населенням країни і її урядом. Зміни в господарських процесах, переорієнтація виробництва зі створення матеріальних благ на надання послуг, глобалізація економіки відзначаються науковцями як найбільш фундаментальні ознаки розвитку нового типу суспільства в епоху становлення процесів інформатизації та діджиталізації [2, с. 16].

Загалом можемо сказати, що останні 2-3 роки спостерігається значне зацікавлення напрямом діджиталізації, що зумовлено конкурентними перевагами, серед яких:

- надання додаткової цінності товару через якісний сервіс;
- високий рівень комунікаційного зв'язку;
- підвищення іміджу компанії;
- зниження ціни за допомогою автоматизації процесів та оцифрування бізнес-процесів;
- прозорість внутрішніх та зовнішніх процесів підприємства;
- підвищення лояльності клієнтів до компанії.

Всі зміни, які безпосередньо відбуваються в діяльності суб'єкта господарювання призводять до трансформації надання послуг:

- змінюється умови для зручності торгівлі;
- надаються можливість провести оплату електронними платіжками;
- купити товар не виходячи з будинку;
- оцінити товар не заходячи в магазин;
- замовити товар в будь-який зручний час та в будь-яке зручне місце;
- мобільні додатки надають можливість цілодобового доступу до інформації в реальному часі [1].

Таким чином, сучасним підприємствам сьогодні необхідно орієнтуватись на введення у власну діяльність кіберфізичних систем, що дасть змогу миттєво отримувати і передавати інформацію; впроваджувати Інтернет речей, що сприятиме створенню єдиного інформаційного простору в межах підприємства незалежно від рівня управління; впроваджувати великі дані, що підвищить оперативність аналізу даних, які надходять із внутрішнього та зовнішнього середовища; використовувати автономні роботи, що поліпшить процес обслуговування споживачів; проектувати нові послуги за допомогою 3D-моделювання та 3D-графіки, що дозволить зменшити споживання ресурсів.

Незважаючи на зазначене, стан цифрової трансформації на вітчизняних підприємствах можна охарактеризувати такими даними:

- понад 60 % компаній уже використовують діджитал-технології під потреби клієнта;
- до 20 % тільки починають знайомитися з діджитал та роблять перші кроки по впровадженню;
- близько 15 % компаній залучають і обслуговують клієнтів за допомогою цифрових технологій;
- лише 3-4 % компаній повністю діджиталізовані [3, с. 144].

Суб'єкти господарювання для збільшення впливу конкурентоспроможності повинні створити стратегію, в якій значна увага приділяється використанню інноваційних рішень, введенню науково-технічних інновацій, застосуванню інтелектуалізації та ефективного втілювані цифрових інновацій. Нововведення призначаються для прискорення та полегшення роботи зі значною базою інформації, для використання єдиної системи співпраці зі всіма підрозділами на підприємстві, а також налагодження взаємодії з клієнтами та постачальниками.

Отже, діджиталізація підприємницької діяльності сприяє підвищенню продуктивності підприємств. Вона відбувається у всіх сферах економіки та бізнесу, та сприяє налагодженню внутрішніх та зовнішніх зв'язків. Діджиталізація сприяє генеруванню нових ідей ведення бізнесу, підвищенню креативності та інноваційності певного виду діяльності, оскільки, швидка зміна зовнішнього середовища в умовах глобалізації змушує пристосовуватися до нових цифрових інновацій.

Діджиталізація підприємства сприятиме розвитку нових видів бізнесової діяльності, формуванню нової якості економічних відносин, розкриттю інтелектуального і креативного потенціалу усіх працівників. Це особливо важливо для підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Список використаних джерел

1. Варга В. П. Діджиталізація як один з чинників конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 8. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8121> (дата звернення: 26.05.2022)
2. Клименко К. В. Діджиталізація як інноваційний розвиток підприємств: досвід України. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 4, Том 3. С. 13-18
3. Миколюк О. А., Бобровник В. М. Управління підприємством в умовах діджиталізації економіки. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 4. С. 142-146

Содома Р. І., к.е.н., доцент

Дубинецька П. П., к.е.н., доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІТ-СФЕРИ

Сучасна та креативна ІТ-індустрія, залишається важливою складовою підтримки експортно-імпортного сальдо країни. Незважаючи на війну, ІТ-індустрія зазнала найменше втрат та збитків серед інших галузей економіки країни. Більшість намагається залишитися на минулорічних показниках (рис 1.)

Вклад експортної ІТ-індустрії до загального ВВП України – 3%, прогнозований вклад до 2025 року – 4%. Сплачено податків ІТ-компаніями, які працюють на території України – 16,7 млрд.грн, прогнозована сума податків – 46 млрд.грн.

Формування оптимального обсягу фінансової винагороди є основою для збалансування інтересів клієнта та ІТ-компанії, їхньої ефективної співпраці та розвитку сфери ІТ-послуг. Межі фінансової винагороди формуються ІТ-компанією самостійно, проте повинні бути адекватними та дозволяти їй володіти конкурентними перевагами на ринку: надто висока межа знижує рівень конкурентоспроможності ІТ-компанії, а надто низька – робить її фінансово нестабільною.

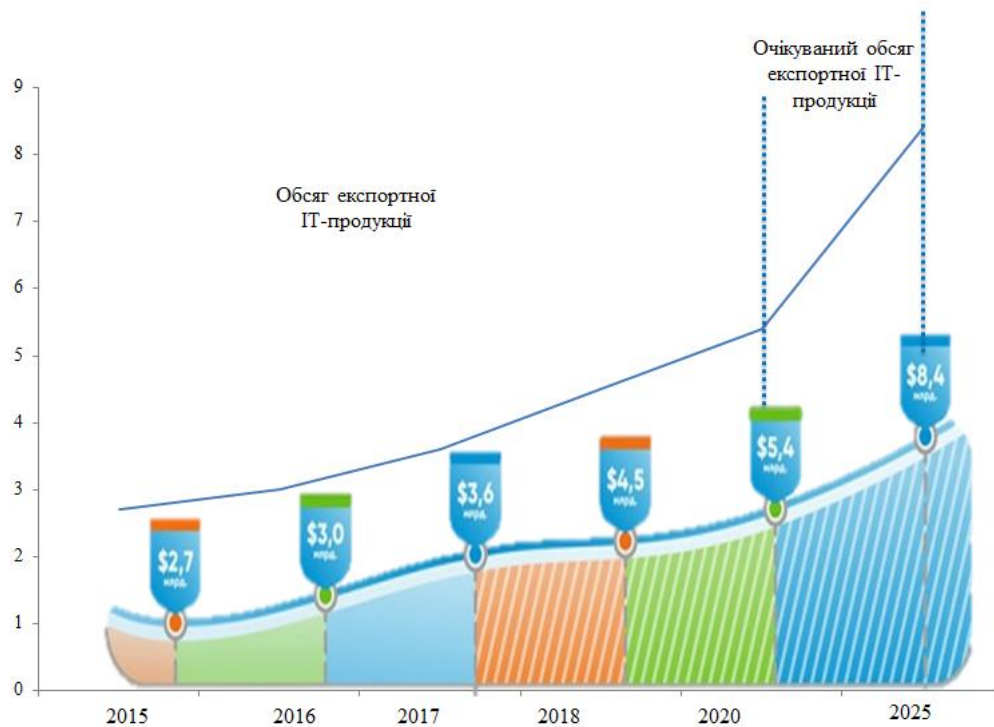

Рис 1. Прогнозний обсяг експортної ІТ-продукції, 2015-2025 рр.

*Джерело: сформовано авторами на основі даних [1]

В умовах війни та жорстких карантинних обмежень ІТ-компанії пішли на поступки своїм клієнтам, домовляючись про відстрочки платежів, тимчасові знижки, зменшення обсягів замовлень. Зараз частина клієнтів повертає обсяги своїх контрактів. Ще одним заходом став перерозподіл фокусу продаж на клієнтів, які відчували потребу в додаткових ІТ-сервісах. Як ІТ-компанії адаптувалися до роботи під час війни.

Є 10% клієнтів, які не готові працювати з українським бізнесом через низку ризиків – мобілізацію, загибель працівників під час війни. Проте не зважаючи на 40% падіння економіки, одна з небагатьох галузей, таких як ІТ, продовжує наповнювати бюджет валютою та підтримувати фінансово українську економіку.

Основними факторами зростання ІТ-сектору, як складової креативної економіки є людський потенціал, внутрішній попит, інновації, інвестиції. Факторами, що забезпечують це – є ефективний креативний, інноваційний, інвестиційний, виробничий і соціальний менеджмент; додатковим фактором є зовнішній попит. Весь персонал ІТ-сектору базується на особистих навичках, креативності й таланті та передбачає отримання прибутку завдяки створенню і використанню свого інтелектуального потенціалу. Водночас, досвід ІТ може бути цікавим і для запозичення іншими індустріями.

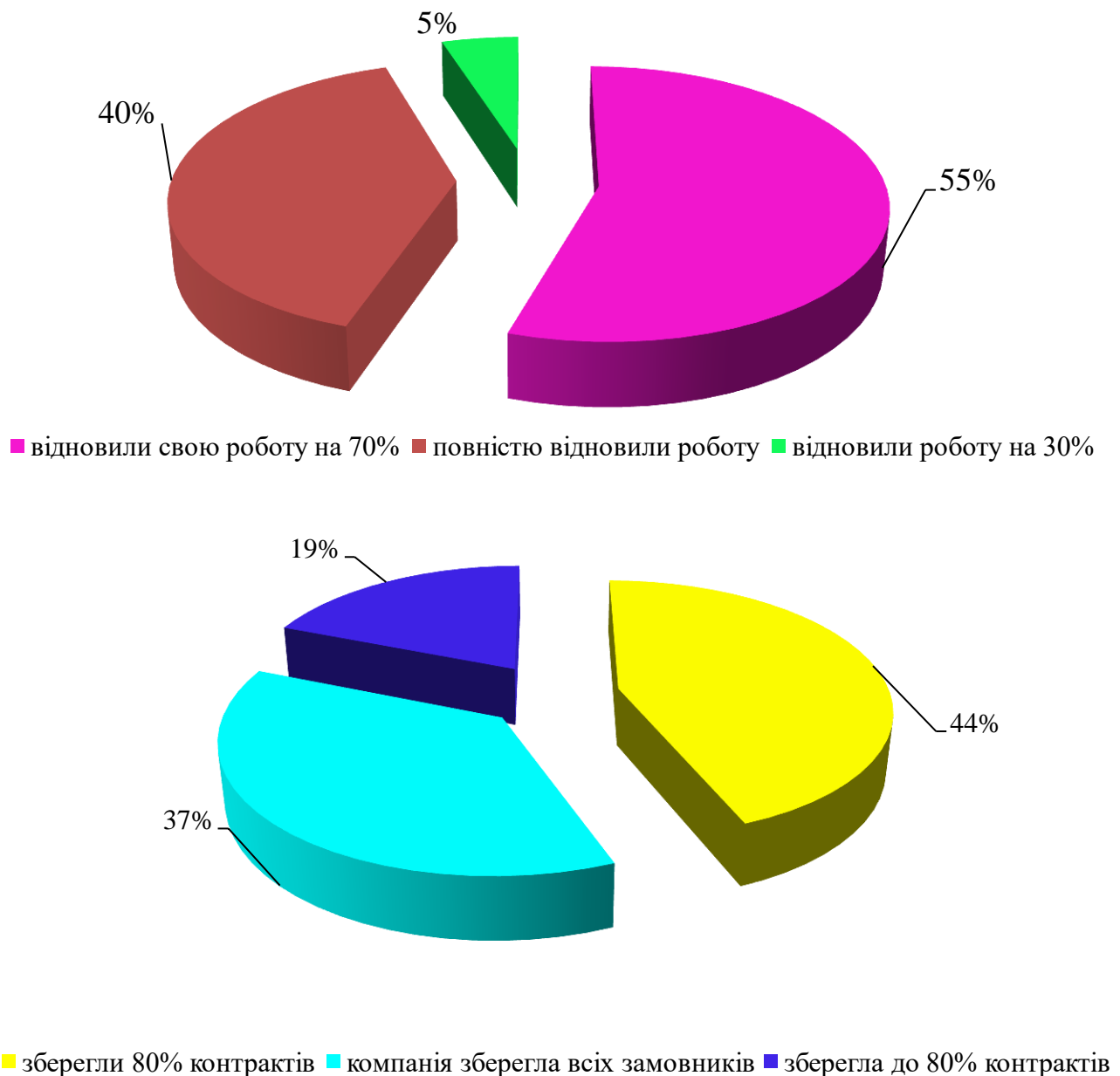

Рис 2. Робота ІТ-галузі в умовах війни.

*Джерело: сформовано авторами на основі даних [1]

Українська ІТ-індустрія розвивається і робить свій великий вклад в цифрову трансформацію, зміцнюючи технологічні позиції країни на світовій арені.

Список використаних джерел

1. Українська ІТ-індустрія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itukraine.org.ua/ukrainian-it-industry-reboot-in-wartime.html>

Улянич Ю.В., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

ІНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГІЇ В СФЕРІ СТРАХУВАННЯ

В умовах розвитку інформаційних технологій та економічних відносин суб'єкти страхового ринку не можуть залишатися осторонь цих процесів, тому з метою підвищення якості і рівня доступності страхових послуг необхідним є поширення Інтернет технологій в страхуванні.

Головним стимулом упровадження Інтернет обслуговування страховими компаніями є необхідність зменшення витрат, розширення географії діяльності, забезпечення диверсифікації ризиків. Не менш важливими факторами є простота та комфортність купівлі страхового продукту в режимі on-line. Самі керівники страхових компаній дійшли висновку, що підприємницька діяльність потребує розвиненої системи інформаційних технологій страхування ризиків, яка б базувалася на сукупності якісних і кількісних оцінок умов та чинників, що діють у внутрішньому і в зовнішньому середовищі страхувальника.

Саме страхові компанії, які функціонують в інформатизованому суспільстві, з метою задоволення потреб страхувальника, мають потребу активно просувати свої бренди та послуги в Інтернеті, розробляти мобільні додатки і телекомунікації. Можна констатувати, що змінився сам процес реалізації страхових послуг – від збору інформації, консультацій та укладення договору до отримання відшкодування.

Інтернет-страхування включає всі елементи взаємодії між страховою компанією та клієнтом, які виникають при продажі страхового продукту і його обслуговуванні з використанням Інтернет технологій.

Страхові послуги, які пропонують через мережу Інтернет, в Україні включають майнове, особисте страхування та страхування відповідальності. Найбільш розповсюдженими в Україні такі страхові продукти, як страхування подорожуючих за кордон, медичне страхування, КАСКО, обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, страхування майна фізичних осіб тощо.

Найбільш просту процедуру придбання полісу серед усіх перелічених має автострахування. В сфері Інтернет-страхування деякі компанії використовують мобільні версії страхового порталу та додатки, що дає можливість зайти на веб-сайт через смартфон. Першою такою компанією стала страхова компанія «ВТБ Страхування».

Страхова компанія «АСКА» для покращення своєї роботи розробила додаток «Мобільний страховий агент», який дає можливість оформити і продати страховий поліс за допомогою телефону чи планшета, що полегшує процедуру введення до інформаційної бази страхової компанії необхідних

даних, зменшення паперового документообігу, ухилення від введення обліку та звірки страхових полісів, забезпечення швидкої їх оплати.

Новацією на ринку Інтернет-страхування в Україні є електронна біржа в сфері перестраховування «FlyRe», яка надає учасникам страхового ринку нові можливості в перестраховуванні і дозволяє в он-лайн режимі передавати та приймати ризики із застосуванням методу аукціону. Користуватися системою можливо з будь якого комп'ютера, планшета або смартфона з доступом до Інтернету.

Перевагами системи «FlyRe» є легкість і мобільність у використанні системи; автоматизація процесів перестраховування; швидкість перестраховування; зниження витрат на перестраховування ризиків; перестраховування ризиків за допомогою автоматизованої системи документообігу; активну участь на ринку; можливість контролю за процесами перестраховування, а також їх аналізу за допомогою наявності статистики.

Для подальшого розвитку Інтернет-страхування необхідно вдосконалити нормативно-правову; потрібно, щоб сайти страхових компаній містили достатнє інформаційно-візуальне наповнення і для клієнтів надавався ряд можливостей: отримання правдивої інформації про діяльність страхової компанії та її послуги; розрахунок вартості страхового полісу за допомогою он-лайн калькулятора; заповнення заяви на страхування; в разі страхового випадку здійснення дистанційної оплати страхового поліса та страхових виплат; доставку страхувальнику страхового полісу, який був би підтвердженим електронним підписом; он-лайн спілкування з клієнтом на всіх етапах продажу та обслуговування договору страхування.

Список використаних джерел:

1. Полчанов А. Ю. Особливості розвитку страхування в умовах поширення інтернету. *Вісник ЖДТУ*. № 1 (71). 2015. С. 256-260.
2. Private motor insurance market investigation : CMA Final report URL: http://assets.digital.cabinetoffice.gov.uk/media/5421c2ade5274a131400001/Final_report.pdf (дата звернення 07.05.2022).

Федотова-Півень І.М., к.т.н., доцент
Грищенко С.М., к.пед.н., ст. дослідник, доцент
Державний податковий університет

IP-ТЕЛЕФОНІЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні на сучасному етапі, безсумнівно, може з'явитися каталізатором у вирішенні важливих соціальних задач підвищення доступності і якості освітніх ресурсів та послуг. Постійне зростання обсягу інформації, збільшення швидкості передачі інформаційних потоків у цифрових мережах зв'язку, як і раніше, залишається актуальним завданням в умовах діджиталізації економіки України та країнах V-4.

Інформаційні технології досягли небувалого розквіту. Все змінилося з приходом Інтернету в кожен дім. Сучасна людина будь якого віку завдяки Інтернету стає більш мобільною та економить свій час. В інформаційному просторі надається безліч можливостей, для виконання всіх можливих операцій, перебуваючи в офісі або квартирі. Співвідношення ціни та якості залишається дуже важливим з огляду на те, що в сфері комунікацій безліч компаній, які надають свої якісні послуги, вибрати найбільш приємний для клієнта спосіб комунікації не складе труднощів.

Технології не стоять на місці. IP-телефонію вони також не обійшли. На даний час телекомунікаційні технології є досить розвиненою галуззю і дозволяють нам модернізувати наше життя. За допомогою смартфонів здійснювати керування технікою від будь якого побутового приладу до керування автомобілем. Через мережу інтернет-протоколу IP голосовий сигнал перетворюється в цифровий в реальному часі і на будь-яку відстань без великих фінансових затрат. Постійне вдосконалення галузі телекомунікацій змінило як політику ціни так і в цілому зниження навантаження на передачу даних. Принцип роботи IP телефонії полягає в передачі звуку пакетами даних за допомогою мережі Інтернет.

Метою статі є вивчення предметної області IP-телефонії, проведення її аналізу для поліпшення якості зв'язку.

Виклад основного матеріалу.

Інтернет-телефонія (IP-телефонія) – це технологія, яка застосовується в Інтернеті для передачі мовних сигналів. Під час розмови, наші, умовно кажучи, голосові сигнали (слова, які ми використовуємо) переформовуються у стислі пакети даних. Згодом, утворені пакети даних відправляються через Інтернет нашому співрозмовнику. Потім, коли пакети даних дістаються опоненту, вони проходять декодування в голосові сигнали оригіналу. Існують два основні типи телефонних запитів IP-Телефонії:

1. З комп'ютера на комп'ютер;
2. З комп'ютера на телефон.

IP-телефонія (телефонія за протоколом Інтернет) використовується для надання дзвінків у вигляді пакетів даних на спільних лініях. Також відомий як VOIP, це передача голосових сигналів у режимі реального часу через Інтернет або приватну мережу передачі даних. Наразі IP-телефонія не регулюється урядом, на відміну від традиційних послуг телефонії.

IP-телефонія є відносно новою технологією, котра, можна сказати, доволі стрімко увірвалась на ринок телекомунікацій, додаючи свою частку нових та достатньо привабливих послуг та можливостей, котрі раніше не були доступними для користувачів.

За відносно короткий період з 1995 по 2000 рік технологія голосового зв'язку IP змогла вирішити проблеми вартості (як для комутації, так і для транспортування), і для продуктивності (особливо для затримки в мережі). Ці досягнення породили цілий сегмент індустрії, наприклад постачальників послуг VoIP.

IP-телефонія має свої власні особливості, котрі вирізняють її серед інших пропозицій, а саме:

- можливість використання відео-зв'язку;
- створення та використання різноманітних конференцій (голосових або ж відео, притому задовільнивши декількох абонентів одночасно);
- можливість моніторингу роботи системи завдяки наявним інструментам контролю трафіку;
 - залучення, накопичення та аналіз статистичних даних;
 - можливість започаткування кол-центру на підприємстві.

IP-телефонія також надає компанії доступ до розширених функцій без необхідності в інвестуванні у додаткове обладнання. Наприклад:

- розширена маршрутизація викликів;
- автосекретар;
- черги викликів;
- запис дзвінків;
- миттєві повідомлення;
- відеоконференція.

Висновки. Узагальнюючи, можемо виокреслити, що IP-телефонія дозволяє поліпшити якість зв'язку. Використовуючи розроблену мережу IP-телефонії ми отримуємо більш комфортніше, ефективніше та значно зручніше виконання працівниками своїх посадових обов'язків та доручень. Досягається це, знову ж таки, завдяки трьом основним чинникам: [1]

- вдосконалення телефонних серверів;
- повний контроль;
- запровадження нових протоколів та технологій.

Резюмуючи можемо сказати, що напрямками подальших розвідок є розробка та впровадження IP-телефонії в умовах діджиталізації економіки України та країнах V-4.

Список використаних джерел

1. Основи IP-телефонії, базові принципи, терміни та протоколи. Ази IP-телефонії від Cisco або знайомство з Cisco CallManager Express URL: <https://redcomrade.ru/uk/windows-8/osnovy-ip-telefonii-bazovye-principy-terminy-i-protokoly-azy-ip-telefonii/>.

Шолудько О.В., к.е.н., доцент

Данилишин Р.Т., студент

Львівський національний університет природокористування

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКУ ВІДЕОІГОР

Відеоігрова індустрія – це новітня сфера сучасної економіки, яка здатна зробити поштовх до розвитку технологічних, інформаційних, економічних та соціальних показників різних країн світу, в тому числі в Україні.

Сучасний ігровий світовий ринок зазнав найменших втрат, а в чомусь навпаки – зазнав приросту, особливо у період коронавірусної кризи. Через те, що велика кількість населення тривалий час знаходилась в умовах повного локдауну, кожен шукав свої способи провести вільний час. Як наслідок, кількість гравців виросла на 26-43%, отже і дохідність вітчизняного ринку відеоігор також зросла. Річний дохід українського відеоігрового ринку у 2019 році (початок пандемії) становив \$203 млн. У наступному році він зріс на 13%, тобто на \$26,39 млн. У 2021 році показник показав трішки більший приріст +14,4%, на кінець 2021 (календарного) року наш ринок у підсумку нараховував понад \$260 млн. За нашими прогнозами, а також за оцінкою експертної групи агенції «Newzoo», український ринок у цьому-наступному році може отримати близько \$320 млн. Це пояснюється стабільним щорічним приростом фінансових показників, розвитком українського геймдеву, а також виходом ігрового продукту «S.T.A.L.K.E.R. 2», який є довгоочікуваним [1].

Ринок України цікавий ігровим монополістам розвинутих країн світу. Експерти спостерігають особливе зацікавлення та зростаючий інтерес до України, вони оцінюють нашу країну як центр креативних ідей. Наприклад, компанія «Ubisoft» з розробниками в Україні займає сьогодні 12 місце в світовому рейтингу. Сьогодні перед Україною два шляхи: або ми швидко і

успішно розвиваємо дані нам можливості, або жертвуємо своїм потенціалом для зростання інших економік світу. Зараз Україна має чудові можливості, її майбутнє "Нової економіки" – це стартапи, IT-сервіси, технології, геймдеви, стримінг-платформи і, звичайно ж, соцмережі.

«Нова економіка» не заперечує нинішню фінансово-економічну модель, її мета – зробити Україну конкурентоспроможною. Ми можемо розраховувати на п'яту частину світового обсягу ігрового ринку. Однак, щоб це стало реальністю, потрібні певні умови: конкретні дії політиків, зміна їх мислення і цінностей; зміна системи оподаткування – зниження податку на дохід, спрощення системи працевлаштування іноземних громадян, залучення інвесторів низьким оподаткуванням їх майбутнього доходу. Наша перевага – працюючі українці, наш талановитий народ. Цей факт визнаний у всьому світі. Українські розробники вважаються найбільш компетентними і креативними. Багато представників світових компаній приїжджають в нашу країну для набору персоналу в свої головні офіси.

Також слід розглянути Україну як потенційну арену для кіберспортивних дисциплін. Як і будь-які міжнародні змагання, конкурси та заходи – проведення кіберспортивних змагань – це привілеї для країни. А в умовах післявоєнного часу – це має бути необхідністю. По-перше, це безумовно потік грошових коштів який буде спрямований в Україну. Витрати іноземних організаторів: орендна плата за площі та будівлі для проведення заходу, замовлення рекламної продукції та бюджети на просування заходу, забезпечення місцем проживання та харчуванням команд та гостей, забезпечення необхідним обладнанням. Все це доходи у державний та місцеві бюджети. По-друге, Важливу роль відіграє можливість активізації туристичної діяльності. Наприклад, приплив потенційних туристів може досягати декількох десятків тисяч чоловік. Основними позитивними моментами виступають: заповнення готельного фонду, активізація відвідувань культурних заходів, які не пов'язані з головною метою приїзду, харчування, відвідування будь-яких торгово-розважальних центрів, реалізація сувенірної продукції та так званого мерчендайз-товарів.

Також це можливість створення тимчасових або навіть постійних робочих місць. У період прийому іноземних гостей буде потреба у фахівцях, таких як: перекладачі, гіді, волонтери. Розвиток міжнародних кібердисциплін – встановлення особистісних або професійних, партнерських зв'язків та взаємин.

На рисунку 1, можна розглянути реальні напрямки розвитку геймінгу, які пов'язані з фінансами у різних сферах відносин. Правильна організація та продумана політика відповідних структур зможе розвинути дані перспективні напрями та реалізувати їх.

❖ Збільшення надходжень до місцевих бюджетів, за рахунок іноземних інвестицій, орендних платежів, розміщення реклами, тощо	<p>ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КІБЕРСПОРТУ</p>
❖ Збільшення інвестиційної привабливості, розвиток міжнародної співпраці, інноваційна та технічна модернізація	
❖ Зростання кількості туристів	
❖ Створення нових постійних або тимчасових робочих місць	
❖ Розвиток інфраструктури, оновлення міст та районів, оновлення транспорту для естетичної привабливості	
❖ Підняття молодіжної культури, створення центрів дозвілля для підлітків, які цікавляться кіберспортивними дисциплінами для підготовки нових потенційних світових спортсменів	

Рис. 1. Позитивні аспекти розвитку кіберспорту

Відеоігри в залежності від жанрової класифікації можна використовувати для розвитку фінансової грамотності. Контекстуалізація фінансового світу в грі є ключем до вилучення сильних фінансових навичок з ігрового процесу у реальний світ. Кожна економічно-стратегічна гра в основі якої є ресурси та має свої особливості у «внутрішній ігровій економіці» та балансі може надати різні навички у сфері фінансів, певною мірою страхування та у інвестиціях/капіталізації.

Візьмемо для прикладу торгівлю в MMORPG, такій як «World of Warcraft». Тут є два варіанти: можна знайти іншого гравця, з яким можна торгувати безпосередньо чи створити допис в умовному «аукціонні», щоб передати своє повідомлення про намір здійснити трейдинг певними внутрішніми ресурсами. У процесі таких взаємовідносин гравець знайомиться з поняттям трейдингу, оцінює вартість того товару який хоче продати/обміняти на вигідних умовах.

У той час як більшість гравців отримують переважну частину свого ігрового багатства безпосередньо у грі, то інші гравці часто намагаються поповнити своє внутрішньо-ігрове багатство, обмінявши свої реальні гроші на віртуальний еквівалент. З самого початку це створює міцний зв'язок між віртуальною цінністю і цінністю реального світу, завдяки чому гравці легко можуть кількісно оцінити, скільки їх віртуальна річ коштує для них (та інших гравців). Слід враховувати, що це зазвичай працює в односторонній моделі, де гравці можуть обміняти реальні готівкові гроші на віртуальну валюту, а не

навпаки. Природно що, в багатокористувацьких просторах гравці хочуть торгувати. Це відкриває можливості для розумних переговорів, однорангової торгівлі та системної торгівлі (через будинки аукціонів та NPC). Це неминуче призводить до того, що гравці хочуть бачити збільшення своєї чистої вартості.

Розглянемо приклад фінансової грамотності, яка поєднує в собі інвестування та розумний вклад грошей, на прикладі комп'ютерної гри «DOTA 2», в основі якої лежить власна ігрова економіка.

В залежності від обраної ролі гравець повинен заробляти золото, для подальшого розвитку героя та його екіпірування для перемоги в майбутньому. Для цього є стартовий капітал, який зазвичай витрачають на найбільш необхідні для початкового етапу гри предмети. В подальшому накопичивши необхідну суму ігрової валюти – гравець купує більш дорогий предмет, який допоможе йому ще більше прискорити акумуляцію золота. Непродуманий хід, невдала битва, неправильне інвестування зароблених коштів може призвести до сповільнення темпів гри, а то й поразки загалом, через неправильний розподіл пріоритетів та ресурсів.

Можна зробити висновок про те, що ігри та ігровий ринок – це новий етап у розвитку соціальних та економічних питань суспільства та світу. Це перш за все новий сектор економіки, який зокрема в Україні набирає обертів, та здатен принести значну частку росту ВВП, розвитку культури. А по-друге, це інструмент впливу на фінансову грамотність людей різної вікової категорії.

Список використаних джерел

1. Harbuzova A. Що чекає на ігрову індустрію: прогнози й дослідження Google. ДОУ. URL: <https://gamedev.dou.ua/news/global-game-industry-google-report-2021/> (дата звернення: 27.05.2022)

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЗБІРНИК ТЕЗ

**Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ
ЕКОНОМІКИ, СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ ТА КРАЇН V-4»**

**“IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL AND CREDIT MECHANISM FOR
ENSURING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR
OF ECONOMY, RURAL TERRITORIES OF UKRAINE AND COUNTRIES V-4”**

Частина II
(2 червня 2022 р.)

Українською, польською, чеською, словацькою, англійською мовами

80381, м. Дубляни, вул. Володимира Великого, 1

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.
Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

<http://lnau.edu.ua>
<http://lnau.edu.ua/lnau/index.php/uk/f-s/ekon/fik/news.html>